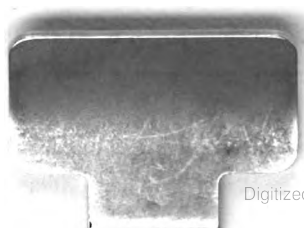

P. A. 19. G. 50.

KAIS. KÖN. HOF BIBLIOTHEK

17.502-B

ALT-

M A G Y A R

VÁLTÓ-ÉS KERESKEDÉSI

J O G T A N.

ALSÓVIZSI

FOGARASI JÁNOS,

VÁLTÓFELTÖRVÉNYSZÉKI TANÁCSJEGYZŐ S A MAGYAR TITKOS
TÁRSASÁG RENDES TAGJA.

MÁSODIK JAVÍTOTT S AZ ÚJABB TÖRVÉNYEKKEL, K. K. UTASÍTÁSSAL.
FÖTÖRVÉNYSZÉKI HATÁROZATOKKAL ÉS IROMÁNPÉLDÁKKAL ST.
BŐVITETT KIADÁS.

Ara 3 for. e. pénzben.

16

M A G Y A R.

**VÁLTÓ- ÉS KERESKEDÉSI
J O G T A N.**

IRTA

A L S Ó V I S Z T I

FOGARASI JÁNOS,

VÁLTÓFELTÖRVÉNYSZÉKI TANÁCSJEGYZŐ S A M. T.
TÁRSASÁG R. TAGJA.

MÁSODIK JAVÍTOTT S AZ ÚJABB TÖRVÉNYEKKEL, K. K. UTASÍTÁSSAL,
FÖTÖRVÉNYSZÉKI HATÁROZATOKKAL ÉS IROMÁNYPÉLDÁKKAL ST.
BŐVITETT KIADÁS.

PESTEN, 1846.

EGGENBERGER J. ÉS FIA MAGY. TUD. TÁRS, KÖNYVÁRUSOKNÁL.

Wenn Gebirge und Meere die Menschenstämme trennen, wenn Staatsverfassungen und Religionen, Sprachen und Sitten und die bald schüchterne, bald feindselige Politik die Völker vereinzeln, so stiftet der Handel unter ihnen einen wohlthätigen und freundlichen Verein. Unter allen Gottesanstalten zur Erziehung der Menschen, ist keine so mächtig wirkende, keine, von der sich so hoffnungsvoll ihre dereinstige Sammlung zu einem Brüdergeschlecht erwarten lässt, etc.

(Ha hegyek és tengerek az emberförszököket elválasztják, ha polgár alkotmányok és vallások, nyelvek és szokások, és a hol félnék, hol ellenséges politica a népeket elkülönítik, a kereskedés jótékony és baráti együletet alkot közöttük. Az istenségnek valamennyi intézetei között az emberek nevelésére egy sincs oly hatalmasan működő, egy sincs, melytől egygyé rokonulandásukat oly reménydúsan lehetne várni, st.)

Rotteck.

NAGY MÉLTÓSÁGU

SZÉKHELYI

GRÓF MAJLÁTH ANTAL,

SZENT ISTVÁN APOSTOLI KIRÁLYI REND NAGY KERESZTES
VITÉZE, Ó CS. ÉS A. K. FELSÉGE ARANYKULCSOS HÍVE S
VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOSA, MAGYARORSZÁ-
GON FŐ ASZTALNOK MESTER, MAGYAR KIRÁLYI UDVARI FŐ-
S EGYSZERSMIND SZ. ISTVÁN APOSTOLI KIR. JELES REN-
DEBELI CANCELLÁR ÉS ZEMPLÉN VÁRMEGYE
FŐISPÁNJA

Ó EXCELLENTIÁJÁNAK,

HAZAFIÚI MÉLY TISZTELET S HÁLA
JELÉÜL.

T A R T A L O M.

B e v e z e t é s.

1. §. Jólét az ember egyik fő czélja. 2. §. A társasági jólétnek vagy gazdagságnak kútfejei (természet és szellem). 3. §. A gazdagság feltétele: célirányos munka. 4. §. Különbféle munka a szellem s természet országában. 5. §. Iparüzésnek mit hívunk? 6. §. Ipar és kereskedési törvény.

V Á L T Ó J O G.

Alaptan vagyis előfogalmak.

ELSŐ SZAKASZ.

Váltóüzlet (Wechselgeschäft).

7. §. Mindenek előtt a váltóüzlet tudása szükséges. 8. §. Legtermészetesb faja s példája a váltóüzletnek. 9. §. Idegen váltó leglényegeseb fogalma. 10. §. Személyek. 11. §. Határozottabb neveik. 12. §. Egyszerű tükvány. 13. §. Hátírott vagy összetett tükvány példája. 14. §. Sajátlagos bélyege. 15. §. A hátírás lényeges a mondott váltóban. 16. §. Összetett tükvány személyei. 17. §. Példák, midőn nem csak adósság lerovására és nem kereskedők is használják az ily tükványokat. 18. §. De mindig kereskedők által. 19. §. S illendő díj mellett. 20. §. Saját rendeletei tükvány szinte egyszerű és összetett. 21. §. Számlásróli kitételek idegen váltókban. 22. §. Saját váltók. 23. §. Váltóforgatás. 24. §. Váltófolyam

(Wechselkurs). 25. §. Több példánya a váltónak, midőn közölők csak egy használtatik. 26. §. Midőn két példány egymást egészíti ki. 27. §. Visszapillantás a váltók felosztásaira s a lényeges személyekre. 28. §. Nemlényeges vagyis mellékszemények. 29. §. A váltó papírpénz. 30. §. Folytatás. 31. §. A váltókban kamatnak rendszerént nincs helye. 32. §. Váltótörvényi szigorúság váltóadósok ellen. 33. §. A váltótörvény mint kiváltság miben áll? 34. §. Kik a váltóadósok, kik a váltó hitelezők; s micsoda váltói kötések vagynak közöttük? 35. §. Minden váltókötéseknek közös bélyege. 36. §. A. Kötés a kibocsátó és rendelő között. 37. §. Van-e eset hogy a rendelő is mint rendelő, váltóadósnak tekintetik? 38. §. Folytatás. 39. §. Az eredeti váltókötés főleges vagy önálló kötés. 40. §. Az eredeti váltókötés sajátlagos kötés-e? 41. §. B. Kötés a forgató és forgatmányos között. 42. §. A forgatási kötés lényeges-e? 43. §. Ha a váltó hamis vagy hamisított vagy érvénytelen, áll-e a forgatási kötés? 44. §. C. kötés az elfogadó és (I.) bemutató között. 45. §. Az elfogadás saját váltókban és saját rendeletei tukványban. 46. Az elfogadási kötés is egyoldalú. 47. §. Az elfogadó elfogadás által kötelezi-e magát minden váltóhitelezőknek? 48. §. Az elfogadó és (II.) kibocsátó közötti kötés nem váltójogi. 49. §. Hát a kibocsátó kötelezi-e magát az elfogadónak? 50. §. Megtilthatja-e a kibocsátó a tukvány elfogadását vagy kifizetését, vagyis adhat-e e végre ellenparancsot (Contraordre)? 51. §. Szükségbeli útalt elfogadása. 52. §. Névbecsülő elfogadás. 53. §. A névbecsülő részint váltóadós, részint váltóhitelező. 54. §. A közönséges és névbecsülő elfogadás miben egyezik meg egymással. 55. §. S mikben különbözik egymástól.

MÁSODIK SZAKASZ.

A váltó beváltása.

56. §. A váltóhitelezők tartozásai s kötelességei. 57. §. A. Bemutatás. (Präsentation). 58. §. Kétféle. 59. §. Bemutatás szükségessége a névbecsülőre nézve és névbecsülönél. 60. §. B. Ovás (Protest). 61. §. Kétféle. 62. §. Mint áll a jogszabály, ha a bemutatás és ovás annak idejében elmulasztott? 63. §. C. Jogkeresés. 64. §. Kétféle. 65. §. A vizskerestet ismét kétféle. 66. §.

Viszkereset módjai. 67. §. Viszkereset tárgyai. 68. §. A viszkeresetben szükséges-e sort tartani? 69. §. Jogkeresés, ha a váltó ellen kifogás tétetik. 70. §. A mellékszemélyeknek, u. m. meghatalmazottak-, kezesek- s váltójegyzőknek jogviszonyai. 71. §. A mondottaknak egybevonása után leglényesebb fogalmak s fő elv minden váltójogban. 72. §. A tevőleges váltójog felosztása. 73. §. A váltónak határozványa (definitiója) különböző tekintetben.

M A G Y A R V Á L T Ó J O G .

E L S Ó R É S Z .

Anyagi váltójog,)

A váltóval foglalkodásról.

74. §. Ezen résznek rövid átnézete.

ELSŐ SZAKASZ.

A váltó adásvevéséről.

ELSŐ FEJEZET.

A váltó fogalmáról általában, a váltónak lényeges felosztásáról és a váltótörvényeknek reá alkalmazásáról.

75. §. Mi a váltó törvényi értelemben? 76. §. A váltónak lényeges felosztásáról. 77. §. A törvényeknek a váltóra alkalmazásáról általában. 78. §. Folytatás.

MÁSODIK FEJEZET.

A váltó képességről.

79. §. Mi és hányféle a váltóképesség? 80. §. Váltóképességgel kik bírnak és kik nem bírnak. 81. §. Bővebb megvitatása a saját váltókrumi törvénynek. 82. §. Ha valaki magát váltóképesség nélkül váltóilag kötelezé.

HARMADIK FEJEZET.

A váltók kellékei- vagy kívántatóságairól.

83. §. A váltók kellékei többfélék. 84. §. Lényeges (külső) kellékek. 85. §. A lényeges kellékekről különös jegyzetek. 1-ször A keletről. 86. §. 2-ször A lejáratról. 87. §. 3-ször A fizetés helyéről. 88. §. 4-szer A rendelő nevérol. 89. §. 5-ször A „váltó“ nevezetről. 90. §. 6-ször A váltósummárol. 91. §. 7-szer A fizető nevérol. 92. §. 8-or A kibocsátó aláírásáról. 93. §. A váltó rendelményezése. 94. §. A fizető megnevezésének módjáról. 95. §. Nem lényeges kívántatóságok. 96. §. A körülményekhez képesti vagyis a feltételes kellékekről. *A.* Ha ugyanazon váltónak több példánya van (25. §.) 97. §. *B.* Ha a váltó kettős példányban (duplicatumban) adatik ki. 98. §. *C.* Ha a váltó lemásoltatik. 99. §. Kellék arra, hogy a váltószereződés tökéletesen végbemenjen. 100. §. Váltójogi felelősség (Wechselrechtliche Haftung).

NEGYEDIK FEJEZET.

A hátiratról és kezességről.

101. §. A hátirat fogalma s fajai. 102. §. A forgatmány fogalma és foganatjai. 103. §. Kellékei. 104. §. Meghatalmazás (Procura). 105. §. Engedmény (Cessio). 106. §. A hátiratok jogszerü ereje, ha a váltóban vagy váltón valamely hiba van. *A.* Ha a váltó hamis vagy hamisított. 107. §. *B.* Ha valamely hátirat hamis vagy hamisított. 108. §. *C.* Ha a kibocsátó vagy hátíró váltóképességgel nem bírna. 109. §. *D.* Ha a hátiratok sorában hézag van. 110. §. A toldatról. 111. §. A váltóbeli kezesség. 112. §. Kellékei. 113. §. A váltókezes joga.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az elfogadásról általában és a névbecsülésről különösen.

114. §. Az elfogadás végetti bemutatás miben áll s hol van helye? 115. §. Az elfogadás végetti bemutatást illetőleg az idegen váltók háromfélék. 116. §. Az elfogadás végetti bemutatás határ-

idejéről. **117. §.** Az ünnepeket illető szabályok. **118. §.** Vásári váltókat illető szabályok. **119. §.** Kit lehet bemutatás végett megbízni? **120. §.** Kinél kell a váltót mindenek előtt és hol bemutatni? **121. §.** Általános szabály, ha intézvényezett az elfogadást nem kellőleg ajánlja. **122. §.** Hát ha az intézvényezett névbecsülésből elfogadja a váltót, mit kell tenni? **123. §.** Ha több intézvényezett *A.* „és“ szócskával köttetik össze. **124. §. B.** „vagy“ szócskával köttetik össze. **125. §.** A szükségbeli útaltnál bemutatásról: *A.* általános szabály. **126. §. B.** Különös szabályok. **127. §.** A késedelem következése. **128. §.** Saját váltóknál bemutatás csak felmondás végett van. **129. §.** Az elfogadás lényeges kellékei. **130. §.** Feltételes kellékek: *A.* Ha több példány van. **131. §. B.** Ha a lejáratú idő a bemutatástól számítandó. **132. §. C.** Ha a váltó harmadik helyen fizetendő. **133. §.** Mikor kell a bemutatónak az elfogadás iránt nyilatkozni? **134. §.** A névbecsülői elfogadásról szabályok. **135. §.** Az elfogadás fogantjai: *A.* A váltóhitelezők ellenében. **136. §. B.** A kibocsátó s megbizók ellenében. **137. §. C.** A bemutató viszkeresetét illetőleg. **138. §. D.** A feltételes és részbeli elfogadást illetőleg.

MÁSODIK SZAKASZ.

I. A váltónak rendes beváltásáról.

HATODIK FEJEZET.

A lejáratról azaz fizetés idejéről.

139. §. Szabályok mindennemű váltókra nézve.

HETEDIK FEJEZET.

A fizetésről.

140. §. A fizetés végetti bemutatásról: Általános szabály. **141. §.** Különös szabályok: *A.* Arról: idegen váltót kinél kell legelőbb bemutatni? **142. §. B.** Arról: Mikor kell a váltót fizetés végetti bemutatni? **143. §. C.** Ha a fizetés megtagadtatik, vagy nem egészen a váltó szerint ajánltatik. **144. §. D.** A késedelemről.

145. §. A fizetés órája és a váltósumma. **146. §.** Nyugtatványozás. **147. §.** Az oklevelek kiadása a fizető számára. **148. §.** Ha az oklevelek st. ki nem adatnának. **149. §.** A beszámításnak van-e helye? **150. §.** A fizetés fogantjai. **151. §.** Rövid összehasonlítása az elfogadás és fizetés végetti bemutatásoknak.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Az ovásról.

152. §. Mi az ovás és mikor van helye? **153. §.** Ki által kell az ovást tenni? **154. §.** Mikor és hol? **155. §.** Mimódon. **156. §.** Az ovási oklevél kivántatóságai. **157. §.** A jegyzőnek az ovási oklevél kiadása és jegyzőkönyvbe igtattatása körüli kötelességei. **158. §.** Lehet-e több személyek ellen tett ovást egy oklevélbe igtatni?

KILENCZEDIK FEJEZET.

A viszkeresetről.

159. §. Mi a viszkereset? **160. §.** A viszkereset feltételei, különösen: Az ovás közlése. **161. §.** Viszkereső és a váltóadósok jogviszonyai. **162. §.** Az előzők lemondhatnak-e az ovásról. **163. §.** Biztosítási viszkeresetnek elfogadás hiányában, egy szersmind névbecsülés esetében van helye, némi kivétel és feltét mellett. **164. §.** A biztosítás módja iránti egyezkedés. **165. §.** A biztosítás fogantjai, **166. §.** Készfizetési viszkeresetnek mind elfogadás, mind fizetés hiányában van helye. **167. §.** A fizetési viszkereset határidejében megkülönböztetendők. **168. §.** Mennyi a viszkereset megindítására kiszabott határidő? **169. §.** A távolság honnan s meddig számítatik? **170. §.** A határidő micsoda naptól számítatik? **171. §.** Fizetési viszkereset tárgyai (68. §.). **172. §.** A viszváltóru. **173. §.** Névbecsülők viszkeresete.

II. Némely rendkívüli esetekről a váltó be- váltásában.

TIZEDIK FEJEZET.

A váltóbeli szabálytalanságokrul általában; és az elveszett váltókrul különösen.

174. §. Mely esetek alatt értünk váltóbeli szabálytalanságokat? 175. §. Általános kötelességek a váltóbeli szabálytalanságok eseteiben. 176. §. A hátiratok sorábiani hézag. 177. §. Ha a hátirat hamis, vagy érvénytelen. 178 §. Ha a váltó hamis, vagy hamisított. 179. §. Ha a váltó kifizetése valamely polgári bíróság által tiltatott volna meg. 180. §. Ha valamely váltó a bíróságok által a birtokostul térítvény mellett elvétetik. 181. §. Ha a váltó elveszett.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A zálog- és megtartási jogrul, mint a váltótulajonosnak különös kiváltságairól.

182. A váltói zálogjog. 183. §. A váltótulajdonosnak a zálogjogbul eredő különösb jogai és kötelességei. 184. §. A megtartási jog (Retentions-Recht) 185. §. Az intéző és intézvényezett váltói zálog- és megtartási jogáról.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A váltójog megszüntéről általában és az elévülésről különösen.

186. §. A váltójog micsoda okokbul szünik meg. 187. §. A váltójc elévülés határideje. 188. §. Honnan számítatik? 189. §. Az elévü. félbenszakadása és nyugvása. 190. §. Mit kell tenni, ha az elévítés ideje eltelt?

MÁSODIK RÉSZ.

Alaki váltójog.

A váltói törvénykezésről.

191. §. Ezen résznek rövid átnézete.

ELSŐ FEJEZET.

A váltótörvényszékekről.

192. §. A váltótörvényszékek száma s helye. 193. §. A törvényszékek tagjainak osztálya és száma s általános kötelességeik. 194. §. Kineveztetések. 195. §. Még némely általános tisztök.

MÁSODIK FEJEZET.

A váltótörvényszékek illetőségéről.

196. §. A törvényszéki illetőség a váltószékeknél mi; és mik által határozatik el? 197. §. A váltótörvényszékek elébe tartozó tárgyak. 198. §. A beperlendő félnek hollétéről. 199. §. A peres tárgynak hollétéről. 200. §. Mit tegyen a váltótörvényszék, ha oly esetek hoztattak elébe, melyek oda nem tartoznak?

HARMADIK FEJEZET.

Az aláírási cím és közkeresetre összeállott társaságok szerződéseinek bejegyeztetéséről.

201. §. Kiknek kell magukat bejegyeztetni? 202. §. A bejegyzés módja: *A.* Egyes személyekre nézve. 203. §. *B.* Társaságokra nézve. 204. §. A társaság feloszlása. 205. §. A czimkönyvről és az egyes czimlevelekről.

NEGYEDIK FEJEZET.

Eljárás az ovásoknak az előzőkkel tudatásánál.

206. §. Az ovástevő kötelessége. 207. §. A megkért és felszóltott hatóságok kötelességei.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Eljárás a váltósummák letételénél.

208. §. A letétel hol történik? **209. §.** Miképen? **210. §.** A hatóságnak a letételről bizonyítványa. **211. §.** Jegyzőkönyve. **212. §.** A letételről gondja és felelőssége.

HATODIK FEJEZET.

A summás eljárásról váltóperekben.

213. §. A summás eljárásnak mikor van helye? **213. §.** A summás eljárás miben áll? **215. §.** A keresetlevélről. **216. §.** A végzésről. **217. §.** A végzés kézhezadásáról. **218. §.** A végzéselleni kifogásokról. **219. §.** A summás eljárásnak előnyei vagy jótékonyágai.

HETEDIK FEJEZET.

A rendes perfolyamról.

220. §. A rendes perfolyam a summás eljárástól mikben különbözik s mikor van helye? **221. §.** Keresetlevél és megjelenés. **222. §.** Birói előleges egyeztetés. **223. §.** Perbeszédék. **224. §.** Tárgyalási jegyzőkönyv. **225. §.** További elhalasztásnak mikor van helye? **226.** Kereskedők s gyártók közti nagyobb perek folyama.

NYOLCZADIK FEJEZET.

A bizonyítékokról.

227. §. Mi a bizonyíték s hányféle? **228. §.** Az ellenfél általi előismerés. **229. §.** Oklevelek; s az aláírás tagadása. **230. §.** Tanúk és műértők. **231. §.** Eskü **232. §.** A kereskedői könyvekről. **A.** A kereskedői könyvek kivántatóságairól általában. **233. §.** **B.** Különösen az első följegyzési és számviteli könyvekről. **234. §.** **C.** A könyvekkel bizonyítás módja. **236. §.** **D.** Szabályai.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A bírói határozatokról.

236 §. A határozat kétféle 237. §. Végzés és ítélet mikben különböznek egymástól? 238. §. Mikben egyeznek meg egymással? 239. §. Az eskü iránti ítéletről.

TIZEDIK FEJEZET.

A perorvoslatokról.

240. §. Mi a perorvoslat s hányféle? 241. §. Főlebbviteli folyamodás. 242 §. Főlebbviteli jelentés. 243. §. Feltörvényszéki eljárás. 244. §. Hétszemélyestáblai eljárás. 245. § Feltörvényszéki eljárás csődületi perekben.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A határozatok végrehajtásáról.

246 §. A végrehajtás kétféle. 247. §. Biztosítási végrehajtás. 1. Véghatározat után. 248. §. 2. Véghatározat előtt is, de mindig csak rendes perben. 249 §. Kielégítési végrehajtás. 250. §. A végrehajtásokat mik előzik meg? 251. §. A végrehajtásnak általános szabályai. 252. §. Különösen: A. Biztosítási végrehajtás módja és szabályai. 253. §. A biztosítási végrehajtás foganatjai. 254. §. Mások javaival mit kell tenni? 255. A biztosítási végrehajtásnak átküldő levél melletti eszközöltetéséről. 256. §. B. Kielégítési végrehajtás szabályai. 257. §. Különösen az árverésről. 258. §. Vagyonhiány esetében az adós személyének megítéléséről, 259. §. A külföldi váltótörvényszékeknek Magyarországon végrehajtandó ítéleteiről és viszont.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A perújításról.

260. Perújításnak mikor s mimódon van helye?

TIZENHARMADIK FEJEZET.**A szünnapokról.**

261. §. Váltótörvényszéknél micsoda szünnapok vannak?

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.**A kézhezadásról.**

262. §. A kézhezadás ki által s módokon történik? 263. §. Jelentés a kézbesítésnek miként teljesítéséről. 264. §. Atávollévő gondnokáról. 265. §. Ha többen vannak az idézendők.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.**A váltóügyvédek- és meghatalmazottakról.**

266. §. Váltóügyvéd ki lehet, mik jogai s kötelességei. 267. §. Ügyvédrendelés és meghatalmazás.

TIZENHATODIK FEJEZET.**Váltótörvényszéki díjszabás.**

268. §. A díjak hányféleek?

KÜLÖNÖS KERESKEDÉSI JOG.**ELSŐ FEJEZET.****A kereskedés kezdetéről.**

269. §. Rendes kereskedőnek ki tartatik? 270. §. A kereskedési czím bejegyztetéséről. 271. §. A feleség javai esődület esetére mikép biztosítatnak?

MÁSODIK FEJEZET.**A kereskedői könyvekről.**

272. §. A kereskedői könyvek kellékei- s bizonyításairól.

HARMADIK FEJEZET.

A kereskedői különös jogviszonyokrul.

273 §. A kereskedő jogviszonyai személyzetéhez *A.* szolgálat ideje alatt. *B.* A szolgálat felmondására nézve. *C.* Midőn a kereskedő és segéde közt panasz támadott. 274. §. Áruszerzési kötés. 275. §. Áruszerzési kötésből eredő jogviszonyok. 276. §. Árrendelésből eredő jogviszonyok. 277. §. Bizományból eredő jogviszonyok. 278. §. Áruszállításból eredő jogviszonyok. §. A czimvezetők felhatalmazásáról. 280. §. Többi segédek szolgálati köréről. 281. §. Adásvevésnél némely szabályok. 282. §. Üzerek közti kamatokrul.

NEGYEDIK FEJEZET.

A kereskedői jog megszűnéséről.

283. A kereskedői jog mik által szűnik meg? 284. §. A kereskedői jog megszűnésének következményei az örökösökre st. nézve.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A gyárokrul.

285. §. Mi a gyár törvényi értelemben s ki állíthat gyárt? 286. §. A gyártók jogai s jogviszonyai.

HATODIK FEJEZET.

A közkereseti társaságokrul.

287. §. A közkereseti társaságok hányfélék?

ELSŐ CZÍKKELY.

Szoros értelembeni közkeresett társaságok.

288. §. Ily közkereseti társaságok tagjai kik lehetnek? 289. §. A társasági szerződés foglatjáról. 290. §. Szabályok, a mennyiben a tagok nem rendelkeztek. 291. §. A társaság jogviszonyairól.

292. §. Új beltágok felvételéről. 293. §. Kültágok felvételéről. 294. A társaság jogviszonyai a kültágok iránt. 295. §. A társulati jogviszony megszűnése egyes tagokra nézve. 296. §. Az egész társulat eloszlása. 297. A társaságnak eloszlás utáni jogviszonyai: *A.* A hitelezők iránt. 298. §. *B.* A tagok iránt. 299. §. A perek a társaság és tagjai közt hol folynak?

MÁSODIK CZIKKELY.

A részvénytársaságokról.

300. §. A részvénytársaság alakulásáról előleges intézkedés. 301. §. Magáról az alakulásról. 302. §. Az alapszabályok s eredeti cél megváltoztatásáról.

HETEDIK FEJEZET.

A kereskedői testületek- és kereskedői közbejövő személyekről.

303. §. A kereskedői testület alakulása s jogai. 304. §. Az alkuszokról, különösen; megvizsgáltatásuk- s hiteltetésökrül. 305. §. Az alkusz köteleiségeiről. 306. §. Könyveiről. 307. §. Az alkusz jogairól. 308. §. A vétkes alkusz büntetései. 309. §. A fuvarosról, köteleiségeiről és fuvarleveléről. 310. §. A kereskedő és fuvaros közti perekről.

T o l d a l é k.
I r o m á n y p é l d á k.

I. A váltófog első részéhez. 373. lap.

II. A váltófog második részéhez: 384. lap.

III. A különös kereskedési joghoz. 421. lap.

Váltófog jelsz munkák. 430. lap.

Figyelmeztetés.

A váltótörvénykönyv fejezete, mind számuk, mind címök szerint, e munkában mindenütt megtartattak. Csak a szakokban (§.) történt változás. — A §-okra nézve pedig megjegyzendő, hogy a mely szakok ezen munka §-aira utalnak, azok többnyire másképen is megneveztetnek, például ezen szókkal: lásd föntebb vagy alább; a törvénykönyvben levők pedig mindenütt a „váltótörvénykönyv” névvel vagy évszámmal jelöltetnek meg.

B e v e z e t é s.

1. §.

Jólét az ember egyik fő célja.

Minden érzéki lény, tehát az ember is érzéki részére nézve, jólétre vagyis érzéki vágyaimak kielégítésére, érzéki boldogságra törekszik.

A polgári társaságbeli jólét egy a gazdagsággal, azaz a polgári társaságban csak gazdagság ad jólétet, csak az boldog érzékileg (vagy külsőképen) is a polgári társaságban, a kinek műveltségéhez képest van mivel érzéki vágyát kielégítenie, van mivel a jólét eszközeit megszereznie.

2. §.

Kétfejei a társasági jólétnek vagyis a gazdagságnak.

A társasági jólétnek vagy gazdagságnak mind egyeseknél mind egy egész nemzetnél (mert az egész nemzet is úgy gazdag, ha az egyesek, legalább nagyobb részben gazdagok) két kútfeje vagyon:

1. a külső vagy anyagi természet, s ennek javai, eredeti gazdagságai, szüleményei, u. m. föld sezen és ebben termő fű, fa, kő, állat st.

2. a szellem '1) s ennek országa, u. m. a tudomány s művészet.

Az ember két dolgot tart hatalmában, t. i. a anyagot és szellemet, tehát mindkettőt igyekszik céljára fordítani, és így gazdagsága kútfejeül is mindkettőt használja.

Az anyagi vagy külső természet tárgyai kívülöttünk a földön s földben és más anyagban találatnak, a szellemnek alapja pedig magában az emberben létezik s ez okból belső természetnek is hivatik.

3. §.

A gazdagság feltétele: célirányos munka.

Valamint a belső, úgy a külső természet javai is önmagoktól hatalmunkba csak fölötte ritkán s kis mértékben jönnek, hanem munkásság, több vagy kevesebb munkásság által szerezhethjük meg azokat. Tehát munka a gazdagság feltétele.

De a munkának mind egyeseknél, mind főleg nemzeteknél jól elrendezett- s felosztottnak kell lennie.

A ki valamely víztől, mocsártól megakarna szabadulni, az által hogy a vizet annak csak partjára merítgetné, nem sokra menne. S a mely gyáros, minden munkásait egyszerre egy foglalatosságra szorítaná, vagy az egyeseket is hol egy, hol más munkára hajtaná, valamint ő maga mind idejében, mind értékében kárt szenvedne, úgy munkásai is sem egy, sem más foglalatosságban elegendő készséget nem szereznének.

Szintén a mely ország a munkát kebelében jól fel nem osztaná, avagy egyik nép-osztályt a másik fölött pártolná, igazi jólétre számot soha sem tarthat.

Tehát nem csupán munka, hanem célirányos, t. i. jól elrendezett s felosztott munka az országos jólét vagy gazdagság igazi feltétele.

1) Carl Heinrich Ludwig Pölicz. Die Staatswissenschaften im Lichte unsrer Zeit. Leipzig. 1827, Zweiter Theil. 14. (6.)

4. §.

Különbféle munka a szellem s természet országában.

Kik leginkább szellemileg munkálkodnak, vagyis a tudományok- s művészetekkel akár elméleti-, akár gyakorlatilag is foglalkodván, így törekcszenek jólétre s gazdagságra, tudósoknak (tágasb értelemben) és művészeknek hivatnak, kiknek közelebbről szellemre, szellemi javakra vagyon, mint eszközökre vagy kútfőkre szükségök. Szabad legyen mindnyájokat szellemi munkásoknak hívni.

A kik pedig főképen anyagi munkát űznek (bár több s kevesebb szellemi munkával párosítva), két főbb osztályt tesznek:

1. némelyek nagyobb részint a külső természetre támaszkodnak, vagyis a természet közvetlen adományait gyűjtik, gyarapítják, nemesítik; és természetőknek vagy földmivelőknek (tágasb értelemben) hivatnak. Ezeknek közelebbről földre van mint kútfőre szükségök.

2 mások leginkább saját munkájokra támaszkodnak. Ezek ismét kétfélek:

a. kik a természet közvetlen adományait (a nyers termékeket) az ember czélszerűbb s kényelmesb éledeletére feldolgozzák, kikészítik. Ezek a mívcssek u. m. kézmívcssek, gyárosok, mesteremberek; s közelebbről saját munkásságukra és testi ügyességre van szükségök.

b. kik akár a nyers termékekből, akár a műkésztéményekből, sőt az elméművekből is a fölösleget valami más dologgal becserélve megveszik, s másoknak, kik netalán azok hiával vagynak, ismét eladják. Ezek a kereskedők. S ezeknek közelebbről valamely csereeszközre, melynek legalkalmasb nemø a nemes ércz vagy ebből készült pénz, vagy ennek képviselője a papirpénz, vagyon szükségök. ¹⁾

¹⁾ Vannák minden nembcr, kik munkásságaikat másoknak (egyesek-vagy társaságnak) lekölik. Ezek szolgáknak (egyesek vagy társaság

Ezek mintegy kapocs és láncszem a többi munkálkodók között. Ezek egyik munkásnál s a föld egyik végén fölkeresik a nyers terméket, fölkeresik a műkészítményt, fölkeresik az elmeműveket, s azokat más munkához, kinek azokra akármiképen szüksége van, s a föld más végére, hol azok nem találhatók, elviszik. Fölkeresik az embert egyik égalytól a másikig, vesznek tőle, adnak neki, munkásságának jutalmát ígérik, pénzőket vele megosztják s őt további munkára serkentik st. st.

Ezek szerint a nemzetek jólétét három alap teszi **1.** természet (természeti tőke), **2.** munka (mesterséges tőke), **3.** megtakarított vagy fölöslegtőke (pénz).

5. §.

Ipar-üzésnek mit hívunk?

Az utolsó két osztály, mely nem közvetlenül a természet után, hanem leginkább saját munkássága által törekszik gazdagságra, ipar-üző osztálynak, iparosztálynak nevezetetik, s munkája iparnak (szélesb értelemben).

Néha pedig szorosabb értelemben csak a mivesek osztályát hívják ipar-osztálynak.

6. §.

Ipar- és kereskedési törvény.

Minden polgári társaságban kell lenni okos rendeleteknek s törvényeknek mind a munka célirányos elrendezése- és felosztására, mind a jólét eszközei- s kútfejeinek könnyebb megszerzésére s így a gazdagság emelésére, hogy t. i. a szellemi munkás minél több szellemi javakat (tudományi s művészeti ösmereteket) gyűjthessen; a természet a földet minél több s nemesebb adományra kinoszerítse; a mives munkássága minél szabadabb, de jól elrendezett s felosztott legyen, és végre a kereskedő minél több csereeszközzel vagyis pénzzel birjon.

szolgínak) nevezetnek, de szinte csak a mondott osztályok valamelyikébe tartoznak.

Azon törvény, melyet valamely ország az iparnak pártolása- s emelésére alkot, ipartörvénynek hivatik, melynek egy része a kereskedési törvény.

S a mi célunk e jelen munkában épen a kereskedési törvény.

Ennek pedig egyik, sőt főágát teszi a váltójog, vagy váltótörvény. ¹⁾

¹⁾ Úgy hiszem, e helyütt nem lesz fölösleges, a jognak és törvénynek, s a kettő közti különbségnek némi fogalmát adni.

Az ember boldogságra vágy s ezt létesíteni is törekszik. De az ember nem maga él a világon, hanem együtt, egy társaságban más emberekkel, (hozzá hasonló, észszel és erkölcsi vagy szellemi szabadsággal felruházott emberekkel); tehát boldogságát csak úgy képes, úgy szabad létesítenie, hogy ez mások boldogságával megférhessen. Ezen társasági szabadság a jog. — De ezen szabadság korlátolt szabadság. Mert szabad ugyan eszközölnöm boldogságomat, de úgy hogy a mások boldogságával megférhessen; tehát a mások boldogsága korlátozza, s mintegy megköti az enyémet. Így van ez minden emberre nézve a másokkal viszonyban vagy társaságban. Tehát másoknak is szabadsága velem viszonyban szinte korlátolt, szinte kötött. Ezen korlátoltság a társasági kötelesség vagy jogkötelesség. S mind ez, látjuk, (emberi s különösen szellemi) természetünkben alapszik.

De az ember gyarló s véges teremtmény. Magától nem mindig akarja, s nem is mindig tudja a korlátot ösmerni, szabadságát sokszor kiebb terjeszti s kötelességét megsérti. Hogy ez ne történjék, vagy lehető legkevesebbet történjék, vezetőre, sőt ha ellenszegülne, kinszerítőre van szüksége. Ez legtökéletesebben azon nagyszerű intézet által valósítható, melyet országnak nevezünk. Ebben minden jogok és kötelességek célirányosabban megállapítatnak, a korlátok pontosan kiméretnek s az áthágások visszaigazítatnak, és ekként a korlátlan szabadsággal visszaélés, (avagy visszaélhetés) megzaboláztatik, megtöretik. Innen a magyar „törvény“ nevezet. S innen a tevőleges, azaz valamely országban tetteleg megállapított jog, azaz törvény. — A jog tehát kétféle: 1. természeti (az ember természetében alapuló s innen magyarázandó) és 2. tevőleges (valamely országban tetteleg megállapított) jog, s ez utóbbi egy szóval törvénynek is hivatik.

V Á L T Ó J O G .

ALAPTAN,

VAGYIS

E L Ö F O G A L M A K.

ELSŐ SZAKASZ.

Váltó-üzlet (Wechselgeschäft).

7. §.

Mindenek előtt a váltó-üzlet tudása szükséges.

A váltóval foglalkodások sokkal bonyolodottabbak és többféle alakokban jönnek elő, mint más polgári cselekmények. Innen a jogi fogalmak ezeknek megösmerte előtt csaknem érthetlenné volnának. A váltóval foglalkodásnak pedig két faja van 1. a váltó-üzlet, vagyis a váltó adásvevése 2. a váltó beváltása. Ennél fogva ezen alaptan is két szakaszból áll. Az első szakaszban foglaltatik a váltóüzlet ennek céljával együtt s ezekből folyó jogviszonyok és magyarázatok; a másodikban a váltó beváltása s szinte ebből folyó jogviszonyok és magyarázatok.

Ha van tevőleges (azaz valamely országban a törvényhozónak nyilván kijelentett akaratja által megszabott) törvény, mely a polgároknak megelőzött cselekményeiből fejlett ki, s melynek szabályai ezen cselekményekre alkalmaztattak; úgy

főleg a váltótörvény ilyen. Nagy tekintetű írók bizonyosága szerint az első rendeletek a váltók ügyében nem is voltak egyebek, mint a már azoknak megjelente előtt gyakorlott és fennállott szokások. ¹⁾ Sőt még mai napig sincsenek az egyetemes alap-elvek, melyeken kellene minden egyes nemzetek, tartományok váltótörvényének szükségesképp alapulnia, tökéletesen kifejtve s rendszerítve, ²⁾ holott már a 14dik században találunk egyes váltórendeletekre. ³⁾

E jelen előfogalmak ily alap-elveknek felállítását fogják próbaképen tárgyzani. Ezeknek pedig megértésére mulhatlanul megkivántatik, mint mondtuk, sőt ezeknek egy részét teendí a váltóüzettel s ennek céljával, természetével előleges megismerkedés. Ezen foglalkodás a népnek csak egy osztálya, a kereskedők előtt levén leginkább ismeretes, innen történt az, hogy a jogászoknak mint ezen foglalkodásban járatlanoknak a váltójoggrul többnyire ferde nézeteik voltak, melyek a kereskedők gyakorlati nézeteivel gyakran egészen ellenkeztek. ⁴⁾ Ezek meg a jogphilosophiával nem levén ismeretesek, magukat amazok ellen védeni nem tudák.

8. §.

Legtermészetesb faja s példája a váltóüzletnek.

Nincs természetesb dolog, így szól egy jeles váltójogász, ⁵⁾ mint az, hogy ha valakinek a távolfekvő

1) Dr. Carl Einert's: Wechselrecht nach dem Bedürfnisz des Wechselgeschäftes im neunzehnten Jahrhundert. Leipzig. 1839. Einleitung.

D. Vincenz August Wagner's: Kritisches Handbuch des in den österreichisch-deutschen Staaten geltenden Wechselrechtes. Wien. Erster Band. 1823. §. 13. (A 2dik kötet 1824-, a harmadik 1832ben jelent meg).

2) Einert idézett munkájának szinte érintett bevezetésében.

3) Georg Friedrich v. Martens: Versuch einer historischen Entwicklung des wahren Ursprungs des Wechselrechtes. Anhang.

4) Einert Einleitung, és §. 23.

5) Sonnleithner Ignác ily czimű munkájában: Ignaz Edlen von Sonnleithner's: Lehrbuch des österreichischen Handels- und Wechselrechtes. Wien 1832. §. 378.

azon egy helyben mind fizetni, mind követelni valója vagyon, adósának meghagyja, hogy a tartozást vagy egy részét ugyan csak ott helyben annak fizesse, kinek meg ő adós. Lássuk példában.

Nagy Imre Debreczenben adós Graf Mátyásnak Bécsbe ezer forinttal; de ugyancsak Bécsben adós Mórícz Fülep Nagy Imrének ezer vagy több forinttal; tehát Nagy Imre Graf Mátyásnak a tartozott pénz helyett egy iratkát küld, melyben meghagyja Mórícz Fülepnek, hogy helyette Graf Mátyást fizesse ki.

Ezen iratka tehát pénz helyett küldetvén, pénz helyét váltja fel s (magyarúl) váltónak (helyesen) mondatik. ¹⁾

9. §.

Idegen váltó leglényegesebb fogalma.

Ime készen vagyunk a váltó leglényegesebb fogalmával. Nagy Imre t. i. saját tartozását tőle különböző

¹⁾ Más nyelvekben a váltónak neve s jelentése a történet-írásból s pénzváltóknál szokott utalványokból magyaráztatik. Népesb helyeken s főleg sokadalmakban pénzváltók léteztek, kik a kevésbé használható pénzt p. o. nagy neműeket s idegen országbelieket használhatókkal váltották fel, avagy pedig csak leveleket adtak azokrul, kivált azon esetben, midőn valaki tanácsosbna tartá, hogy pénzét az ily pénzváltóknál tegye le, mint szüntelen magával hordozza. Ha már most a letevőnek fizetnie kellett, csak a pénzváltóhoz szóló utalványt adott pénz helyett. Az is megtörténhetett, hogy valamely idegen nagy summa pénzt vevén be adósaitól vagy eladott áruiból, veszélyesnek tartá vala azt magával nagy útra akár haza, akár talán más vásárra vinni, tehát letette azt valamely hiteles pénzváltónál, kinek úgy is többfelé váltóbankjai s társai lévén, ez a pénzről utalványt adott, a melynek értelmében a mondotak szerint többnyire kettős felváltás foglaltatott u. m. 1. egy helynek a másikkal felváltása, 2. az adott pénznemeknek az utalványozottakkal felváltása, st. Wagner's Kritisches Handbuch §§. 8, 9. Dr. Georg Karl Treitschke's: Alphabetische Encyclopaedie der Wechselrechte und Wechselgesetze. Leipzig 1831. (Két kötetben) „Wechsel“ szó alatt. §. 1. — S innen nevezetett volna ezen utalvány váltólevélnek (németül: Wechselbrief, diákul: cambium, litterae cambiales, olaszul: lettera di cambio, francziául: lettre de change, angolul: bill of exchange, st.)

idegen személyre Móricz Fülepre ruház-
za s mintegy rátolja egy levelkében, miért az ily váltó
idegen váltónak neveztetik s lényegében ily formán hangzik :

Debreczen st.

*Fisessen ön (t. i. az adós Móricz Fülep) Graf Mátyás
részére vagy rendeletére eser forintot.*

Móricz Fülepnek vagy Móricz Fülepre (t. i. szól).

Bécsben.

Nagy Imre. 1)

10. §.

Személyek.

Nevezük most e három személyet köz néven, u. m. a levélke íróját vagy adóját Nagy Imrét kibocsátónak (Aussteller), Móricz Fülepet kire amaz az adósság kifizetését tolta vagy ruházta, fizetőnek (Zahler), Graf Mátyást pedig, kinek részére adatott a váltó, váltótulajdonosnak (Wechseleigenthümer) vagy váltóhitelezőnek (Wechselgläubiger): ekképen a lényeges személyeket is ösmerjük.

11. §.

Hatarozottab neveik.

Hatavozottabb neve a kibocsátónak t. i. az ily (idegen) váltóban: tukmáló vagy tukványzó (Trassant), minthogy tartozását más (idegen) személyre tukmálja vagy tolja vagy ruházza; a fizető: tukmált vagy tukványzott

1) Itt még nem czélunk teljes váltót írni minden kellekeivel, cz magába a váltójogba tartozik, itt pedig csak a leglényegeseb előfogalmakra van szükségünk.

(der Bezogene, Trassat), kire a tartozás ruháztatik vagy tukványoztatik, a váltóhitelező a magyarban: rendelő (németül szó szerent: Disponent), mert ő rendelkezik a váltóval, vagyis ő kívánja meg annak erejével a fizetést.

Magának pedig az idegen váltónak más neve lehet, ha tetszik, tukmalevél vagy tukvány, törvényünkben: intézvény. ¹⁾ Más nyelvekben az olasz után annak neve: Trattata.

12. §.

Egyszerű tukvány.

Ha a példában Graf Mátyás mint rendelő (vagy intézvényes) a váltólevelet a tukványozottnak (intéztvényezettnek) elő is mutatta, akkor már amaz rendelőből bemutatónak (Praesentant) lesz, a tukványozott pedig, ha a levelet elfogadja, azaz kifizetését ajánlja, elfogadónak (Acceptant). ²⁾

De lehet a bemutatónak a rendelőtől különböző személy is, azaz nem ő maga megyen a tukványozotthoz hanem más bíz meg arra, hogy a váltót elfogadás végett bemutassa; sőt majdan a fizetés végetti bemutatásra ismét egy másikat bízhat meg.

E szerent már öt személy is foglalkodnék az ily váltóval, de a mondottakból szinte látható, hogy rendelő s kétféle bemutatónak azonegy személy is lehet; innen következik, hogy lényegileg három fő személy foglalkodik a mondott idegen váltóval u.m. 1. tukványozó, 2. tukványozott (illetőleg elfogadó),

¹⁾ A magyar váltótörvény az idegen váltónak intéztvény nevet adott. Innen a tukványozó intéztvőnek, s a tukványozott intéztvényezettnek, a rendelő pedig intéztvényesnek hivatik.

E munkának sokan hibául tulajdoníták, hogy a törvény nevezeteitől különbözőket is foglal magában. Ugyan nagy dolog a fönnebbi két vagy három különböző szót megtanulni! Azonban műszóim mind írónál, mind perekben szélőre használtatnak; mi azt mutatja hogy azok szinte helyesek, ha nem helyesek mint a fölőtte tág és több értelmű intéztvény és ebből származtatottak. Lásd alább a 22. §. alatti jegyzetet is.

²⁾ Az kinél a bemutatónak történi, elfogadás előtt bemutatónak (Präsentant) szokott nevezetni.

3. rendelő (illetőleg bemutató). S a kétféle bemutatók ha különböző személyek volnának is, a mondott váltóban, legfőlegb segéd vagy mellék személyeknek tekinthetők, nem pedig lényegeseknek; mert a váltóval foglalkodás a mondott esetben nélkülök is megeshetik.

Az idegen váltók ezen nemét, melyben lényegileg három főszemély foglalatos, egyszerű tukványnak nevezhetjük.

Jegyzet. Lehetnek váltók, melyekben megnevezett rendelő nincs, hanem csak közönségesen „a bemutatónak“ (au porteur) szólnak (p. o. fizessen ön a bemutatónak), mely kitétel erejével azt fizetés végett akárki bemutatathatja. Magyar törvény szerint azonban ilyenek nálunk nincsenek, mert nálunk, mint alább látandjuk, a rendelő (vagy intézvényes) nevének kitétele lényeges kellék a váltóban.

13. §.

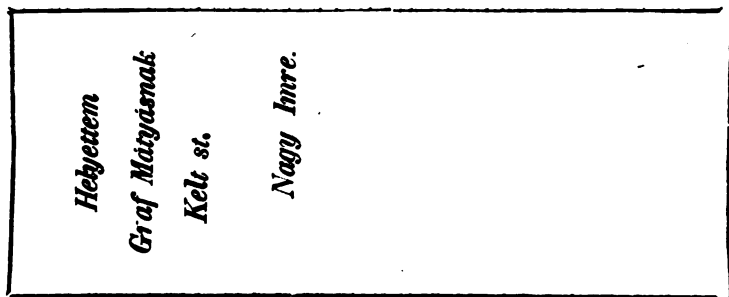
Hátirott vagy összetett tukvány példája.

Vegyünk más körülményt, a mi még gyakrabban elő szokott fordulni.

Nagy Imre Debreczenben (mint az első példában is mondottuk) adós ezer forinttal Graf Mátyásnak Bécsben, és szeretné vagy eljött az ideje ezen adósságot lefizetni. Azonban Nagy Imrének magának (ellenkezőleg mint az első példában) nincsen Bécsben adósa, kedve sincs a pénz elküldéseért újra költeni, vagy azt maga vinni. Keres és megkér tehát otthon (t. i. Debreczenben) más kalmárt, a kinek Bécsben szinte ösmerettségei s viszonyai vannak, p. o. Szabó Pétert s ez feleli: igenis van neki jó ösmerőse (sőt adósa) Bécsben, s ezzel az adósságot kifizetheti. Nagy Imre tehát leszámálja Szabó Péternek az ezer forintot ¹⁾ és Szabó Péter (kibocsátó) megírja

¹⁾ Vagy lehető, hogy nem számlálja, hanem csak leszámálaladását igéri, és Szabó Péter az ő szavára, mint jó hiteléről ösmeretes és helybeli kalmár szavára hiszen, avagy pedig különben is, mint kereskedőknél szokott, számolásaik vagynak egymással.

a váltólevelet, mellyben ösmerősének (vagy saját adósának) p. o. Adler Ferencznek Bécsben meghagyja (rátolja), hogy Nagy Imre (rendelő) számára fizessen ki ezer forintot, s ekképen ezen levelet Nagy Imrének általadja. Ugyde Nagy Imre maga nem akar Bécsbe utazni (akkor talán ezen levélre sem volna szüksége), tehát Nagy Imre maga ismét reá írja a levélre (a bevett mód szerént a levél hátára), hogy helyette Graf Mátyás (kinek számára kellene tulajdonképen a pénzt küldenie) rendelkezék, ily formán:

S így küldi el és engedi át neki a váltólevelet, mely módon a hát-írott ¹⁾ lön váltóbeli követelő- vagy hitelezővé. S ezen hát-írás (Indossament) újabb cselekménnyel szaporítván a foglalkodást, a tukvány összetettnek méltán nevezhető. Annyival inkább, mert ezzel a váltó valóban két egyszerű tukványt foglal magában s ily váltóból két egyszerű tukványt írhatunk. Egyiknek személyei lennének: Szabó Péter (kibocsátó), Nagy Imre (rendelő), Adler Ferencz (fizető). A másikéi: Nagy Imre (kibocsátó), Graf Mátyás (rendelő), Adler Ferencz (fizetőnek megmarad).

Ezen példa igen gyakran előfordúl a kereskedő világban, s nagyobbyszerű alkalmazását a 30. §-ban látandjuk.

¹⁾ A ki a levél hátára iratik, hátirottának vagy hátirotosnak (Indossatar), a ki ráírja, hátirotának (Indossant) nevezetik.

14. §.

Sajátlagos jelleme.

A mondott példában s levélben Nagy Imre lévén, mint rendelő megírva, ő maga a váltóval úgy rendelkezik, hogy maga helyett ismét mást rendel, mást nevez s ennek küldi el és adja a váltót.

Innen a rendelő neve más nyelvekben küldő (Remittent. Treitskhke's Encyclopaedie „Remittent“ szó alatt). De még az első példából láttuk, hogy a rendelő néha kapó nem küldő, s ezért a magyar „rendelő“ nevezet (vagy ha tetszik: intézvényes, azaz intézvény birtokosa) amannál sokkal alkalmasb. ¹⁾

Jegyzet. A tukvány annak kezében, kinek számára vagy javára küldetik küldime (Rimessa névvel is szokott

- 1) A rendelő szó ellen azon kifogást lehetne talán tenni. 1. hogy a váltójogbeli ezen műszó „Ordre“ mely a váltóvevő vagy hitelező jogát jelenti s mely a magyar váltójogban rendelet vagy rendelkezés szóval íratik, valamint az austriai (Wagner 46. §.) úgy a magyar váltótörvényben is nem tulajdon értelemben vétetik s a váltóvevőnek csak azon jogát jelenti, mely szerint ez a váltót másokra ruháshatja. Úgyde lehetnek s vannak váltók, melyekből azon szó kihagyatván, ily rendelkezőség nincs, következőleg rendelő sem lehet. 2. Ha pedig azon szó tulajdon szótári értelemben vétetik, midőm t. i. a birtokos a váltóval akármi módon rendelkezik, akkor minden váltóbirtokos, tehát a hátrótt is rendelő.

Felelet. Az utóbbi ellenvetés akár az „intézvényes“ akár a „váltóhitelező“ szóval áll. Azonban azt is felelhetni, hogy a váltó későbbi birtokosa igazán, csak helyettes, a rendelőnek vagy intézvényesnek, mint első váltóvevőnek helyettese. — A mi pedig az első kifogást illeti, t. i. mikor a váltóhitelező a váltót másnak át nem engedheti (azaz maga helyett mást nem rendelhet), rendelőnek nem hívathatnék — ez csak szabályon kívül s a váltók természete ellen van, mint alább fogjuk látni. Legnagyobb erősségem pedig a rendelő szó helyessége mellett abban áll, hogy a külföldi s köztük austriai jogászok is (p. o. Wagner § 236) a rendelkezőséget (das Recht mit dem Wechsel zu disponiren), abban helyezik, hogy a váltóhitelező a váltót mind másra ruháshatja, mind maga számára kifizetheti.

hivatni (Julius Emanuel Bibanco's Vorträge über die Handelswissenschaften. Zweiter Theil, §§. 10, 11); de ezen szóval fölötte ritkán s többnyire csak kereskedői könyvitelben élnek s nemcsak váltó-, hanem másféle pénzküldeményt is jelent. (Treitschke's Encyclopaedie „Rimesse“ szó alatt).

15. §.

A hátírás lényeges a mondott váltóban.

A mondott hátírás pedig új lényeges foglalkodás, és a hátírott új lényeges személy a mondott tukványban. Mert ezek nélkül az átadás meg nem eshetik, sőt ezek nélkül a tukvány a mondott esetben czéltalan, még káros is lehetne.

Példákkal világosítsuk.

Tegyük fel, hogy Nagy Imre (mint rendelő) hátírat nélkül küldi el a tukványt. Lehető ugyan, hogy Adler Ferencz a bemutatónak a pénzt kifizeti, de hátha bemutató nem Graf Mátyás (vagy megbízottja) volt? mert a váltó netalán mielőtt ennek kezébe került volna, p. o. az útban, elveszett vagy elakadt. Hátha Graf Mátyás, bár ő maga volt is a bemutató, csalni akarván, nem saját nevével nyugtatványozta a váltó kifizetését? mert az ő neve úgy sem volt sehol a váltón. Hátha a tukványzott tudván, hogy a rendelő Debreczenben van, és más idegennek, mint ki a váltón sehol sem létezik, nyugtatványozására a kifizetést tanácsosnak nem tartván, azt méltó joggal megtagadja?

Vagy talán Nagy Imre helyett tüstént Graf Mátyást lehetne rendelőnek írni? Lássuk. — Az előmutatás következtében Adler Ferencz a váltóra írott pénzt Graf Mátyásnak kifizeti, s ekképen az iratkát Graf Mátyásnak azon elismerésével együtt, hogy ki vagy on elégitve, magához veszi, vele Szabó Péternek mint kibocsátónak be is számol; de ki tudhatja ezekből, kicsoda fizetett tulajdonképen? ha Nagy Imrének (mint Graf Mátyás

adósának) neve a váltón sehol nem áll. Nem hagyatnék-e ily módon rés a csalásra? Graf Mátyás ugyan fölvetta a pénzt, azonban adósságát Nagy Imrén még követelhetné, mert hiszen Nagy Imre neki semmit sem fizetett, a Nagy Imre neve sehol sem áll.

Láthatni ezekből, hogy a mondott példában oly háti-
irat nélkül, melyben az átengedés fejeztessék ki,
a váltót másra ruházni nem lehet, s adósságban
általadni nem tanácsos, tehát a háti-
rás lényeges cse-
lekmény a mondott váltóban ¹⁾ azaz a rendelő által küldött
tukványban.

16. §.

Összetett tukvány személyei.

A példát szemünk előtt tartván látjuk, hogy itt már
négy különböző lényeges személy jött a fog-
lalkodásba, u. m.

1. Szabó Péter, mint kibocsátó vagy tukványzó.
2. Nagy Imre, mint rendelő (v. intézvényes) s ille-
tőleg háti-
ró vagy átengedő,
3. Adler Ferencz tukványzott (vagy intézvényezett).
4. Graf Mátyás háti-
rott vagy rendelményes vagy
rendelő helyettese (és illetőleg, ha t. i. maga mutatja be a
váltót, bemutató).

Rendelő, mint láttuk, kettős minőségben fordul elő,
1. kapja vagy veszi, 2. átengedi vagy tovább adja a váltót.

Megfoghatlan, még ezen természetes és lényeges felosztás is
(egyszerű és összetett tukvány) egyetleneg váltótudományi
munkában sincs tudomra érintve. S innen van, hogy némely

¹⁾ Egy harmadik számolására ugyan lehetne írni a váltót, a midőn a háti-
irat, mint alább (21. §.) fogjuk látni, elmarad; de az ily váltó nem
oly tökéletes, mint a hátirott; a mi szinte alább (49. §) fog meg-
magyaráztatni. Azonban itt is egy külön útalvány lappang.

író csak két ¹⁾, más három ²⁾, más négy ³⁾ sőt öt ⁴⁾ személyt tart különbség nélkül minden tukványra lényegeseknek.

17. §.

Példák, midőnnemcsak adósság lerovására és nem kereskedők is használják az ily tukványokat.

Lássunk még némely eseteket, midőn nem kereskedők is használhatják az idegen váltókat.

Valaki messze akart azni, p. o. Pestről Párisba. A pénzt magával hordani alkalmatlan s nem is tanácsos. Elmegy tehát valamely hiteles kereskedő házhoz, ki viszonyban áll párisi kalmárokkal, pénzét nála leteszi, p. o. ezer aranyat, s ezekről csak váltólevelet adat magának, melyben valamely párisi kereskedő megbizatik, hogy ez ott fizesse le neki az aranyakat vagy ezek értékét. (Egyszerű tukvány).

Vagy valaki Angliában valami t, p. o. angol paripákat akart venni, de magának odaútazni most sem kedve, sem ideje; azonban van is ott egy meghitt barátja vagy ösmerőse, kire az egész vásárlást minden tekintetben bízhatja, csak pénzt kell neki küldenie. Elmegy tehát egy hiteles kalmárhoz, váltólevelet veszen tőle s ezt Angliába küldi. (Összetett tukvány).

Igy küldhetnek pénz helyett váltót kormányzások követeiknek; apa, messzeútazott fiának; magánosok, távollevő ügyvivőiknek st.

¹⁾ A kik két személyt tartanak a tukványban lényegeseknek, azok a tukványozottat minden tekintetben csak meghatalmazottnak vagy képviselőnek nézik, p. o. Zimmerl (J. M. Edlen von Zimmerl's Anleitung zur Kenntniz des Wechselrechtes. Wien. S. 12), Leuchs (J. M. Leuchs's Vollständige Handelswissenschaft. Nürnberg. 2. Theil, §. 592), st.

²⁾ Wagner §§. 141—143.

³⁾ Stettner György, Váltójog. Pesten, 12. §.

⁴⁾ Sonnleithner, §. 389.

18. §.

De mindig kereskedők által.

A mondottakat csak nagy hírű és hiteles kereskedők által eszközölhetni, mert kivált idegen országban, nem fizetnek minden ösmeretlen ember nevére s aláírására, úgy hogy könnyen csalások is történhetnek ilyes tukványzásokkal, azaz valaki azt hazudhatja, hogy van külföldön ösmerőse, azonban míg a váltó, például Párisba vagy Londonba megy, s innen, mert senki sem fogadta el, visszajő: a kibocsátó a fölvevett pénzzel együtt már odább állott. Innen a nevezetesb váltópiacozokon p. o. Bécsben a csalás elkerülése végett csak nyilvánosan a börsén, (tőzsdén), avagy sürgetős esetben valamely meghitelt váltóalkusz (Wechselsensal) jelenlétében szabad az idegen helyre szózó váltókat adni s venni. ¹⁾

Hogy a váltósummát mindig azon pénznemben kell írni, mely ott divatos, hol a váltó ki fog fizettetni, természetes; így például Londonba írják sterlingekben, Párisba frankokban st.

19. §.

S illendő díj mellett.

A kereskedők méltán kívánnak díjt az ily tukványzásokért, bár a pénzt a váltókért fölvevtek. Mert

1. az ily tukványzás nekik szinte költségbe p. o. levelezésbe s idővesztésbe kerül,

2. néha nem is lévén adósa a tukványzónak a távolhelyeken, arról is kell aggódnia, hogy a váltósumma a tukványzottnak előre, bár költséggel is, vagy elküldessék, vagy akárminódon fődöztessék; mert különben megeshetik, hogy ez a váltót el nem fogadja, s akkor a váltó visszajövén, minden költségek, sőt történhető károk a kibocsátóra háramlanak.

¹⁾ Wagner, §. 240.

B. sőt ha mind ezekre nézve a váltóadó vagy kibocsátó legkisebb aggodalomban sincs is, mert biztos és számos összeköttetései és viszonyai vannak, de ez szinte csak az ő érdeme, s méltán díjra, tőzsérdíjra (Provision) tart számot.

20. §.

Saját rendeletei tukvány szinte egyszerű és összetett.

Vannak esetek, midőn a kibocsátó saját maga részére s rendeletére adja ki a váltót, p. o. Nagy Imrétől Debreczenben megveszen Móricz Fülep ezer forint ára gyapjút, úgy hogy ez csak Bécsben bizonyos idő p. o. két hónap múlva fizessen, vagy fizetessen; Nagy Imre t. i. akkorra úgy is Bécsbe szándékozik menni, vagy talán épen hitelezője van ott, kinél a mondott váltó által adósságát vagy egy részét lefizetheti, Móricz Fülep pedig ezen kis várakozásért talán valamivel többet is ígér a gyapjuért. Nagy Imre tehát az alkura örömet reá áll s ily formán írja a váltót:

Debreczen st.

*Két hónap múlva fizessen ön nekem vagy saját
rendeletemre ezer forintot, mint megvet gyapjū
árát. (vagy: Értéke gyapjūban).*

Móricz Fülepre Bécsben.

Nagy Imre.

Ebben a kibocsátó azon egy személy a rendelővel t. i. Nagy Imre, s nevezetik a szokott vagy közönséges tukványok ellenében saját rendeletre szóló, saját rendeletei tukványnak. Tehát így egyszerűleg ebben lényegesen csak két személy fordul elő.

De ha összetett, azaz, ha hitelezőjének, p. o. Graf Mátyásnak Bécsbe akarván az ily váltót elküldeni s adósságban átengedni, ennek nevét is a levél hátára jegyzi (a mit ily esetben mulhatlanúl meg kell tennie — 15. §. —): ekkor egygyel több, azaz három lényeges személy van az ily tukványban. ¹⁾)

Más eset:

Graf Mátyás árukat küld Bécsből Nagy Imrének, s egy úttal váltólevelet (t. i. a pénz megkérése vagy biztosítása végett) „saját rendeletére“, ekképen szerkesztve:

Bécs st.

Fisessen ön e váltónál fogva nekem vagy saját magam rendeletére ezer forintot. Értéke árukban.

Nagy Imrére

Graf Mátyás.

Debrecsenben

Kérdés: Kicsoda fogja ezt Nagy Imrénél mint tukványzottnál bemutatni?

Felelet: Vagy maga Graf Mátyás, akár levele akár valamely megbizottja által, vagy pedig, ha talán bizonyos tartozását akarja vele Graf Mátyás valamely debreczeni hitelezőjénél (vagy akárkinél, a ki Debreczenbe utazand) fizetni, ezen hitelező, kinek neve Graf Mátyás által itt is a levélhátára iratik, s ez által ily tukvány szinte összetetté válik.

21. §.

Számolásröli kitételek idegen váltókban.

Figyelmet érdemelnek különösebben a tukványokban a számolásrót szóló kitételek is.

¹⁾ Hogy a saját rendeletrei tukvány elfogadás nélkül semmit sem ér, természetes, mert mást saját írással sem mire sem kötelezhetek, ha csak ez is el nem ösmeri vagyis alá nem írja azt, mint alább bővebben fogjuk látni.

A tukványzott ugyanis a magáéból nem tartozik s nem fog fizetni, hanem, ha egyébként nem adós, meg fogja kívánni, hogy a váltósumma egy vagy más úton p. o. pénzzel, árukkal vagy akármi értékkel neki fődöztessék avagy megtéríttessék. Az errőli ígéretet néha magába a tukványba be szokták írni. Ha a tukványzó maga ígér megtérítést, ezt írja a váltóba: „és tegye ön (t. i. a tukványzott) számolásomba.“ De megeshetik, hogy amaz ezt egy harmadikra útasítja ezen szavakkal: „tegye NN. számolásába,“ a midőn t. i. a tukványzott talán ezen harmadikkal van közelebbi viszonyban, avagy épen adósa annak. Még pedig valamennyi összetett tukványt lehet úgy írni, hogy a hátirat elmarad, hanem e helyett egy harmadik számolásáról szóló kitétel jön a váltó szövegébe. Vegyük a 13. §. beli példát. Adler Ferencz ugyan megmarad tukványzottnak, hanem Graf Mátyás rendelővé lesz, Nagy Imre pedig kibocsátóvá, és Szabó Péter, mint a kivel áll Adler Ferencz közelebbi viszonyban, úgy jön elő, mint a kivel ez, ha fizetend, számolni fog, ily formán:

Debreczen st.

Fisessen ön (t. i. Adler Ferencz) Graf Mátyás rendeletére ezer forintot s tegye Szabó Péter számolásába.

Adler Ferencsre Bécsben.

Nagy Imre

Úgy is írhatni a célhoz képest, hogy Szabó Péter megmarad kibocsátónak s Nagy Imre jövend a számolásba, ha p. o. ezek ketten úgy egyeztek, hogy Nagy Imre a váltósummát Szabó Péternek most nem teszi le, hanem csak majd a tukványzott t. i. Adler Ferencz részére akkor fizetend, ha ez már elfogad-

ta vagy ki is fizette a váltót, és így Nagy Imre bizonyos leendett benne, hogy rendeltetésének a váltó megfelelt.

Nem ritkán pedig a fődőzés és számolás úgy történik, hogy a tukványzott felhatalmaztatik, miszerént tukványzójának számolására szinte tukványozzon egy váltót, p. o. Nagy Imre Dehreczenbén adós Graf Mátyásnak Bécsben, ő neki pedig magának van ugyan Bécsben ösmerőse, p. o. Adler Ferencz, de adósa nincsen, hanem adósa Triestben vagyon, p. o. Banco Lórincz; Nagy Imre tehát, Bécsben kellettén fizetnie, Adler Ferenczre tukványoz Banco Lórincz számolására Triestben, oda útasítván Adler Ferenczet, hogy ez megint a maga céljához képest Banco Lórinczre tukványozhasson a Nagy Imre számolására. Ezt hívják váltólovaglásnak (Wechselreiterei), minthogy egyik váltóúzet mint egy lovagol a másikon. ¹⁾

22. §.

Saját váltók.

Mind eddig a tukványokról vagyis idegen váltókrul beszéltünk, melyekben t. i. a kibocsátó tőle különböző idegen személyt nevez meg fizetőnek (9, 10. §§.)

De vannak ezeknek ellenében saját váltók, melyekben a kibocsátó magamagát nevezi fizetőnek, p. o. a főntebbi 20. §-han érintett első esetben, nem Nagy Imre bocsát ki váltót „saját rendeletére“ a Móricz Fülep által megvett gyapjúért, hanem Móricz Fülep írja meg a váltót s abban adósnak vagy fizetőnek magát, s rendelőnek ²⁾ Nagy Imrét nevezi meg ily formán:

¹⁾ Váltólovaglás az is, midőn valaki váltóadásának kifizethetése végett ismét új váltókötelezést vállal magára.

²⁾ Törvényünk s utána a szokás a saját váltóban rendelőt is intézvényesnek nevezi, pedig intézvény tulajdonképen az idegen váltó, tehát intézvényes is csak idegen váltóban lehet.

Debrecsen st.

*Két hónap mulva fizetek Nagy Imre rendeletére
ezer forintot. Értékét gyanjában kaptam.*

Én magamra (szól) Bécsben.

Móricz Fülep.

Ebben így egyszerűen, lényegileg csak két személy kívántatik, u. m. kibocsátó (vagy fizető), és rendelő. De lehet ez is összetett, ha t. i. Nagy Imre valamely hitelezőjénél p. o. Graf Mátyásnál akarja ezzel tartozását leróni: a Graf Mátyás nevét ráírja (s mulhatlanul rá kell írnia) mint főnebb, s ekkor itt szinte három lényeges személy fog lenni. ¹⁾

A saját váltót némelyek száraz vagy nem-valóságos váltónak is nevezik. ²⁾ Mások szerint pedig az a száraz és nem-valóságos váltó (akár saját az, akár idegen) p. o. a francia ³⁾ s austriai ⁴⁾ váltótörvény szerint, midőn a fizetési hely egy a kibocsátással, p. o. Párisban bocsátatott ki a váltó s a fizető is ott helyben lakik. Ausztriában különösen az ily tukványt helybeli tukványnak (Platztratte) nevezik, s a valóságos vagy formaszereinti tukványnak sok kedvezéseitől elesik, Franciaországban pedig váltónak sem ösmerik. ⁵⁾

¹⁾ Hogy a saját váltó a saját rendeletei tukványtól (ha ez el van fogadva) a mondottak szerint külsőleg abban különbözik, hogy a saját váltót, mint kötelező levelet az adós írja meg, a saját rendeletei tukványt pedig a hitelező (egy úttal elősmerését vagyis elfogadását az adós is reáírván) minden könnyen láthatja.

²⁾ Einert. Achten Kapitel.

³⁾ Francia: „Code de commerce.“ Art 110. „La lettre de change est tirée d'un lieu sur un autre.

⁴⁾ Wagner. §. 39.

⁵⁾ Treitschke: „Tratte“ alatt §. 1.

Jegyzet. A magyar váltótörvény más lényeges felosztást nem ösmér mint saját és idegen váltókét, s a száraz és nem-formaszeréni vagy nem-valóságos váltók alatt egyedül a saját váltókat kívánja értetni; a tukványok közt pedig különbséget nem teszen, akár egy helyben lakják a fizető a kibocsátóval, akár különbözőn. S ezzel a dolgot nemcsak egyszerűtette ¹⁾, hanem a törvényt a váltók igazi szelleméhez, melly, mint alább fogjuk látni, abban áll, hogy a pénzt képviselje, s mire nézve mind-egy, a váltó akárhol fizettség ki, jobban és czélszerűbben alkalmazta.

Ezeket csak röviden érintők, mert minden bővebb összehasonlításokat csak ott tehetünk meg alkalmasan, hol magát a magyar váltótörvényt adandjuk elő.

23. §.

Váltóforgatás.

Valamint az összetett váltókban mindenütt a rendelő maga helyett mást nevezett, s mindkettőjök nevét a váltó hátára jegyeztvén, a váltót ennek engedte át: úgy rendszerént minden más rendelmenyesnek (vagy rendelőhelyettesnek is) lehet maga helyett újra mást nevezni, azaz a váltót más nevének újra a levél hátára írásával, akár adósságban, akár valamely áruért, akár készpénzért tovább adni (*begeben*); vagyis ő azt másnak ismét eladhatja s átengedheti. Ez hasonlóképen és így tovább. Ezen foglalkodás az úgy ne-

1) Bizvást állíthatni, hogy Wagner három kötetű munkájából, ha az austriai váltótörvényben a valóságos és nem-valóságos váltók felosztása nincsen, s mind a kettőre különböző szabályok nem hozatnak vala, egy egész kötet elmaradott volna. Régibb törvényekben azon elv uralkodik: a váltók tulajdonképen csak arra valók, hogy a távolhelyekrei pénzküldés vagy pénzvitel költsége s veszélyeztetése elhárítassék; de a mai gyakorlat sokkal nagyobb hasznot fejt ki, mint alább fogjuk látni, a váltók szelleméből, s a törvényt, mely az úgynevezett nem-valóságos váltóknak kevesebb kedvezést adott, az által szokta kijátszani, hogy al kibocsátási helyet ír a váltóra. Bécsben például, Pozson szokott kibocsátási helyül följegyeztetni.

vezett forgatás. Az adó forgatónak, s a vevő forgatmányosnak nevezetik. A kik a forgatmányost megelőzik, u. m. forgató vagy forgatók, rendelő, kibocsátó: előzőknek hivatnak; maga pedig a forgatmányos, vagy több forgatmányosok az előzőkrei viszonyban: következőknek.

Bemutattván, ha ugyan szükséges, a váltólevél, ennek kifizetése megígértetik, de talán csak bizonyos idő múlva, vagy pedig még nincs itt az ideje akár a bemutatásnak akár a kifizetésnek. Azonban a váltóbirokos a kifizetésre várakozni nem akar, mert talán a kész pénznek tüstént jó hasznát vehetné. Alkuba ereszti tehát a váltót olyannak, kiről tudja, hogy heverő pénze vagy. A megkínált az alkuba megegyez, a pénzt a váltóért lefizeti (s talán valamit kamat fejében, a meddig t. i. a kifizetésért várnia kell, leszámít ¹⁾), és nevét az eladó által a levél hátára iratván, ezt magához általveszi.

Most már ezen utolsó hátírott levén a váltó birtokosa, ez fogja azt, ha szükséges, bemutatni, s annak idejében kifizettetni vagy pedig hasonló módon újra eladni, és így tovább.

Ezen foglalkodás nevezetik a mondott okkul szinte hátírásnak, határozottabban pedig forgatásnak, (Giro) mert ez által a váltó forgásba jön, mint valamely árú vagy inkább pénz; maga az irat pedig forgatmányoknak. S a váltó ekképen váltja fel főképen a pénz helyét. És ha a forgatás nem mindig lényeges vagy nem elkerülhetetlen cselekmény is a' váltóüzletben, de a mennyiben a váltókat pénzzé leginkább ez bélyegzi, fölötte fontos, sőt foganatjára nézve a főtebb említett hátírokkal mindenben egyenlő tulajdoságu, miről alább bővebben.

Jegyzetek. 1. A ki a váltót eladja vagy forgatja mint főtebb láttuk, hátíronak, illetőleg forgatónak (Girant) hivatik, a' ki pedig meg- és átveszi, hátírottnek vagy hátíratosnak, vagy forgatmányosnak ²⁾ (Giratar).

1) Ezen leszámítás vagy leszámítolás az olasz nyelv után discountónak nevezetik annál, a kinek leszámítanak, és escontónak (kiszámítolásnak) annál, a ki leszámított.

2) Magyar váltótörvényünk megkülönbözteti a hátíratot a forgatmánytól, úgy hogy ez amannak egy faja, miről alább.

2. Van egy neme: a forgatmánynak, melyet üres forgatmánynak hívnak, midőn (leginkább) az első forgató (t. i. rendelő) esupán a maga nevét (az átvéetőt nem) írja a levél hátára, s úgy adja azt tovább. Ennek az a célja, hogy csak az utolsó birtokos írja majd reá mint forgatmányos a maga nevét, s addig foroghasson, a mennyi kezek közt csak lehet. Ezt a tőzsérvilág igen kedveli, mert a közbejött forgatók, mint a kiknek neve sehol sem áll, azért nem felelősek.

24. §.

Váltófolyam (Wechselkurs).

A váltóforgatás váltókereskedést von maga után, azaz a kereskedői világ a váltókból is, mint minden forgatható dolgokból hasznot szeret és szokott kémleni. Innen ered a váltófolyam, azaz a váltó a rajta kitett summával nem mindig egyen-értékben (al pari), hanem azon néha alól néha felül adatik el,

Ezen váltófolyam következő körülmények, s ezekből húzott kémletek által határozatik meg: ¹⁾

1. előbb vagy később jön el a fizetés ideje (23. §.)

2. a vevőknek sok heverő pénzök vagyon, s az árusoknak pénzre van szükségök.

3. A készpénz elküldése több vagy kevesebb biztossággal jár, vagy épen tilalmaztatik, tehát többé vagy kevésbé kénytelen az váltóra szorúlni, ki kész pénzt tartoznék küldeni (19. §.)

4. Egyik váltópiacznak sokkal több vagy kevesebb követelése van a másik ellen, mint viszont p. o. ha Bécsben sokkal több kalmár adós londoniaknak, mint viszont, tehát amazok váltókkal akarván fizetni adósságaikat, s ott helyben kevesen lévén, kiknek Londonban követelésök volna, sok a kereső vagy vevő,

¹⁾ Julius Eman. Bibanco's Vorträge über die Handelswissenschaften. Dritter Theil §. 92. Treitschke's Encyclopädie. „Cours“ szó alatt.

és kevés az eladó, s ekképen a keresett áru vagyis londoni tukvány magas árra szökken.

Ilyenkor a világ folyásában mindenkép otthonos tőzsér, nem is küldi a váltót igényest Londonba, hanem más váltópiaczokon keresztül. Lehető p. o. hogy a hamburgi piacz a hécsivel viszonyban jelenleg olcsó, a londonival pedig drága, tehát a tőzsér csak Hamburgba küldi a váltót, hogy aztán itt adassanak el drágábban a londoniaknak. Ezen számolgtatás neveztetik váltóképletnek (Arbitrage).

5. az is befolyással van a váltók árára, ha egyik vagy másik váltópiaczon kisebb vagy nagyobb a fizetendő pénznemnek kamatja.

Hogy valamely váltópiaczra rendkívüli esetek, p. o. kormányoknak kölcsönökrüli alkudozásai, háborúk, nevezetes sokadalmak st. tetemes befolyással vannak, magában értetik.

25. §.

Több példánya a váltónak, midőn közülők csak egy használtatik.

Sokszor féltő, hogy a váltólevél útban p. o. tengeren el is veszhet. Tehát ugyanazon summa pénzről több számú váltókat is (mind eredetiben) kérhetni, p. o. első (prima t. i. lettera, innen: Primawechsel), másod (secunda), harmad (tertia) számúakat, a melyek aztán mind külön alkalommal, például külön postán küldetnek el, hogy ha valamelyik elveszne is, egyik vagy másik példány mégis a szükséges helyre juthasson.

Ezen számok magukra a váltókra fel szoktak jegyeztetni, ily módon.

Ezen első váltóm mellett fizessen ön st.

Továbbá:

Ezen másod váltóm mellett (az első nem létében — prima non existente --) st. Ismét:

Ezen harmad váltóm mellett (az első és másod nem létében) st.

És így, ha tetszik, tovább is.

A melyik ezek közül előbb jut rendeltetése helyére, többnyire az mutattatik be, a többi pedig rendszerént fölöslegessé válik. ¹⁾

Jegyzet. Ha egyedül csak egy példánya adatik ki a váltónak, ez egyesnek (sola) hivatik. — Minthogy pedig a saját váltók leginkább azok, melyek egy helyben maradnak, és így a melyeknél ily esetben több példányra szükség nincsen: tehát a saját váltót közönségesen egyesnek hívják. De helytelenül, mert, a mint föntebb (22. §.) láttuk, saját váltókkal is alkalmasan lehet távolhelyekre fizetni, tehát azoknál is lehet helye a több példánynak.

26. §.

Midőn két példány egymást egészíti ki.

Vannak esetek, midőn a váltónak több s illetőleg két példánya egymást egészíti ki, úgy hogy egyik a másik nélkül nem használható. P. o.

Valakinek Londonba küldendő tukványa vagyon. Érdekében fekszik (vagy a törvény világosan parancsolja, például lát utánra szóló váltóknál), hogy az elfogadás végett minél előbb bemutattassék, tehát tüstént kellene a váltót Londonba küldeni. De az is érdekében fekszik, hogy talán váltókélemből (24. §.) több váltópiaczon keresztül forgattassék az, a mikor természetesen később fogna az Londonba érkezni, mint ő akarja. Ilyenkor több példány által segíthet a dolgon. Az egyiket igényest (a drittura) Londonba a fizetés helyére küldi NN. tőzsérpajtása- vagy levelezőjéhez, megbizván ezt, hogy a tukványozottnál elfogadás végett tüstént mutassa be s a másik megérkezéig tartsa magánál. A másikkal azonközben több s távolabb váltópiacokon rendelkezik, reá a szokott mód szerént ezt irván:

¹⁾ Wagner. §. 492. — Ezeket: első, másod, st. a levélke alyjára is írhatni.

Az első van elfogadás végett NN-nél Londonban.

S ez így lejáratig (bis zur Verfallzeit) vagyis a fizetési határidőig szinte a fizetés helyére Londonba érkezik, melynek utolsó birtokosa, ennek előmutatása után a főntebbi bizományostul az elsőt is magához veszi; és az elfogadótul a fizetést csak együtt mind a két példányra kapja meg. Az egyikre azért, mert arra van az elfogadás felírva; a másikra azért, mert arra vannak a forgatók s forgatmányosok, különösen pedig az utolsó forgatmányos vagy birtokos, a ki csak így fogja jogát igazolhatni, följegyezve. 9)

27. §.

Visszapillantás a váltók felosztásaira s a lényeges személyekre.

Ha a mondottakat a többféle váltókra nézve egybevonjuk, ezen lényeges felosztások jönnek elő:

A váltó saját, vagy idegen. (22. §.) Az idegen neve egy szóval tukvány vagy intézvény (11. §.)

Mindenik lehet egyszerű vagy összetett. (12—22. §§.)

Mindenik adathatik egy vagy több példányban (25, 26. §§.)

A tukvány pedig különösen lehet, közönséges, vagy saját rendeletre szóló (20. §.)

A személyeket a mi illeti, lényegesen kívántatik:

}	saját váltóban	}	két személy
	és		
	saját rendeletről		
	tukványban		

1) Wagner. 492.

összetett	}	saját váltóban és saját rendeletei tukványban	}	három személy
-----------	---	--	---	---------------

egyszerű tukványban

összetett tukványban:

négy személy.

Fontos jegyzet. A hol a személyek egyenlők, azokat ha az írásmódon és némely személyek minőségein a célhoz képest változtatunk, föl lehet egymással cserélni. Nem fog ártani, ha az olvasó ezen fölcseréléseket maga megteendi, mert annál jobban fogja a váltóüzletet érteni. Ily fölcserélés példája van már a 22. sőt (egy személyt számolásba tévén) a 21. §-ban is.

28. §.

Nemlényeges vagyis mellékszemélyek.

Mellékszemélyek a váltókban s váltóüzletben, a kik maguk váltóilag sem lekötelezve sem érdekeltetve nincsenek. Ilyenek főleg a meghatalmazottak, kiknek néha különös neveik is vannak, u. m.

1. alkuszok, (Sensale) vagyis az alkudozó felek közt közbenjáró személyek.

2. meghatalmazási hátíratosok (Indossatere per Procura), kikre, bár nevök a váltóra íratott, a váltó tulajdoni joga (Eigenthumsrecht) nem ruháztatik, hanem a váltó tulajdonosától leginkább csak arra hatalmaztatnak fel, hogy a váltót fizetés végett bemutassák.

3. telepések (Domicilaten). Néha t. i. az elfogadó által (de a kibocsátó által is, akár a saját akár az idegen váltóban) egy harmadik személy neveztetik meg, ennek lakhelyével vagy telepével együtt (a mit így szoktak ki- tenni: a váltó telepeztetik) annak kijelentésére, hogy a

fizetés (vagy néha az arróli előleges nyilatkozás azaz elfogadás is ¹⁾) azon harmadik személy által vagy annak telepén fog megtörténni, tehát itt kell azt annak idejében kérni. Példa, mikor a kibocsátó telepez:

Ezen váltónál fogva fizessen ön (vagy fizetek) NN. rendeletére NN. telepén Prágában st.

Az elfogadó pedig így telepez:

Elfogadom s fizetek NN. telepén Prágában, st.

Vagy mindkettő alúl jegyzi föl:

Fizetendő (zahlbar) NN. nél Prágában st.

Innen az e végre megnevezett harmadik személy neve: telepes (Domicilat); a megnevező: telepező (Domicilant), s magae a váltóé: telepezett váltó (domicilirter Wechsel).

Jegyzet. Ezen áttelepezéssel új személy járulván a váltóhoz, minden összetett váltóban lehet a célhoz képest valamelyik fizető helyett telepest írni s használni, ha kivált az ily személyt ki akarjuk a váltójogi kötelezettségből hagyni (69. §.)

4. a kereskedőknél könyvvivők, c zímvezetők (Firmaführer) s mások.

Fontos, de szinte csak mellékszemények még a tevéleges váltótörvényekben: a váltójegyzők és kezesek, (s ez utóbbiak többnyire lényeges személyekké is válnak); kikről alább.

29. §.

A váltó papírpénz.

Azon biztosság, hogy a pénz helyett kiadandó papír, újra jó értékű pénzzé váltható, teszi a papírpénzt. Innen csak annak hitele terem papírpénzt, a ki a papírnak pénzzé válthatásáról kezeskedik. Ezen hitel az egész intézet lelke. ²⁾

¹⁾ Einert. §. 13.

²⁾ Einert. §. 4.

A papírpénz feltalálása, vagyis annak eszméje, hogy az igaz értékű pengő pénzt papír képviselje, s ekképen fizetési eszközül szolgáljon, a legfontosb és követkeaménydúsabb szüleményei közé tartozik az emberi elmének.

Ha van mód mely által sikerülhet akármely summa pénzt egy darab papírkán elővarázsolni, és ezt maga a pénz helyett forgatni: akkor mind annak birtokosa mind készítője tetemes jótékonyágokban részesül. Birtokosa csupán azon papír átadása által nagy summáú fizetéseket eszközölhet, a papírban jó nagy pénztárt hordozhat magával, a nélkül hogy annak őrzése terhére s alkalmatlanságára volna, tovaszállításában majd semmi költsége, a pénznemek számlálgatása, méregetése- s próbálgatásával semmi baja, előre nem látott veszélyekben segítő és értesített társ nélkül magával együtt milliókat menthet meg ¹⁾ st. st. Készítője pedig legközelebb azon hasznát veszi, hogy aranyát és ezüstjét biztos helyen tartván, ezek helyett minden vállalatiban s kereskedésében csak papírjával fizet, majd mások is kívánván a papírpénz kényelmeit használni, a magok aranyát s ezüstjét (sokszor őrzés végett is és díj mellett) nála leteszik, s ez nekik szinte csak papírját adja azokért. Még tovább megyen. Azon biztos reményben, hogy jól kiszámított vállalati sikerülendének, hogy nyerkémleteiben (speculatióiban) alaposan várt szerencse segitendi, már ezen csupán reménybeli hasznokat is papírpénzzel ekölegezi, azaz ezekről is előleg, mintha már zsebében s pénztárában volnának papírpénzt csinál és bocsát ki, s így azon nyereségekkel, melyek talán még hónapok sőt évek után jövendnek be, már most előre nyereszkedik, st. st.

Ki ne ohajtana ily varázs-erővel bíni, s magát a reményt is pénzzé tenni? A mit még csak jövendőben, talán évek múlva veendek be, már ezt jelenleg használhatom, sőt még ezen reménynek újabb reményét is erszényemben láthatom.

Ezen varázshatalomnak egyetlen egy kulcsa van, de ugyanaz bökkenője is. T. i:

¹⁾ Einert. §. 3.

Egy darabka papír magában semmit sem ér, de ha bizonyosak vagyunk arról, hogy akármikor igaz értékű pénzzé váltható, azonnal megvan csoda ereje, s ezreket, milliókat érhet. A ki tehát pénz helyett papírjaival fizet, mindig, legalább a kitűzött határidőben készen álljon, hogy ha valaki klvánja a papírt pengőre változtatni, ennek tüstént aranyával ezüstjével szolgáljon, avagy részére aranyat ezüstöt tudjon szerezni.

30. §.

Folytatás.

Hogy a váltó igazi pénz helyett vagyon, eléggé latuk a váltóüzletben, de hogy csupán hitelénél fogva még a készpénz forgását is kipótolhatja, sőt a reménybeli pénzt is képviselheti, lássuk példáit

A árukat veszen *B*-től. Pénz helyett *A*, *B*-nek, ha ez a annak hitelében bízik, hogy t. i. annak idejében fizetni tud és fog, csak váltólevelet ír s ad. Még pedig oly erősnek kell lenni ezen hitelnek, hogy *B* ezen váltót, bár kifizetése csak későbbben ígértett, tovább is forgathassa, azaz eladhassa avagy árukért ismét csak ezen váltóval fizethessen, és így tovább. *A* pedig a fizetés idejéig mind az árukkal nyereszkezik, mind a talán magánál tartott pénznek is hasznát veheti. E szerint a váltó egyféle haszon helyett háromféle hasznot hoz. A birtokosnál készpénzül szolgál, a kibocsátónál már szinte készpénzül szolgált, és e mellett magának a pénznek, melyet képvisel, használata is fenmarad. ¹⁾

Bővebben így világosítjuk fel a példát: Több apró kereskedők mindenféle vidékekről egy fővárosi nagy ke-

¹⁾ Einert (4. §.) azt is igen szépen fejti ki, hogy a váltó, mint magános papír pénz némileg az országos papír pénzeknél is tökéletesebb lehet.

„Az országos papír (papírpénz), — úgy mond — csak azon országban használható, a magános más országban, sőt földrészekben is foroghat. Az országot érhetik viszontagságok, midőn a papír beváltását többé nem eszközölheti s ki állhat vele szembe? a magános fölött törvény uralkodik, mely őt kötelességére szorítja“ st. st.

reskedőnél árukat rendelnek meg, kiki már előre váltót küldvén azokért. A nagy kereskedő a megrendelt árukat a gyárosnál bevásárolja csupán a neki küldött s általa is hátrótt váltókkal fizetvén. Ekképen az apró kereskedők a nekik küldött árukat megkapván s lassanként (a váltók kifizetése idejéig) elárulgatván, a pénzt a nagy kereskedőnek megadják, ez pedig a gyártónak.

Más példa: *A* kereskedő a körülmények szerint igen szerencsés vásárlást tehetne, vagy akármimódon nyereszkedhetnék, azonban nem lévén sem elég pénze, sem a kereskedői világban elég ösmeretsége s hitele, *B*-t (bankárt) megkéri, adjon neki nem kölcsönpénzt, hanem csak hitelét p. o. csak egy levelkét, például 10 ezerről szólót, s bizonyos időre p. o. három hónapra kifizetendő, avagy pedig fogadjon el mint három hónap múlva fizető egy *A* által kibocsátandó váltót. Az adott vagy elfogadott váltóval *A* épen úgy fog fizethetni, vásárolhatni, ha t. i. *B*-nek elég hitele vagyon, mint kész pénzzel. Három hónap múlva pedig teljes reménye van *A*-nak, hogy jelenvállalata s nyerkémlete sikerülend, s akkorára *B*-nek a 10 ezeret leteheti, azaz a váltót beválthatja. Látható, hogy sem *A* sem *B* előre egy garast sem fizettek igazi pénzben, hanem csak *B* hitele adott becset a váltónak, melyet aztán későbbben *A* csak a várt nyereségből váltott be és fizetett ki. A váltónak pedig ezen valóban csodaereje csak abban alapszik, hogy mindenki tökéletesen elhiggye s meggyőződjék a fizetőről, hogy mulhatlanul fizetni fog. Ezen hiedelem s meggyőződés nélkül a váltó a legelső pillanatban elakad s ládába zárni való.

Lássunk még egy példát, melyet a kereskedői világban leggyakoribbnak s a legnagyobbszerűnek mondhatunk. *A* bécsi kereskedő vett vagy most akar venni *X* londoni kereskedőtől száz ezer forint értékű árukat. Száz ezer ft. elküldése Bécsből Londonba aranyban ezüstben — ha készen volna is — nem tréfa dolog. Keres tehát (mint a 13. §-ban láttuk), otthon Bécsben egy más üzért, kinek Londonban ösmeretsége vagy adósa van s talál is

például *B*-t, kitől egy londoni kereskedő például *F* szinte száz ezer ft. áru gyapjút vásárla. Lefizeti ennél a száz ezret, vagy lefizetését igéri. *B* kibocsát egy váltót *A* rendelkezésére, Londonban a *B* ösmerőse vagy adósára például *F*-re tukványozva, *A* pedig azt *X*-re forgatván Londonba küldi s itt *F* kifizeti. Látjuk hogy a kész pénz mindeütt t. i. Bécsben és Londonban helyben maradt. S ez kimondhatlan nagy nyereség, ha meggondoljuk, hogy például Austria és a külföld közti forgalom (Verkehr) évenként több száz milliót teszen, s ez a föntebbi módon mind csak váltókkal egyenlített ki, melyek nélkül vagy több száz és ezer kocsiának kellene időnként az arany és ezüst pénzt rettentő költséggel s veszélyeztetéssel (talán hadseregök kíséretében) ide s tova hurczolniok, vagy mivel ez csaknem lehetlenség, a forgalom s üzérkedés legnagyobb részének elmaradnia.

Ezen példák mutatják leginkább, hogy a váltóknak jó törvények következtében (melyek t. i. a váltókat pártfogás alá veszik) az ipar és főleg kereskedés emelésére mily roppant befolyásuk lehet és vagyon.

Hy módon keletkeznek a váltótőzsérek s bankárok, azaz olyanok, kik vagyonosság, becsületesség, pontosság és okos felszámítás tekintetében az egész kereskedővilágban ösmeretesek, kik mind magok, mind mások váltóival kereskedést üznek, akárkinek kívánságára, s a pénz lefizetése, némi díj és váltófolyam mellett távol ösmerőseik útján váltókat mindenfelé tukványoznak, (13, 19, 24, 30. §§.); a másokra szólókat leszámítás mellett megveszik s kifizetik (23. §.), csekélyebb nevű jó ügyekezeti kalmárokknak nevöket s hitelöket ajándékozzák (30. §.) st.

31. §.

A váltókban kamatnak rendszerént nincs helye.

Maga ezen tétel, hogy a váltó papírpénz, ha ugyan eléggé be van az bizonyítva, kétségen kívül teszi,

hogy a váltókban kamatnak helye nem lehet. Mert a mi kész pénzüi szolgál, vagy a mivel p. o. én fizetek másnak, s a mit ez ismét kész pénz gyanánt fog használni, az kamat tárgya nem lehet; más szókkal: hogy valakinek tartozásomat lefizessem, vagyis nálam lévő pénzt (annyit érőben) általadjam, és még is ezen pénz hasznának vételével, mintha még nálam volna, tovább is tartozzam, képtelenség.

Lássuk a váltóknak minden lehető eseteit.

A váltóbeli minden esetekét, úgy látszik, ezen négyre vonhatni:

1. Akárminő régibb adósságát akarja valaki a váltóval leróni (8, 13, 20, 22. §§.)
2. Távolhelyekre pénzt akar küldeni (17. §.)
3. Árukért kész pénz helyett váltót ad (20, 22, 23, 30. §§.)
4. Kölcsönpénzért kötelezvény helyett váltót ír.

A ki régibb adósságát akarja váltóval leróni, a summát már úgy fogta írni, hogy abban minden tartozása benne foglaltassék.

A ki távolhelyekre pénzt akar küldeni, attól a kibocsátó, bár a pénzt fölvette, még díjt követel (19. §.) nem hogy ő igérne kamatot.

A ki árukért készpénz helyett váltót ad: vagy már előre beszámítják annak a kamatot (22, 23. §.) vagy hitele oly erős, hogy váltója teljesen fizetési eszközül szolgál, s tovább forgatható (30. §.)

Végre nem lehetlen ugyan, hogy valaki kölcsönpénzt vesszen föl, és a kötelező levelet leginkább saját váltó formában (vagy saját rendeletre szóló idegen váltóéban) írván, a kamat fizetéséről is említést teszen; de ez ritkán és szabályon kívül történik.

32. §.

Váltótörvényi szigorúság váltóadósok ellen.

Valamint más papír úgy s addig használtathatik pénz helyett, míg akármikor s bizonyosan kész pénzre válható;

így a váltó is csak úgy tarthatja fönn hitelét s úgy lesz papírpénz, ha a váltóadósok, vagyis azok, kik magukat a váltó által fizetésre, vagyis a váltónak beváltására kötelezik, annak idejében mulhatlanul fizetnek (30. §.)

De minthogy magánosok ígérete még nem csálthatatlan, s abból teljes hitelt még nem várhatni, mellettök a közönségnek az ország is törvényben szinté ígéretet teszen, ¹⁾ hogy a váltó hitelére (mert ebből reá is tetemes haszon háramlik) gondoskodni fog, még pedig szigorúan; úgy hogy ha az ígérők pontosan nem fizetnének, erre külön bíró által őket tüstént szorítja, s kifogást a váltóbirtokosok ellen nem enged, hanem, ha volnának, viszonti követeléseikre nézve az adósokat közönséges bíróhoz útasítja.

Minthogy a köz törvénykezés utján, hol a jogosságnak teljes eldöntése végett minden lehető körülményeket, (milyen p. o. ha az adósnak viszonkövetelése volna a hitelezőn, bár különköltésnél fogva), méltánylani és tekintetbe venni kell, a kívánt gyorsaság nem mindenkor valósítható: tehát a polgári társaság azon roppant haszonnak eszközzésére, melyet kivált a kereskedésnek, (mert ennek van leginkább pénzre szüksége — 4. §. —) s ez által az egész országnak a váltó mint papírpénz nyujt (30. §.), tehát politikai és országgazdasági okból ²⁾ a váltókat hitelök végett különös pártfogás alá az által veszi, hogy 1. a váltóknak saját törvényszékeket és bírákat rendel, (mit a jogászok váltószéki kiváltságnak — privilegium fori cambialis — neveznek), és 2. a váltóadósok ellen a váltóbirtokosok jogos és pontos követelésének következtében lehető legnagyobb és gyors szigorúságot parancsol (privilegium paratae executionis — gyors végrehajtási kiváltság). Innen a váltó törvény nem annyira a magánosoknak személyes és saját (a váltó hitelén kívüllevő) jogviszonyait, hanem inkább a köz jó tekintetét,

1) Einert. §§. 18, 19.

2) Einert. Ugyanott.

azaz a váltók mint papírpénzhitelét tartja szüntelen szemei előtt, s amazokat a közönséges polgári törvényro bízza.

Ezen elv legfontosabb a váltókruli egész elméletben. E szerint a szigorúság a váltó mint papírpénz természetében ¹⁾ alapszik. S ezen elvből magyaráztatik ki a váltótörvény szabályainak legnagyobb része. És ambár a váltói foglalkodások lényegileg egészen ösmeretes és természetes kötésekben alapúlnak, mindazáltal ezen elv egészen saját szint kölcsönöz azoknak, melyek e szerint váltói kötéseknek méltán nevezhetők.

33. §.

A váltótörvény mint kiváltság miben áll?

A váltótörvény tehát a törvényhozónak a váltó és ennél fogva a váltóbirtokosok vagy hitelezők iránti pártfogását, kedvezését foglalja magában, s kiváltságnak méltán tartatik, mert mintegy kivétel a köz törvény alól. S ezen kiváltság, (mint láttuk) kétféle u. m. váltószéki, és gyors végrehajtási.

Áll pedig a váltószéki kiváltság abban, hogy minden formák elmellőzésével a törvénykezés a váltóbeli kötelezettek vagy váltóadósok ellen a lehető legrövidebb időre és csak a lényeges törvénykezési cselekményekre (s rendszerént csak szóbeli vitatásokra) szorítatik.

S a gyors végrehajtási főleg abban áll, hogy a törvénytevő minden olyast, a mi a váltók hitelére nem tartozik, vagy épen a váltók hitelének csonkítására vezetne, mellőzve, az adósok elleni végrehajtást a lehető legrövidebb idő alatt elhatározza és eszközzésbe veszi.

Jegyzet. Némely helyütt magát a pert ²⁾, néhol csak a végrehajtást ³⁾ mindjárt az adósok személyes fogságával kezdik. ⁴⁾

1) Einert. §. 18

2) Lipcsében, Frankfurtban, Amsterdamban, st. Wagner. §. 158.

3) Hamburgban, Nürnbergben. st. Wagner. Ugyanott.

4) Austriában személyes fogság úgy váltó- mint más adóssági perekben két esetben határozatik: 1. előgondosságból a per alatt vagy előtt is, ha

Helyesen jegyzi meg Wagner austriai jogász (158. §-ban): „Egy napi elvesztett szabadságot épen oly kevésbé lehet visszaszerezni mint magát az életet, s a személyes fogsággal kezdődő törvénykezés — így szól — nem sokat különbözik attól, mintha a vádottat előre felakasztanák, s azután vizsgálják meg ha érdemlette-e vagy sem.“

34. §.

Kik a váltóadósok, kik a váltó hitelezők; s micsoda váltói kötések vagynak közöttük?

Váltóadósok azok, kik a váltót adják s abban fizetni, vagyis azt beváltani ígérik, u. m. a kibocsátó, forgató és elfogadó; váltóhitelezők pedig kik a váltót veszik s kiknek abban az ígéret tételük, u. m. rendelő, forgatmányos, és bemutató.

Innen a váltón bár egy levelen többnyire három kötés foglaltatik, u. m.

1. a kibocsátó és rendelő között.
2. a forgató és forgatmányos között.
3. az elfogadó és bemutató között. ¹⁾

félő hogy az adós megszökik; 2. végrehajtáskor, ha az adósnál elegendő vagyon nem található. — Gyakorlati jogászok bizonyossága szerént ennek kevés vagy semmi sikere nem volna. — A magyar váltójog a személyes fogságról említést sem tesz. Innen azt húzhatni ki, hogy a köz törvény áll. (Melyről lásd: Törvénytudomány elemei. Kövy után Fogarasytól. 608. §.) A gyakorlat megmutatta nálunk, miszerént a személynek legalább vagyon hiány esetében megítélése nélkül a váltótörvény egy lépéssel sem vitte előbbre a hitelt. Mert az adós a végrehajtásig minden vagyonát elrejtvé vagy mások legtöbbször atyjafiai, baráti, neje st. birtokába (sokszor törvényszékek útján előleges biztosítással vagy közönséges szóbeli per által) csalárdul juttatván, midőn az igazi (váltó-) hitelező jön a végrehajtással, már semmi sincs az adósnak, ha pedig személye, melyről a váltótörvény nem rendelkezik, menten lenne, többnyire kijátszása s nevetné az adós a váltótörvényeket. A ki ugyan semmit sem fizethet, ott a személyes letartóztatás sem használ semmit, de hol személyes letartóztatás nincs, ott az sem fizet a kinek van. Alább e tárgyra még visszatérünk.

¹⁾ Sonleitner. §. 422.

Jegyzetek. 1. hogy a rendelő ha forgat, és forgatmányes ha tovább forgat, egyszersmind váltóadósok is, a váltóüzletből mindenki fogja mondás nélkül is tudni.

2. Kezességnek (u. m. 1 jótállásnak vagy 2. átvállalásnak ¹⁾) váltóadósságban is épen úgy lehet helye, mint más adósságokban.

35. §.

Minden váltókötéseknek közös bélyege.

Közös külső bélyegei a váltókötéseknek:

1. hogy azok írásban és papíron legyenek, mert különben képtelen, hogy papírpénzül szolgáljanak. A mi papírpénz akar lenni, természetes, hogy papíron foglaltassék, azaz reáírássék. Tehát minden váltókötés írott kötés (Litteral-Contract. ²⁾).

Innen váltójogban is egyedül csak annal lehet helye, a mi váltón írva vagyon, s váltólevél nélkül nincs adós a váltóbiró előtt, bár adósságát elősmerné s megvallaná is. És a váltóadásról (szóbeli) előleges egyezkedés (pactum de cambiando). p. o. valamely nyilvános börzében, még váltójogba semmikép nem tartozhatik.

2. nyilván kijelentessék, hogy az adós magát váltójogilag akarja kötelezni akár ezen szóval „váltó,” akár másképen. Mert különben hogyan tudhatni, hogy magát a közönséges törvénynél szigorúbb törvény alá akarja-e vetni vagy sem. ³⁾

3. hogy azok tökéletességre csak általadás által hajtatnak, mint minden pénz csak úgy s akkor fizetési eszköz, ha általadatik.

¹⁾ Jótállónak (Fidejussor) nevezzük azt, a ki csak azon esetre igéri a hitelezőnek az adósság kifizetését, ha a főadós nem teljesíti kötelességét, átvállalónak (Expromissor) pedig azt, ki az adósnak tartozását magára veszi, mi által az adós kötelezettsége rendszerint elenyésszik.

²⁾ Zimmerl (§. 12.) s mások ellen, és Wagner (§. 68.) s Einert (§§. 20, 26) értelmében.

³⁾ Ha talán lehet ország, melyben a közönséges törvénykezés teljes hitelt ad a váltónak, ott ily kijelentésre nincsen szükség. Így van ez Angliában.

Közös belső bélyege pedig a váltókötéseknek, 1. hogy azoknak tárgya csak pénz lehet, ¹⁾ azaz váltóilag senki sem kötelezheti magát másra mint pénzfizetésre; nem kötelezheti például magát gyapjú, búza, portékák adására, mert különben nem volna a váltó papírpénz, vagy pénznek papírban helyettese.

2. hogy a váltóhitelezőknek netalán viszonti kötelezettségei a váltókötésekben nem foglaltathatnak, mert kifogást engedne az adósoknak a kitelezők ellen, s a váltó pontos beváltását, vagy szükség esetében a bíró által szigorú beváltatását akadályozná, tehát papírpénzül a váltó nem szolgálhatna, hitele ingadozna, forgásra pedig éppen alkalmatlan volna. Mert ki venné el az oly váltót, melyről nem tudhatni, előbbi birtokosa adós-e azért vagy sem, s ha adós, beváltáskor a fizető ez okból nem tesz-e kifogást ²⁾ s a fizetést nem tagadja-e meg?

36. §.

Kötés a kibocsátó és rendelő között.

Első és eredeti kötésnek mondhatjuk, mely van a kibocsátó és rendelő (v. intézvényes) között. Amaz ígér, tehát váltóadós, ennek ígértetik, tehát váltóhitelező.

Saját váltóban ezt mindenki egyszerre láthatja. Ugyanis világosan így fejezi ki magát a kibocsátó: „Fizetek NN. rendeletére“ Tehát magát világosan fizetőnek vagyis adósnak nevezi, azaz a váltó beváltását ígéri.

De az idegen váltóban is, ha a szók igazi értelmére figyelünk, kitűnik az, hogy ő magát szinte váltóadósnak nyilvánítja. Midőn t. i. a kibocsátó ezt írja: „Fizessen X,“ vagy „X fizetni fog,“ ez más szókkal ennyit tesz: ígérem vagy bizonyossá teszem levelem birtokosát, hogy X. fizetni kész és fog. Ebből önként következik, hogy ha X nem fizet, a kibocsátó nem ugyan főadós, hanem mint bizonyossátevő vagy mint jótálló (Gewährmann)

1) Wagner. §. 38.

2) Einert. §. 18.

marad adós. ¹⁾ — A különbség tehát a két váltó közt ez: Saját váltóban azt igéri a kibocsátó: beváltom; idegenben: beváltatom.

Jegyzet. Ha a főadós ellen van panasz, ez keresetnek hivatik, ha pedig jótálló ellen, viszkeresetnek (visszamenő keresetnek), mert a főadósul, vagy ennek nem létében, a kereset a jótállóra mintegy visszamegy.

37 §.

Van-e eset hogy a rendelő is mint rendelő, váltó adósnak tekintetik?

Fontos kérdés itten, ha vajjon a rendelőt ezen kötésnél fogva lehet-e váltóadósnak tekinteni? azaz ígér-és tartozik-e viszont a rendelő is a kibocsátónak a váltónál fogva? s lehet-e őt ezen tartozásra váltójogilag akár kinszeríteni, hogy a kibocsátó pert indithasson ellene, akár pedig úgy, hogy a kibocsátó ellen nem fizetés esetében indított perben ez magát azzal menthetné, hogy a rendelő is adós neki a váltóért (vagy talán másképen is)?

Felelet: Soha sem, mert ez az egész váltóintézet lelke és célja ellen volna. (32, 35. §§.)

1. Pert a kibocsátó épen nem indíthat váltójogilag, mert a rendelő kötelezettségéről semmirás sincs kezében, s a mi írva nincs, már annál fogva sem tartozik váltójogba (35. §.). Lehető, hogy értékváltója ²⁾ van a rendelőtül, azaz a rendelő is érték helyett viszont más váltót adott magáról, de akkor min kibocsátó, nem mint rendelő ellen lesz a kereset.
2. A kibocsátó ellen indított perben, ez kifogást a rendelő tartozása miatt szinte nem tehet. Mert hogy

¹⁾ Einert. §§. 11—17.

²⁾ Mikor valaki a főváltó értékében szinte váltót ad, a mi saját váltóval történik leginkább, ezt közönségesen „Retour-Wechsel“nek nevezik. Magyarul értékváltónak hihatjuk, mivel érték helyét váltja fel, érték helyett adatik. — A viszváltót (Rückwechsel), melyről alább szólnunk. Össze nem kell vele zavarni, mert a különbség közöttük lényeges.

ha a rendelő előre pénzt fizetett, vagy akármin módon értéket tett le a váltóért (a mit a kibocsátó néha bele is szokott a váltóba írni, így: értékét kaptam, vagy értéke árukban, vagy értéke kifizettetett, vagy értéke váltóban st.). akkor kétség sem lehet, hogy a rendelő már semmivel sem tartozhatik, mert az érték kitétele világosan kifejezi az elégtételt, s ezt a kibocsátó nem tagadhatja, mert saját levele bizonyít ellene. — Ha pedig az érték kitétele nem áll a váltóban, akkor az egész kötés csak egy oldalú ígéret, egy oldalú kötés, melyben t. i. csak egyik fél ígér valamit, s a másik ezt csak elfogadja, de semmi viszonti ígéretet nem tesz, tehát úgy tekintik, mint-ha a kibocsátó az ígért summát a rendelőnek csak ajándékozta volna.¹⁾ De hátha a kibocsátó azt bizonyítná be, — így szól valaki — hogy nem ajándékozta, hanem viszonti ígéretért, p. o. küldendő árukért s később megfizetendő pénzért ígérte, de a rendelő is az árukat mind eddig nem küldötte el, vagy a pénzt le nem tette? — Ily bizonyítás meg sem hallgathatnak, mert a váltótörvény, mint tudjuk, kiváltság, minden kiváltság pedig szoros magyarázatú, azaz a kiváltságot úgy magyarázni, hogy az tovább terjesztessék, nem lehet. Már pedig tovább terjesztetnék, ha a bíró abba is belebocsátkozik, a mi a váltón írva sincsen, az semmikép sem tartozhatván a váltótörvénybe (35. §.) — Végre ha az érték kitétele ott áll ugyan a váltóban, hanem az elégtételt világosan nem fejezi ki (p. o. értéke számolásban, értéke értetik st.), vagy pedig a világos kitétel ellen is azon kifogást tenné a váltóadás, hogy megcsalatott: mind ennek magyarázása s megengedése a váltójog kiterjesztését vonná maga után, tehát a kiváltság természete ellen volna.

38. §.

Folytatás.

Idejáruul kiváltképen az, hogy ha váltóban a hitelezőnek viszonti tartozására is tekintet volna, akkor az

¹⁾ Einert a 23. §. végén.

teljesen elveszteni a pénz természetét s az egész váltóintézet semmivé lenne. ¹⁾ Mert kicsoda venné el a pénzt helyett a váltót, s ki forgathatná azt tovább, ha még arra kellene nézni a váltóvevőnek, vajjon nem fogja-e a kibocsátó magát majdan azzal menteni, vagy be is bizonyítani, hogy a rendelő is mind eddig nem tett ígéretének eleget, mindaddig a váltóért a pénzt nem tette le, vagy nem küldött árukat st. tehát ő sem fizethet? Ekkor a váltók nem érdemlenék, hogy oly nagy lármát csináljunk velök, miattok számos új törvényeket alkossunk, új törvényszékeket állítsunk st. — Innen közönségesen el is van majd minden törvényhozások- s váltójogászoktól ösmerve, hogy az érték kitétele nem lényeges a váltóban, azaz oda lehet írni, de nem kívántatik, s reá a bírónak semmi ügyelettal nem lehet, nem kell lenni. ²⁾ Tehát az eredeti váltókötés mindig úgy tekintetik, mint egy oldalú kötés, ³⁾ melyben csak az egyik fél ígér valamit, s a másik ígéretére, ha volna is, semmi tekintet nem lehet.

De így könnyen jogtalanság történhetik — mondja talán valaki — midőn valaki annak teljesítésére, a mit talán ígért, nem szorítatik.

Épen semmi jogtalanság sem történhetik, mert a váltójogon s váltószékeken kívül más köz jog s köz törvényszékek is vannak. Amazok csak kivételek, kiváltságok ezek alól, tehát a mely váltóadósnak követelése van a váltóhitelező ellen, a köz törvény útján keresheti s keresse azt (32, 33. §§.)

- 1) Ez okból Einert minden váltókötést tagad (p. o. §. 23—25. a kibocsátó s vevő között), de fejtegetéséből csak az látszik ki, hogy ő csupán a kétoldalú váltókötést tagadja s ebben igaza van.
- 2) Austriában a kibocsátónak is van váltójogi keresete az általadás után 24 óra alatt a rendelő ellen, ha ez még adós az értékkel; de kivétetik azon eset, ha a rendelő az értéket a váltó átvétele után csak későbbben ígérte megfizetni. (Wagner. §§. 241, 253.). A rendelőnek ezen váltójogi kötelessége semmikép nem alapszik a váltó igazi természetében, a mint bővebben láttuk, és többnyire ki is játszatik.
- 3) Einert. §. 21.

Tehát nincs a törvény előtt egyenlőség, — így gondolko-
hatik valaki — egyik felet szigorún s gyorsan elítélik, a má-
siknak elítélését, ha kifogás tétetik ellene, mindenfelé körül-
tekintő, azaz lassúbb bírákra hagyják.

Sőt inkább. A ki a törvény jólékonyságával kíván élni,
azaz szabad neki papírpénzt csinálni, szenvedje a szigorúságot
is. A váltóadós pedig, mint a váltóüzletben eléggé láthattuk,
papírpénzcsináló, s a hitelező, ha adós is azért, csak közön-
séges adós, mert a papírpénzt nem ő csinálta, hanem neki
csak fizettek vele.

J e g y z e t. Ha a kibocsátónak a rendelő ellen viszon-
követelése nem lehet, épen úgy nem lehet a rendelő helyet-
tesei (vagy is rendelményesek, forgatmányosok) ellen sem.

39. §.

**Az eredeti váltókötés főleg es vagy ön-álló
kötés.**

Megtörténhetik, hogy az eredeti váltókötest, a mint
a váltóüzletben láttuk, valamely más kötés előzi meg, p. o.
adásvevési, pénzkölcsöni, régibb adóssági, st. de szinte
ott láttunk még több eseteket, midőn azt semmi más
kötés nem előzi meg. Tehát ekkor nem lehet az jár-
ulékos, hanem kétségen kívül fő vagy ön-álló kötés.

Azonban az első esetben is, midőn t. i. más
kötés előzi meg, ez a váltókötés által egé-
szben új és különböző kötéssé változott. Mert
p. o. az adásvevésben mind az adónak mind a vevőnek
kölsönös kötelezéseik vagynak, a mi nincsen a váltókö-
tésben (37, 38. §§.), a pénzkölcsönzésben a hitelezőnek
szinte be kell bizonyitnia, hogy pénzt adott vagy kölcsön-
zött, a váltókötésben pedig erre épen semmi tekintet
(37. §.). Tehát akkor is, ha valamely más kötés előzi
meg a váltókötest, amaz azért nem fője ennek, hanem
csak alkalom a váltókötésre, és ez mindig önálló ¹⁾

¹⁾ Emert értelmében (§. 24.) s némileg Wagner ellen, midőn az úgy ne-
vezett nem-formaszeréni váltóknál járulékos kötest állit (§. 92.)

40. §.

Az eredeti váltókötés sajátlagos kötés-e?

Majd valamennyi váltójogászok azt állítják, hogy az eredeti váltókötés sajátlagos ¹⁾, azaz semmi más ösmeretes kötéssel nem azonos, sőt nem is hasonlítható, hanem maga saját természetével bíró.

Mi ezt nem tartjuk s bizvást kimondjuk, hogy az eredeti váltókötés semmi egyéb mint írott egyoldalú kötés, melyben magát egyik fél írásban fizetésre kötelezi, a másik pedig az ígéretet viszonti ígéret nélkül csak elfogadja, épen úgy mint ha valaki írásban valamit ajándékoz, p. o. valamely intézetre alapítványokat teszen.

Hogy a czélhoz képest írásban kell lennie, (35.§), s hogy az ígéret csak egy oldalú (37, 38. §§.) föntebb bebizonyítottuk²⁾.

41. §.

B Kötés a forgató és forgatmányos között.

Hogy a forgató és forgatmányos között átengedési kötés vagon, már magában a váltóüzletben érintettük.

A ki pedig valamely idegen tartozást másnak átenged, másra ruház: felelni köteles az átengedett tartozás valóságáról, azaz jót áll arról, hogy azon tartozás való, nem költött, nem hamis; mert különben azt kellene föltennünk, hogy csalni szabad volna.

1) Wagner. §§. 88, 89, 91.

2) Wagner annak bebizonyítására, hogy az eredi váltókötés sajátlagos, legtöbbet helyez a jogfogantokban (§§. 89, 91.). Mert, úgy mond, semmi más kötésnek nincs az a fogantja, hogy váltószéki és gyors végrehajtási kiváltsággal bírjon — De erre könnyű a felelet, hogy ez nem is alapszik a kötés lényegében, hanem csak a tevőleges törvény partfogásában, s a hol tevőleges törvény nincs, ott váltókiváltság sem lehet.

Tehát a forgató, mint ki a váltót másnak átengedi, másra ruhazza, ez által bizonyossá teszi az átvevőt (forgatmányost) az adósság valóságáról, azaz arról, hogy **1.** saját váltóban a kibocsátó, mint ígérte, fizetni fog, **2.** idegen váltóban, ha az elfogadás még nem történt meg, arról, hogy (valamint a kibocsátó úgy) ő is kezeskedik a tukványzott által leendő elfogadásról; hogy ha pedig forgatás előtt az elfogadás már meg is történt, szinte felel arról, hogy az elfogadás való, nem költött, nem hamis, tehát az elfogadó, ígérete szerint fizetni fog és tud. Melyekből önként következik, hogy ha egyik vagy másik fő adós nem fizetne, a forgató mint jótálló jön tartozásba s ő lesz a forgatmányosnak avagy következőnek (mint emez helyetteseinek) adós.

Azonban tudjuk, hogy a forgató mindig kettős minőségben jön elő a váltóban (**34. §.**) azaz nemcsak mint adós, hanem mint követelő is (u. m. vagy rendelő, maga az első forgató, vagy forgatmányos, további forgató); tehát mint követelőnek szinte joga lesz saját adóssai ellen fordulni, s utoljára is a kibocsátóra jövend a sor.

Jegyzetek. **1.** Az értékre és forgató viszonti követelésére nézve itt is mind áll, a mit fentebb (**37, 38. §§.**) előadtunk ¹⁾. Tehát ez ismét csak egyoldalú kötés.

2. Az átengedés lehet váltói vagy közönséges. Hogy váltói legyen, azaz váltójogi foganattal birjon, mulhatlanúl megkívántatik, mint minden váltói kötésben, hogy **1.** a váltóra irassék (**35. §.**), **2.** a váltóadó által szinte írásban (azaz ennek a váltóra jegyzett világos akaratjánál fogva) az átengedéstől el ne tiltassék ²⁾. Az ily váltói átengedést lehet nevezni forgatásnak, mert csak így forgattathatik a váltó váltójogilag. A másféle átengedés

-
- 1) A forgatmányos is épen úgy tartozik **24** óra alatt a váltó értékével az austriai váltótörvény szerint, mint a rendelőrül fentebb (**38. §.**) mondottuk. Wagner. §. 241
- 2) Mind az austriai mind a magyar tevéleges váltótörvény a legtöbb tevéleges váltótörvényekkel egyhangzólag, ezen szóban: „rendeletre (Ordre),“ vagy „rendelményesének“ helyezik a forgatási tehetőséget. Tehát ha az a váltó- vagy hátírából kimaradt, nem lehet a váltó váltójogilag átengedni. Alább bővebben.

p. o. szóval, vagy külön írásban, vagy a váltói tilalom ellenére, közönséges átengedésnek hivatik, s ha bár természet szerint az átengedő minden jogait tehát a váltójogokat is átruhazza engedményesére, de maga az, ki nem váltójogilag engedte át a váltót, váltójogi kötelezést magára nem vállalt s így órá nézve váltói eljárás elébe az engedmény nem tarthatik.

42. §.

A forgatási kötés lényeges-é?

A forgatási kötés lényeges ¹⁾ a váltókban. Mert sok váltó, mint fentebb (15. §.) láttuk, forgatás nélkül nem is használható. De a forgatás által eszközöltetik a váltónak mint papírpénznek azon fő kelléke is, hogy akár mikor kész pénzzé váltathassék. Ugyanis az adós csak a határidő elteltével levér köteles fizetni, ha addig a váltót továbbadni vagy forgatni nem lehetne s a fizetendő pénzért a határidőig kellene várni, a papírpénz nem volna tökéletes, mert nem lehetne akár mikor kész pénzzé tenni.

43. §.

Ha a váltó hamis vagy hamisított vagy érvénytelen, áll-e a forgatási kötés?

Ha a váltó a forgatáskor már hamis, hamisított, vagy érvénytelen volt, kétséget nem szenvedhet, hogy a forgatási kötés mégis áll, vagyis a forgató tartozásban vagy, mert épen az átengedett adósság helyessége- és valóságáról kezeskedik, tehát ha az adósság nem való, vagy nem egészen való, ő marad adós.

Ha pedig a forgatás után történt a hamisítás, úgy az ezt megelőzőtt forgató a váltónak meghamisított pontjáról épen nem kezeskedhetik, mert azt ő neki, hogy utána egy harmadik csalni akart, teljességgel nem tulajdoníthatni, de egyebekről jótállani köteles.

¹⁾ Wagner ellen, §. 111.

44. §.

C. Kötés az elfogadó és bemutató között.

A tukványzott a váltónak elfogadása előtt senkinek semmivel nem tartozhatik, mert mind addig ő semmi részt nem vett a váltóban, hanem csak mások egyezkedtek mintegy helyette. Tehát hogy ő köteleztessék, ő neki kell azt, a mi egyébiránt szabadságában áll, elfogadnia, vagyis az ő megegyezésének kell ahoz járulni, mely ezen szóval történik: „elfogadom.“—Midőn valamely tukványzott a váltólevélre ezt írja: „elfogadom“ vagy „elfogadtatik;“ az magából ezen szóból s a váltó több szavaiból nem tehet mást, mint azt, hogy a mit kibocsátó helyettem a rendelőnek és helyetteseinek (a rendelményeseknek vagy forgatmányosoknak) előre megígért, abban megegyezek, vagyis a mire megbízott, azt magamra vállalom és teljesítem, azaz a váltó tartalma vagy a tukvány szerént (trassirtermassen) fizetek a váltó birtokosának.

Tehát ez sem több sem kevesebb, mint fizetési ígéret, vagy adóssági kötés, hozzájárulván a célhoz képest, mint tudjuk, azon formáság, hogy a váltóra valóban reáírássék (35. §). Jogfoganatját is, mely szerént az váltószéki és gyors végrehajtási kiváltságot húz maga után, szinte a váltók célja és rendeltetése (32. §.) kívánja meg.

Jegyzetek. 1. Láttuk föntebb, hogy ha az elfogadás megadtatik, a kibocsátó mint jótálló marad adós, (36. §.). Tehát idegen váltó annyival tökéletesebb a saját váltónál, hogy amazért jótálló is kezeskedik, s ezen jótállás más jótállásoktól közönséges kötelezvényekben csupán abban különbözik, hogy ezekben az adósság köttetik előbb, s azután áll valaki jót azért, a váltóban pedig rendszerént meg van a dolog fordítva.

2. Mondhatjuk ezen kötést más váltójogászok után ¹⁾ kü-

¹⁾ Wagner ellen, a ki azon állítását (§. 106.), hogy az elfogadási kötés nem átvállalás, azzal bizonyítja, hogy az átvállalás által az előbbeni

lönösebben megbízási átvállalásnak is (*Delegatio et Expromissio*), és a mint a föntebbiek mutatják, épen nem helytelenül.

3. Idegen váltóban tehát, ha van elfogadó, ez a főadós, a kibocsátó és forogatók (41. §.) pedig jótállók.

45. §.

Az elfogadás saját váltókban és saját rendeletei tukványokban.

Saját váltókban nincs helye az elfogadásnak, azaz a kibocsátó már egyszer kötelezte magát a fizetésre, tehát akármely újabb cselekményre, a mi szinte csak azon köteleztetést ismételné, szükség nincsen.

Saját rendeletei tukványokban pedig, ez az eredeti vagy első kötés. Mert a kibocsátó a rendelővel azonegy személy levén, maga magának semmi józan eszű nem ígérhet s kötetést nem tehet; tehát igazi kötés csak akkor történik, ha a tukványzott ehez járulását nyilvánítja, vagyis a váltót elfogadja, (44. §.) mi által annak kifizetését igéri, és így adóssá lön.

Ez a lényeges és belső különbség a mondott két váltó között. Egyébiránt foganatjokra nézve egészen egyenlők egymással, s egyiket a másikkal, mint tudjuk föleserélhetni.

46. §.

Az elfogadási kötés is egyoldalú.

Az elfogadó ezen egy szó által: „elfogadom“ egyszerűn, kikötés nélkül vállalja el az adósságot, mint a ki-

adós tartozása egészen megszűnik, a mi nem így van a váltó elfogadásánál, melyben, mind e mellett is, ha az elfogadó nem fizetne, a kibocsátó jön tartozásba. E szerint Wagner az elfogadásból származtatná a kibocsátó jótállását is. De szeretném én azon jogphilosophot és jogászt ösmerni, a ki az elfogadásból és elfogadási kötésből magából, akármintó néven nevezzük azt, a kibocsátónak jótállását kimagyarázná. Nem az elfogadás, a melyben a kibocsátó teljességgel semmi részt nem vesz, hanem a kibocsátás teszi őt, mint annak helyén láttuk, jótállóvá.

bocsátó előre tett ígérletét, úgyde ennek kötelezettsége is csak egyoldalú (37, 38. §§). S ha netalán feltételesen tenné az elfogadást, (p. o. elfogadom, ha a bemutató régibb tartozását nekem szinte lefizeti, vagy ha a váltósummából valamit leenged, vagy ha részenként veszi föl a pénzt st.): a bemutató szabadságától függ az ilyen ígérettel megelégedni, vagy nem. És ha megelégedett, feltétlen fizetést többé nem követelhet (s ezzel véget is vetne a további forgatásnak, mert kinek kellene az ily papír?); de ha az oly feltételes elfogadással meg nem akar elégedni, épen oly kétségtelen keresete leend a jótállókon, mintha semmi elfogadás nem történt volna, mert ezek neki általában minden feltétel nélkül kezekedtek.

47. §.

Az elfogadó elfogadás által kötelezi-e magát minden váltóhitelezőknek?

Hogy akkor, ha a bemutatás és elfogadás még valamely forgatás előtt történt, minden forgatmányos a forgatónak helyettese levén, az mind azon jogokkal bír, melyeket a bemutató nyert, s forgatás által a következőkre ruházott, könnyen állátható.

De bár forgatás után történt is az elfogadás, hanem a váltó viszkereset útján valamelyik forgató kezébe került, minden ily forgató és viszkereset útján fizető a viszkeresőnek, tehát végre (az elfogadás végetti) bemutatónak, a kinek t. i. a váltót kifizette, jogával bírand. Sőt (az elfogadás végetti) bemutató úgy tekintethetik, mint a rendelőnek s rendelményeseinek helyettese vagy képviselője, és így a mit a képviselőnek ígért az elfogadó, azt a képviselteknek is ígérte.

48. §.

Az elfogadó és kibocsátó közötti kötés
nem váltójogi.

Azon egy szó: „elfogadom“ szinte magában foglalja az elfogadónak a kibocsátó mint megbízó iránti kötelezettségét is, mert erre nézve azon szó azt teszi: a mit a kibocsátó reám bízott, elfogadom vagy teljesítem; úgy hogy, ha azután az elfogadó nem akarna fizetni, a kibocsátó is költségeire és netalán a fődözött summára nézve a követelők sorába lép, de csak a köztörvény, nem a váltójog útján. Mert már a váltó, a közönség (t. i. a forgató közönség) kezéből magánosok (a pusztaadósok, u. m. elfogadó és kibocsátó) kezeibe jutván, hitelére többé a váltójog semmit sem ügyel (32. §.).

Azon körülmény, hogy saját rendeletei tukványban a kibocsátónak is váltójogi keresete van az elfogadón, alig érdemel említést, mert ez a jog a kibocsátót nem mint illet, hanem mint rendelőt illeti, mert (20. §.) tudjuk, hogy ezen váltókban a kibocsátó és rendelő azonegy személy.

49. §.

Hát a kibocsátó a kibocsátás által kötelezi-e
magát az elfogadónak?

Fontos kérdés: vajjon a kibocsátó kötelezi-e magát az elfogadónak, azaz, ha az elfogadó fődözet nélkül már kifizette a váltót, van-e a kibocsátó ellen keresete? és milyen? váltó- vagy közjogi-e?

Hogy van keresete, tagadhatatlan. Mert a ki mást valami végett megbíz, ennek véghez vitelére szolgáló eszközről is vagy megtérítéséről, már előre is gondoskodnia kell. Sőt vagy magán a váltón, (21. §.) vagy külön levélben (58. §.) szokás is, mint tudjuk, világosan megírni a tukványzottnak: „tegye számolásomba.“ Tehát, ha ez szá-

molásba teszi s a kibocsátó azt (valamint fáradsága díját is) nem akarná elősmerni vagy megtéríteni, nincs kétség benne, hogy törvény útján azt eszközölhetendi.

Hanem váltótörvény útjának itt sem lesz helye, mert már a váltó kifizettetvén, pályáját lefutotta, tehát hitelére többé a váltójognak semmi gondja, s a magánosokat magános dolgaik végett köz törvényhez utasítja.

J e g y z e t. Még kevésbé tartozik a váltójogba, midőn a váltó egy harmadik számolására van kibocsátva s ez a számolást elősmerni nem akarja; mert ez maga semmi részt nem vett a váltó irásában. Tehát az ily harmadik személy a váltónál fogva még csak közönséges adósa sem lehet az elfogadónak. Mindazáltal az itt előforduló személyek közti viszonyokkal megösmernedni nem lesz érdektelen. A kibocsátó az elfogadót egy harmadik számolására útálja, és így ezen cselekmény az úgy nevezett útmány (Assignatio), melyben útmáló (Assignant) a kibocsátó, az pedig, kire az útmálás történt, útmalt (Assignat) s kinek részére történt, t. i. az elfogadó, útmányos (Assignatar). Tehát az útmányos legelőbb is az útmálhoz fordúland, de ha ez a kívánt kártalanítást megtagadja, az útmálón kell azt követelnie. Hanem mind ezek, melyekkel a váltónak már semmi köze, csak a köz törvény útján történhetnek. Ezekből érthetni meg azt is, hogy a forgatott váltó tökéletesb a harmadik számolására írott-nál, mert amott váltójogi tartozásban van a forgató, a mi a váltó hitelének nagyobb biztosítására szolgál; midőn emebben legelőbb az elfogadónak lesz kármentessége, de ez is köz törvény útján; mindazáltal igen alkalmasan élhetni vele ott, midőn valamelyik váltóadó magát a váltói kötelezettség alól kihúzni akarja, (p. o. a 18. és 21. §§-ok után Szabó Péter nem akarja, s nincs is talán reá oka magát váltóilag leköteleni, tehát csak a számolásba íratja magát).

50. §.

Megtilthatja-e a kibocsátó a tukvány elfogadását vagy kifizetését, vagyis adhat-e e végre ellenparancsot (Contreordre)?

Úgy látszik első tekintettel, hogy a ki valakit valamire megbíz, az ezt a megbízott dolog végrehajtása előtt el is tilthatja attól. De ez a váltóban másképen áll. Mert az egyszer kibocsátott érvényes váltó a közönségé, ¹⁾ (azaz nemcsak a vevő számára, hanem a közönség javára is adatik s a törvényhozó csupán ezért pártolja), és hitelét ellenparancscsal rontani, bár a kibocsátónak, annival kevésbé szabad, hogy az már neki többé nem istulajdona, sőt annak kifizetésére jóállásánál fogva (minden kifogása ellenére, — s ebben van a fő dolog—) köteleztetik, úgy hogy, ha kifizetését akadályozza, még drágábban fogja azt megtéríteni; mert a perbeli s más költségek is nyakába fognak háramlani. ²⁾ (Úgyanez áll a forgatóról is.)—Ha az elfogadás pedig már meg is történt, az elfogadó az ellenparancscsal sem búhatik ki a fizetés alól, mert a törvénytevő arra, a mi a váltón kívül van, (pedig az ellenparancs nem lehet nem azon kívül), nem ügyel, hanem a váltónak és váltóra írt elfogadásnak értelmében őt fizetésre kinszeritendi. ³⁾

Jegyzetek. 1. hamis vagy hamisított váltóról itt nincsen szó.

2. legtöbb váltójogászok s köztök Treitschke is leginkább azon oknál fogva s akkor helyeslik az ellenparancsot, ha a rendelő (a kibocsátó ellenében) vagy forgatmányos (a forgató ellenében)

¹⁾ Einert §. 21. — Lásd föntebb a 32. §-t is.

²⁾ Nincs helye az ellenparancsnok Poroszthonban s Dessauban. Treitschke. Contreordre. §. 4.

³⁾ Austriában élhet a tukványzó ellenparancscsal ezen körülményekben 1. ha a váltó nem rendeletre szól (azaz nem forgatható, tehát nem is igazi váltó); 2 ha abban az érték kitétele hiányzik, s végre 3. ha a fizetés ideje még el nem mult (Wagner. §§. 254, 255.).

az ígért értéket nem adta volna meg. — De ez, mint tudjuk, nem tartozik váltójogba s a váltó, mint szinte tudjuk, nemcsak a rendelőért (avagy illetőleg forgatmányosért) hanem a közjőért is, sőt leginkább ezért pártoltatik.

51. §.

Szükségbeli útalt elfogadása.

Ha a kibocsátó a kibocsátáskor nem bizonyos, hogy bemutatáskor a tukványzott találta-e vagy sem, avagy a megbizást elfogadja-e vagy sem, a bemutatót másokhoz szokta útalni a váltóba írott ezen szókkal: szükség esetében **Y-** vagy **Z-**hez st. Innen hivatnak ezek: szükségbeli útaltaknak (Noth-adressaten), s maga ezen irat: szükségbeli útalványnak (Nothadresse).

Jogviszonya a hitelezőkkel, elfogadás esetében mindenkép az, mint a tukványozotté; a kibocsátóval pedig némileg kedvezőbb, mert a tukványzotról mindig feltétezik, (mint a váltóüzletből tudhatjuk), hogy ez vagy adósa a kibocsátónak, vagy más födözetet kapott attól a váltó kifizetése végett, a miket, kivált pedig az utolsót nem lehet a szükségbeli útaltakról gondolni, mert hogyan fogna a kibocsátó egy summát két s több helyen is födőzni? Ezekről tehát azon elővélemény áll, hogy a magokébül fizették ki a váltósummát s így tartották fenn a váltó hitelét, és így méltán érdemlenek kedvezést a kibocsátóvali viszonyban, a mely kedvezés abban állana leginkább, hogy a kibocsátó ellen, ha a váltót kifizették, váltójogi keresetők legyen, ellenkezőleg mint a tukványzottnak (49. §.). Azonban ezen kedvezés meghatározása a tevőleges törvényitől függ. ¹⁾

¹⁾ A magyar törvény a legfőbb kedvezést, t. i. a váltójogi viszkeresetet adja nekik.

52. §.

Névbecsülő elfogadás.

Eddig szólottunk azon elfogadásokról, melyek a váltóban följegyzett megbízás (u. m. tukványozás, vagy szükségbeli útalás) következtében történtek s ezért rendes vagy közönséges elfogadásoknak neveztetnek.

De vagynak esetek, midőn a megbizottak közül egy sem fogadja el a váltót, s ilyenkor valamely meg nem bizott (legalább a váltóban meg nem bizott¹⁾) járul közben, a ki valamelyik váltóadós hitelének fentartása végett, ennek nevét megnevezvén s ez által mintegy megtisztelvén, késznek ajánkozik a bemutató követelésének lefizetésére. Ez okból hivatik ez közbenjárónak (Intervenient), s ha elfogadása áll, névtisztelő- vagy névbecsülőnek (Honorant), és elfogadása névbecsülésnek, névbecsülő elfogadásnak (Honoration vagy Acceptation par honneur), az pedig kinek becsületére történik, névbecsültnek (Honorat).

Jegyzet. Névbecsülés nemcsak elfogadás, hanem fizetés hiányában is történhetik. Sőt még saját váltóban sem lehetetlen. (55. §.) S névbecsülők magok a megbizottak is lehetnek. (55. §.)

53. §.

A névbecsülő részint váltóadós, részint váltóhitelező.

Ha ezen cselekményt figyelemmel vizsgáljuk, nyilván kitűnik, hogy a névbecsülő semmi egyéb, mint váltóvevő, mint ki a váltót a birtokostul megvenni szándékozik, ennek a kifizetést megígéri s ez által váltóadósává lesz; ha pedig majdan a váltót ki is fizette s ma-

¹⁾ Mert a mi ezen kívül történik, arról a váltójog semmit sem tud.

gához vette (35. §.) a váltóbirtokosnak tehát váltóhitelezőnek jogaiba lép, épen úgy, mint akármelyik forgatmányos, azon különbséggel, hogy a' közbenjáró, miután tudja, hogy a váltót a megbizott, vagy ha többen vannak a megbizottak, közülök egy sem fogadta el, vagy egy sem fizette ki, ő annak a birtokostul megvásárlását többnyire azon nyilatkozással igéri, hogy neki a váltóadósokban, vagy valamelyikében (kit többnyire meg is nevez) bizalma vagyon. Sőt ezen bizalmat, ha nyilván ki nem mondaná is, cselekedetéből méltán következtethetni, mert különben hogyan merné oly váltó fizetését igérni, melynek elfogadása vagy kifizetése a váltói megbizottul (avagy épen magától az adóstul) már megtagadtatott?

Az egyezkedést a közbenjáró és bemutató közt ily formán képzelhetjük:

Közbenjáró. Hallom, ez s ez váltó, mely önnek birtokában vagyon, el nem fogadtatott (vagy ki nem fizettetett).

Bemutató. Jól hallá ön. Mert ime itt kezemben vagynak már a bizonyítványok is, a perlekedést aligha ki fogom kerülhetni.

K. Mi-tévő lesz most ön?

B. Magam sem tudom, mert a perlekedés, bármely rendszeren fog is folyni, több hetek-, sőt hónapokig tarthat, minden esetre pedig újabb költségekbe kerülend. Én pedig a pénzre, mint bizonyosra számoltam. Gondolhatja ön mily helyzetben vagyok! Most el sem adhatom már a váltót, mert kicsoda venne azzal együtt bizonyos pert is nyakába?

K. Én, részemről bízom ez s ez adósban, hogy a dolgot perre menni nem hagyja s magának költséget okozni nem fog. Azért én a váltót, ha ön reááll megveszem s annak idejébenei kifizetendését ígérem.

B. Sőt köszönettel fogadom. Kérem, írja ön ide a váltóra ígéretét.

K. „NN. nevére (vagy becsületére) és számolására elfogadom.“ st.

Ime, ki nem látja ezekből? (pedig a foglalkodásban a gondolat más folyamát alig képzelhetni), hogy a névbecsülő

váltóvevő ¹⁾, s egy részről, u. m. a bemutató ellenében, váltóadós, más részről pedig, t. i. azoknak ellenében, kikért fizetendő, váltóhitelező; úgy hogy ha ezen pénzt meg nem adják, viszkeresetet támaszthat ellenök. — Fizetni fog, vagy fogott pedig ő, mint előre megnevezé, a névbecsültért, vagy (a kik ennek jótállással tartoznak) ennek előzőiért. Tehát ezek a névbecsülőnek saját adószai azon esetben, ha a váltót kifizetvén, azt kezéhez vette. —

S tartozik vagy tartozott ő fizetni a bemutatónak, és (ha netalán viszkereset útján a váltó azokhoz ment volna vissza) a névbecsült helyettesei- vagyis következőinek, úgymint, a kiknek a névbecsült is jótállással tartozik. Tehát ezek a névbecsülőnek is hitelezői.

54. §.

A közönséges és névbecsülő elfogadás, miben egyezik meg egymással?

A névbecsülés a közönséges elfogadással abban egyezik meg, hogy a névbecsülő, valamint a közönséges elfogadó a váltóhitelezők ellenében főadóssá lön, azon megjegyzéssel, hogy ha a névbecsülő a kibocsátó nevére fogadta el a váltót, akkor ugyan minden váltóhitelezőknek kötelezte ő is magát, mert a névbecsült is mind azoknak adós; de ha valamelyik forgató nevére történt a névbecsülési elfogadás, csak a névbecsültnek következői lesznek (mint imént is láttuk) a váltóhitelezők, mert a névbecsült maga is épen ezeknek tartozik jótállással, a névbecsülő pedig a névbecsültért ígérte a váltónak kifizetését.

¹⁾ S véleményemmel a bemutató szabad tetszésétül függ, reálljon-e az ígéretre vagy sem. Mindazáltal a tevőleges törvény a reállást a váltó hitelének fentartása végett parancsolhatja, de a bemutatónak biztosítása mellett. Mert ily esetben könnyen csalások is történhetnének, p. o. valamely ösmeretlen és csalárd közbenjáró csak azért ajánlaná a névbecsülést, hogy a czélbavett viszkeresetet fentartóztassa, st.

De a névbecsült maga, avagy előzői semmit sem követelhetnek a névbecsülőn, mert nem levén tőlük megbízása, nem is ígért azoknak az elfogadás által semmit, sőt még a névbecsülőnek leszen, (mint szinte az iménti §-ban láttuk), a névbecsült és előzői (mint a névbecsülőnek jótállói) ellen, ha a váltót kifizette, váltójogi követelése, ¹⁾ mert épen ezek helyett fizette ki a váltót.

55. §.

S miben különbözik egymástól?

A különbség névbecsülés és közönséges elfogadás közt leginkább e következőkben foglaltatik:

1. A közönséges elfogadás megbízásból, a névbecsülés pedig a nélkül történik, tehát (a váltó hitelének fentartására) csak akkor van helye, ha a megbizottak közül megbízás következtében a váltót egy sem fogadta el, vagy nem kellőleg, nem a váltó értelmében fogadta el. ²⁾ Mert különben hívatlan beavatkozó volna és zavart okozna, s viszkeresetére méltán azt felelhetnék: ki bízta reá a beavatkozást? Innen majd talán viszkereset esetében olly bizonyítványra is leend szüksége, melylyel azt tanúsítsa, hogy a megbizottak a váltót el nem fogadták, és így közbenjárulása a váltó hitelére s a váltóadósok becsületére és javára (p. o. a perköltiségeknek megkimélésére) történt.

2. A közönséges elfogadásból a tukványzó ellen rendszerént csak közjogi (néha a szükségbeli

¹⁾ Wagner azon elvet, hogy a névbecsülő a névbecsültnek és előzőinek semmivel nem tartozhatik, azon okkal mutogatja (§. 294.), hogy ha a névbecsülő az elfogadás által ezeknek is tartoznék, akkor, a mit ezek egyik kezökkel kapnának, azt a másikkal tüstént vissza kellene adniok, minthogy a névbecsülőnek a kifizetés után ezek viszkeresettel kötelesek.

²⁾ Alig kell érintenem, hogy névbecsülésből a tukványzott s akármelyik megbizott is elfogadhatja a váltót. Mert a megbízást teljesíteni nem akarván, ez elenyészett, s ók úgy léphetnek elő, mint más közbenjárók.

átalásnál váltójogi), a névbecsülésből pedig az adósok ellen mindig váltójogi viszkereset származik, a főtebb (53. §.) mondottakon kívül azért is, mert a váltó hitelének fentartása végett történik s kedvezést még a szükségbeli úttal elfogadásánál is jobban érdemel.

3. A közönséges elfogadás a megbízó u. m. rendszerént kibocsátó nevére¹⁾, a névbecsülés pedig akármelyik váltóadóséra (akár kibocsátó- akár valamelyik forgató- sőt a közönséges elfogadóéra is) történhetik. Innen a közönséges elfogadónak, (ha t. i. a magából fizette ki a váltót), csak a kibocsátó ellen van (köz- vagy néha váltójogi) viszkeresete, a névbecsülőnek pedig a névbecsült s ennek minden előzői ellen. (Még pedig, mint láttuk, váltójogi viszkeresete).

4. A közönséges elfogadó, legalább a (legelső) tukványzott megkívánja, hogy a tukványzó a váltósummát még fizetés előtt fődözze, a mire a névbecsülőnek nincsen joga, mert ennek elfogadása nem megbízásból történt. De ugyanezen oknál fogva a kibocsátó sem kívánhat ő tőle semmit vissza (ha ugyan a kibocsátó előre semmi fődözetet nem adott, a mint nem is tartozott), ha a névbecsülő nem fizetett volna is.

5. Közönséges elfogadásnak saját váltóban nincs helye, de névbecsülés itt is célirányosan történhetik, p. o. a kibocsátónak épen fizetés idejekor valamely előre nem látott akadálya történt, vagy okvetetlen el kellett utaznia st.

¹⁾ Kivéven t. i. ha valamelyik forgató nevezett szükségbeli úttal.

MÁSODIK SZAKASZ.

A váltó beváltása.

56. §.

A váltóhitelezők tartozásai s kötelességei.

Több helyütt láttuk, hogy ha netalán a váltóhitelezők a váltóadósoknak viszont valamivel tartoznának is, ez a váltójogra s váltótörvénytől elébe teljességgel nem tartozik, mert a váltók, mint magános papírpénzek hitelére akadályul lennének, hanem a közönséges törvénykezésre útasítatnak. Tehát a váltóhitelezők viszonti adósságaira nézve ez általános szabály.

Vannak mindazonáltal a váltóhitelezőknek is némely váltói kötelességeik, melyeknek alapja csak az, hogy a váltót ennek tartalma szerint annak idejében és helyén azok által, kik azzal tartoznak, beváltassák, azaz jóértékű pénzzé váltassák, a mit ha elmulasztottak, természet szerint, váltóadósaik iránti minden váltójogi követeléseiket teljesen elvesztették. Ezen kötelességek:

1. bemutatás a váltóban kijelölteknél a váltó elfogadása és kifizetése végett.

2. ha az elfogadás vagy fizetés megtagadtott, ennek a jótállókkal közlése s ha kívántatik, behizonyítása, mely utóbbit váltói nyelven óvásnak (Protest) hívjuk.

3. ha a kifizetést vagy beváltást így sem eszközölheték, joguknak a törvény útján gyors keresése.

Lássuk bővebben.

57. §.

A.) Bemutatás. (Präsentation).

A váltónak rendeltetése, mint tudjuk, a forgás lévén, a fizető nem tudhatja, hol és kinél forog az, tehát méltán megkívánja, hogy fizetés idejékor a váltó birtokosa a fizetőt a váltóban kitett helyen mulhatlanul fölkeresse, akár közönséges elfogadó, akár saját váltóbeli kibocsátó, akár névbecsülő, vagy valamelyiknek meghatalmazottja is az. Idegen váltóban pedig rendszerént még fizetés előtt csupán elfogadás végett is be kell a váltót mutatni. Mert a fizetés végett kijelent-, vagy megbízottul (tukványzott- és szükségbeli útalról) addig, míg előre neg nem kérdezzük (azaz a váltót be nem mutatjuk), nem is lehet tudni, akarják-e a megbízást (azaz a kifizetést) magukra vállalni vagy sem? Ezen előleges (vagyis elfogadás végetti) bemutatás nélkül megtörténhetnék, hogy p. o. a tukványzó annak idejében fődözte tukványzottnál a váltósummát, mit nagy bajára és veszteségére nem tett volna, ha a váltóbirtokos által arról, hogy a tukványzott nem akarja elfogadni vagy kifizetni a váltót, eleve tudósítatik vala.

Ebből az is érthető, hogy ha több megbízottak (tukványzottak vagy szükségbeli útalak) vagynak s az előbbek nem fizetnének, mindnyájánál sorban be kell a váltót mutatni. Mert a dolog természete szerint azt kell előre hinnünk, hogy megbízottak közül is, inkább az elsőbbséknél fődöztetik megbízó által a summa, mint utóbbiaknál.

58. §.

Kétféle.

A bemutatás tehát kétféle:

1. elfogadás	} végett
2. fizetés	

A fizetés végetti bemutatás ugyan, mint imént láttuk, mulhatlanul szükséges minden esethen;

de az elfogadás végetti nem middig. -- Úgyan is ennek saját váltóban, mint (45. §.) tudjuk, soha sincsen helye. Idegen váltóban pedig dicseretes szokássá vált a kereskedők között, hogy a kibocsátó távolhelyekre külön levélben is mindig jókor és előre tudósítja a tukványzottat (vagy más megbizottat) hogy reája bizonyos váltót tukványozott ez s személy javára, ez s ez időre és summában. ¹⁾ Ha tehát a váltó kifizetésére 1. bizonyos idő van a váltóban meghatározva, (p. o. mától három hónap mulva), a' tukványzott az időt, a mihez magát tartsa, m'r a tudósítványból úgy is tudja, tehát nincs szükség a további tudósításra, (s ha a fizetési hely egy a kibocsátással, azaz mind a kibocsátó mind a megbizott azon egy helyben lakik, ez tudósító levél nélkül is fog a dologrul értesíttetni), hanem a bemutatás csak fizetés végett egyszer (vagy mind elfogadás mind fizetés végett egyszerre) fog megtörténni. Mindazonáltal fölöslegből ily idegen váltónál sem árt az elfogadás végetti előleges bemutatás, ha t. i. a tevőleges törvény azt nem tiltja. — Ha pedig 2. nincsen bizonyos idő határozva a fizetés végett: a váltó vagy úgy fejezi ki magát, hogy a tukványzott mihelyt látja a váltót, azonnal fizessen; ilyen kifejezések: „látra fizessen; tetszésre (azaz a bemutató tetszésére) fizessen.“ Ilyenkor tehát

¹⁾ A tudósító-levél (tudósítvány) távolhelyekre szóló váltóknál a végett is szükséges, nehogy hamis váltó mutattassék be s fogadtassék el. Wagner erre nézve tanácsolja, hogy minden kereskedő, a ki váltóval (vagy váltóval is) foglalkodik, valamint minden kereskedői levelét, úgy az érintett tudósítványt többféle számmal jegyezze meg u m. 1. közönséges levelezési számmal (azaz jegyezze föl levelében, hanyadik már az, azon évbeli minden levelei között), 2. különös levelezési számmal (azaz hanyadik levél az azon levelei között, melyeket különösen azon tőzsérpajtásához irt, kit jelenben tudósít), 3. magának a váltónak, mely a tudósítványban, lemásoltatik, számával (azaz hanyadik váltó az azok között, melyeket már ez évben ugyanazon tőzsérpajtására tukványozott). Wagner, §. 60.

elfogadás végett a váltót külön bemutatni nem kell s nem is lehet. Vagy pedig 3. a váltóban világosan az foglaltatik, hogy csak bemutatás után („lát után“) bizonyos idő (p. o. két hónap) múlva történjék a fizetés. Ilyenkor tehát a váltó tartalma szerint okvetlenül be kell a váltót elfogadás végett külön és előre mutatni. —

De mikor? — Magában a váltóban csak annyi van „lát után.“

Tehát ha 50 év múlva mutattatnék be a váltó, a látás csak akkor esnék meg s a lát utárra határozott idő (p. o. a két hónap) fizetés végett csak innen számíthatnék. Az ilyen határidő közönséges kötelezvényekben mehet, de váltóban, melyek, mint papírpénz, közönség kezében forognak, (tehát 50 év múlva szép rongyokká válnának), melyekben kamat sem szokott jární, (tehát 50 éves adósságnak semmi hasznát nem lehetne venni), melyekben rendszerént a forgatást, tehát forgatók s forgatmányosok neveit mind a levélre kell írni, (tehát 50 év alatt a váltóból egy nagy könyv lehetne), melyekért valamennyi forgatók jóállással köteleztetnek, (tehát 50 esztendeig s egész életükben, kivált ha sok váltó fordult meg kezökön, soha sem tudhatnák s talán egy kereskedő sem tudhatná, hanyadán van), st. ez képtelen. — Az ilyen lát-utáni váltókra nézve tehát a tevőleges törvény tartozik az elfogadás végetti bemutatás határidejéről, a mint legcélszerűbbnek látja, (minden esetre rövid határidőrül, mert a váltók természete ezt kívánja) gondoskodni.

Jegyzetek: 1. Tudjuk, hogy saját váltóban igazi vagy kötelező elfogadásnak (mivel a kibocsátó magát már egyszer kötelezte) helye nincsen, mégis a mondottaknál fogva, ha a váltó „lát után“ra szól, a bemutatás nem ugyan elfogadás, hanem látás végett megkívántatik. 2. Hogy telepesnél és fizetés végetti más meghatalmazottnál csupán fizetés végett mutattatik be a váltó, szinte természetes, mert hiszen e végett történt a meghatalmazás.

59. §.

Bemutatás szüksége a névbecsülőre nézve,
és névbecsülőnél.

Már föntebb (55. §.) érintettük, hogy közbenjárónak csupán azon esetben van joga valamely váltót elfogadni, ha a megbizottak azt nem teljesítenék. Még inkább áll ez magáról a névbecsülőről a fizetés végetti bemutatásnál. Mert nem annyira elfogadás, mint fizetés a váltó végcélja. S a tartozásba levőknek érdekekben fekszik, hogy ne más, hanem éppen az fizesse azt, a ki erre megbizott.

Csak egy példát lássunk. A váltó elfogadás végett bemutatattik, de a tukványzott nem fogadja el, mert a kibocsátótól még tudósítványt avagy fődözetet nem kapott. S erre névbecsülő ajánlja az elfogadást. Csak hamar ezután, de még a fizetési idő előtt a tukványzott tudósítványt és fődözetet is kap s várja, hogy fizetés végett annak idejében bemutatattik a váltót. Azonban a váltóbirtokos úgy okoskodván, hogy a váltót nem a tukványzott, hanem névbecsülő fogadta el, ehhez visz. azt fizetés idejekor s ez ki is fizeti azt. — Mily nagy zavart okozna ez, ha t. i. ezen mód netalán valamely tevőleges törvény által helyesnek találtatnék? A névbecsülő a váltót kifizetvén, saját adósain pénze megtérítését követelné még perrel is, adósai elítéltetnének s maga a kibocsátó is mint utolsó jótálló, ki már egyszer fődözte a tukványozottnál a váltósummát, újra fizetésre köteleztetnék. S mind ez hiába, mert a tukványzott a fizetésre készen volt; s ha a váltót fizetés végett nála bemutatják vala, mind ezen zavar nem következett volna. Tehát

Kétségtelen igazság, hogy a váltót, bár a megbizottaktól első bemutatáskor el nem fogadtatott, fizetés végett is újra ezeknél kell elsőbben a névbecsülő előtt bemutatni; és csak akkor van joga a névbecsülőnek a váltót ki is fizet-

ni, ha a megbizottak a váltó szerint eleget nem tőnek. ¹⁾

A névbecsülónél pedig magánál elfogadás végetti bemutatásra nem lehet szükség, mert hisz az elfogadás ő általa már megtörtént, de a fizetés végetti szinte úgy mint a többi fizetőknél, nála is, mint az imént láttuk, megkívántatik.

60. §.

B. Óvás. (Protest).

Az elfogadás és kifizetés az adósok s illetőleg megbizottak által a váltó tartalma szerént nem teljesítetvén, a váltóbirtokos természet szerént a jótállók ellen fog fordulni. Ezek pedig a jótállás természeténél fogva csak azon esetben tartozván fizetni, ha a főadósok (elfogadó és saját váltóban kibocsátó) nem fizetnének, ezek pedig bemutatás nélkül nem fizethetvén, legelsőbbben is azt fogják a váltóbirtokostul kérdeni: „De hát bemutatad-e elfogadás és kifizetés végett annak helyén és idején a váltót? és igaz-e, hogy az kellőleg el nem fogadtatott?“

Ezen két kérdésre vagy inkább ellenvetésre tehát készen kell lenni a váltóbirtokosnak, s ezeknek bebizonyítása épen úgy kötelessége, mint a bemutatás, sőt ennek, ha t. i. sikere nem volt, természetes következése.

Ezen bebizonyítást többképen gondolhatjuk. Nem lehetlen, hogy a megbizott maga adna bizonyítványt, hogy a váltót nem fogadta el vagy nem fizette ki. De erre nem kinszeríthetjük, sőt lehető, hogy lakától távol van, vagy nem is találhatik. ²⁾ Ilyenkor nem volna más mód, mint tanúkat keresni, kik bizonytságot teygenek a hébi-

¹⁾ A magyar váltótörvény szerént legelőbb a névbecsülő elfogadónál kell a váltót fizetés végett bemutatni, és csak ha ez nem fizetne, a tukványozottnál. Lásd alább a 141. §-t.

²⁾ Ha valamely tukványozott a fizetési helytől távol van, de holléte tudatik, a váltót másolatban küldhetni hozzá elfogadás végett. Az ily bemutatás minősítettnek (qualificirte) hivatik. Wagner. §. 245.

zonyítandókrul, vagyis arról, hogy a válto bemutatott, de sikere nem volt. Mind ez részint hosszas, részint költséges és alkalmatlan levén,

Valamennyi tevőleges törvény erről úgy gondoskodik, hogy közhatósági személyt jelöl ki, szükség esetében a bemutató által megkerestetendőt, a ki erre a fizetés helyén szinte megjelen, a dolog mibenlétéről személyesen tudakozódik s mindenről írásban bizonytságot teszen. Nevezetiek ezen cselekmény váltójogi nyelven ovástételnek, ovásnak ¹⁾ (Protestation, Protest) s mint már végbe ment cselekmény, ovatnak, mint levél pedig, ovási levél-, ovási íratnak. ²⁾ Az ovás tehát bizonytságot arról, hogy 1. a bemutatás megtörtént, de 2. sikere nem volt, vagyis más szókkal: 1. a váltóbirtokos a váltót annak helyén és idején bemutatta, s ebbeli kötelességének eleget tett, de 2. az adós, vagy megbizottja az elfogadást avagy fizetést köllőleg nem teljesítette; s ezek az ovásnak legközelebbi céljai. ³⁾ Az ovás ekképen a birtokos viszkeresetének alapjául s megőrzéseül fog szolgálni; s ez az ovásnak végcélja. ⁴⁾

61. §.

Kétféle.

A mondottakból kiki láthatja, hogy valamint a bemutatás, úgy az óvás is, mint a mely a bemutatásnak nem sikerülte miatt tételik, szinte kétféle u. m.

1. elfogadás	} hiányában
2. fizetés	

¹⁾ Minthogy általa viszkereseti jogát a váltóbirtokos mintegy ovja, vagy örzi (Wagner. §. 392.), törvényünkben ezen kifejezés sokkal alkalmasabb, mint a többi váltótörvényekben használtatni szokott több értelmű „Protestation“ szó. „Ovás“ németül szó szerént „Bewahrung.“

²⁾ Kissé tágasabban vételve „ovás“ mind a három értelemben használtatik.

³⁾ Wagner. §. 391.

⁴⁾ Wagner. §. 392.

Mind a kettőnek épen úgy s akkor van helye, mint a bemutatásnak. Tehát a hol bemutatás nem kívántatik, ott ovásra nincs szükség. S a hol bemutatás kívántatik, ott, ha annak kívánt sikere nem volt, el nem kell azt ok nélkül mulasztani, kivéven t. i. midőn nem-fizetés esetében csupán a főadósok ellen kíván valaki perelni, mert az ovást, mint föntebb láttuk, nem a főadósoknak, hanem a jótállóknak van joguk előkérni.

Tehát el nem fogadás esetében valamennyi megbizottnál sorban azaz egyiknél a másik után, azon rendben, mint a váltóra vagynak írva, ha ugyan egy sem találkozik közöttük, a ki a váltót elfogadná, egyenként ovást kell tenni. De ha már elfogadás történt, bár nem-fizetés esetében, nem mindig szükség. Midőn t. i. a váltóbirtokos az elfogadó javaiban, azon esetre, ha őt perbe veendí, elég biztosságot lát, nincs szükség (hanemha kamatok számítása végett, lásd 144. §.) az ovástételre, mert ezt csak a jótállók fogják előkérni, ezek ellen pedig a mondott esetben nincs szándéka perlekedni. S maga az elfogadó mint főadós ellen (vagy saját váltóban kibocsátó ellen) a váltólevél, mely által magát teljesen kötelezte, egyedül is elegendő. Az ovás tehát fizetés hiányában csak úgy szükséges, ha a váltóbirtokosnak a jótállók ellen váltójogi viszkeresetre leend netalán szüksége.

Ezt kell megtartania különösen magának a névbecsülőnek is, ha akár a főadósok nevére s becsületére fogadta el s fizette ki a váltót, akár a jótállók ellen váltójogi viszkeresetet szándékozik szükség esetében indítani.

Röviden: fizetés hiányában csak ott s akkor szükség ovást tenni, a hol viszkereseteti jog van s mikor ezzel valaki élni akar.

Jegyzet. Minthogy pedig a jótállóknak érdekekben fekszik, hogy a bemutatás nem sikerültét és az ovást jókor megtudják a végett, hogy dolgaikat a szerént lehessen intézniök: az ovástevők igen helyesen teszik, ha ezt velök, minél előbb közlik s tudatják; a tevéleges törvény pedig a czélt

hathatósan előmozdítja, ha ezen közlést kötelességökül is szabja vala.

62. §.

Mint áll a jogszabály, ha a bemutatás és ovás annak idejében elmulasztatott?

Ha a bemutatás és ovás, a hol kívántatik, annak idejében elmulasztatott, kétféle tekintet jön elő, t. i. váltó- és közjogi tekintet.

Váltójogi tekintetben a váltóbirtokosnak mindenféle keresete eleenyészett. Mert a váltójog kiváltság lévén, szoros magyarázatu, s a ki főleg lényeges kivántatóságait nem teljesítette, jótékonyságait is elvesztette. A bemutatás és ovás pedig, mint láttuk, lényeges kivántatóságok a váltójogban. — El ne feledjük, hogy magok a főadósok ellen nem-fizetés hiányában ovás nem kívántatik (61. §.), tehát ily ovás elmulasztása még nem enyészeti el a váltójogot.

Közjogilag azon jogszabály szerint: „más kárával senki sem gazdagodhatik,“ a váltóbirtokos, ha ugyan értéket adott a váltóért, az ellen fog (természet szerint közjogi időszülés éveit alatt) keresetet indítani, a ki azért értéket kapott, a nélkül, hogy ő adott volna, p. o. elfogadó ellen, kinél a summa fődözve van, vagy kibocsátó ellen, ki az értéket fölvette s tovább nem adta, rendelő ellen, ki az értékkel tartozik s ő maga a forogtmányostul megkapta st. a mennyiben t. i. az adósság megvétethető, mert ha meg nem vétethető, például az adós azon közben megbukott, a kár azé, a ki hibában van, t. i. a követelő, a ki sajátjára elég gondot nem fordított.

Jegyzet. Ezen esetekben ugyan nehéz a bebizonyítás, mindazonáltal szabályul vehetni: kétes esetben, saját váltóban mindig a kibocsátó ellen áll azon elővélemény, hogy az érték felvétele, vagy biztosítása nélkül nem bocsátott ki váltót; idegen váltóban pedig csak akkor terhelhetik a mondottakkal, ha elfogadó nincsen, mert ha elfogadó vagyon, ezt nyomja azon

előhit, hogy fődózet nélkül váltói kötelezettséget magára nem vállal. Tehát az ellenkezőt nekik kell bebizonyítaniok.

63. §.

C. Jogkeresés.

Valamint a váltóbeli kötelezetteket a törvény gyors elégtételre szorítja, úgy a váltóbeli követelőkül is méltán megkívánhatni, hogy gyorsan járjanak keresetök után, nehogy oly sok személy, mennyi a váltóban kivált forgatás által előfordul, és a váltóért kezeskedni tartozik, sokáig függőben s bizonytalanságban lenni kénytessek. *)

61. §.

Kétféle.

Ha közvetlenül a főadósok (saját váltóban kibocsátó, tukványban elfogadó) ellen van panasz, ez igenyes jogkeresés, tehát egyszerűen keresetnek hívatik, s támogatására rendszerént csak a váltó szükséges, mint bizonyító oklevél, kivévén az oly névbecsülés esetében, midőn a főadósok nevére fogadtatott el s fizettetett ki a váltó; s kivévén maga a névbecsülő elleni keresetet.

Ha pedig jótállók (u. m. forgatók s tukványban kibocsátó) mint nem-fő, nem-igenyes adósok ellen panaszkozik valaki, ezt viszkeresetnek hívjuk, s ebben bizonyító oklevél gyanánt az ovási irat is mindig mulhatlanul szükséges, mert csak azon hitelezőknek van joga, mint tudjuk, viszkeresethöz, a ki a bemutatás- és ovásra nézve tisztét kellőleg teljesítette. Tehát ez a viszkereseti jog feltétele.

*) Wildner jogtudor ezt rövidebben így fejezi ki: „nehogy a tőkék sokáig kötve maradjanak“ (Wildner's Theoretisch- Practischer Commentar der ungarischen Creditsgesetze).

65. §.

A viszkereset ismét kétféle.

A viszkereset, el nem fogadás esetében épen úgy illeti a váltóhitelezőt, mint a nem fizetésiben. Mert a jótállók az elfogadásról is kezeskedtek, kivált oly váltókban, melyeket multhatlanul be kell mutatni s melyeket előleges (elfogadás végetti) bemutatás nélkül beváltani teljességgel nem lehet, p. o. „lát után“ szólókban. Ide járul, hogy a váltó célja, a kereskedésben kész pénz helyét váltani fel. A ki tehát váltót kapott, joggal megkivánhatja, hogy pénz helyett használhassa s tovább forgathassa, mert ki venné el az el nem fogadott s ennél fogva ovatozott váltót? ¹⁾ Mindazáltal oly váltóknál, melyeket elfogadás végetti bemutatni nem multhatlan szükség, a megbizottak, az előleges bemutatásra felelni nem tartoznak (kivéven, ha a tevőleges törvény másként parancsolja), tehát úgy látszik, a felelés (nem elfogadás) ily megtagadása miatt, viszkeresetnek nincsen helye.

Névbecsülés esetében még különös tekintetek is jöhetnek elő.

A mely tevőleges törvényben a váltóbirtokos az idegen közbenjáró által ajánlott névbecsülésre reáállani nem köteleztetik (a mi célirányosb), ott tőle függ, ha a névbecsülőt nem ösmeri, vagy ígéretében bármi tekintetből nem bizhatik, az ajánlást elfogadni vagy nem. S ha elfogadta, el kell a fizetés idejét várnia, mert hisz épen azt teszi a szabadon elfogadott névbecsülés: várjunk, míg a fizetés ideje eljő, ha akkor senki sem fizetne, a névbecsülő magára vállalja a fizetést. — De a mely törvény a névbecsülésnek, akárki ajánlja azt, elfogadását parancsolja (talán azon okbul, hogy a váltó hitele tovább is fentartathassék), ott a törvénynek azt is meg kell határoznia, hogy a váltóbirtokos valamely ösmeretlen és csalárd személy által ki ne játszathassék, és ha a névbecsülőtül elég biztosságot (p. o. kezes állításával, zálog-adással) nem kapott,

¹⁾ Wagner (§§. 219. 220.) értelmében, de Zimmerl (§. 224.), és Treitschke (Regress wegen Mangel Annahme §. 1.) ellen.

biztosítást az előzőknél kereshessen, (kivéven netalán, ha maga a tukványzott volna a névbecsülő, mert ebben már akkor látszott bízni, mikor a váltót magához vette). Ilyenkor tehát a tulajdonképeni viszkereset t. i. kielégítés végett csak akkorra halasztatik, midőn a fizetés is megtagadtnék. Ezek szerint részletesebben a viszkeresetnek ily módon volna helye:

1. biztosításnak közönséges elfogadás hiányában, de egyszersmind névbecsülés esetében, ha ugyan a névbecsülő maga biztosságot nem adott, vagy nem maga a tukványzott a névbecsülő; ¹⁾

2. készfizetésinek, ha vagy az elfogadás, még a névbecsülői is hiányzik, vagy a fizetés akárkítól s akármiképen megtagadtatik.

Biztosítási viszkereset támogatására csak az ovási levélre lesz szükség, a váltót pedig meg kell a váltóbirtokosnak tartania a végett, hogy annak idejében fizetés végett bemutatthassa, és csak a kielégítési viszkeresetkor fog a váltó is mint oklevél megkivántatni.

66. §.

Viszkereset módjai.

Mindennemű viszkeresetet nem csak 1. panasz vagy per útján igényelhetni, hanem 2. viszváltó (Rückwechsel, ricambio) vagyis valamelyik adósra tukványzott váltó kibocsátásával is.

P. o. a váltóbirtokos, miután a váltó el nem fogadtatott vagy ki nem fizettetett, mielőtt panaszt tenne, mindjárt helyben,

1) Wagner (§. 417. h) gyakorlatilag megmutatja, hogy az ily biztosítási viszkeresetek czéltalanok, sőt csak nem kivihetlének. P. o. a viszkereső elküldi az ovási levelet, a váltót nem küldheti, s ha a biztosító netalán aláírását tagadja, hogyan bizonyítatik az be? Ha pedig biztosságot adott, neki is csak kell előzői ellen viszkeresetének lenni, azonban feltétlen, hogy valamelyik előző nemcsak biztosságot akar adni, hanem magához is váltani a váltót, hogyan fogja ezt ő eszközölni, midőn a váltó kezében niucsen? vagy talán a biztosító viszkeresetének nem volna helye? st.

kivált ha váltópiacz az, keres vagy (alkuszszal) kerestet olyat, a kinek az ő valamelyik váltóadásánál fizetni valója van, s ha talál és ez vele megegyez, tüstént váltót bocsát ki ennek rendeletére, saját adósára tukványozván azt. Ezen váltót ugyan elfogadni, ha csak a tevőleges törvény nem parancsolja (azon okbul, hogy általa a perlekedés sokszor elkerülthetik) a tukványzott épen úgy nem köteles, mint akármely másfélét. (44. §.) Mindazonáltal, ha esze van, el fogja fogadni, mert 1-sőben ő is saját adósságát kapja meg vele, 2-szor per útján csak ugyan szoritatnék váltói adósságának kifizetésére, még pedig a perköltségekkel tetemesen nagyobbbitva.

67. §.

Viszkereset tárgyai.

A viszkereset tárgyai, vagyis azon tárgyak, melyeket viszkereset útján követelhetni, ezek

1. A váltósumma, melyet t. i. a váltó szerint kellett volna a váltóbirtokosnak kapni. Ha talán már egy része kifizettetett volna, természetes, hogy csak a ki nem fizetett részt lehet követelni (ha e végett az óvás el nem mulasztatott).

2. A váltósumma kamatja a fizetés idejétől, mert ettől fogva a váltóbirtokos a pénznek, ha kifizettetik vala, mindjárt hasznát vehette volna s ezen vesztesége legalkalmasabban a kamatban pótolthatatik ki.

3. Egyéb kiadások, u. m. az óvási s az e miatt történt levelezési vagy szekerezési költségek, s talán napi és bélyegdíjak is. Sőt magáért a váltóért történt kiadások is, u. m. alkuszdíj (Courtage, Sensarie, Mäklergebühr), tőzsér- vagy váltódíj (Provision), váltófolyam, mivel mind ezeket csak azon jó reményben fizette a váltóbirtokos, hogy a váltóért annak idejében a pénzt talán különös céljához képest, megkapja; de meg nem kapván s így reményében mások ígérete által megcsalatozván, e miatt tett költségeit, mint valóságos kárát jogosan követelheti.

Ezen kiadásokhoz jönnek még különösen

a) ha viszváltóval él valaki, az azért is valóssággal kiadott költségek, u. m. alkuszdíj, váltódíj, váltófolyam s (talán) bélyegdíj;

b) ha törvénykezési útat választ, a panasz és per költségei.

Jegyzetek. 1. a per költségei és kamat természet szerint csak a per bevégeztével számíthatnak fel.

2. a mondottakból láthatni, hogy a viszváltó summája fölebb fog rugni, mint a főváltóé.

68. §.

A viszkeresetben szükséges-e sort tartani?

Első tekintettel azt gondolhatnók, hogy ha a jótállók többen vagynak (p. o. forgasat esetében), az utolsó váltóbirtokos saját jótállóján vagy előzőjén tartozik kereskedni s ez ha kifizeti a váltót, ismét a magáén, és így tovább ezen sorban; s ez közönséges átengedésben nem is lehetne másképen. Mert itt egyik vagy másik átengedő könnyen azt felelhetné: „nekem saját engedmyesem ellen szinte követelésemy van,“ s ekkor azt kellene újra megkérdeni. De ez váltókban nem áll. Mert az utolsó váltóbirtokosra az ő saját forgasatója minden jogát reáruházta, tehát viszkereseti jogát is, a melyeket megint ő saját előzőjétől kapott, és így visszafelé; úgy hogy az utolsó váltóbirtokos minden előzőinek jogával bír, a nélkül, a mi a fő dolog, hogy akármelyik forgasatmányos, forgasatójának ellenében legkisebbé is köteleztetnék, és így annak tartozására hivatkozhatnék.

Innen az utolsó birtokos az előzők közül tetszése szerint akármelyiket viszkereset alá vonhatja ¹⁾ s ez az egész summáva

¹⁾ Az austriai váltótörvény szerint a mondott sort meg kell viszkeresőnek tartania (Wagner §§. 324. 325.), de Wagner ezt nem a törvénykezés útjára érti, hanem csak barátságos megszólítás végett, hogy t. i. min-

tartozik, mert az egész summáért jótállott. S ha a viszkereset alá fogott már fizetni kénytelenítetett, ő neki ismét van akár-melyik előzőjén viszkeresete, míg a fizetés vagy sor, vagy valamelyik váltóbirtokos tetszése szerint a legelső jótállóra (u. m. idegen váltóban kibocsátóra), vagy éppen főadósokra (u. m. saját váltóban kibocsátóra, s idegenben elfogadóra) nem hárul. Innen az is következik:

Ha a viszkereső minden jótállót egyszerre fog viszkereset alá, kifogást ellene senki sem tehet, mert ha a viszkereső több adósok közül akárminő rendben tetszése szerint egyen az egész summát követelheti, ehöz mindnyájok ellen egyszerre is ugyanazon summáért, ugyanazon címnél fogva szinte joga van, annyival inkább, mert ki az egészszel tartozik, éppen úgy tartozik annak egy részével.

69. §.

Jogkeresés, ha a váltó ellen kifogás tétetik.

A csalásnak alig ha van valami annyira kitétetve, mint a pénz, és így a váltó is. Még tudósítás mellett sem lehetlen, hogy valaki a váltót minden számai- és jegyeivel hiven lemásolja s tukványzottnál még előbb bemutatja, mint az igazinak birtokosa ¹⁾ S a ki hamis váltót fizet ki, a jogosság ugyan azt hozza magával, hogy a csalótul pénzét visszakapja, de a ki csalt, az nem botorkázik láb alatt; s a mi fő dolog, ki igazi váltó helyett fizetett, még azért az igazi váltónak minden érdekeltes felei iránt fenmarad kötelezettsége, mert ezeknek arra,

deniktől sorban megkérdeztessék, akarja-e a váltót magához váltani? és ha nem akarja, ovás tétessék ellene, s miután ez minden jótállókkal megtörtént, a tulajdonképeni viszkereset a törvénykezés útján akárki ellen indítható (§. 331.).

¹⁾ A kinek váltó van kezében, azt minden ösmeretlen embernek mutatni, sőt még tudtára adni sem fogja. Az egyezkedések a tovább adás iránt akárhol, s a börzékben is csak a váltóruli szóbeli előadással történnek.

hogy valaki magát megengedte csalatni, semmi gondjok, s a miatt kárt nem szabad vallaniok.

Ez okbul minden, a kinek valamely váltó fizetés végett vagy jogkereséskor előmutattatik, minden oldalról meg fogja azt vizsgálgatni, a midőn ezen esetek fordulhatnak elő:

1. A váltón külsőleg minden rendében vagon, semmi látomási hibát föl nem fődözhetni, úgy hogy a váltó maga minden szükséges kellekkel bír, a forgatók nevei szakadatlanul, hézag nélkül ¹⁾ következnek (azaz a rendelőtől kezdve minden forgatmányos a következő hátriratban mint forgató jön elő) s maga a bemutatató mint utolsó forgatmányos áll.

Ezen esetben az adósnak (akár kereset, akár viszkereset utján) azon pusztá kifogás, hogy talán valamelyik aláírás hamis lehet, meg nem engedhető. Mert a birtokos mellett azon elővélemény harczol, hogy a birtokba jogosan lépett. Ilyenkor az adós legfőlebb saját aláírását tagadhatja, a mi más aláírásával összehasonlítva st. könnyen bebizonyíthatik.

2. Ha pedig a váltón valami látomási hiba van (u. m. valami kellék hiányzik, vagy pedig hézag, szemlátomási hamisítás, igazítgatás, vakarás vétetik észre), vagy pedig valamely érdekeltes fél által elvesztettnek, hamisnak, érvénytelennek nyilvánítatik: az adós joggal fogja a fizetést, kivált ha a váltóbirtokos e mellett ösmeretlen, vagy gyanús személy is, megtagadni. A tevőleges törvény pedig ily esetben igen bölcsen teszi, ha lényegében azt rendeli, hogy mind a váltó a birtokos által, mind a summa az adós által birói vagy más biztos kéznél letétessek, de a váltó maga, a körülményt reájegyezvén, a viszkereső fél-

1) Wagner szerint (§. 492.) ha a forgatmányi sor ugyanazon váltónak több példányain szórva lévén, bár egyen sincs teljesen, de a több példányok által teljesen kiegészíthető: a váltót bizton kifizethetni.

nek jogkeresés és az igazság kinyomozása végett újra kiadassék, st.

Jegyzet. Hogy a tukványzottat a summa letételére elfogadás előtt a tevőleges törvény sem kötelezheti, természetes, mert tudjuk, hogy ő elfogadás előtt váltóadás nem lehet.

70. §.

A mellékszemélyekről, u. m. meghatalmazottak-, kezesek- s váltójegyzőkrül.

A meghatalmazottak a meghatalmazók képviselői, jogilag ezekkel azon egy személyek, kik mindent csak ezek nevében meghatalmazásuk erejéig tesznek és felelettel is csak ezeknek tartoznak, s váltójogilag annál kevésbé kötelezethetnek (t. i. saját személyökre nézve).

Ezen elvhez kell egy harmadik személynek minden azokkal lehető viszonyait alkalmaznia. Például ha valaki mást meghatalmazott által akar váltóilag lekötelezni, p. o. vele valamely váltót meghatalmazója nevében kibocsátatni, forgattatni, elfogadtatni, 1. a meghatalmazottságot, még pedig az e végre szólót, tőle okvetetlenül előkérje; 2. a foglalkodást vele meghatalmazója nevében tétesse. Így ha valaki, meghatalmazottja p. o. ügynevezett telepes által ígérte a fizetést, ennél kell ugyan azt megkérni, de ha nem fizetne, kereset a meghatalmazó ellen intéztetik.

Az alkuszokról, a hol kivált nyilvános börze (tőzsde) létezik, s címvezetetről a tevőleges törvények különösen is rendelkeznek.

A kezeségnek, hogy váltójogi ereje legyen, írva még pedig a váltóra kell írva lenni, mint minden váltói kötésnek. Egyébiránt, hogy csupán jótálló-e, avagy átvállaló, a világos szavakból, vagy a tevőleges törvény rendeletéből lehet meghatározni.

A váltójegyzők kötelességét föntebb (60.§.) érintettük.

71. §.

A mondottaknak egybevonása után leglényegesebb fogalmak s fő elv minden váltójogban.

Röviden egybehúzza a mondottakat ¹⁾, minden váltójog e következő leglényegesebb fogalmakon alapszik:

1. A váltó magános papírpénz, s ez okból annak hitelére mulhatlanul megkívánatik, hogy beváltása azok által, kik azt beváltani tartoznak (azaz a váltóadósok által) a legszigorúbban biztosítassék és kifogás nélkül teljesíthessék.

2. Ezen magános papírpénz a kereskedésnek s ez által az egész polgári társaságnak javára tetemes befolyással lévén, azokat tevőleges törvény veszi pártfogása alá s ez által a törvénynek ezen része kiváltsággá válik, mely csak a váltók hitelét, mint a közjó előmozdítását tűzi ki célul s magánosok jogviszonyait a köztörvényre bizza.

3. A váltókövetelők- vagy váltóhitelezőknek a mondott kiváltságnál fogva egyéb tartozásaik s köteleiségeik nem maradnak, mint melyek a váltónak mint papírpénznek kellő beváltatását tárgyazzák.

S ha tevőleges váltójogra nézve egy főelvet akarunk felállítani, így fog az hangzani: A váltónak mint papírpénznek, mind annak adásvevése és beváltása körüli czélszerű szabályok pontos meghatározásával, mind gyors és szigorú jogosság szolgáltatással a lehető legnagyobb hitel és biztosság szereztessék, úgy hogy még kifogás is a váltóadósoknak más esetben, csupán ha beváltatási kötelességöket

¹⁾ Jelen alaptanomban nem tartottam szükségesnek minden apróságokat elmondani, hanem csak a főbbek megérintését. A kisebb részletek a tevőleges jogban fognak előjönni.

a váltóhitelezők elmulaszták vala, ne engedjék. 1)

72. §.

A tevőleges váltójog felosztása.

A mondott fő elv szerint a váltójog legközelebb kettőt foglaland magában:

1. Szabályokat vagy határozatok *a.* a váltó adásvételéről és *b.* a váltó beváltásáról; mind a kettőt rövidebben váltóvali foglalkodásnak nevezhetjük. S ez a váltójognak saját tárgya vagyis anyaga. Innen a magyar törvényhozás ezt igen helyesen anyagi váltójognak (Material-Wechselrecht) nevezte.

2. Szabályokat a jogosság szolgáltatásáról, másképen törvénykezésről, azaz a váltójogi követeléseknek, ha azoknak önként elég nem tételik, a törvényszék előtti igazolása és teljesítettése módjáról vagy formájáról. S ennek neve: alaki vagy törvénykezési váltójog. (A törvénykönyvben: váltójogi törvénykezés.)

73. §.

A váltónak határozványa (definitiója) különböző tekintetekben.

Csak ezen alaptannak (melyben, reményem, a főbb elveknek egyikét sem hagytam el), a mondottak szerénti

1) Ilyformát akar legfőbb elvül mondani Wagner is (§. 25) ezekben: „das Wechselrecht musz alle jene Maszregeln enthalten, welche als nothwendige Bedingungen erforderlich sind, dasz mit Sicherung aller Wechselverpflichteten gegen unverschuldeten und vermeidlichen Schaden, die Zahlung jeder Wechselforderung möglichst schnell und pünktlik erfolge.“ De ezen elv részint homályos, részint félrevezető. Mert mi az a „mit Sicherung aller Wechselverpflichteten gegen unverschuldeten und vermeidlichen Schaden? — Egy az, hogy a váltójognak a váltóadások kárára semmi gondja; más az, hogy ha azon szavakban a váltóhitelező némi kötelességei foglaltatnak, a mint Wagner is látszik (§. 26.) érteni, oly homályosak azok, hogy ha netalán másutt megállhatnának is, de főelv tartalmába teljességgel nem valók. Lásd Wildner's Commentar. Einleitung. §. 12.

felfogása után lehetünk képesek a váltót tárgyazó különböző tekinteteket s ebből folyó határozványait is teljesen felfogni.

Minden váltó három tekintetben jöhet elő:

1. mint üzleti vagy tőzsérségi czikkely, határozottabban: mint papírpénz;

2. mint kötlevel, melyben t. i. a kötő felek egyezkedése foglaltatik;

3. mint oklevél, azaz melyet a törvény kíván meg, mint nélkülözhetlen bizonyítványt a végett, hogy a kötés jogszerűnek tartathassék és szerinte panasz esetében jogosság szolgáltatathassék.

Mind a három tekintetben a váltó határozványa különbözőleg fog hangzani.

Mint üzleti czikkelyt így határozhatjuk meg:

A váltó magános papírpénz, melynek kibocsátója, annak maga vagy más általi beváltását a legnagyobb szigorúság feltétele mellett igéri.

Mint kötlevelet ekképen:

A váltó egyoldalú írott kötés, melynél fogva kibocsátója magát a lehető legnagyobb szigorúság feltétele alatt kötelezi, hogy a reá írott pénzt a megírt időben és helyen vagy maga vagy más által kifizeti.

Mint oklevelet vagy bizonyítványt végre ekképen:

A váltó oly oklevél, melynek tartalma azt bizonyítja, hogy kibocsátója magát a lehető legnagyobb szigorúság feltétele mellett kötelezi a megírt summa pénznek a megírt helyen és időben vagy maga vagy más által kifizetésére.

Ezen határozványok, mint kiki láthatja, csak a szóokban, de lényegileg nem különböznek. Az elsőre a tőzsér, a másodikra a jogphilosoph, az utolsóra a törvénytevő vagy bíró fog leginkább ügyelni. Innen a magyar törvénybeli is ezen utolsót fejezi ki.

MAGYAR VÁLTÓJOG.

6 *

ELSŐ RÉSZ.

ANYAGI VÁLTÓJOG ¹⁾.

A VÁLTÓVAL FOGLALKODÁSRÓL.

74. §.

Ezen résznek rövid átnézete.

Mi az anyagi váltójog, láttuk az alaptanban, (72. §.) Itt lássuk, micsoda kisebb részeket foglal az magában.

Az anyagi váltójog tárgya, mint az épen most idézett helyből tudjuk: általában a váltóval foglalkodás szabályai. Ezen foglalkodás pedig kétféle, u. m. 1. váltóüzlet (vagyis a váltó adása-vevése), 2. a váltó beváltása. S innen — mindenek előtt a váltónak fogalma a törvény értelmében adatván elő — két szakasz ered:

Elsőben a váltó adásvevéséről ²⁾ szakaszt illetőleg szükséges tudni: kik képesek váltót adni és venni? aztán:

1) A magyarhoni váltójog egyszerre rendszeresen dolgoztatván ki, törvénykönyvünkbe az 1840-diki XV. cikkely alatt igttattatott; a midőn egyszersemind az austriai váltótörvényezéseknek az 1792: 17-ben meghatározott ideigleni hatósága is honunkban eltörlesztetik. — S valahol csak e munkában a váltótörvénykönyvre leend hivatkozás, az alatt mindenkor a mondott XV. cikkely értessék. Az ezt módosító 1844: VI. tczikk mindig különösen fog — a mennyiben a reá hivatkozás szükséges lesz — megemlittetni. Ezen kütfőköz járulnak még alkalmazás tekintetében a k. k. utasítás (nyomatásban kiadták Császár Ferencz és Jászay Pál) és főtörvényezéki határozatok (folyvást nyomatnak).

2) Adásvevés alatt itt nemcsak vásárlást (emptio-venditiótértünk, hanem közönségesen mindenféle adásvevést, tehát ingyenit is.

mik magának a váltónak, továbbá a hátiratnak, végre az elfogadásnak és váltókezességnek kívántatóságai?

A második vagyis beváltásról szóló szakaszt pedig teszik I. rendesen: a fizetés ideje, továbbá a fizetésnek, ezután (elfogadás és fizetés hiányában) az ovásnak, mint a mely a viszkeresetnek fog alapúl szolgálni, végre magának a viszkeresetnek szabályai.

Ezen második szakaszba jönnek II. rendkívül: némely különös esetek, u. m. a váltóbeli szabálytalanságok, a váltóhitelezőknek némely különös kiváltságai, (t. i. zálog-, és megtartási jog), s végül tételük a váltójog megszünte.

Ezen rend, mint láthatni, természetes, de a törvénykönyv is csekély kivétellel szinte ezt követi. Ehöz tartván tehát minden tekintetből magunkat, ezen főrészt, u. m. az anyagi váltójog, kisebb részei- vagyis szakaszaival és fejezeteivel ily összefüggésben álland:

ANYAGI VÁLTÓJOG.

A váltóval foglalkodásról.

Első Szakasz.
A váltó adásvevése.	}	I. Fejezet: A váltó fogalmáról általában, (ebből folyó) lényeges felosztásáról, és a váltótörvényeknek reá alkalmazásáról.
		II. — A váltóképességről.
		III. — A váltók kellékeiről.
		IV. — A hátiratról. (Ide járul:)
A kezességről.
		V. — Az elfogadásról általában, és a névbecsülésről különösen.

Második szakasz.	I. A váltórendes beváltásáról.	VI.	Fejezet: A lejáratról, azaz fizetés idejéről.
		VII.	— A fizetésről.
		VIII.	— Az ovásról.
		IX.	— A viszkeresetről.
II. Némely rendkívüli esetekről.		X.	Fejezet: A váltóbeli szabálytalanságokról általában, és az elveszett váltókról különösen.
		XI.	— A zálogi és megtartási jogról.
		XII.	— A váltójog megszüntetéséről általában, és az elévülésről különösen.

ELSŐ SZAKASZ.

A váltó adásvevéséről.

ELSŐ FEJEZET.

A váltó fogalmáról általában, a váltónak lényeges felosztásáról és a váltótörvényeknek reá alkalmazásáról.

75. §.

Mi a váltó törvényi értelemben?

„A váltó oly oklevél, mely által kibocsátója magát a köztörvényieknel szigorúbb feltételek alatt kötelezi, hogy valamely meghatározott summa pénzt, bizonyos helyen és időben vagy maga fizetend, vagy annak más általi kifizetését eszközli.“¹⁾

Láthatni

1. hogy itt a váltó fogalma közelebbről oklevéli minőségben meghatározatik meg (73. §.).

2. hogy a törvény által adott ezen fogalomban csak az egyik fél, t. i. a kibocsátó ígérteréről van szó, a másikéről legkisebb említés sem tételik, biznyságúll arra, hogy a váltó, mint váltó, egyoldalú kötésnek tekintetik (37. 38. §§.). A mit a törvény alább 2) igenleg is kifejez, mint látni fogjuk. Innen a másik szerződő fél úgy tekinthető, mint a ki csupán elfogadja a kötést vizsonti terhes ígélet nélkül, de természet szerint

1) Valtótörvénykönyv. Első rész, 1. §. — Nem árt megtartani, hogy az idéző jelek („—“) közti minden szavak ezen egész munkában magának a törvénynek szavai.

2) Vtk. Első rész. 16 §.

magát a váltó tartalmához (fizetés idejéhez, helyéhez, a váltósummához st.) alkalmazni köteles, mert a kötés törvényt szab a kötőfeleknek. Így más kötésekben is, p. o. a kinek, bár ajándékban ezer frtot ígérték s ő elfogadta, később nem követelhet két ezeret; és ha Pesten ígérték fizetni s ő elfogadta, később nem kívánhatja hogy Bécsben fizessék stb.

3. hogy a váltó írott kötés, mert levélnek, oklevélnek mondatik. Mert azonkívül, hogy a váltó papírpénz (35. §.), ha a bírótul megkívánjuk, hogy szigorúan és gyorsan szolgáltatasson jogosságot, ez legtökélyesebben csak írott bizonyítványokkal eszközölhető.

4. hogy a törvény csak pénzről szól, tehát a váltó tárgya csupán pénz (35. §.).

5. hogy a köztörvényieknél nagyobb szigorúság állapítatik meg a váltóadás ellen, tehát természet szerént a követelő javára, és így ezen törvény kiváltságnak tekinthető (32. §.).

6. hogy a kibocsátó magát a más általi kifizetésre is azonegy szigorúság alatt kötelezi (36. §.).

7. hogy különbség nem tételik: a fizetési hely akár egy a kibocsátásával, akár nem (22. §.).

76. §.

A váltónak lényeges felosztásáról.

A váltó főntebbi fogalmában annak lényeges felosztása is benne foglaltatik, a midőn az mondatik „vagy maga fizetend, vagy annak más általi kifizetését eszközli.“

Innen a váltó kétféle:

1. „idegen (fremder, förmlicher, gezogenen, trasirter Wechsel“, egy szóval „Tratta“, magyarul: intézvény vagy tukvány), „midőn t. i. a kibocsátó a fizetést valamely más, tőle jogszerűleg különbözõ, és egyébként nem az ő nevében cselekvõ személy által igéri teljesíteni;

2. saját (eigener, unförmlicher, trocken), midőn a kibocsátó arra kötelezi magát, hogy a fizetést ő maga

teljesíti, vagy valamely tőle jogszerűleg nem különböző, s egyébként is az ő nevében cselekvő személy által fogja teljesíttetni.“¹⁾

A mondottakban két dolog vonja különösebben magára figyelmünket. Elsőben, hogy a magyar törvény szerint ezek: formaszerénti vagy valóságos váltó, ezzel: idegen váltó; ezek pedig: száraz váltó, nemvalóságos váltó, ezzel: saját váltó, egyet jelentenek; vagyis a magyar törvényben ezen céltalan felosztásnak: formaszerénti és nem formaszerénti (vagy száraz) váltó, nincsen helye. S ez, mint fűntebb láttuk (22. §) nem csekély fontosságú.

Továbbá: saját váltónál a kibocsátóval azon egy személynek tartatik más „tőle jogszerűleg nem különböző (azaz e végre meghatalmazott) és egyébként is (azaz egyszerűs mind) az ő nevében cselekvő személy“ is. (70. §.). Idegen váltónál pedig megkívánatik, hogy azon más személy, ki által a kibocsátó a fizetés teljesítését igéri „tőle jogszerűleg különböző és egyébként (azaz, ha jogszerűleg nem különböző volna is) nem az ő nevében cselekvő személy“ legyen. Például: valamely bécsi kereskedő, pesti raktárának ügyelőjére egy váltót bocsát ki ezen szókkal: „Fizessen ön,“ — kérdés, saját váltó-e az, vagy idegen? — A magyar törvény szerint, ha a kibocsátó a váltóba szinte bele írta „az én nevemben“ vagy „mint meghatalmazottam“ st. ²⁾ akkor saját, ha pedig nem írta bele, idegen. Mert a magyar törvény szerint saját váltóra nem elég, hogy azon más személy a kibocsátótól jogszerűleg különböző ne legyen, hanem az is kívánatik, hogy egyébként is ennek nevében cselekedjék ³⁾. Megfordítva ha az ügyelő vagy akármely megha-

¹⁾ Vtk. Első rész 2. §.

²⁾ Ha így írta volna: „Fizetek Pesten NN. ügyelőmnél“ akkor semmi kétség nem lehetne arról, hogy saját a váltó, mert hisz fizetőnek éppen csak magát nevezi meg („Fizetek“) s ez „Pesten NN. ügyelőmnél“ csak fizetés helye, a mit ily esetben telepnek hívunk (28. §.).

³⁾ Az austriai váltórendszabásban nem levén ez ily pontosan meghatározva (Art. 3. „Da etwa der eigene Wechselbrief — entweder an sich selbst,

talmazott ír váltót főnökére, vagy meghatalmazójára, szinte meg kell jegyeznie, hogy ő csak meghatalmazott; a mit leginkább az aláírásban szoktak kifejezni, p. o.

Nagy Imre meghatalmazásából

Kiss Balázs.

(Per Procura des Herrn E. Nagy

Blasius Kiss.)

77. §.

A törvényeknek a váltóra alkalmazásáról általában.

A törvénynek minden polgári tette alkalmazásánál kettő jó tekintetbe, u. m. 1. ki, 2. mi; amaz személynek (alanynak—subjectum—), emez tárgynak (objectum) is nevezetik.

Kileg, azaz a személyt vagy alanyt illetőleg, arról van általában a kérdés: tehet-e, képes-e tenni valaki valamit? — Mileg vagy tárgyilag pedig magáról a tetről vagy cselekményről, hogy t. i. megáll-e ez, és mennyiben? Így a váltóknál is.

Hogy a magyarhoni polgároknak mind képességei ¹⁾ mind cselekményei Magyarországon belül egyedül csak a honi törvények szerint ítéltetnek meg, természetes, mert épen ezeket foglalja magában a honi törvény, s ezek véggett hozatott az főképen. Hanem azon nevezetes kérdés marad hátra: mimódon ítéltesse meg mind magyar polgároknak külföldön véghez vitt cselekményei s ezekre képességei, mind a külföldiekéi akárhol vitettek véghez? felvévén, hogy mind ezek honi törvényszékeink elébe kerültek.

A személyi képességre nézve váltójogunk azon elvnel fogva: tiszteld a személyt s a személyben

oder an seinen Factor, oder viceversa — gestellt' etc.), innen származott, hogy jogtudósai a törvényt különbözőleg magyarázzák. Zim-merl. Anleitung. §. 17. Wagner. §. 39.

1) A képességről részletesen alább leendő szó.

azon országnak törvényét, melynek ő polgára, (mert minden ország legjobban ösmeri saját polgárainak képességeit), ezen szabályt adja: „a váltóképességet mind magyarországiakra, mind idegenekre nézve mindenkor saját honi törvényeik szerént kell elhatározni.“ ¹⁾

P. o. magyar földmivelő polgár Bécsben kötelezte magát saját váltóban, s arról van törvényszékünk előtt kérdés, volt-e magát képes váltójogilag lekötelezni? Austriai törvény szerént (ha egyébként szerződéseket tehet, például nem-kiskorú, st.) valóságos váltóban ²⁾ kötelezhetné magát, de váltójogunk azt parancsolja: saját honi törvénye, tehát a magyar törvény szerént kell a váltóképességet elhatározni; e szerént pedig földmivelőnek saját váltóra nézve teljességgel nincs képessége magát váltójogilag legkötelezni.

Ellenben austriai földmivelő, vagy bécsi házbirtokos (bár különben nem ipar-üző) Pesten kötelezte magát váltóilag, hogy Debreczenben fizetend, bár saját váltóban: ha a per magyar bírák elébe kerül, ezek az austriai törvény szerént fognak ítéletet hozni s a mondott váltóadóst elmarasztalni.

78. §.

Folytatás.

A cselekményt illetőleg pedig ezen elv áll: a cselekményt a hely határozza meg, (mert minden emberről azt kell elővélni, hogy cselekvését azon hely

1) Vtk. I. rész 3. § A törvényben a magyarországi alattvalókrul ez is mondatik: „még akkor is, ha általuk a váltók külföldön adattak ki,“ ebből valaki azt következtethetné, hogy itt csak kiadásról (vagy kibocsátásról) levén szó, a többi kötelezetések, u. m. forgatás, elfogadás, kezesség nem tartoznak a szabályhoz; de ez nem áll, mert a törvény világosan mondja: „a váltóképesség mindenkor ezen törvények szerént lesz elítélendő,“ úgy de forgatáskor s egyebekben is van váltóképesség, s a „mindenkor“ külföldre is kiterjesztetik. Tehát ezzel „adattak ki,“ a törvény csak ily értelemben élt: adattak el, vagy adattak át.

2) Melyben t. i. az ottani törvénynél fogva a kibocsátási hely különbözők a fizetésitől (lásd föntebb 22. §.).

törvényéhez és szokásához kívánja alkalmazni, a hol valamely cselekményt végrehajt); tehát „minden váltói kérdések, melyek a váltó formáját, tartalmát, és jogbeli következéseit tárgyazzák, a kötelező cselekmény helyén fennálló váltótörvények szerint itélendők,“ ezen különös szabályoknál fogva:

1. „a külföldi törvényre hivatkozó fél köteles azt igazolni“ (mert a magyar bíró a külföldi törvényt tudni nem tartozik), még pedig „az illető külföldi váltótörvénytől hiteles bizonyítványa által igazolni, különben az itteni törvények szerint nyerend ítéletet.“¹⁾

2. „ha a cselekmény helyén váltótörvény nincsen (p. o. jelenleg Erdélyben), a magyarhoni törvényszék eljárásának csak úgy leendő helye, ha a kérdéses cselekmény az itteni törvények határozatától legalább lényegesen el nem tér“²⁾, p. o. erdélyi polgár adna ki váltót, melyben a a fizetés helye nincs kitéve, ezt a magyarországi váltótörvényszék el nem ítéheti, mert cselekménye lényegesen eltér az itteni törvények határozatától, mert a fizetés helye váltóinkban lényeges kellék.

3. cselekmény helyének pedig az tartatik, hol a váltóbeli kötelezés tökéletességre ment,³⁾ azaz a váltó általadatott.⁴⁾

1) Vtk. I. r. 4. §. Tehát másnemi igazolás vagy bizonyítás, p. o. külföldi tudós munkákból, vagy törvénykönyvekből el nem fogadtatik. De a mondott szabály csupán a cselekményről szólván, a személyi képességre nézve, úgy vélem, oly szigorú igazolás, vagyis a külföldi váltótörvényszék bizonyítványa talán nem kívántatik. Egy különös esetben még a cselekményre nézve is a külföldi ügyvédek véleményét, az ottani törvényekkel támogatva és az illető törvényszék elnöke által aláírva elfogadta a Váltófeltörvényszék 1843. november 10 kén 1328-dik szám.

2) Vtk. I. r. 5. §.

3) Vtk. I. r. 6. §.

4) Vtk. I. r. 20. §.

Ez utolsó pontra példa:

A pesti kereskedő gyapjút ad el *B* bécsi kereskedő ügyvivőjének vagy megbizottjának, oly megegyezéssel, hogy *B* a gyapjúért csak váltóval fizet *A*-nak. *A* tehát egy saját rendeletre szóló váltót Bécsbe küld, *B* az elfogadást ráírja, s *A* megbizottjának Bécsben által is adja. Azonban a váltóban a summa csak általában van kitéve, t. i. a pénznemről, ha ezüst-e az vagy nem, nincs emlékezet. A magyar törvényben ugyan, ha a pénznem iránt említés nincsen, conventións pénzláb értetik, de az austriaiban rendszerént úgy nevezett bécsi becs, vagy papíros pénz. A per magyar bíró elébe kerül, kérdés, hogyan ítélje el a dolgot? Felelet: a cselekmény tökéletességre Bécsben ment, tehát az ottani törvény s pénzbecs szerént.

Más példa. Maradjunk az iménti esetnél. *A* *B*-re közönges tukványt intézvényez, még pedig *C* rendeletére, s azt ennek még itthon Pesten által is adja, *C* itt tovább forgatja, míg a váltó *N* kezébe jut, ki is azt *B*-nél Bécsben bemutatja s általa elfogadtatja; a pénzneme most sem tétetvén ki, a dolog perre s magyar bíró elébe kerül, ki a mondottak szerént *B*-t a váltósummának csak bécsi érték fizetésére szoríthatja. De itt újabb kérdés jön elő: lesz-e *N*-nek, a ki Pesten vette a váltót, előzőin viszkeresete, hogy t. i. ezek neki ezüstben pótolják ki a váltó summát, melyet az elfogadó csak bécsi becsben tartozott kifizetni? — Véleményem szerént (ha jogát ovással st. fentartotta), lesz, mert a forgatási cselekmény és kötés, külön cselekmény és kötés, ez pedig tökéletességre Pesten hajtatott. Így lesz *C*-nek is mint rendelőnek a kibocsátón viszkeresete, mert a kibocsátás és illetőleg általadás *C* részére, szinte Pesten történt.

MÁSODIK FEJEZET.

A váltóképességről.

79. §.

Mi és hányféle a váltóképesség?

A váltóképesség, képesség arra, hogy valaki váltóadós és váltóhitelező lehessen.

Innen az kétféle u. m. 1. képesség „magát (mint adós) váltóilag másnak leköteleni“ (u. m. váltót kibocsátani, forgatni, elfogadni s azért kezeskedni) és ez „szervedő képesség“¹⁾

2. Képesség „magának váltóbeli jogokat szerezni,“ (azaz rendelő, forgatmányos, bemutató lenni) s ez „cselekvő képesség.“²⁾

80. §.

Váltóképességgel kik bírnak, és kik nem bírnak?

Mindkét váltóképességre megkívántatik általában: hogy valamely személy polgári cselekményt gyakorolhasson, különösen pedig hogy szerződéseket tehessen; a melly tehetőséggel nem bírnak az esztelenek, őrültek, és nemtörvényes korú (12 ével alul lévő) gyermekek³⁾, tehát ezeknek semmiféle váltóképességök sem lehet.

Különösen

1. „Cselekvő (vagy hitelezői) váltóképességgel mindenki bír, ki a köztörvény szerint jogokat szerezhethet“⁴⁾

1) Vtk. I. r. 8. §.

2) Vtk. I. r. 7. §.

3) Austriában csak a hét éven alól levő gyermekek nem képesek valamely ígéret tevésére vagy elfogadására, egy szóval szerződésre. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch §. 865.

4) Vtk. I. r. 7. §.

tehát már a törvényes, bár nem-teljeskorú (azaz 12 évet meghaladott) gyermekek is, kik a köztörvény szerént oly szerződésre, mely kárukra nincsen, már léphetnek,¹⁾ annyival inkább a teljeskorú személyek, akár férfi, akár nő-nembeliek s akármely állapotúak.

2. „Szenvedő képességgel“ a gyámság vagy gondviselés alatt lenni szokott kiskorúakon kívül „semmi tekintetben nem bírnak:

- a) bármely vallásu papiszemélyek;
- b) szerzelesek;
- c) valóságos szolgálatban levő katonák;“ a nyugdíjazottak (nem: a nyugalmazottak) is ide értetvén²⁾;
- d) „társaságok, kivéven ha bejegyeztetvék“³⁾
- e) zár és csődület alatt levők,⁴⁾ kivéven ha a csőd alatti váltói kötelezés valamennyi hitelezőkkel meg egyezés következtében történt, bár a csődper bíróság később szüntettetett meg;⁵⁾
- f) a csődületi bíróság által vétkes bukásban marasztaltak;⁶⁾
- g) kik írást nem tudnak (lásd a 92. §.).

1) Azt lehetne ugyan mondani, hogy a váltót nem adják ingyen (bár ez sem lehetlen) tehát még kérdés alá jöhet, javukra vagy kárukra van-e nekik a váltó-szerződés? — De én úgy vélem, hogy miután a váltó kezökben van, ezt beváltathatják, hogy beváltását perrel kívánhatják, előzőik ellen viszkeresetet indíthatnak, mert ezekből káruk semmi esetre nem lehet, mert mint váltóhitelezők ellen, ezen kifogás, hogy az értéket a vételkor le nem tették, a magyar váltóperben úgy sem fogadtatik el soha. Hogyan jutottak ők a váltóhoz, kárral-e vagy sem? ez magános érdekjüket illető kérdés, a váltó hitelére, és így a váltójogba különben sem tartozik.

2) Hétszemélyestáblán 1845. február 3-kán 49. Váltófeltörvényysz. 1845-julius 7-kén 883. szám.

3) Vtk. I. r. 11, 12. §. Mindazonáltal, ha társasági egyes személy által a kötelezés nem társaság nevében történt, ez ő reá magára nézve érvényes. Váltófeltörvényyszék 1841. augusztus 23-kán 327-dik szám.

4) Vtk. I. r. 176. §. továbbá 1840 : 16 : 57. §. 1840 : 22 : 32. §.

5) Váltófeltörvényyszék 1843. november 19-kén 1325. szám.

6) 1840 : 22 : 128. §. st.

A többi hazai polgárokra nézve a szenvedő képesség az idegen és saját váltók szerint különböző:

a) idegen váltók által magát minden teljes korú, ki terhes szerződést tehet, mindenkép kötelezheti, de az asszonyok és hajadonok csak úgy, ha mint valóságos ¹⁾ kereskedők (vagy gyárosok ²⁾ bejegyezve vannak. ³⁾

Örökösök, bár különben szenvedő váltóképességgel nem bírnának, fizetni váltójog szerint köteleztetnek, de csak az örökség erejéig. (Lásd alább a 140. §.).

b) saját váltókat csak váltótörvényszéknél bejegyzett üzérek vagyis iparüzők (t. i. bejegyzett kereskedők, gyárosok és kézművesek) adhatnak ki, mások (u. m. földmivelők, tudósok, művészek st.) nem ⁴⁾.

1) Hétsemélyestáblán 1844. július 9-kén 24-dik szám.

2) 1840 : 17. tcz.

3) Vtk. I. r. 9. §. — Nálunk teljeskorú a férfi 24-dik, a nősemély 16-dik évének elteltével. Azonban az 1840 : 16 : 2. §. és 1840 : 17 : 1. §-ában, kik 20-dik évüket elérték és magukat bejegyeztették, rendes kereskedőknek s gyárosoknak ösmertetvén, véleményem szerint az ily férfiak a 20-dik év elteltével teljeskorúaknak tekinthetők, s ez az 1844 : VI. t. cz. 1. §-ában ki is mondatott. Más fízemélyek is nyerhetnek még 24 évök előtt is a közhatóságtól korengedelmet, melynél fogva úgy nézhetnek, mintha teljeskorúak volnának. A hajadonok még 16-dik évökön túl is rendszerént gyámság alatt vagnak. Oly kiskorúnak, ki már apai hatalom s gyámi gondviselet alatt nincsen és tulajdon vagyonnal bír, több feltörvényszéki határozatokban szenvedő váltóképesség tulajdonitott például 1842 : augustus 9-én 696. szám. 1844 oct. 23-kán 1326. sz. st

4) Vtk. I. r. 10. §. A váltók s váltótörvények leginkább kereskedőkért vagnak, mert készpénzre vagy képviselőjére szükségök leginkább nekik van (4. §.). Ez okból nekik többnyire minden vagyonuk pénzből, vagy pénzzé könnyen tehető dolgokbul áll, és sokszor kevés idő alatt a kereskedésben minden értékek megfordul. Innen a váltók, mint hirtelenében használható s rövid időre szolgáló pénzhelyettesek (58. §.), valamint egy részről a kereskedők teremtményei, úgy más részről igazi szolgálatot csak nekik tehetnek. A váltóknak, melyekben mint főntebb láttuk, rendszerint kamatnak sincs helye, életök csak rövid ideig tartó s tartható, és így azok oly kezekben, melyekbe a várt nyereség és jövedelem bár biztosan, de lassúdan foly, alig használhatók. Együk például a földmivelőt. Pálnak van egy gazdasága, mely jelenleg 6 ezeret jövedelmez, de szorosan kiszámítható, hogy ha minden szükséges gazdasági készülékkel elláthatná.

Külföldi törvények, midőn váltóképességről szólnak, az alatt mindig csak szenvedőt értenek. Abban mindnyájan megegyeznek, hogy a váltók s váltótörvények különösebben a kereskedőkért vagy legalább kereskedést is üzökért vagynak. Innen azon sze-

közél két annyit jövedelmezne, pedig többre mint 50—60 ezerre a kézületek végett szüksége alig volna, és így ha jó móddal annyi summát szerezhethetne, a megszorodott évenkénti 5—6 ezer jövedelemből ennek kamatját is fizethetné, s a tőkéből is valamit leróhatna, és így 15—20 évek alatt jöszága adósságtól tisztán állana s két annyit jövedelmezne, a nélkül, hogy mostani jövedelméből egy fillért is feláldozna. De vajjon eszközölhető-e váltóval a mondott summához juthatás? Én azt mondom teljességgel nem. Tegyük fel, hogy valamely pénzes ember neki váltó, mellett ad 50 ezeret. Hogy fogja az adós a váltót megírni? Ő más-képen teljességgel nem fizethet, mint részenként, tehát a váltó ily formán iratnék: fizetem minden évben 50 ezernek a kamatját, és még valamit, míg a tőke le nem rovatik; vagy: fizetek 15 esztendeig minden évben bizonyos summát, p. o. 4 ezeret. — Kérdeim, micsoda váltó volna ez? Ennek bizonyosan csak a neve volna váltó, de valóban kötelező levél volna, és a forgatásról, a mely teszi az igazi váltót, szó sem lehetne. Vagy talán, mint más váltóban ő is rövid határidőt szab a fizetésre, p. o. egy évet? De miben bizik? A jövedelemben? Ebből egy év alatt le nem teszi az 50 ezeret. — Új adósságot csinál? A ki-nek már 6 ezer évi jövedelem mellett — mert még egy két év múlva a hele tett költségek után is bajosan lesz sokkal több — ötven ezer adóssága van, nem fog az jó móddal több pénzhez juthatni, tehát birói foglalás jön ellene, s még rosszabb állapotba juthat, mint volt a váltó kiadása előtt. Egy szóval, én semmi lehető módját nem látom, hogy földnívelő a váltók által magán tetemesen segíthessen. Ha talán némi csekélységre van szüksége, p. o. egy évi gyapjúja, buzája árát akarja előlegezni (a mit jó gazda nem könnyen tesz), azt váltó nélkül is teheti. Innen váltójogunk igen bölesen, azokat, kik nem üzerek, a váltóképességre nézve annyiban korlátolja, hogy saját váltókat semmi esetben nem enged kibocsátniok. Lásd alább (a 81. §-t) is. A mondottakhoz járul a többek közt főképen még az, hogy ha a törvény minden embernek megengedné a saját váltó kibocsátását, a közönséges adósság-levelek, melyekhez a saját váltó leginkább közelit, az országból rövid időn eltűnnének, mert az illető felek azt híven, hogy a váltóban áll az igazi biztosság, mind azokat váltó formában írják. A miből az a baj következne, hogy még azért nemfizető épen annyi, sőt talán több le-endene, a váltószekek a pert nem győznék s a váltóknak igazi célja semmivé tétetűck. Az utóbbi országgyűléseken alkotott adóssági törvé-

mélyek, kikről valamely ország szokása vagy törvénye azt teszi fel, hogy kereskedést nem űzhetnek, vagy annak üzése rendeltetésökön kívül esik, a váltói kötelezések felvállalásában is többé kevesebbé megszorítatnak, vagy attól egészen is tiltatnak ¹⁾. Ilyen személyek a kiskorúakon ²⁾ kívül: a nőszemélyek, ha nem-rendes kereskedők; egyházi személyek, sőt templom szolgálói is ³⁾; katonák; tudósok ⁴⁾; tanulók, bár nagykorúak ⁵⁾; föld- és kézmivesek s erkölcsi személyek vagy társulatok ⁶⁾.

nyeinck után valóban nagy panaszuk a hitelezőknek nem lehet, s a kinek van hűzamos időre kiadandó pénze, azon törvények mellett — teljes reményünk lehet a végrehajtó hatóságokban — a szükséges biztosításokat is segédül vévén, félelem nélkül kiadhatja. — Most már a nem-
iparűzőkön, különösen földművelőkön a sor, hogy sorsukon bölcs törvényhozóink bank által segítsenek, mert őket nem váltók, hanem leginkább bankok emelhetik föl, melyek csekély kamatra és hosszabb időre kölcsönöznek pénzt, és a tőkének apránkénti fizetését akármely kis részekben elfogadják, st.

- 1) Némely országok törvényei annál fogva sem engednek némely személyeknek váltóképességet, mivel azokat személyes fogságba tenni egy vagy más okból nem lehet, ilyen személyek a külső országok követei, az ország némely szolgálói, egyházi férfiak st.
- 2) De ha már rendes kereskedést űzhetnek, többnyire váltóképességök is vagyon. Lipcsében a teljeskorúságot már az eltöltött 21-dik év megadja, mindazonáltal nem-kereskedők csak 25-dik év elteltével kötelezhetik magukat váltóilag. Austriában pedig a nem-kereskedők, még ha különben korengedelmet nyertek, sem bírnak váltóképességgel 24-dik évök eltelte előtt.
- 3) Különösen említik ezeket a braunschweigi, lipcsei váltótörvények.
- 4) Hamburgi váltótörvény.
- 5) Lipcsében, Dessauban.
- 6) Úgy hiszem, nem lesz érdektelen a nevezetesebb országok váltótörvényeit, a váltóképességet illetőleg, röviden megérteni.

Angolországban csak a férjhez ment nők, és az egyházból kirekesztettek vannak váltóüzletről kizárva. Treitschke. Wechselfähigkeit. 790. lapon.

Austriában váltóképességgel általában nem bírnak; a kiskorúak (kivételnek felsőbbbég engedelmevel kereskedést űzők), katonák (bár nyugdíjazottak), külföldi hatalmak követei és az alkuszok. Nem tiltatnak pedig a váltóképességtől a nőszemélyek (bár nem kereskedők) és papok

81. §.

Bővebb megvitatása a saját váltókruli törvénynek.

Miután a törvény a szenvedő képességet a saját váltók kibocsátásában a nem-üzérektől megtagadta, három

sem (kivéven Nyugoti Galiciát). Különösen a nem-valóságos váltókra nézve (22. §.) akár saját, akár idegen váltók azok, képességgel csak bejegyzett kereskedők, gyárosok és mesteremberek bírnak, de a két utolsó a mondott váltókra néve is csak úgy, ha váltóikat készpénzért, vagy gyártásokra és mesterségekre szükséges szerekért adják ki. A lombard-velencei királyságban és Déli-Tyrolban a francia uralkodás alatt behozott francia kereskedési törvény maradt fenn (Wagner 148—154. §§.).

Bajorországban váltóképességgel nem bírnak a kiskorúak, apai hatalom (és tartás) alatt levők, nőszemélyek (kivéven a felsőbbség engedelmével kereskedést vagy ipart űzőket, de az özvegyek megszorítás nélkül képesek), egyházi személyek, fejedelmi nyugpénzből élők, földművesek (Bauern), katonák (ha zsoldjaikon kívül más vagyonuk nincsen).

Franciaországban csupán a nem-kereskedő asszonyok, hajadonok és a kiskorúak vétetnek ki.

Lipcseben és Szászországban a nőszemélyek (ha nem-kereskedők), papok, iskolamesterek, egyházfiak, tanulók, apai hatalom alatt levők, katonák közül az altisztek és közemberek (ha csak katonaságon kívüli más javaik nincsenek), valóságos szolgálatkor pedig általában a tisztek a váltóképességtől tiltva (Treitschke 'Wechselfähigkeit' alatt).

Poroszországban a törvény (Landrecht. Th. II. Tit VIII) azokat számlálja el különösen, a kik váltóképességgel bírnak, s legelőbbben is azt mondja (§. 718.), hogy rendszerént csak az bír váltóképességgel, a kinek kereskedési jogai vannak. Tovább ide számlálja a gyárosokat, a gyógyszerárosokat, hajóbirtokosokat, és hajókapitányokat; tőzsérséget űző nőszemélyeket, sőt a nemesi jószágok valóságos birtokosait, és fejedelmi saját hatósággal bíró uradalmak fő bérliőit (Haupt- oder Generalpächter Landesherrlicher oder Prinzlicher Aemter) is. A ki ezen kívül iparja gyámolítására váltóképességet akar szerezni, rendes bírójához kell folyamodnia, a ki a folyamodónak minőségét, és üzértsége hasznosságát megvizsgálván, sőt parasztnak és alacsonyabb sorsú polgárnak a váltójog szabályait s következeit meg is magyarázván, ha folyamodását alaposnak találja, őt váltóképességgel felruhazza s arról bizonyosságlevelet (Certificatumot) ad.

nevezetes kérdés fordulhat itt elő, u. m. 1. lehet-e ugyan- azoknak saját rendeletre szóló idegen váltót fogadni el? 2. hát saját váltókat forgatni? 3. mit kell megtartani azoknak saját váltóikról, kik későbbben az iparüző osztályból kiléptek?

A mi az elsőt illeti, tudjuk hogy a mely váltókban a személyek egyenlők, azok egymással fölcserélthetnek (27. §.), és így az egyszerű saját váltóban, valamint az egyszerű saját rendeletre szóló tukványban (vagy intézvényben) mindenütt két személy levén, egyiket a másik helyett mindig lehet írni, tehát kiknek a törvény a saját váltók kibocsátását megtiltotta, azoknak saját rendeletre szóló idegen váltókat semmikép nem lehet elfogadniok, mert a törvényt kijátszani nem szabad. ¹⁾

De a második kérdést illetőleg, saját váltókat (vagy saját rendeletre szóló intézvényeket) forgatniok véleményem szerint nem-üzéreknek is szabad, mert itt már harmadik személy jövéen közbe, ha a személyek akarják vala, a váltót közönséges tukvány formában is írhatták volna, különben is a törvény a saját váltónak csak kibocsá-

¹⁾ Azt mondhatná valaki, hogy törvényt kijátszani közönséges tukvánnyal is lehet, p. o. azt olyanra intézvényezni, ki a kibocsátónak semmivel sem tartozik, tehát a kiról előre tudhatni, hogy el sem fogja azt fogadni, s a bemutató viszkereset útján csakugyan a kibocsátón fogja a váltósummát váltójogilag követelni s meg is venni. — Igen fontos az ellenvetés. És valósággal el nem fogadás esetében én nem merném a kibocsátót törvényünk szellemében váltójogilag kötelezettnek mondani, mert itt is tulajdonképen csak két személy vagyon. — Még azzal is próbálhatná valaki a törvény kijátszását, hogy a kibocsátó neve költött volna, s az, kit váltójogilag akar valaki lekötelezni, az ily váltót csak elfogadná. — De ez veszedelmes próba lehetne, mert a váltó hamis levén, az 'elfogadó a csalárd ellen követelést indíthatna. Közönséges tukványban is megtörténhetik ugyan, hogy a nem-üzér a törvényhozó akaratja ellen szenvedne kárt, de itt legalább a törvényhozó azt tette föl, hogy harmadik személy jövéen a cselekménybe, érdekét mindenik jobban megfontolandja.

Ezeket irám 1840-ben. Azonban a törvényszékek gyakorlata a saját rendeletre szóló váltókat a többi idegen váltóktul meg nem különböztette, s így a saját váltókruli törvényeknek semmi értelmök nincsen.

tását tiltja meg a nem-üzerektől, tehát a forgatást megengedni látszik, annyiival inkább, mivel a forgatónak még mindig lehet előzőjén váltójogi keresete, tehát tetemes kártól alig félbetni.

Végre az utolsó kérdésre nézve kétségtelen, hogy ha bár valaki üzéri állapotját nem-üzérivel cseréli is fel, üzérsege alatt kiadott saját váltóiért váltójogilag felelősködik (haftet), mert azok teljes érvényességgel bocsátattak ki, s azzal mind addig bírandanak, még érettök elég nem tétetik.

82. §.

Ha valaki magát váltóképesség nélkül váltóilag kötelezé.

„A szenvedő váltóképesség hiánya kizárja a nem-képes elleni váltójogi követelést, (azaz olyan ellen, ki szenvedő váltóképességgel nem bír, nem lehet váltótörvényszék előtt indítani keresetet), de azért ellene a kötelezésből származható köztörvényszerinti kereset fennmarad“¹⁾ p. o. valamely papi személy váltóilag kötelezte magát, ő a váltótörvény alá ugyan nem tartozik, mindazáltal kötelezettsége teljesítésére a köztörvény útján, közönséges adóssági bíró előtt szorítatik, mert különben azt kellene föltennünk, hogy csalni szabad volna. Így a nem-teljeskorúról szinte itt fog a köztörvény szerént elhatároztatni, mennyiben fizessen, vagy ne fizessen st²⁾

1) Vtk. I. r. 13. §.

2) Az magában értetik, hogy a közönséges bíró soha sem a váltójog, hanem a köztörvény szerént ítélend. — Azonban fontos kérdés: mit csináljon a közönséges bíró, ha elébe váltó kerül? — Véleményem szerént a váltójog a váltóhitelezőknek kiváltsága, tehát ha valamely hitelező le akar kiváltságáról mondani s váltóját köztörvény útjára bocsátani, ez egyedül tőle függvén, az olly közönséges bíró, ki elébe váltó kerül, mindig helyesen fog arról jogot szolgáltatni, de mindig köztörvény szerént, p. o. valaki vásárra szóló váltóra nézve, (a mely különben kétsé-

HARMADIK FEJEZET.

A váltók kellékei- vagy kivántatóságairól.

83. §.

A váltók kellékei többfélék.

A váltók kellékei

1. Belső k.
2. Külső k.

Belső kellékek	}	kileg (alanyilag): a képesség, melyről már szólánk, mileg (tárgyilag): a valóság, azaz hogy benne minden való (nem hamis) legyen.
Külső kellékek	}	lényegesek mellékesek.

Lényegesek, melyek közül „ha csak egy is hiányzik, ily oklevél nem váltó- hanem köztörvényi tekintet alá esik.“¹⁾

Mellékesek, melyeket ugyan a kibocsátó a bevett szokás szerint „megemlíthet, de a melyek a váltónak törvényes erejét nem érdeklik“²⁾ s el is maradhatnak.

gen kívül váltójogba tartozik, mert „váltó“) a vásári bíróhoz folyamodik, véleményem szerint nem fogja ez a folyamodót magától elutasítani, hanem a vásár- (nem váltó-) törvény szerint jogot szolgáltatni, mert a panaszló vagy folyamodó hitelező ő hozzá folyamodván, a váltójogról mint egyedül őt illető kiváltságról (32, 33. §§.) lemondta.

1) Vtk. I. r. 19. §. Még pedig, ha bár a váltó bepereltetéskor minden kellékekkel ellátva van is, de a perben az, hogy midőn a váltó elfogadtott, egy vagy több lényeges kellék benne meg nem vala, az alperes által megmutattatik, az ily váltó is elvettetik (Váltófeltörvényszék 1843. majus 10-ik 437. és majus 16-ik 528. szám st.), de nem a forgatmányos ellenében (Váltófeltörvényszék 1843. junius 23-kán 723. és julius 31-kén 853. szám. st.)

2) Vtk. I. r. 16. §.

Belső kellék hiányában a váltó lehet érvénytelen (ungiltig) azaz nem-képestől származott, és hamis vagy hamisított.

Külső lényeges kellék hiányában a váltó semmis (null und nichtig).

84. §.

Lényeges (külső) kellékek.

Lássunk mindenek előtt váltómintákat.

Saját váltó mintája.

*Posson november 11-kén 1840. Ér 1000 frt e. p.
December 20-kán 1840. fizetek Pesten e váltónál
fogva, Fekete J. úrnak, vagy rendeletére, egy ezer
ezüst forintot húszasokban.*

Kovács K.

Közönséges idegen váltó mintája.

*Posson november 11-kén 1840. Ér 1000. frt e. p.
December 20-án 1840. fizessen ön ezen első váltó-
ra Fekete J. úrnak, vagy rendelményesének egy ezer
pengő forintot, forintját három ezüst húszasával.
Értéke késspénzben. És tegye számlásba.
Fehér János úrra Pesten*

Kovács K.

Saját rendeletre szóló idegen váltó mintája.

*Posson november 11-kén 1840. 1000 frt e. p.
December 20-kán 1840. fizessen ön e váltóra
nekem vagy rendelményemre egy ezer esüst so-
rintokat húszasokban.*

Kovács Károly úrra Pesten

Fekete J. ¹⁾

Minden váltóban múlhatlanúl megkivántatnak ²⁾:

1. Kelet, azaz a helynek (városnak, falunak), és időnek (napnak, hónapnak és esztendőnek) kitétele (legfelül, balfelől: *Posson november 11-kén 1840*).

2. A fizetés ideje vagy lejárat (*December 20-an 1840*).

3. A fizetés helye (*Pesten* ³⁾).

4. Az intézvényesnek s általában ⁴⁾ rendelőnek neve (*Fekete J. úrnak* ⁵⁾).

5. A ,váltó' nevezet (*e váltónál fogva*)

¹⁾ A váltónak ezen három fő faja lévén, nehogy az olvasó tiszta felfogása zavartassék, több minták kiírását itt szükségtelemnek tartám. És valóban azon egy két szó, melyek a váltókban a körülményhez és egyezkedéshez képest változhatnak, egészen hasonlóak az előfordulható személyek neveihez, melyeket mind kiírni senkinek sem jut eszébe. Egyébiránt lásd a 100. §.

²⁾ Vtk. I. r. 14, 15, 17. §§.

³⁾ Saját váltóban a szövegben áll, de legalul szinte az ilyen váltóban is állhat, így: Én magamra ,Pesten;' idegen váltókban pedig rendszerént az intézvényezett neve után áll, p. o. Fehér János úrra ,Pesten.'

⁴⁾ Minthogy intézvénynek csak az idegen váltó neveztetik, intézvényes is csak idegen váltóban van; saját váltóban a hitelezőnek más neve, mint rendelő, nincsen, innen is látszik, hogy a ,rendelő' nevezet mellőzhetlen.

⁵⁾ A saját rendeletei tukványban, a szövegben: nekem, mivel mint tudjuk, itt a kibocsátó a rendelővel azon egy személy.

6. Készpénzben meghatározott summa (mind számokkal legfelül, jobb felől, mind szókkal a szövegben).

7. A fizető neve ¹⁾.

8. A kibocsátó aláírása (legalul jobbfelől).

Ezekon kívül, különös kellékek: 1. ha akarjuk, hogy a váltó váltójogilag forgatható legyen, a rendelő nevéhez valamelyiket ezen szavak közül: *„vagy rendeletére”, „reendelményére”, „rendelményesének”* (saját rendeletre szóló tukványban: *„saját rendeletemre”, „magam rendelményére”, „rendelményesemnek.”*) hozzáírni szükséges ²⁾.

2. „különösen a saját váltóban a kibocsátónak magát kell mint fizetőt megnevezni (a szövegben: *fizetek*, és ha tetszik alól is: *Én magamra*), idegenben pedig más személyt (a szövegben: *fizessen ön*, alól pedig balfelől: *Fehér János úrra, Kovács Károly úrra*) a kibocsátótól törvényesen (jogszerűleg) különböztet.” ³⁾

„A váltókra zsidó betűkkel tett bármely irások érvénytelenek.” ⁴⁾

85. §.

A lényeges kellékekről különös jegyzetek.

1-ször. A keletről.

A keletben a hely kitétele nálunk főképen ⁵⁾ azért szükséges, hogy a váltóbirtokos azon esetben, ha a fize-

¹⁾ A fizető, saját váltóban, mint tudjuk maga a kibocsátó lévén, neve itt öszvecsik az aláírással; idegen váltóban pedig a fizető neve alól balfelől tétetik. De ha valaki saját váltót meghatalmazásánál fogva (per procura) ad ki, a forma idegen váltóé is lehet, csakhogy az aláíró vagy illetőleg fizető neve mellé nyilván kitéssék: *„meghatalmazott”* vagy *„meghatalmazásból”* (lásd 76. §.).

²⁾ ³⁾ Vtk. I. r. 15. §. (lásd 76. §.)

⁴⁾ 1844: VI. 2. §.

⁵⁾ Arra nézve is jó kitenni a helyet, hogy ha különböző helyeken egyforma nevek vagynak (a mi sokszor megesik), azok egymással föl ne cseréltessenek. Egyébiránt valamely megnevezett *„vásárra kelt”* váltó is helyes. (Váltófeltörvényszék 1845. martius 15-én 327. szám.)

szokásra ¹⁾ (a uso)
 szokás felére (mezzo uso) vagy
 többszörös szokásra (p. o. kétszeres szokásra
fizetek st.) szóló váltók.

Ha a fizetés ideje maga magában meg van ha-
 tározva, a váltók:

bizonyos vagy meghatározott napra szólók
 (*december 20-kán 1840. fizetek* st.), továbbá
 egy napi vásárra szólók.

Hol a kelettől, hol a bemutatástól számítandók:
 egy vagy több hónapokra, évre
 félhónapra (medio mese), és
 hó utoljára (ultimo mese) szólók.

Végre semmi számításnak nincsen helye a
 tetszésre (a piacere), és
 látra (a vista, auf Sicht) szóló váltókban (38. §.)²⁾.

87. §.

3-szor. A fizetés helyéről.

A fizetés helye fölötté fontos és szükséges a váltók-
 ban, mert abból tudhatja meg a váltóbirtokos, hol jelentse
 magát a beváltás vagyis fizetés eszközlése végett annak
 idejében. Ez okból a fizetés helye mindenkor a fizető

1) A szokásrai váltók több országokban a kelettől számítatnak, p. o. Fran-
 czia- s Angolországban, amott a szokás kelet után 30 napot jelent, An-
 golországban a Némethonból, Hollandiából jövő váltóknál egy hónapot,
 Spanyolországból és Portugalliából két hónapot st. mindig kelet után,
 Zimmerl's Anleitung. Anhang.

Ausriában szinte mint nálunk a bemutatástól számítatik.

2) A csőd megszüntetése esetére szóló fizetési határidő bizonyos határidőt
 magában nem foglal, s az ily váltó iránt a birói illetőség leszállítatik.
 Váltófeltörvényszék 1841. december 9-kén 578. Hétszemélyestábla 1842.
 február 11-kén 31. sz. alatt.

után tétetik, u. m. saját váltóban vagy e szó után: *fişetek*, vagy ez után: *Enmagamra*, mint fõntebb láttuk; idegenben pedig az intézvényezett neve után st.

„Ha a váltó fizetésére több hely volna kijelelve: (igazi) fizetési helynek csupán a legelõbb nevezett tekintetik.“¹⁾

Valamely világosan megnevezett vásárra (például ‚szegedi szent-mihályi vásárra‘ ‚pesti józsefvásárra‘) kitûzött fizetés, a fizetésnek mind helyét, mint határidejét magában foglalja (Váltófeltörvényszék 1841. november 8-kán 527, 528. szám. 1844. július 10-kén 854. sz.).

88. §.

4-szer. A rendelõ nevérol.

Váltójogunk a rendelõ nevét a lényeges kellékek közé számítván, az általában ‚bemutónak‘ (au porteur) szóló váltókat nálunk ez által meg nem engedi, minek okát fõleg abban kereshetjük, nehogy a váltó elveszése²⁾ vagy netalán lopatása által az igazi tulajdonos kárt szenvedjen, s nehogy bizalmatlansagra, erkõcstelenségre a népnél út s alkalom nyitassék, a mi igen könnyen megtörténhetnék, ha a váltó csak általában ‚bemutónak‘ szólna; mert akkor a tulajdonos alig merné váltóját akárkire is bízni, mert a kinek kezében az ily váltó volna, az lenne annak tartalmánál fogva tûstént annak birtokosa is; halálozások esetében sok ezrek sikkasztathatnának el, a nélkül, hogy ez bebizonyíthatatnék, st. Áll ez ugyan az országos papírpénznél is, csakhogy ezek oly nagy summáról rendszerént nem szólnak, mint a váltók st. st.

89. §.

5-ször. A ‚váltó‘ nevezetrõl.

Ha vagynak a váltónak oly sajátságai, melyek egészen külön törvényeket s külön törvényszékeket kívánnak,

¹⁾ Vtk. L r. 18. §.

²⁾ Wagner. §. 53.

s melyek végett a szokottnál nagyobb birói szigorúságra van szükség, úgy mulhatlanul kell lenni azokban oly kifejezésnek, melynél fogva a kibocsátó (s utána a többi váltóadós) nyilván kijelentse, hogy magát azon szigorúságnak akarja vetni alája. (35. §) Ez egész mondatban is történhetnék, p. o saját váltóban: *a váltójog szerint igaz fizető leszek*. Bölcs törvényhozásunk ezen akarata-
nak kijelentésére csak e szócskát tevé szükségessé „váltó“ (*e váltóra, e váltólevélre, e váltónál fogva*); mert a ki kötelező levelét váltónak nevezi, világosan kijelenti, hogy magát a váltókrul szóló törvénynek veti alája ¹⁾.

Ha tehát ezen szó kimaradott, a levél semmi egyéb mint vagy közönséges adósságlevél (ha fizetőnek a kibocsátó magát nevezi), vagy közönséges utalvány — Assignatio — (ha a fizetés másra útaltatik), s mindig köztörvény szerint lesz megítélendő.

Mint hogy egyedül ezen szó „váltó“ feltételezi a váltói szigorúságot (az adós ellen), vagyis váltói kiváltságot (a hitelező iránt, **32, 33. §§.**): érdekes tudni, ezen váltói kiváltság honi törvényünk szerint a főbb pontok szerint miben áll?

I. Mint váltószéki kiváltság áll ez általánosban abban, hogy a váltók végett saját törvényszékek állítottak föl, melyeknek a lehető leggyorsabb jogszolgáltatás tétetik kötelességül. Különösen:

1. Summás eljárásnak van helye: *a.* ha a fölperesnek zálogja van, *b.* ha jogát a fölperes mindjárt keresetlevelében tökéletesen bebizonyítja; s ezen summás eljárás abban áll, hogy a panaszlottnak még idézés és kihallgatás előtt, különben birói foglalássali fenyegetés alatt, végzésben meghagyatik, miszerént azon időtül, melyben a végzésről tudósítatott, számítandó 24 óra alatt a váltósummát vagy

1) Wachtler („Frey müthige Bemerkungen“ st. című munkájában) tagadja, hogy az általános jog szerint ezen szóra „váltó“ mulhatlanul szükséges volna, de így azt is kell tagadnia, hogy a váltóknak oly sajátosságuk volnának, melyek a köztörvény alól némi kivételt érdemlenek, miről bővebben szoltam az alaptanban.

biztosítsa vagy kifizesse. — Ezen idő alatt azonban kifogásait a panaszlott beadhatja, de mind e mellett a biztosítási, vagy zálog esetében a kielégítési végrehajtás a vádló kérésére azonnal eszközöltetik ¹⁾.

2. rendes (vagyis a vádlott fél kihallgatása utáni) eljárásnak csak akkor van helye, ha a keresetlevél a megkívánt oklevelekkel ellátva nincsen, vagy ha a panaszlott az imént mondott idő alatt kifogásait beadta, de ezen eljárás mindig szóbeli, benne a megjelenési határidő lehető legrövidebb, mely határidőre mind a két fél megjelenvén, s egyeztetésök a bíró által próbáltatván, de nem eszközölthetvén, kétszeri vizsonos perbeszédök után (melyeknek egyikében a fölperes részéről már a keresetlevél is beleszámítandó) a vitalkozás rendesen befejeztetik. ²⁾

3. A főlebbvitelen s perújításon kívül semmi egyéb bármi néven nevezendő perorvoslatnak helye nincsen. A főlebbvitelt is (midőn helye vagyon) az ítélet kihirdetése után 24 óra alatt kell az első bíróságnál bejelenteni, a perújítás pedig a kielégítési végrehajtást nem gátolhatja. ³⁾

4. Mind a váltószék, mind a Hétszemelyestábla a felküldött pert haladék nélkül megvizsgálni tartozik.

5. Váltószéknél más szünetek és szünnapok, mint a vasárnapok s a keresztény latin szertartás ünnepei, nincsenek, azonban a felekre nézve a megjelenést, vagy végrehajtást (de nem biztosítást) illetőleg saját vallásuknak ünnepei is megtartandók.

II. A gyors végrehajtási kiváltságra nézve meg kell különböztetni a biztosítási végrehajtást a kielégítésitől.

Biztosítási végrehajtásnak, mely áll az adós ingó javainak összeírásában s zár alá vételében, a követelő folyamodására, a véghatározat előtt is helye van, ha a követelés vesztélyben forog és több más esetekben.

1) Vtk. II. r. 6-dik fejezet. Lásd alább a 213—219. §§.

2) Vtk. II. r. 7-dik fejezet.

3) Vtk. II. r. 10, 12-dik fejezet.

Kielégítési pedig történik ezen esetben:

1. Midőn a summás eljárásnál hozott végzés ellen 24 óra alatt kifogás nem tétetett, és rendes perben ugyanazon határidő alatt a főbbviteli folyamodás be nem adatott avagy visszavétetett.

2. A végzés avagy ítélet a feltörvényszék által helybenhagyatott.

3. A Hétszemélyestábla elmarasztalólag ítélte.¹⁾

Ezen pontok értelmében a kielégítési végrehajtást jogszerűen kívánó félnek folyamodására a bíró, ha már a biztosítás előbb megtörtént, azonnal árverést rendel.

Ezen törvényszéki kiváltságokon, mint lényeges előjogokon kívül bírnak még a váltókövetelések némely nem-lényegesekkel is, u. m.

1. Zálogi és megtartási joggal élhetnek; ²⁾

2. Csődületi perben a harmadik osztályba vagyis a betáblázott adósságok osztályába soroztatnak, s az ingókban még más betáblázott adósságok előtt is elsőbbséggel bírnak.

Mind ezekről annak helyén bővebben szólandunk.

90. §.

6-szor. A váltósummáról.

Hogy a váltó egyedül csak készpénzről szólhat, tudjuk a fentebbiekből (75. §.).

A mi a pénznemet illeti, ha ez világosan kiíratik (p. o. aranyok, ezüstpénz, bécsi becs), a felek ahhoz tartják magokat; de ha arról említés nem tétetnék, a törvény ³⁾ 20 frtos conventiós pénz lábat parancsol értetni.

1) Ennek megértésére előleg jegyezzük meg, hogy a Hétszemélyestáblára csak akkor megyen fel a váltószéki per, ha a Váltófeltörvényszék az első váltószéktől különbözően ítélte volna. Vtk. II. r. 142. §.

2) Vtk. II. r. 11-dik fejezet.

3) Vtk. I. r. 112. §.

A miből következik, hogy magát a pénznemet kiírni nem múlhatlan szükség, mert azon esetről, ha ki nem iratnék, a törvény adott szabályt. ¹⁾

91. §.

7-szer. A fizető nevééről.

Hogy a fizető nevének a váltóra írása múlhatlanul szükséges a végett, hogy a váltóbirtokos tudhassa a kifizetés iránt kihez forduljon, nem kell magyaráznunk. Ezen irat különösebben utalványnak (Adresse, Aufschrift) nevezetetik, s innen a megbizott általában, tehát a tukványzott is, utalványozottnak.

Fizető a váltókban többféle van.

Tulajdonképen a fizető alatt a főadóst (sáját váltóban a kibocsátót, idegenben az elfogadó intézvényezettet) értjük. Az intézvényezett azonban, már előre is azon jó remény fejében, hogy a váltót elfogadandja, fizetőnek hivatik.

Nem-tulajdonképen fizetőnek mondathatik a szükségbeli útalt, a névbecsülő és a telepes is.

A szükségbeli útalt az utalvány alá, vagyis a legelső közvetlen megbizott (tukványzott vagy intézvényezett) neve alá iratik ezen szókkal „szükség esetében NN-nél“ vagy „megtagadás esetében NN-hez“ vagy „elfogadás avagy fizetés hiányában NN-nél“ st. És mint maga az írásmód mutatja, akkor történik ezen szükségbeli utalás, midőn a kibocsátó már kibocsátáskor kétli, ha az intézvényezett elfogadja- vagy kifizeti-e a váltót st.

A névbecsülőről főntebb már bővebben szólottunk (52—55. §§.), valamint a telepesről is (28. §.).

¹⁾ Egy különösebb esetben midőn a váltóösszegeknek számokbani kitételében szembetűnő igazítás találatott, s ugyan azon váltónak betűkkel írt szövevéke más kézzel volt írva (mint az elfogadás), a fölperes, egyébké oklevelek ellenében is, azt hogy az elfogadási aláírás azon szövevédek kitöltése után történt, nem bizonyítván, ez a keresettől elmozdított a Hétszemélyestáblán 1842 nov. 19-kén 80. sz. a. (Lásd 178. §.).

Nem-tulajdonképen hivatnak ezek fizetőknek, mivel, mint tudjuk, csak bizonyos körülmény által lőnek azokká, tehát hihatnók őket másodrendű fizetőknek s általában másodrendű személyeknek. ¹⁾)

92. §.

8-szor. A kibocsátó aláírásáról.

A kibocsátó saját aláírásának szükséges voltát sem szükség mutogatni, mert nem létezik oly oklevél, melyben ez nem kívántatnék; úgy hogy ha az aláírás hamis, az egész váltó hamis, különben ha egyéb kellékekben történt hamisság, a váltót csak hamisítottnak mondjuk. ²⁾) S a ki írni nem tud, tehát nevét alá nem írhatja, (1843. után) szenvedő váltóképességgel nem bír, kivéven „kik nevöket testi tehetetlenség következtében nem írhatják maguk alá, mikor ezeknek jegye, s nevöknek más kézzeli aláírása csak akkor érvényes, ha a váltólevél az illető törvényhatóság vagy törvényes bizonyosság, vagy rendezett tanács által a magát lekötelezni szándékozó előtt felolvastatván, a szokott módon hitelesítve legyen.“ ³⁾)

Egyébiránt az aláírásban a vezetéknev egész kiterjedésében, és a kereszt- vagy melléknévnek (például héberknél) legalább első betűje (p. o. *Kovács K.*), különösen pedig kereskedőknél a címzet vagy czímnév (Firma) foglaltassék. ⁴⁾) Ha az aláírásban a melléknév, vagy annak első betűje hiányzik, a váltótörvényszéki illetőség leszálítatik. ⁵⁾)

-
- 1) Wagner a szükségbeli útaltat és a névbecsülöt nem-lényeges főszemélyeknek nevezi. 144. §.
 - 2) Treitschke. „Falsche Wechsel“ alatt.
 - 3) 4) Vtk. I. r. 14. §.
 - 5) Valtófeltörvényszék 1841. december 30-kán 616. szám. Hétszemélyes-tábla 1842. február 11-kén 37. szám. 27.

Kérdésbe jöhet itten, ha vajjon nevének alírásán kívül szükséges-e, hogy a kibocsátó a váltóban egyebet is saját kezével írjon?

Véleményem szerint nem szükséges, mert a törvény egyébről, hogy a kibocsátó saját kezével írassék, nem érinti; csupán csődület esetében határozza, „hogy mindennemű váltói kötelezések, melyeket az adós fél a váltószerk, vagy városi tanács, vagy megyében törvényes bizonyság előtt a kiadás idejének és summának világos kifejezésével írt alá, egymás között ezen hiteles aláíratnak ideje szerint soroztassanak s egyéb váltói kötelezések előtt minden levonás nélkül fiztessenek.“

93. §.

A váltó rendelményezése.

„A váltót rendelményezni“ (a váltóvevő nevéhez ezen szót „rendelményére“ hozzáírni) csak feltétel alatt „szükséges“, ha t. i. a szerződő felek azt akarják, „hogy a váltó váltójogilag forgattathassék.“ E nélkül, „ha a váltó másra átíratnék, az ily átírás csak köztörvényi foganató (közön-séges engedmény) leend,“ ¹⁾ t. i. csupán azon kibocsátóra

¹⁾ Vtk. I. r. 15. §. — Lásd az alaptanban a 41. §-t. Egyébiránt azon szóknak a forgathatási erőt nem a törvényhozó önkénye adta, mert a mi a váltóban kiíratik, az, és csupán az váltójogi erejű (35. §.), tehát midőn valakinek „rendeletére“ adatik ki a váltó, az nem tehet más, mint azt, hogy ő azzal teljes szabadsággal rendelkezhetik, azaz a váltó kifizetését mind maga megrendelheti, mind maga helyett a fizetésnek felvételére bármely módon mást rendelhet. Ha pedig azon szó kimarad, p. o. csak: Fekete János úrnak, akkor a kötlevel többi szavainál fogva természetesen csak a pénznek felvétele értethetik, mert így szól a váltó: „fizetek“, vagy „fizessen ön Fekete János úrnak“ tehát váltóilag nem másnak. Innen az is kitűnik, hogy a „rendeletére“ nem csak a forgathatást jelenti, hanem a másképeni rendelkezést is, u. m. minden forgatás nélkül a pénznek bevétele maga részére, s a „vagy“ szócska a „rendeletére“ s „rendelményére“ elébe nem szükségkép kívántatik. Hanem a „rendelményesé-nek“ már világosan az engedményest jelenti, s „vagy“ nélkül nem

nézve, ki a váltót nem rendelményezte; mert ha a kibocsátó a váltót nem rendelményezte, ezzel csak azt akarthatta, hogy ő reá magára nézve a váltó tovább váltójogilag ne forgattathassék, de azért ő az intézvényesnek magának váltójogilag felelős, mert neki (de csak neki) váltóban kötelezte magát; ha tehát az intézvényes mégis tovább forgatja, ez is a forgatmányosnak magát ugyan lekötelezheti váltóilag, de a kibocsátót nem.

Ha a váltó olyan, melyben a kibocsátó magát nevezi meg ugyan intézvényesnek (rendelőnek), de a váltót nem rendelményezné: az elfogadóra nézve a váltón valamennyi forgatmány csupán engedmény erejével birand, tehát annak ellenében a forgatmányos a legnevezetesebb kiváltsággal (lásd alább 102. §. 3-szor) nem élhet.

A „váltó“ és „rendelmény“ azon két szó, melyekben fekszik a váltóleveleknek lényeges sajátága.

A „váltó“ szórul már föntebb (89. §.) értekezénk.

A „rendelmény“ vagy „rendelet“ (Ordre) vagy „rendelményes (Ordrehaber) szó nélkül a váltót váltójogilag (a nem rendelményező kibocsátóra nézve) forgatni ¹⁾ nem lehetvén,

jól állana, sőt maga az intézvényes föl sem vehetné a fizetést, p. o. ha mondanám: „Fekete János rendelményesének,“ világosan a rendelményesnek igérném a fizetést, nem Fekete Jánosnak.

Ezt nem ok nélkül irtam ide, mert, (a mi csodálatra méltó), vagnak oly váltótörvények, melyek, ha a „rendeletre“ szó „vagy“ nélkül iratott, azt tanítják, hogy a váltóvevő a váltósummát a fizetőtől maga be nem veheti, hanem okvetetlen forgatnia kelletik, mint a bremai, elbingi, nürnbergi törvények. A hamburgi erre nézve azon különösséget is határozza, hogy ilyenkor a váltót a birtokosnak magára kell forgatni. (Treitschke. Indossament. §. 27.) — Ámbár a magyar törvény mindig kiírja a „vagy“ szócskát: mindazonáltal nem hihetem, hogy ily csodálatos dolgot akart volna. — Vannak oly váltótörvények is, melyek a váltót „Ordre“ szó nélkül is váltójogilag fogathatónak nyilatkoztatják, p. o. a porosz, orosz, dessau, weimári törvények. Treitschke „Indossament.“ §. 9.

1) Csodálatos, majd valamennyi váltójogászok a forgatást csak mellékes cselekménynek kívánják nézetni, mert, úgy mondják e nélkül is történhetik váltószerződés. — Igen de nem történhetik váltóforgatás, pedig ez

következik, hogy rendelményezés által a kibocsátó a rendelővel kettős szerződésre lép:

1. Egyedül magával a rendelővel, mint közvetlen előzővel a mely szerződésről az alaptanban (36. s következő §§-ban) szólánk;

2. A rendelményessel s ennek, ha a váltó váltójogilag újabban átiratott, újabb rendelményesével, és így tovább végetlenül.

Az első különös, a második közönséges szerződésnek mondathatik. ¹⁾ Egyébiránt ezen megkülönböztetés is csak annyit jelent, hogy a rendelő törvényes helyettesei vagy képviselői ugyanazon joggal bírnak, melylyel a képviselt; a ki többet, különösen a forgatmány váltójogi kiváltságát (Lásd alább 102. §. 3-szor) akarná belőle kimagyarázni, bajosan tudná alapos okát adni. Az alaptanban mi erről sehol sem emlékeztünk, mert nekünk a váltójogok magyarázása végett ily közönséges szerződés felvételére nincsen szükségünk.

94. §.

A fizető megnevezésének módjáról.

Már föntebb többször is előadtuk véleményünket, hogy ha valaki tőle jogilag nem különböző személyt

a váltók igazi és végcélja. Továbbá tukványozás és elfogadás nélkül is történhetik váltószerződés, t. i. a saját váltóban, miért tartják azokat még is lényeges cselekményeknek? — Mert, azt felelik, idegen váltó kiadását tukványozás nélkül gondolni sem lehet. — Jól van! én meg azt mondom: a váltó tovább-adását forgatás nélkül (váltójogilag) gondolni sem lehet. — Wagner a forgatót (a váltókezesrel együtt) saját érdekekkel bíró mellék személynek (Nebenperson mit eigenem Interesse) nevezi. § 146. — Nélkülözhetlen a forgatás, midőn a váltó távolhelyre küldetik a végett, hogy valaki vele fizessen (15. §.).

¹⁾ Teleologisch-Juridische Ansichten über die Wechselrechts-Gesetzgebung etc. von Sartagna, Stellvertreter des Präsidiums und Vicepräsident der k. k. Hofcomission in Justiz-Gesetzachen. Ezen munkát, mely egy, Austria számára javasolt váltórendszabás elébe bocsátatott, magával ezen javaslattal együtt, hallomás szerént mult országgyűlésünk rendeléséből eszközölt könyvomat után bírjuk. Magyarul kiadta Sárváry Ferencz.

nevez meg fizetőnek, ez szinte saját váltó fog lenni. Az ily megnevezés rendes saját váltó formájában is történhetik: *fizetek NN. meghatalmasottam* vagy *ügyvivőm* (Geschäftsführer) *által*, avagy pedig idegenében: *fizessen ön* st. Az utalványban emitt leszen: *NN. meghatalmasottamnak*, amott: *Én magamra NN. meghatalmasottamnál*, st.

Ha pedig a meghatalmazott útal a főnökre, szinte egészen úgy írhatja, mint az idegen váltót, csak az aláírásban legyen érintve a meghatalmazás, p. o. *A főnök, Bárány Gedeon meghatalmazott, C rendelő*, tehát a váltóban a fizető *A* úgy lesz megnevezve, mintha tukványzott volna t. i. *fizessen ön*, s az utalványban: *A úrnak*; de az aláírás ekképen leend: *A meghatalmasásából*

Bárány Gedeon.

Az ily formában írott saját váltókat némelyek saját tukványznak is hívják, sőt azt is, ha a saját váltóban utalvány íratik: *Én magamra Budán.*

95. §.

Nem-lényeges kivántatóságok.

Nem-lényeges a váltóban 1. általában az azért kapott (vagy nem-kapott) értéknek, ¹⁾ továbbá 2. a pénznemnek, 3. a másodrendű és mellékszemélynek megemlítése, 4. különösen idegen váltóban a kölcsönös számvetésről (jobban: számolásról) és tudósítványról kitételek. ²⁾

Az értékről különösen megjegyzi váltó törvényünk „a váltónak ereje ellen azon kifogás, hogy a váltónak értéke által nem

¹⁾ Az érték magában a váltóban az első váltószereződők, tehát a kibocsátó és rendelő közti viszonyt fejezi ki, t. i. amaz elősmeri, hogy ettől a váltó értékét megkapta, tehát idegen váltóban nem az elfogadó és rendelő közöttit, kivéven ha a váltó saját rendeletre szól, midőn a kibocsátó és elfogadó első szerződők. Lásd az alaptant (36, 45. §§.).

²⁾ Vtk I. r. 16. §. Ezen §-ban e szavak: „a 10. §. által meghatározott eseten és módon kívül“ szerkesztési hiba lévén, azok az 1844: VI: 3. §-ánál fogva onnét kihagyattak.

adatott (exceptio non numeratae pecuniae — a pénz le nem számláltávali kifogás —) semmit sem használ.“ — Kell-e ennél világosb bizonyosság arra, hogy törvényünk a váltókötést egy oldalúnak kívánja nézetni, melyben a másik fél, (vevő, hitelező) kölcsönös tartozásáról váltójogilag még csak szó sem lehet. — De még sem lehetlen, sőt legtöbbször úgy van, mondja talán valaki, hogy a hitelező értéket, (pénzt, árukat st.) adott a váltóért, tehát a kötés két-oldalú volt. — Ha örökön örökké adott is, az csak alkalom (Veranlassung) volt a váltói szerződésre. A mondott oknál fogva a váltói szerződést nem is kellene váltói szerződésnek mondani, hanem a körülményekhez képest: adásvevésinek, kölcsönzésinek, letétinek, vagy pedig ezek közül valamelyikhez mint fő kötéshez járulósoknak st. Úgyde ezt a legjelesb váltójogászok nem csak nem mondják, sőt inkább azt állítják, hogy bár lehető, hogy a váltókötésre valamely más kötés ada alkalmat, mindazonáltal ez főleges, önálló kötés, és általa mint kötés újítása (Novatio) által minden ezt megelőzőtt kötés elenyészik. ¹⁾ Tehát ha elenyészik, hogyan lehet mégis a váltókötés természetének meghatározásában az elenyészett kötésre hivatkozni, megfoghatatlan, annyival inkább, mert ha azt kérjük tőlök: a váltókötés írott-e, vagy egyezési? — (Egyezési kötés, a mely írottlevél nélkül, csupán megegyezésnél fogva is áll, p. o. valaki valamit vásárol) — azt felelik: kétségen kívül írott. — Igen de a vásárlási és sok más kölések, melyek talán a váltókötésre alkalmat adtak, csak egyezésiek (consensuales). — Semmit sem tesz, felelik, a váltókötés által az előbbeni elenyészett, tehát ha egyezési volt is, a váltókötésre semmi befolyása. — Jól van! tehát az előbbeni kötésnek a váltókötés egy-, vagy két-oldalúságára nézve sincs épen úgy semmi befolyása. ²⁾

¹⁾ Wagner. §. 41. etc.

²⁾ Vagnynak mind váltójogászok (p. o. Treitschke a saját váltóra nézve) mind tevőleges törvények, melyek az érték kitételét több vagy kevesebb módosítással lényeges kelléknek nyilvánítják, p. o. franczia, bajor, badeni, porosz, austriai, angolhoni s több törvények. Ellenben nemlényegesnek, sőt szükségtelennek mondják valamennyi szászhoni, (továbbá oroszországi, weimari törvények. Treitschke „Valuta“ alatt.

Az érték kitételének szokottabb módjai:

Értékét vettem (Valuta od. Werth empfangen.)

Értékét kész pénzben vettem (Werth baar erhalten).

Értéke számolásban (Werth in Rechnung), melynek igazi értelme, hogy az adónak és vevőnek egymással számolásaik vagynak.

Értéke váltóban (Werth gewechselt), ha más váltót adtak érte, mely értékváltónak (Retour-Wechsel) hivatik (37. §.).

Értéke várásban (Werth in Erwartung), azaz csak akkor fizettetik, ha váltó czélt ért s beváltása megtörtént.

Értéke fődőzve (Werth vergniigt).

Értéke árukban (Werth in Waaren), különösen is kiírat-
hatik, p. o. *Értéke gyapjúban, selyemdrukban* st. (20. §.).

Értéke enmagamban (Werth in mir selbst) legalább saját rendeletei tukványokban használtatik, mert itt rendelő és kibocsátó azon egy személy lévén, némelyek szerint nem írhatók: „értékét vettem“, mert ez azt tenné: a kibocsátó maga magának fizetett. 1)

Értékéről megegyestünk (Werth verstanden).

Értéke tőle (Werth von ihm) t. i. a rendelőtől adatott, vagy fizettetett.

Értéke NN-től (Werth von NN.). Ez akkor használtatik, ha a rendelő nem maga számára, hanem mint NN-nek képviselője vagy megbízottja vette a váltót. —

Mind ezen kitételek az értékről a váltójogi viszonyokba ugyan, mint előadatott, semmikép nem tartoznak, mindazáltal pontosság tekintetéből azért sem ártanak, hogy ha a dolog netalán köztörvény elébe kerülne, itt már kétségen kívül tekintetbe kell vétetniök. Lásd a 143. §. is.

Pénznemről, másodrendű és mellékszemélyekről már másutt szólánk. (90, 94. §.).

A számolás is érintetett föntebb (49. §.). Írásmódja: *tegye* (nekem vagy NN. úrnak) számolásba.

.) Egyébiránt „Értéke enmagamban“ sem jelent semmit (Treitschke a mondott szó alatt) hanem úgy gondolom, azért jött divatba, hogy a törvény betűjének, a hol t. i. az érték kitétele lényegesek, elég tétessék, p. o. a francziáknál. Lásd ezen (95.) §. elején az 1) jegyzetet.

A tudósítványt némileg szinte ösmerjünk (58. §.). A tudósítvány azon kívül, hogy a hamisítás vagy hamis váltó kiadására elháríthatassék, azért is hasznos, hogy az intézvénnyezett előre értesítetik a reá várakozó fizetésről és talán számára a fődózetnek is az intéző általi kimutatása-, vagy térítéséről, s tudósítványt az intézőn kívül azon harmadik is küldhet, kinek számolására szól a váltó. Nem árt, ha erről a váltóban is tétetik említés, mely a bevett szokás szerént így hangzik: *tudósítvány mellett* vagy *szerént* (a midón az intézvénnyezett a kibocsátótól tudósítványt kapand, vagy bemutatáskor már kaptott); és: *tudósítvány nélkül*, (csekélyebb summáknál történik, s a tukványzott figyelmeztetetik, hogy tudósítványt ne várjon).

96. §.

A körülményekhez képesti vagyis feltételes kellékekről.

A., Ha ugyanazon váltónak több példánya van (Alaptan 25. §.).

„Ha ugyanazon váltó több példányban adatik ki: mindenikre följegyeztessék, hogy *első*, vagy *másod* s így tovább. ¹⁾ Ellenkező esetben minden egyes (Sola ²⁾ példány külön váltónak tekintetik.“ Idegen váltóra nézve különösen tartasuk meg, hogy „mindenkor mint első^t kell kiadni, ha csak ellenkező egyezés nem történt.“ ³⁾

Ezen utóbbi rendeletnek okát közelebből abban kereshetjük, hogy az idegen váltó inkább lévén divatban s forgásban, kivált távolhelyekre, mint a saját, hogy ha netalán amaz még a

1) Ekképen: ezen első váltónál fogva, vagy: ezen másod váltónál fogva, st. E kifejezések a másodon: az első nem létében, vagy: az első nem fizetve („Prima unbezahlt,“ Prima nicht) nem múlhatlan szükségesek. Ezenkívül a példány számát szinte betűkkel a levélen alul, felül, vagy oldalvást is írhatni így: Első vagy Másod st.

2) Egyes váltó jobb mint: magán váltó, e helyett: Sola-Wechsel, mert „magán, magános“ inkább: „privat,“

3) Vtk. I. r. 21.22. §§.

bemutatás előtt elveszne vagy elsikkadna, a kibocsátótul, a mi neki semmiében sem kerül, másodot lehessen kérni; akkor ezen másod bemutatván, az elveszett vagy elsikkadt első váltó ereje teljesen megszűnik (25. §.). Ha már most ezen elveszetre az első szám reá nem volna írva, ez mind törvényünk imént előadott rendelete, mind a dolog természete szerint egészen külön váltónak tekintetnék, s másodot a kibocsátó semmi esetre nem adhatna, mert különben két külön váltóért volna felelős.

97. §.

B. Ha a váltó kettős példányban (Duplicatumban) adatik ki.

„Ha a váltónak egyik példánya az elfogadás eszközlése végett elküldetik: annak másik példányára az elküldő jegyezze föl, az elküldött példány kinél található.“¹⁾

Ennek oka alaptanunkban (a 26. §-ban) gyakorlatilag elég világosan elő van adva.

98. §.

C. Ha a váltó lemásoltatik.

„Ha valamely váltónak és a rajta levő hátiratoknak mása vétetik, világosan megjegyeztessék, az ekkép készült oklevél meddig másolat, hogy látható legyen, hol kezdődnek az ezen másolatokra netalán utóbb következő eredeti hátiratok.“²⁾

A másolatot épen úgy s akkor szokták használni, mint s mikor a váltónak több példányait; de minthogy a másolat abban lényegesen különbözik a másod példánytól, hogy emez eredeti azaz a kibocsátónak magának aláírásával van ellátva, amaz pedig nem, ha elfogadás végett a másolat küldetett, ha csak

1) Vtk. I. r. 23. §.

2) Vtk. I. r. 24. §.

nem biztos emberek közt történik, nem tanácsos azt elfogadni, mert nem tudhatni, ha nem hamis-e az, vagy nem hamis váltónak másolata-e? — A részbeli fizetésnél is másolat használtatik. 1)

99. §.

Kellék arra hogy a váltószereződés tökéletesen végbemenjen.

„A váltószereződés végbementnek akkor tekintetik, midőn az intézvényesnek a váltó általadatott“ (Főtebb 35. §). Innen nemcsak „a váltó kiadása fölötti előleges egyezkedések (pactum de cambiando),“ hanem a már valóban megírt, minden szükséges kellékekkel ellátott váltók is, bár értékök netalán felvételre volt, általadás előtt „váltójogot nem alapítanak.“ 2)

100. §.

Váltójogi felelősség (Wechselrechtliche Haftung).

Miután a váltókötés minden szükséges kellékekkel ellátva tökéletességre hajtatott, minden, a ki magát a váltón akármimódon kötelezte, u. m. „kibocsátó, forgató, elfogadó, kezes, ha csak valamely megszorítást abban határozottan ki nem köt, az egész váltóbeli summára nézve kötelezve van“ (vagy felelős), mert alaptanunk szerint mindenik külön kötelezte magát. De felelős „még akkor is, ha kötelezését másokkal közösen (együtt) tette“ 3) p. o. több kibocsátó vagy több elfogadó van azonegy váltón; mert nem tévén semmi kikötést, a dolog természete szerint úgy tekintetnek, hogy egymásért vagyis egyetemben (in solidum) kötelezték magukat.

1) Vtk. I. r. 122. §.

2) Vtk. I. r. 20. §.

3) Vtk. I. r. 25. §.

„S ha kétséges, minő tulajdonságban írta valaki nevét a váltóra, a bíróság fogja kötelezettségét, mely minden esetre az egész summára nézve kiterjed, a körülmények szerint elhatározni,“ például az, kire a váltó tukványoztatott, alá is írta azt, de az „elfogadom“ szót kihagyta, (Lásd alább a 129. §.). Innen ha valaki „nem köteleztetést vállalni, hanem csak mint képviselő-, megbizott-, vagy tanúnak kíván tekintetni,“ ezen minőségét „a váltón világosan kitegye.“¹⁾

Ezen fejezetben az olvasót a váltók kellékeivel s fajaival megösmertetvén, yégül, a helyett hogy úgy is ki nem meríthető példányok leírásával terhelném a munkát, két kőre metszett üres példányt mellékelék ide, s kitöltése módját a váltók minden kellékei és fajai szerint ezennel előadom.

A mi ezekben kiírva vagyon, csupán a summára nézve kell megérítenem, hogy felül a summa előtt „*£*“ s a szövegben „*forintokban*“ részint azért áll, mert a gyakorlatban már megszokták az üzerek, hogy ott elül azok, vagy hasonló szók legyenek; így p. o. a német nyelvben is felül ekként szokott állani „*Per 1000 fl.*“ s a szövegben „*Gulden tausent*“; részint pedig üzéri pontosság végett, hogy a summa elébe valamely számot, s illetőleg betűt annál kevésbé lehessen csusztatni. Különben több francia váltót láttam, melyeknek szövegében „*florins*“ a betűvel kiírt summa után állott.

Az egyes betűk csak a betöltés magyarázatának könnyebb megértésére valók.

A helyére jön a kelet, p. o. *Pesten Tízsedhő 2-dikán 1840.* (85. §.).

B helyére summa a számokban, p. o. **10000**; s utána ha tesszik: *e. p.* azaz ezüst pénzben (jobb mint p. p. mely mind papír, mind pengő pénzt jelenthet.)

C a fizetés ideje, p. o. *Lát után két hónapra*, vagy *szokásra*, vagy *a jövő évben esőmedárdi pesti vásárra* st. st. (86. §.)

¹⁾ Vtk. I. r. 26, 27. §.

D a váltópéldány száma p. o. *egyed, első, másod* st. (96. §.). Ide jöhetnek ezek is: *értékváltónál* (37. §.) vagy *viszaváltónál fogva* (66. §.).

E a rendelő neve (88. §.). Ha az idegen váltó saját rendeltre szól, így: *vagy enmagam rendelkezésemre*.

F a váltósumma betűkkel; és minthogy a „*forintokban*“ elől áll, a nyelvszabály így kívánandja: *tszeszeret*, s ha tesszik utána: *minden forintra három ezüst húszast számítván*, vagy rövidebben: *forintját három ezüst húszasával*. Ha krajczárok vannak, ezeket, minthogy nem nagy summát tesznek, itt is írhatni számokkal.

G az értékről, p. o. *Értékét vettem készpénzben*, vagy: *Értéke számolásban*, st (95. §.).

H (idegen váltóban) annak neve, a ki számolásba tétetik p. o. „*nekem*“; „*Fekete István úrnak*“ st. (95. §.). Sőt így is: *önmagának*, ha t. i. a tukványzott adós a kibocsátónak.

I (idegen váltóban) a tudósítványhoz járulandó „*melletr*“ vagy „*nélkül*“ szó. (95. §.).

K (idegen váltóban) a tukványzott vagyis intézvényezett mint fizető neve, de a mely fizető meghatalmazó, vagy meghatalmazott is lehet, s ez által a váltó saját váltóvá válik (94. §.).

L a fizetés helye, p. o. *Pesten, Debreczenben* st. néha különösen a fizetőnek lakhelyével együtt.

M mellékfizető neve, p. o. szükségbeli útalványozotté (idegen váltóban), továbbá telepesé, st. S ha szükséges, a tanúk nevei, hitelesítés (92. §.).

N a kibocsátó aláírása (92. §.).

Az *a, b, c*, helyébe akárhova, (idegen váltóban a bevett módon középre, sajátban *a* helyére), a váltó példány száma szinte betűkben: *egyed, első, másod* st. A kibocsátó is szokta tukványban nevét az *a* helyére is írni.

Ezenkívül a kibocsátó titkos számai, p. o. *c* helyébe: kereskedőkönyvében ezen váltót illető tételnek (positionak) száma, valamint *a* helyébe annak száma, hanyadik váltó az, melyet már azon évben ugyanazon tözsérpajtására intézvényezett. Amaz mind saját mind idegen váltóban azért jó, hogy ha az a kibocsátó kezébe visszajő, meggyőződhessék arról, miszerént az való-

ban ugyanazon váltó, emez tukványban, hogy tőzsér pajtása győződhessék meg. Sőt még legjobb mindkét helyütt, mind a két könyvnek (naplónak és főkönyvnek) számát törtszám formában jegyezni föl.

Ezek szerint reményelem a gyakorlatban előfordulható igen kevés eset maradott el, melyet nem érintettem volna.

NEGYEDIK FEJEZET.

A hátiratról és kezességről.

101. §.

A hátirat fogalma s fajai.

„Hátiratnak (Indossament) nevezetik a váltó hátára vagy másolatára írott átruházás; mely háromféle, u. m. forgatmány, meghatalmazás és (közönséges) engedmény.¹⁾ A forgatmány és engedmény által tulajdoniság ruháztatik át, a meghatalmazás által csak cselekvőség a meghatalmazó nevében s érdekében, tehát ama kettő teljes átruházás, emez nem teljes. — Amazok közül ismét a forgatmány váltó jogot ad, az engedmény nem. Lássuk bővebben.

102. §.

A forgatmány fogalma és foganatjai.

„A forgatmány (Giro) írásbeli kijelentése annak, hogy a váltó másra (35, 41. §§.) váltó jogilag átruháztatott.“

„Foganatjai pedig

1. hogy a forgatmányos a forgatónak minden jogai-
ba és váltói kiváltságaiba lép.“²⁾

2. „forgatmányos a forgató ellen váltójogi keresettel él, hanemha ez iránt világosan kivétel³⁾ tétetett“⁴⁾, vagy a forgató szenvedő képességgel nem bír.

1) Vtk. I. r. 28. §.

2) Vtk. I. r. 29. §. Természetes, mert épen ezt teszi a váltójogi átruházás (13, 14, 23, 68. §§.).

3) A mit ezen szókkal szoktak kifejezni: viszkereset nélkül (ohne Regress), vagy további kötelezettség nélkül (ohne ferneres Obligo).

4) Vtk. I. r. 33. §.

3. „forgatmányos ellen oly kifogással, mely a panaszlottnak egy harmadik személylyeli (ugyanazon váltónál fogvai) viszonyaiból eredt, élni nem lehet.“¹⁾ Mert így biztosan senki sem vehetne váltót, tehát a váltó hitele ingadozna. Ez a forgatmányoknak legfőbb és legnevezetesebb kiváltsága, mert ez bélyegzi a váltót papír-pénzzé. (Alaptan 41, 42. §§.).

Ez utóbbira példa: forgatmányosnak s illetőleg fizetés vegetti bemutatónak elfogadó nem akar fizetni, amaz ezt perbe idézi, ez azt gördíti elő, hogy ő mióta az elfogadás történt, már a kibocsátóval ennek azon követelésére nézve, melyből a váltó lett volna kifizetendő, másképen egyezkedett s adósságlevelét tőle visszakapta. Ezen kifogás fölperes forgatmányos ellen, mint a mely az elfogadónak egy harmadik személylyeli (a kibocsátóval) viszonyaiból eredt,²⁾ semmit sem ér³⁾.

Más példa. *A* forgatás végett *B*-t üres forgatmányban meg a talmazza. *B* az üres forgatmányt kitölti s a váltót s a j a t n e v é b e n *C*-re átírja. *C* a főadóstul pénzt nem kapván, viszkeresetet indít *A* ellen. *A* azt feleli, nem tartozik, mert *B* neki nemcsak meghatalmazottja volt, hanem neki a forgatott váltó árából egy fillért sem adott által. Nem áll a kifogás. Miért? Mert a panaszlottnak egyharmadikkali oly viszonyából ered, melyet a váltóbul tudni nem lehet.

Meddig lehet a váltót forgatni, lásd alább a 109. §-t.

1) Vtk. I. r. 29. §.

2) Ezen kifogást természet szerint azon megszorítással kell érteni, ha az olyan dologról szól, mely a váltón nem foglaltatik, vagy a mely kifogás ő reá teljességgel nem tartozhatik, p. o. *B* a váltót *C*-re világosan „viszkeresetet nélkül“ ruházza, *C* pedig *D*-re már váltójogilag forgatja. *D* a váltósummát a főadóstul meg nem kapván *B* ellen viszkeresetet indít, *B* azon kifogással él, hogy ő a viszkeresetet alól maga ellen világos kivételt tett, midőn a váltót *C*-re ruházá. Áll a kifogás, mert ez magán a váltón foglaltatik, s *C*-re és következőire egyformán tartozik.

3) Zimmerl's Anleitung. §. 86. (Lásd ezen munkában a 46. §-t.).

A forgatmány szokott szavai:
Helyettem ¹⁾ *Bodó Péternek vagy rendelményesének.*
Pest tizenkettedő 20-dikán 1840.

Fekete J.

103. §.

K e l l é k e i .

„A forgatásra szükséges kivántatóságok vagy kellékek, a mennyiben magát a váltót érdeklik,“ magának a váltónak lényeges kellékei. ²⁾ Mert a hol ezek közül valamelyik hiányzik, ott nincs váltó, tehát forgatás sem lehet.

A mennyiben pedig a kellék a forgató személyt illeti, szükség hogy ez szenvedő képességgel bírjon. ³⁾

Magának a forgatmánynak lényeges kellékei azok, melyek teljesen kimutassák, hogy a váltó tulajdonisága váltójogilag átruházott, ú. m.

1. „a forgatmányos neve,“ p. o. *Bodó Péternek*, mert ez mutatja, hogy ki az, kire a váltó átruházott.

2. „átruházás kelte.“ *Pest. tizenkettedő 20-án 1840.* mert ez mutatja, hogy az átruházás annak idejében (nem a lejárat után) történt.

3. „a forgató neve aláírása, a váltóra nézve megállapított szabály szerint,“ (*Fekete J.*) ⁴⁾ mert ez mu-

1) Minthogy a forgatás teljes átruházás, ezen magyar szók pedig: részemre, számomra, (für meine Rechnung) nemcsak átruházást nem jelentenek, hanem inkább ezt teszik: nekem; tehát a kik azon szókat forgatmányban e helyett: „für mich“ (vagy jobban: Statt an mich, magyarul: „helyettem“) akarják használni, igen hibáznak; mert azon szók épen úgy mint a németben: „für meine Rechnung“ a forgatásnak (vagyis tulajdoniság átruházásának) céljával egészen ellenkezőt, azaz csak meghatalmazást jelentenek, tehát meghatalmazás jelentésére, igenis, használhatók, de forgatásra teljességgel nem.

2) Vtk. I. r. 30. §.

3) Vtk. I. r. 9. §.

4) Ezek nélkül a tulajdoniságot át lehet ugyan másra ruházni, de nem váltójogilag, tehát ez lényeges cselekmény, s arra nézve, ki a váltót távolhelyre akarja küldeni, nélkülözhetlen (15. §.) — Az alaptanban ugyan, hogy mindent össze ne halmozzunk, csak rendelőrül vala szó,

tatja, hogy ki volt a váltónak előbbi tulajdonosa. — Továbbá

A végett hogy az új forgatmányos ismét tovább forgathassa, kivántatik hogy a forgatmányos nevéhez, szinte mint a váltóban a rendelőéhez, ezen szók: „*vagy rendeletere*“ st. tétessenek; különben, t. i. ha rendelményezés nélkül forgattatik, az ily forgató csak a közvetlen forgatmányosnak lesz váltójogilag lekötelve, az ez utániaknak pedig nem; ¹⁾ mert a ‚rendelet‘ vagy ‚rendelményes‘ szó kihagyásával tovább nem akarta magát kötelezni, hanem csak saját forgatmányosának. — Mindezeknek pedig mulhatlanul a váltóra kell feliratniok (35. §.).

Végre az átruházás tökéletes végbementelére kívántatik általadás (35. §.) vagyis „a váltó a forgatmányos tulajdonává akkor válik, midőn a váltó a forgatmányal együtt nekie általadatik“ ²⁾.

Nem-lényeges kellékek: 1. az érték kiírása, mert ezt váltójogunk a kivántatóságok között nem említi, tehát nem teszi szükségessé, a mi az eredeti váltókötéstől vett hasonlóságnál fogva is kétségtelen. ³⁾

2. „*helyettem*“ vagy más hasonló jelentésű szók. Mert a ki, bár világos kijelentés nélkül a váltót másnak általadja, sőt arra ennek nevét s az átadás keletét is ráírja, kétséges esetben úgy tekintetik, hogy a váltó czéljához képest cselekszik, ennek pedig czelja az, hogy kész pénz helyett

de akármelyik váltóbirtokos, tehát forgatmányos is fizethet váltójával távolhelyekre, s ilyenkor veszélyezés nélkül csupán teljes forgatmányal lehet a váltót elküldenie. Hasznos a teljes forgatmány akkor is, ha valamely nagy hírű váltótózsér kisebb nevű jó ügyekzetű kalmárnak, hitelét akarja ajándékozni, mert amaz ennek váltójára (talán csekély díj mellett) teljes forgatmányt ír s ez által felelős leend azért.

1) Vfeltszék 1843: majus 9-d. 517. sz.

2) Vtk. I. r. 30, 32. §§.

3) Egyébiránt más váltójogászok szerint az érték vételét tekinthetni a tulajdonosság átruházását legkövetesebben kifejezőnek (Treitschke. Indosament. 21, 23, §§.), csakhogy egy részről használata a váltó forgatmányának ártalmas, más részről ajándékban is miért nem lehetne adni váltót?

szolgáljon. (Treitschke. Indossament. §. 23. Wofür ist die Präsuntion?)

104. §.

Meghatalmazás (Procura).

A meghatalmazás a hátiratban kétféle:

1. hallgató vagy üres forgatómányi,
2. világos meghatalmazás.

„Oly hátirat, melyben a kelet és a hátíratos neve, akár mind a kettő, akár egyik a kettő közül hiányzik“ (de a hátíró neve ¹⁾ ott legyen), üres forgatómányinak hívatik, s hacsak abban közönséges engedmény nincsen kifejezve, meghatalmazásnak tekintetik, melynél (t. i. meghatalmazásnál) fogva a váltóbirtokosa (a meghatalmazott) a váltót tovább forgathatja“ s általában mind a váltóval foglalkodás mind a perlekedés körül a mit hasznosnak lát, megtehet. „Azonban ezen üres hátírat későbbben kitölthető, (például az utolsó birtokos vagyis bemutató által), s ezen kitöltés ellen kifogást tenni nem lehet.“ ²⁾

1) Ha a hátíró neve aláírása hiányzik, ezt hézagnak mondjuk (109 §.).

2) Vtk. l. r. 34, 35. §§ — Bár a törvény mondott rendelete visszaélésekre is adhat alkalmat, mert ezen oszlet igen hasonlít ahoz, mint mikor a váltó „bemutatónak“ szól, azon különbséggel hogy az általánosság, mely az ily hátírat által kijelentetett, nem a rendelő helyett értetik, hanem a rendelő valamelyik helyettese (forgatómányos) helyett, és e szerint, ha a váltó például elveszett vagy elsikkadt, a rossz lelkű birtokos csak kitölti azt, és tulajdonának nézetik, — mindazáltal a váltó forgatására igen jólévő befolyással van (23. §.) s a mondott aggodalom nagyon is messzevezetne, mert úgy országos papírt sem lehetne pénzül használni. —

Azonban itt azon nevezetes kérdés adja elő magát: hogyan lehet meggyeztetni, hogy a törvény az ily hátíratot meghatalmazásnak nevezi, és mégis a meghatalmazónak a meghatalmazás természete ellen meg nem engedi, hogy többé jogát tartsa hozzá, vagyis, ha az üres forgatómányi kitöltetett, kifogást tegyen ellene?

Felelet: Igen könnyen. A törvény azt mondja, hogy meghatalmazásnak csak „tekintetik“ vagyis ez arról az elővélemény (praesumptio, Vermu-

„Ha a hátirat ¹⁾ egyenes (vagyis világos) meghatalmazást foglal magában: annak hatása a hátirat tartalmától függ“ s minden jogviszony a meghatalmazás természetéből (70. §.) magyarázandó. Azonban ha például „tovább forgatáskor a meghatalmazott nyilván ki nem tevé, hogy ezt meghatalmazásból cselekedte: a váltó summaért a következő tulajdonosoknak kötelezve van.“ ²⁾

Egyébiránt meghatalmazás írás nélkül szóval is törtenhetik p. o. a pénz behajtása végett (zum Incasso).

105. §.

Engedmény (Cessio).

Közönséges engedmény (vagy csak: engedmény) az, midőn a váltó tulajdonosága másra váltójogok

thung), és ha ki nem töltetné, hanem például a bukott vagyoni közt üresen találatné, a váltó meghatalmazó visszakivánhatná azt; azonban ha már kitöltetett, a váltótörvénynek ismét azt kell elveinél fogva (35. §. 1.) vélnie, hogy az jogosan jutott a birtokos hatalmába, de ha a váltó meghatalmazó (a köztörvény útján) ellenkezőt bizonyítand, hogy p. o. csak elfogadtatás végett adta megbizottjának, ahhoz szinte joga fog lenni, mivel az elővélemény az igazságnak helyt adni tartozik

Érintettük az alaptanban, hogy az olyan hátiratot, melyben csupán a forgató neve áll, az üzérvilág igen nagyon kedveli, mert a rendelő, vagy akármelyik forgató csupán nevét írván a váltó (vagy másolata) hátára, ezen névvel a váltó akármennyi kézen járhat, a nélkül, hogy valaki egy betűt is írta rá, hanem csak az fogja aztán nevével, s a kelettel az üres helyet kitölteni, a kinek a teljes hátírra (forgatmányra) szüksége leend, úgymint leginkább a távolhelyre küldő (45. §). akár rendelő, akár más forgató legyen (103. §.) Az üres forgatmány igen célirányos a helyben forgatásra, midőn t. i. a váltó az elsikkasztásnak vagy elvesztésnek nincs úgy kitéve, mint a távolhelyekre küldéskor.

1) Ezek: hátirat, és forgatmány, némely váltótörvényekben és váltójogászoknál hasonjelentésűek, de nekünk magyaroknak ezt nem kell összevazarni, mert hátirat nem (genus), forgatmány faj (species). Így a világos meghatalmazás is, melyről itt szó van, szinte hátirat, de nem forgatmány.

2) Vtk. I. r. 36, 37. §§.

nélkül ruháztatik; még pedig ez magánál a váltónál fogva

vagy igenleg történik, midőn az átruházás világosan közönséges engedménynek fejeztetik ki ¹⁾

vagy nemleg, azaz a váltójogi kellék hiányzik, midőn 1. az átruházónak rendelményezési joga nem volt ²⁾ 2. az átruházó szenvedő váltóképességgel nem bírt, ³⁾ 3. váltó forgatmányában a kötelezettség ellen kivétel tétetett. (102. §.). — A váltónkívül pedig külön írásban, avagy a váltó átadásával ugyan, de csak szóval létesítettett. (41. §.)

Ezen engedmény fog a tja, hogy „az átengedő nincsen engedményesének és következőinek váltójogilag kötelezve (mert vagy világosan kivételt tett magára nézve a váltójog alól, vagy a váltójogi kellék hiányzik) hanem csak köztörvényileg; az engedményes azonban a váltót tovább forgathatja, és mind ő, (mennyiben szenvedő képességgel bír s kell birnia) mind forgatmányosai maguk közt, szintügy mint minden főadósok s előzők ellen (az átengedőt kivéve) a forgatmányból származó váltójoggal élhetnek.“ ⁴⁾

Oka ezen törvénynek: az átengedőrül szükségesképen azt kell föltenni, hogy ő csak magára nézve tett kivételt a váltói kötelezetetés alól, de mások dolga ő reá nem tartozik; vagy ha váltóképességgel avagy rendelményezési joggal nem bírt, csak maga ellen nem ruházhatta át másra váltójogokat, de azon jogokat, melyekkel ő maga bírt, mind átruházá engedményeseire, már pedig ő maga, előzői ellen — még a szenvedőleg nem-képes is — (cselekvő) váltójogokkal bírt. ⁵⁾

A mondottakból könnyű meghatározni: a forgatmány és engedmény 1. mikben különbözik egymástól, ú. m.

1) Vtk. I. r. 34, 38. §§.

2) Vtk. I. r. 31. §. Lásd föntebb a 103. §.

3) Vtk. I. r. 13. §.

4) Vtk. I. r. 38. §.

5) Wagner §. 122.

a., a forgatmányban a forgató a váltót másra váltójogilag ruházza, az engedményben az átengedő maga ellen nem ad által váltójogot;

b., a forgató ellen, ha viszkeresetet indítunk, váltójogi úton lehet törvénykezni, de átengedő ellen csak közjogi úton s a közjog rendeletei szerint.

Különösen pedig a kitkit illető törvény útján:

c., forgatmányos ellen oly kifogással, mely a panaszlottnak egy harmadik személylyeli viszonyaiból eredt, élni nem lehet, engedményes ellen igen p. o. *A* kibocsát egy saját váltót *B* rendeletére. De *B* csak közönséges átengedményben *C*-re ruházza az érték kitétele nélkül. *C* pedig *D*-re még pedig az érték kitételével. — Eljövén a fizetés ideje *D* *A*-nál a váltót bemutatni akarja, de *A* megbukott, *C*-hez mint követlen előzőjéhez siet, ez sehol sem találatik. *B*-t megtalálja, de ez azon kifogást teszi, hogy ő neki *C* még az értékkel adós, tehát ez *D*-re több jogot nem ruházhatott, mint a mivel ő maga bírt, ez ellen pedig az érték ki nem tétele miatt, ha a váltót kifizettetni akarná, kifogást tehetne.

2. mikben egyezik meg egymással, ú. m.

a., mind a forgatmány mind az engedmény által tulajdoniság ruháztatik által;

b., mind a forgató mind az átengedő mindenféle saját jogait, tehát váltójogait is átruháza. Innen.

3. az engedményesnek is épen úgy van váltójogi viszkeresete átengedőnek előzői és a váltóadások ellen, s következőinek ő ellene, mint a forgatmányoknál szokott.
st. st.

106. §.

A hátiratok jogszerű ereje ha a váltóban
vagy váltón valamely hiba van.

A. Ha a váltó hamis vagy hamisított.

„A hátiratok jogszerű ereje akkor is megvagyon, ha a váltó hamis vagy hamisított“ az utóbbira nézve ezen észrevételekkel:

1. „a hamisítás előtti hátírók a váltónak csak való tartalmáig kötelezettek,

2. a hamisítás utániai a hamisításról is felelősek (lásd fentebb a 43. §. 1);

3. a hátíratok hamisítás előttieknek tekintendők, ha csak az ellenkező be nem bizonyítatik;“ 2) mert a kellemetlen dolgokra nézve a kedvezőbb magyarázatot kell követni.

Jegyzet. A hamis vagy hamisított váltót jól meg kell az olyan váltótól különböztetni, a melyben a lényeges (külső) kellékek, (83. §.) p. o. a. kelet, fizetés ideje, st. hiányzanak, mert ez nem váltó, 3) nem is forgatható, 4) tehát ily esetben legfőlebb csak köztörvényről lehetne szó.

107. §.

B Ha valamely hátírat hamis vagy hamisított.

Ha valamely hátírat hamis vagy hamisított, ez a többiekre, kik magukat valóban kötelezték, teljességgel nem hathat, mert ezeknek kötelezettsége magát a váltót, nem pedig mások hátíratát érdekli. Tehát

Az ugyan, „kinek hátírata meghamisított, 5) az ily hátírat által (természet szerént) ennek csak eredeti tartalma szerént van lekötelezve; mindazáltal hamisított hátírat előtti forgatók az ez után következő váltótulajdonosok iránt is váltójogilag köteleztetvék“ 6), mert az hogy

1) A mi az idézett 43. §-ban a forgatókrul mondatik, az a többi hátírókrul is áll.

2) Vtk. I. r. 39, 40. §.

3) Vtk. I. r. 19. §.

4) Vtk. I. r. 30. §.

5) A törvény a hamis hátíratról nem is emlékezik, mivel az magában értetik, hogy kinek nevét hamisan írták a hátírat alá (mert ezt teszi, hogy hamis a hátírat), annak legkisebb kötelezettségéről sem lehet szó.

6) Vtk. I. r. 41, 42. §§.

valaki ő utánok hamissággal élt, saját köteleztetésök alól őket föl nem menti. (43. §.).

108. §.

C. Ha a kibocsátó vagy hátíró váltó képességgel nem bírna.

„A hátírat jogszerű ereje úgy is áll

1. ha valamely váltónak kibocsátója váltóképességgel nem bírna is;“ mert a hátíró épen arról állott jót, hogy a váltó helyesen s jogszerűleg bocsátatott ki, és hogy a fizetés a váltó tartalma szerint váltói szigorúság alatt történendik, tehát ha ez mind nem való, vagy nem egészen való, rajta fekszik a felelősség (43. §.), kivévén ha maga a hátíró sem váltóképes, mert akkor valamint semmi köteleztetése, úgy jót állása sem bírhat váltói erővel;

2. „ha valamely hátíró váltóképességgel nem bírna is;“¹⁾ mert ő ellene ugyan, mint az imént mondtuk, nincs helye a váltói jogoknak, de valamint ő, úgy az is, kire a váltót ruházá, előzői ellen váltójogokkal bírnak (105. §.).

109. §.

D. Ha a hátíratok sorában hézag van.

Hézagnak nem azt hívják, mikor netalán a hátíratok sorában üres hely volna, hanem azt, midőn valamelyik forgatónak nincs saját forgatója, p.fo. a váltóban rendelő Sipos Gergely, tehát

Hegedűs Jánosra ruházza vagy forgatja Sipos Gergely,

Dudás Péterre — Hegedűs János,
Trombitás Évára — Dudás Péter.
Kürtös Andrásra — Farkas Bálint.

¹⁾ Vtk. I. r. 43, 44. §§.

Imhol Farkas Bálintnak nincs forgatója vagyis nincs kiírva, hogy Trombitás Éva kire ruházta a váltót, vagyis Trombitás Évának, mint tulajdonos átruházónak aláírása hiányzik.

Mit lehet itt előrevélni? —

Vagy jó-, vagy rosszlelküségét.

Az elsőre nézve, lehető hogy Farkas Bálint Trombitás Évának, (ki e közben meghalt), örököse, ez tehát a jogon semmit sem változtat. De lehető hogy sem Trombitás Éva, sem Farkas Bálint nem értvén a váltofoglalkodáshoz, amaz a váltót ennek valóban eladta, de a váltóra nem irta, tehát ezen foglalkodás csak engedmény (váltón kívül). Vagy pedig amaz ezt, a ki neki talán valamely tisztje vagy ügyvivője a további foglalkodásra csak felhatalmazta, tehát ez csak felhatalmazás (váltón kívül). Úgy de ezen viszonyok csak a kettőjök közötti jogot határozzák meg csupán, s ha kérdés lenne köztök, ez nem is fog tartozni a váltójogba, de azért Kürtös Andrásra a mondattaknál fogva is jogszerűleg forgattatott a váltó, tehát neki nem csak saját forgatója (t. i. Farkas Bálint akár mint hatalmazott, de ezen minőségét a váltón ki nem tevő, akár mint engedményes), hanem az ezt megelőzőtt forgatók is váltójogilag lesznek kötelezve, mert ő reá akár mint hatalmazottra, akár mint engedményesre Trombitás Éva saját váltójogait mind ráruházá. Innen törvényünk azt rendeli:

„Ha a hátiratok sorában hézag volna, ez által a hézag előtti forgatók a hézag után következő hátíratosok iránti váltójogbeli kötelezéstől nem mentesek.“¹⁾

De hátha rosszlelkűleg kaparította Farkas Bálint a váltót magához, p. o. lopta s így forgatta tovább? --

Figyelmet érdemlő észrevétel, s épen azért a fentebbi szabályt csak úgy érti váltójogjunk, hogy a házag előtti

*) Vtk. I. r. 45. §. Figyelmet érdemel hogy a törvényrendelet utóbbi része hátíratosokról (tehát nem csak forgató-, hanem engedményes- és hatalmazottról is) szól, mert láttuk, hogy a Trombitás Évát megelőzőtt forgatók a későbbi birtokosnak, s ennek akár engedményese-, akár hatalmazottjának magukat forgatmányban, tehát váltójogilag kötelezték.

forogató addig, míg az „illető úton bebizonyíthatók, hogy a (váltó és) váltósumma kinek tulajdona:“ addig csak letétellel tartozik, de kifizetnie azt nem szabad. ¹⁾ Tehát az imént említett rendelet: „váltójogbeli kötelezéstől nem mentesek“ úgy értendő: a váltójogban szabott letételi kötelezéstől nem mentesek. Mert a hátirat utáni hátíratosok a hézag előtti forogatóktul teljes kötelezettséget csak még sem követelhetnek, mert a hézag külső, látomási hiány, s ha jól meg sem nézték a forogatók sorát, saját hibájok. Elég kedvezés a törvénytől, hogy a hézag előtti forogatókat csak letétre is kötelezi.

Hogy netalán a hézag után levő forogatók, az ugyancsak hézag után levő következőiknek nem letételi kötelezéssel, hanem valóságos fizetéssel tartoznak, természetes, mert hisz ezek közt a forogásban semmi liha, erről a törvény nem rendelkezett, mert nem kellett rendelkeznie, mert a forogás szabályszerű.

Még némely kérdések, a hátiratokat illetők.

1. Lehet-e a váltóadósokra. p. o. előbbi forogatóra, vagy épen kibocsátóra és elfogadóra forogtatni? —

Miért ne? A különbség köztük s más forogatónyosok közt csak az, hogy p. o. kibocsátónak mint forogatónyosnak nem lesz előzőin viszeresete, mert ugyanazokndk mint kibocsátó ő is jótállással tartozik, tehát mind a követelés mind a tartozás egy személyben egyesült. Az előbbi forogatónak sincs, bár később újra forogatónyos lön, másodszeri előzőin ugyancsak a mondott okbul viszkeresete. Így az elfogadó is, Sőt az elfogadó ellen, ha ismét tovább forogtatná a váltót, s mint elfogadó, később nem fizetne, mind a keresztnak (mint elfogadó ellen), mind a viszkeresetnek (mint forogató ellen) helye volna, st. st. mik az imént mondottakból s a dolog természetéből mind könnyen kimagyarázhatók.

2. Lehet-e a hátiratokat, vagy valamelyik hátíratot kitörteni? —

A kitörlés az oklevelekben soha sem kellemetes. Mindazáltal a hátiratokban, mivel többnyire a hátírók jót-állók, az oly

¹⁾ Vtk. I. r. 175. §.

előző, ki az által a jótállás alól felszabadól, nem nagyon fog neheztelni, ha neve a hátiratok sorából ki is töröltetik. Ha olyan-
nak neve törölnének ki, a ki már a váltóra nézve megegyezett,
talán értekeért eleget is tett, csak-hogy még a váltó neki át
nem adatott: ez úgy sem volt még a váltó igaz birtokában, s a
kitörlés neki sem több sem kevesebb jogot nem adott. Általá-
ban a hátiratok kitörléséből, a mi legtöbb, hézag-származha-
tik, s ez is inkább a kitörlő birtokosnak árt. ¹⁾ A kitörlések
többnyire akkor használatnak, ha a váltó viszkereset, vagy
forgatás útján is (mint az előbbi kérdésben) előzők kezébe jutott.

3. Meddig lehet a váltókat (váltójogilag) forgatni) — Ezen
kérdésre a mi törvényünk szerint igen egyszerűn felelhetni: a
lejáratiig. ²⁾ Mert a váltót lejáratkor szabályszerűleg már
beváltatni vagy per útján is kifizettetni kell s így a váltójognak
is minden szabályai csak a lejáratig levő előzőkre vagy forga-
tókra vagyis csak a lejárat előtti időre szólnak. Ezért ki-
vántatik a kelet is a forgatmányban (103. §.). Mindazáltal
a váltótulajdonos saját jogát lejárat után is egész az elévülésig
másnak átengedheti s ily értelemben veendő a váltótk. I. része
123. §-a is; hanem az ily átruházás csak engedmény de töb-
bé nem forgatmány, s mind azon jogokkal felruhazza ugyan
az engedményest, még a lehető viszkeresetre nézve is, melyek-
kel az átengedő bírt, de forgatmányi kiváltsággal nem, (bár
a Vfeltszék 1842. mart. 7-dikén 116. és Hétsz. febr. 10-d. 29.
sz. alatt ellenkezőt látszanak föltenni). Mert egy részről hogy
a váltót lejárat után is úgy lehessen forgatni, miszerént
még a lejárat utáni előző is váltójogi kötelezettség alá jőj-
jön, nekem legalább képtelenségnek látszik. Ugyanis ha
előzők ellen akár valaki keresetet (viszkereset) indítani, le-
járat napján be kell a váltót mutatni, mindjárt ovást tenni
s az ovás közlését egy két nap alatt eszközöltetnie is, már

-
- 1) Hogy a hátiratot, más, mint a birtokos, tehát más, mint hátiratos
törölhesse ki, alig képzelhetni, hacsak roszelelkűleg nem történt p. o.
valamelyik előző a birtokostul ellopna, vagy erővel elvonná, vagy
letartóztatná! de ez váltójogba nem tartozhatik.
- 2) Wagner. §§. 200—203. és 238. a fizetés napjáig érti minthogy Austria-
ban kiméleti napok vannak.

hogyan lehet ekkor ovást közleni azzal, ki mint forgató még nem jött elő a váltón, ki még csak egy év vagy több idő múlva fogja forgatni a váltót, vagy a ki talán még akkor a váltón semmiféle minőségben sem létezett? Ezért lejárát után nincs forgatás, és így ennél fogva valamint váltójogi viszkereset nem lehet (csak ugyan ily értelemben ítélte a Vfeltszék 1845: júliusban 896. sz. a.) úgy más részről az ily átengedésnél fogvai váltótulajdonos sem bírhat a forgatmány azon jeles kiváltságával, mely föntebb a 102. §. 3-d. pontjában adatott elő. (Bár nem tagadhatom hogy a Vfeltszék ellenkezőképen is ítél, p. o. 1844. mart. 12-ikén 256. sz. a.).

110. §.

A t o l d a t r ó l.

Ha a váltó hátiratokkal annyira megtelik, hogy már reá új hátirat nem fér: új darabka papírt szoktak ahhoz hosszában toldani (jobb felől), s az ily papír toldatnak (Alonge) neveztetik.

A toldatnak hogy jogszerű legyen, vagyis hogy „a váltó kiegészítő részének tekintethessék“ kellékei ¹⁾

1. „hogy toldás történt, az eredeti váltón megjegyztessék,“ p. o. így: *e váltóhoz toldat járul*, vagy pedig: *követkesik a toldat*; még pedig ezen megjegyzésnek, mint minden írásnak, csak úgy van ereje, ha a megjegyző, tehát magán a váltón levő utolsó birtokos, ezen megjegyzés alá nevét is írja.

2. „a toldaton a váltó egész kiterjedésében (a hátiratokkal együtt) lemásoltassék“ ²⁾

1) I. r. 46. §.

2) Azt kérdehetni: a váltó másolata egész kiterjedésében a toldaton hova írassék? mert ha már magán a váltón a hátiratokhoz több nem fér, a toldaton is bajosan fog több elférni, pedig itt már üres helyet is kell hagyni. — Hogy magát a tulajdonképeni váltó másolatát az innenső, váltófelőli oldalára kell írni, nekem úgy látszik, kétséget sem szenved. Haem a hátiratokat vagy oly sűrűn és folytában kell írni, hogy

3. „maga a toldat a váltóhoz pecsételtessék“ (spanyolviasszal, vagy ostyával, még pedig akár mind a két szögletjökön, akár fonállal összevarván csak egyiken, midőn a fonalnak mindkét vége is a pecsét alá foglaltatik).

111. §.

A váltóbeli kezesség.

A váltóbeli kezesség a magyar törvény szerint mindig kész fizetési lekötelezésnek (átvállalásnak — Expromissio —), s maga a kezes kész fizető kezesnek, (Bürge und Zahler) tekintetik ¹⁾ és az egész váltósummára nézve felelős, hacsak valamely megszorítást határozottan ki nem kötött. ²⁾

112. §.

Kellékei.

A kezességnek, hogy a kezes a váltótörvény szigorúsága alá tartozzék, — azon kívül, hogy magának a kezesnek szenvedő képességgel kell bírnia — lényeges kellékei:

1. hogy a váltóra (vagy másolatára mint amannak folytatására — valamint a forgatmányánál —) reáírássék;
2. az aláírás a szerint történjék, mint magánál a váltónál szokott;
3. hogy maga a váltó külsőleg minden lényeges kellékekkel el legyen látva, (mint a forgatmányánál)

az új hátíróknak is maradjon hely, vagy a toldat hosszabbra vétessek mint a váltó.

Hátha új toldatra van szükség? —

Véleményemmel erre újra reá kell írni, a mi a váltón s előbbeni toldaton eredeti. — A weimári törvény szerint a toldatra csak az szükséges, hogy az új hátíratnak valamelyik sorában a betűknek egyik fele a váltóra, másik a toldatra essék.

1) Vtk. I. r. 48. §.

2) Vtk. I. r. 25, 26. §.

mert ezen kellékek nélkül nincs váltó, tehát kezesség sem lehet. ¹⁾

Nem-lényeges kellékek:

1. Hogy annak neve, kiért a kezesség vállaltatott, kiírassék; — nem-lényeges, mert ellenkező esetre a törvény világosan azt rendelte, hogy az a főadósért („saját váltóknál kibocsátóért idegen váltóknál pedig az elfogadóért) vállaltnak tekintetik.“ ²⁾

2. a summának kiírása sem lényeges, mert ezen esetről a törvény szinte rendelkezett. ³⁾ Lásd a 100. §.

Kérdésbe jöhet, hogy ha a váltóban vagy váltón belső hiba van, t. i. a váltó, vagy forgatmány, vagy elfogadás hamis, hamisított, vagy érvénytelen (nem-képestől származott), áll-e a kezesség? — Kétségen kívül, mert épen azért kezessedett, ha az adósok akármilyen okból nem fizetnek, vagy nem fizethetnek, s itt hasonló jogviszony áll elő, mely mind az alaptanban (41. §.) mind csak imént (106—108. §§.) a forgatókról előadott,

113. §.

A váltókezes joga.

„Ha a kezes a váltóért eleget tett, kármentességet váltójogilag követelheti, még pedig tetszése szerént

1. vagy „azon adós ellen, kiért megfizetett“ (mert a ki másért jogosan fizet, ennek hitelezőjévé lön);

2. vagy „a többi váltókötelezettek közül azok ellen, kik ellen magának az adósnak (kiért t. i. a kezes kezességet vállalt és fizetett), ha a váltót ő fizette volna ki, váltójogi keresete lett volna“ (mert a kiért a kezes eleget tön, annak jogát is magáévé tévé), de mások ellen nem mehet.

¹⁾ Ha mindazáltal a váltó a köztörvény előtt megállhat, a kezesség is meg fog ugyanott állani.

²⁾ Vtk. I. r. 49. §.

³⁾ Vtk. I. r. 25. 26. §§.

P. o. X kezés N forgató helyett kifizeti a váltót, a kezesnek követelése lesz N forgatón, vagy ha akarja, ennek előzőin, mert ő N helyett fizetvén, ennek helyettesévé lön s ennek jogát magáévá tevé; ugyde N -nek is volna előzőin keresete, ha a váltót ő fizette volna ki. Ellenben N forgató következői ellen teljességgel nem lehet keresete, mert ezek ellen magának N forgatónak sincs, sőt épen megfordítva, épen következőinek kötelezte magát N forgató, tehát ennek kezesese is.

Igy: valaki Y névbecsüléért kezeskedett, s fizetett. A kezesnek mind Y névbecsültön s ezeknek előzőin keresete van, de a névbecsült következőin nincsen, mert a kezes épen ezeknek kötelezte magát a névbecsült helyett (53. §.), tehát még ezeknek van ő rajta követelésök (ha t. i. netalán viszkereset utján nekik jutott volna a váltó kezökbe).

Igy: ha a kezes közönséges elfogadóért kezeskedett s fizetett, csak magán ezen elfogadón van váltójogi keresete, mert az elfogadónak (névbecsülés esetén kívül) senki ellen sincs váltójogi keresete. (De ha köztörvényi úton az elfogadónak netalán a kibocsátón még keresete volna, a kezesnek sem lehetne azt köztörvényi úton megtagadni, mert annak jogaiba lép a kezes mindig, a kiért fizetett).

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az elfogadásról általában és a névbecsülésről különösen.

114. §.

Az elfogadás végetti bemutatás miben áll, s hol van helye?

„Az elfogadás végetti bemutatás abban áll. hogy a váltó az intézvényezettel azon kérdés mellett közöltetik, vajjon az intézőnek megbizását elfogadja-e? Ezen bemutatásnak pedig rendszerént csak idegen váltóknál van helye,“¹⁾ saját váltóknál nincsen (45. §.).

¹⁾ Vtk. I. r. 51. §. (Lásd az alaptanban az 57. §-t.)

„Az, ki a váltót elfogadás végett intézvényezettnél bemutatja: (elfogadás végetti) bemutatónak (Präsentant) nevezteik“ ¹⁾. S az, kinél a váltó bemutatatik: bemutatónak (Präsentat).

Kinek kötelessége a bemutatás? lásd az alaptant. (56. §.).

115. §.

Az elfogadás végetti bemutatást illetőleg az idegen váltók háromfélék.

Az elfogadás végetti bemutatást illetőleg az idegen váltók vagy olyanok,

1. melyeket épen nem kell elfogadás végett bemutatni t. i. „a látra (és tetszésre) kelt váltókat“

2. melyeket nem szükség, de szabad elfogadás végett bemutatni, (s el nem fogadás esetében ovatolni ²⁾) t. i. azokat, melyeknek lejárat ideje nem a bemutatástól, hanem vagy a kelettől számítatik, vagy a lejárat maga magában meg van határozva (86. §.).

3. melyeket mulhatlanul kell elfogadás végett bemutatni. Ezen osztályba jőnek a lát utánra szólók (Lásd az alaptantban az 58. §-t.). Azonban Magyarországon vagy hozzá kapcsolt részekben lát után fizetendőkre nézve bizonyos határidőket kell megtartani, mint itten alább. ³⁾)

¹⁾ Vtk. I r. 58. §.

²⁾ Az ovatolást is így kell érteni, hogy nem szükség, de szabad (Lásd a 61. §.).

³⁾ I r. 52, 53. §§. A Magyarhonban kelt s külföldön fizetendő váltókrul nem szól a törvény. Én úgy vélekedem, hogy itt egészen helyén van az I r. 4 §-ának, melyről föntebb értekeztünk, rendelete: „minden váltói kérdések, melyek a váltó formáját, tartalmát és jogbeli következéseit tárgyazzák, a kötelező cselekmény helyén fennálló váltótörvények szerint itélendők“ st. st. Tehát Magyarhonban kelt s külföldön fizetendő váltókat is a külföldi törvény után kell megítélni (lásd a 77 §-t), mert az elfogadás, akár úgy, mint a kibocsátóval (48. §.) akár úgy, mint a bemutatóval (44 §.) történendő kötelezésnek tökéletességre emelő kijelentése, mulhatlanul ott eszközöltetik.

116. §.

Az elfogadás végett szükséges bemutatás határidejéről.

Általános szabály: az elfogadás végett szükséges bemutatásnak határideje idegen váltókra nézve mindenkor a váltó keltétől számitandó. ¹⁾

Különösen ezen bemutatásnak határideje:

1. nyolcz nap, a fizetés helyén keltekre nézve, p. o. Pesten költ, Pesten fizettetik; tehát az ily váltó a kelet első napjától kezdve 8 nap elforgása alatt akármi-kor bemutatathatik;

2. két hónap, a más helyeken, de még is Magyarországnban s hozzá kapcsolt részekben, továbbá Erdélyben és az ausztriai birodalom örökös tartományaiban keltekre nézve;

3. hat hónap, az ausztriai birodalmon kívül Európában keltekre nézve;

4. nyolcz hónap, Ázsiának és Áfrikának Fekete-és Középtenger melléki vidékein keltekre nézve;

5. egy és fél év egyéb itt világosan nem érintett tartományokban keltekre nézve. ²⁾

1) Magát a kelet napját beszámítani nem lehet, az I. r. 91, 92. §§. hasonlósága szerint.

2) Vtk. I. r. 53. §. — A francia törvény szerint az europai szárazon, tehát Magyarhonban is, vagy szigeteken tukványzott váltót, ha az europai francia birtokokban (dans les possessions européens de France) fizetendő, kelet után hat hónap alatt kell bemutatni. — Frankfurtban ugyanazon minőségűeket egy év alatt. — A porosz törvény általában (tehát minden látutáni váltókra nézve) a kibocsátás napjától 18 hónapra szabja a bemutatás határidejét, azon esetre, ha a kibocsátó maga a váltóban meg nem határozta volna (Treitschke. Versendung. §. 8.). — Austriában, Boroszlóban, Lipcsében több-kevesebb modositással a látra, lát után és szokásra szóló váltókat a legközelebbi postákkal elkell az elfogadás helyére indítani, és ott megérkeztökkel azonnal bemutatni (Treitschke. Versendung. §. 7.). Austriában ezen kívül a nem-for-maszerénti váltók, minthogy ezekben a fizetési hely azonegy a kibo-

117. §.

Az ünnepeket illető szabályok

„A keresztyének, ünnep-és vasárnapjaikon, az izraeliták szombaton és a törvényben meghatározott ünnepeiken a váltót sem bemutatni, sem ez iránt nyilatkozni nem tartoznak. — Ha tehát a bemutatás határidejének utolsó napja ilynapra esik: a bemutatás vagy elfogadás iránt nyilatkozást a következő első köznapra lehet halasztani. 1)

Az izraelhitű az ünnepeit megelőző napon az elfogadás iránt csak délutáni 3 óráig köteles nyilatkozni.“ 2)

csátásával, tüstént bemutatattak (Wagner. §. 243.). — Angliában a látra szólók a vétel után másnap elküldetnek, a lát utániakra nézve a körülmény határoz (Treitschke, a mondott helyen). — Egy sincs oly pontos és célirányos mint a magyar.

- 1) Vtk. I. r. 54. §. A törvényben csak „lehet“ van, miből következik, hogy ezen elhalasztás nem kötelesség, s ha a felek akarják mind a bemutatást mind az elfogadást végrehajthatják. — Kérdés, ha izraelhitű saját ünnepén, de keresztyénnek köznapon mutatná be a váltót, tartozik-e ez elfogadni? — Én úgy vélem, igen, mert az épen mondott okból az izraelhitűnek szabad a váltót saját ünnepén is bemutatnia, a keresztyén pedig tartozik azt köznapján elfogadni. A bajor, danczigi, lipseoi, weimari st. törvények ünnepnapon is parancsolják a bemutatást.
- 2) Vtk. I. r. 56. §. Ezen törvényből következik azon szabály is, hogy az, kinél a bemutatás történik (bemutatos), ünnep előtt rendszerént a bemutatás egész napján nyilatkozhatik, s a mondott törvény ez alól csak kivétel azon okból, mert az izraelhitűeknél az ünnep már az előestén kezdődik, nem úgy, mint a keresztyénknél. Nem úgy kell pedig ezt érteni, mintha a nyilatkozást, — bár a bemutatás jobbkor, p. o. már délelőtt történt, — későbbre p. o. délutánra lehetne halasztani, mert véleményemmel (váltójogunk erről nem szólván) a természetes rend az, hogy mihelyt a váltó bemutatattatik, a bemutatos azonnal nyilatkozzék. (133. §.). Úgy sem kell ezen törvényt érteni, mintha az izraelhitű, ha a bemutatás határidejének utolsó napja az ő ünnepére esik, ez iránt az azt megelőző napon tartoznék nyilatkozni, mert az 54. §. általában mondja, hogy olyankor a bemutatást st. következő első köznapra lehet halasztani.

„Az izraelhitűek ünnepei a szabaton kívül következők:

1. kovásztalan kenyér ünnepe (Pessach, a keresztyén husvét körül) Nison havának 15, 16 és 21, 22-ik napjain rendszerént szent-györgyhóban.

A közben lévő 17—20-ik napokon mint fél ünnepeken mind bemutatni, mind az elfogadás iránt nyilatkozni kötelesség.

2. első szülöttek ünnepe (Schebuos, Pünkösöd) Sivonhava 6 és 7-ik napjain rendszerént pünkösdhóban.

3. új-év (Rosch-haschana) Tischri havának 1-ső és 2-ik napjain, közönségesen szent-mihályhóban.

4. kibékülés (vagy engesztelés) ünnepe (Jóm kipur) tiz nappal új év után (mindszenthóban).

5. sátoros ünnepek (Sukes) Tischri 15, 16 napjain, mindszenthóban.

6. tizparancsolat ünnepe (Schmini-Azeres) Tischri 22-ikén.

7. örömnép (Simchas-Tora) ugyanazon hó 23.¹⁾

118. §.

Vásári váltókat illető szabályok.

A hazai vásárookra ²⁾ szóló váltók iránt következők határozatnak:

1. az egy napi vásárra szóló váltókat (elfogadás végett) bemutatni nem szükséges;

2. a 8 napig tartó vásárookra szólókat a vásár első napján —

3. a 8 napnál tovább tartó vásárookra szólókat a vásár első hetében kell bemutatni. ³⁾

1) Vtk. I. 55. §.

2) A külföldiekről természet szerint nincs határozat, mert ezekről a cselekmény helye határoz. (115. §.).

3) Vtk. I. r. 57. §. Az austriai törvényszerént megkülönböztetik, vajjon a vásár vagy sokadalom (Messe), melyre a váltó szól, négy hétig, vagy rövidebb ideig tart-é. Az első esetben nem kell előbb, mint a vásár első hetének 7-ik; a másodikban mint annak 4-dik napján a váltót elfogadás végett bemutatni. Wagner §. 244.

Egyébiránt itt mindenütt „kell“ről van szó, de az 52. §. szerint ezeket is szabad a lejáratig akár mikor (tehát még vásár előtt, sőt mindjárt a kelet után is) bemutatni (Lásd fentebb 115. §.).

119. §.

Kit lehet bemutatás végett megbízni?

„A váltótulajdonos az elfogadás végetti bemutatással akárkit megbízhat; és a bemutatáskor azt megbizonyítja, hogy a váltó a bemutatónak tulajdona, vagy hogy ő tulajdonos megbízottja, nem szükség.“¹⁾ Tehát a bemutatás ezen bizonyítást teljeséggel nem kívánhatja. —

Kinek kötelessége legyen a bemutatás vagy az erre meghízás, láttuk az Alaptanban (56. és következő §§-ban).

120. §.

Kinél kell a váltót mindenek előtt és hol bemutatni?

A váltót elfogadás végett (mindenek előtt és rendszerént) be kell mutatni az intézvényezettnél (mint fő és legelső megbízottnál).

Az intézvényezettnek azonban az elfogadásra (különösen) meghatalmazott képviselője is lehet, csak hogy ettől a bemutató a meghatalmazás igazolását (okvetlenül) megkívánni köteles (nehogy csalás jöjjön a dologba), hanem bejegyzett társaságoknál a czimvezető igazolás nélkül is ilyen meghatalmazott képviselőnek tekintetik.²⁾

¹⁾ Vtk. I. r. 58. §. Ezen szabályljal majd valamennyi váltótörvények rendelkezései megegyeznek, kivéven a braunschweigi, bremai, jeni és svéd törvényeket. (Treitschke. Präsentation zur Annahme §. 4.).

²⁾ A meghatalmazás igazolása alatt itt az értetik, hogy a meghatalmazási levél a bemutatónak valósággal általadassék, mert ha ez nem történik, hogyan fogja tagadás esztében bemutató bebizonyíthatni, hogy a meghatalmazó magát igazolta?

Általában tartjuk meg, hogy a meghatalmazott vagy akármely megbízott mind azt köteles tenni, mi a megbízó tulajdonosnak kötelessége, melyet elmulasztania nem szabad, különben megbízója jogai elvesznek.

„Be kell pedig a váltót az intézvénnyezettnek vagy meghatalmazottjának a váltóban kitett lakóhelyén mutatni;“¹⁾ de ha a lakóhely nincs kitéve, elég a fizetés helyén, mert akkor lakhelynek is ez tekintetik.

A fizetés helyét meg kell különböztetni a lakás helyétől. Sokszor meg történik, hogy a fizetés helyén kívül a lakhely is kitétetik p. o. *NN. urra (szól) Pesten.*

Fizetendő Debreczenben.

Itt világosan látszik, hogy a lakóhely Pest, fizetés helye pedig Debreczen.

Tehát elfogadás végett lakóhelyen kell a váltót bemutatni, mert ott található az intézvénnyezett, mert épen e végett van a lakhely kiírva. De fizetés végett Debreczenben fog a váltó a váltó tartalma szerint bemutatattatni.

Ha pedig a váltó csak így szól

NN. urra Debreczenben.“

Debreczen alatt természetesen mind a lakhely mind a fizetés helye értetik.

Nevezetes kérdés lehet itten: Mit kell bemutatni?

Törvényünk szerint „a váltót, mely egyszer elfogadtatott kifizetni az elfogadó meg akkor is tartozván, a ha váltó egészen hamis volna,“²⁾ másolatnak, melylyel hamisság könnyebben történhetik, elfogadását teljességgel nem tanácsolhatni. A bemutató tehát okosabban teendi, ha a másolatot forgatás végett magánál tartja (98. §.) s az eredetit küldi elfogadás végett.

Más kérdés: Ha intézvénnyezett vagy meghatalmazott a váltóban kitett lakhelyen nem találta, kell-é vagy lehet-é másutt keresni?

1) Vtk. I. r. 59. §.

2) Vtk. I. r. 185. §.

Nem kell, mert erről törvényünk egy betűt sem mond; de természetes is, mert a váltóhitelező a váltó átvételével csak arra kötelezte magát, a mi a váltón kikötve, kiírva van, s kötelességének, ha őt a váltón kitett lakhelyén kereste, egészen eleget tön (hisz csak nem keresheti az egész világon!) hanem erről (ovatlevélben) bizonytságot is kelle szereznie. Azonban, ha gondolja, hogy haszna leend benne, az intézvényezettet másutt keresheti ugyan, avagy a váltót (vagy a mi itt tanácsosb, másolatát) elküldheti, de csak úgy, ha a bemutatás határideje alatt nemcsak az elküldés, hanem a válaszolás is megtörténhetik, és el nem fogadás vagy nem válaszolás esetében az ovás tétele és közlése még annak idejében mulhallanul eszközöltetik.

121. §.

Általános szabály, ha intézvényezett az elfogadást nem kellőleg ajánlja.

„Ha a váltónak bemutatásánál az elfogadás világosan ki nem jelentetik (annyival inkább ha megtagadjatik), vagy nem úgy ajánljatik¹⁾ miképen azt a bemutatónak elfogadni (azaz reáállani) kötelessége, ovást kelle tenni s az előzőknek megküldeni.²⁾”

A bemutatónak pedig az elfogadásra reáállani csak úgy kötelessége, ha az a váltó tartalma szerént s feltétlenül ajánljatik, (46. §.), mert mind a legelső váltóvevő (rendelő) a kibocsátónak, mind a későbbi váltóvevők (forgatmányosok) a váltóadóknak (forgatóknak) a váltó átvételével csak úgy ígérték (világosan vagy hallgatólag), hogy a fizetéssel megelégedendnek, ha ez pontosan a váltó tartalma szerént történik; nem történvén

1) p. o. kisebb summarul, nem egyszerűen hanem névbecsülésből, nem a váltóban kitett hanem más fizetési helylyel st. mik alább részletesen elő jövendnek.

2) Vtk. I. r. 60. §. (lásd az Alaptant a 60. §-t.). Az ovástételről s közléséről a VIII. Fejezet szóland.

pedig e szerint, viszeresetök lesz a váltóadókon s ez csak ovás által eszközölhető. —

De itt még más tekintet is figyelmet érdemel. Tudniük az ily feltételes elfogadással az is megtörténhetik, hogy az előzők ígéretökön felül terhelhetnek. Például, tudjuk, hogy a kibocsátó az elfogadónak váltójogilag nem kötelezettje (49. §, a mit magyar váltójogunk is megállapított), ha tehát az intézvényezett névbecsülésből vagyis úgy ajánlaná az elogadást, hogy kibocsátó ellen váltójogi keresetet akar gyakorolni, ezt bemutatónak elfogadni nem csak nem kötelessége, de nincs is hatalmában, mert a kibocsátó azzal terhelhetnék, mit a váltó természete (szerent a váltóhitelezőknek nem ígért, tehát azzal nem tartoznék, kivévén, ha ovással bebizonyítatik, hogy ez a váltó hitele végett s váltóadósooknak a pertől, költségektől megkímélésére st. történt. — Egyébiránt magában értetik, hogy ha valamely bemutató a viszkeresetről lemond, akármely elfogadással megelégedhetik s ovástételre sem lesz szüksége, p. o. az elfogadó a váltóban írt 2000 helyett csak 1900-at ígér az elfogadásban, a bemutató ha megelégszik vele, jó, sem ovásra sem viszkeresetre nincs szüksége, de ne is tartson többé számot a viszkeresetre, mert ha az ovást elhagyta, nem csak hogy jogáról lemondott, de az ovástételre nézve késedelembe is eshetett, tehát viszkereseti joga elenyészett. — Más kérdés, ha az ily váltót lehet-e tovább forgatni? A mire azt felelhetni, hogy a körülményektől függ. Ha oly feltételekre állott reá a bemutató, milyenekről az Alaptanban is emlékeztünk (46. §.) úgy bajos lesz azt tovább forgatnia; különben pedig p. o. az elfogadott kisebb summával forgatás még nem lehetlen, mert hiszen a váltóvevőktől függ szinte kevesebb summával s a viszkereseti jog elveszte mellett csupán az elfogadó s bemutató elleni jogkereséssel megelégedniök st.

122. §.

Hát ha az intézvényezett névbecsülésből fogadja el a váltót, mit kell tenni?

Ha intézvényezett a váltót névbecsülésből fogadta el: meg kell különböztetni, kinek nevére fogadta el.

„Ha intézőre fogadta el: további bemutatásnak szükségbeli utalványozottaknál, ha volnának, helye nincsen“¹⁾). Mert hiszen a fő vagy legelső megbízott, bár nem megbízásból, de a bemutatóra feltétlenül fogadta el a váltót, mire való volna a további bemutatás? De a kibocsátóra nézve sem volna ennek semmi haszna; mert a szükségbeli útalt elfogadása is szinte úgy, mint a névbecsülődé, váltójogi keresetet vonand a kibocsátó ellen maga után, tehát rá nézve is mindegy, akár történik további bemutatás, akár sem. —

Hát ovásra sincs szükség?

De már erre igen nagy szükség van. Az intézvényezettnek nemcsak a bemutatóhoz van viszonya, hanem a kibocsátóhoz is, erre nézve pedig nem megbízásból, hanem névbecsülésből fogadta el a váltót, és így viszonya a kibocsátóhoz egészen megváltozott. Mert ha megbízásból fogadtatott volna el a váltó, az elfogadó intézvényezettnek csak közjogi viszeresete volna a kibocsátó ellen, névbecsülésből pedig váltójogi keresete leend. Tehát a névbecsülő intézvényezettnek igen nagyon érdekében fekszik, hogy oklevele legyen, melylyel annak idejében bebizonyíthassa, hogy csak névbecsülésből fogadta el a váltót; ezen oklevél pedig az ovatlevél. Tehát a bemutatónak kötelessége ezen oklevelet megszereznie, mert az intézvényezett a váltót névbecsülésből fogadván el, a fizetéskor elő fogja kérni a neki szükséges ovatlevelet²⁾ s ha az elő nem mutatatik, joggal fogja a bemutatónak mint késedelmesnek a fizetést megtagadni, mert ő feltétel (névbecsülés) mellett fogadta el a váltót, s ezen feltételre vezető eszköz (mely az ovás tétele s közlése) meg nem szereztetett.³⁾

1) Vtk. I. r. 61. §.

2) Vtk. I. r. 120. §.

3) Innen az elfogadásban, főleg intézvényezett elfogadásában ezen kitételek: „névbecsülésből“ („per onore“ — „zu Ehren“ —) és „ovás mellett“ („sopra protesto“ — „S. P.“ — „unter Protest“ —) egyet jelentenek. T. i. igen természetes, és szokásban is nagyon, hogy intézvényezett mindjárt az első bemutatáskor kijelenti, hogy névbecsülésből fogadja el a váltót, tehát az ovást a bemutató csak ezután fogja eszközölhetni s a névbecsülést is ekkor egyszerre beleigtat-

Váltórvényünk ezért világosan azt rendeli, hogy csak ovás mellett fogadhatja el névbecsülésből a váltót még maga az intézvényezett s magára az intézőre is; ¹⁾ és hogy csak ovás szolgálhat a viszkeresetnek alapul ²⁾.

Ha pedig az intézvényezett a váltót csak valamelyik forogató nevére fogadta el, mind ovásnak, mind további bemutatásnak, ha szükségbeli útaltak vagynak, helye van.

További bemutatásnak a szükségbeli útaltaknál helye van, mert a tukványzott által p. o. *X* forogóra ajánlott névbecsülés őt igéretén felül terhelné, mert szükségbeli útalt lévén a váltóra írva, *X* a váltó tartalma szerént annak tovább-adásakor más nem ígérhetett annál, hogy ha a legelső megbízott (tukványzott) a váltót el nem fogadná, a szükségbeli útalt még elfogadhatja; s *X* forogóra nézve nem mindegy, ha tukványzott fogadja-e el az ő nevére, vagy a szükségbeli útalt egyszerűn; mert amott a névbecsülés miatt viszkereset alá jut, itt pedig a szükségbeli útalt elfogadása azt fogja terhelni, a ki ezt megbízá, tehát rendszerént a kibocsátót, vagy talán más megbízót *X* forogató előtt, a mikor ő a viszkeresettől minden esetben mentes. Csupán azon esetben volna *X*-re nézve nem mindegy akár a tukványzottnak az *X* nevére történt elfogadása, akár a szükségbeli útaltnak bár egyszerű elfogadása, mikor ezen szükségbeli útalt az ő saját, vagy valamelyik következőjének p. o. *F*-nak megbízottja volna, mert ekkor különben is minden esetre viszkereset alatt állana.

tatni. (Vtk. I r. 131. §. f), de úgy hogy az ovásnak kivételében vagy közlésében kése delmet ne kövessen el.

- 1) Nem áll ellent, hogy az I. r. 64. § ában az mondatik: „ha az intézvényezett a váltót az intézőre névbecsülésből sem fogadná el, az ovás megteendő“ st., miből hibásan huzná ki valaki, hogy megfordítva: ha névbecsülésből az intézőre elfogadná, az ovás meg nem teendő; mert forogadni a törvény szavait, midőn ellenkező más rendelet áll ellent, nem is szabad („Verba vel propositiones ambiguae ex locis parallelis aut toto systemate sunt illustranda“ Kelemen. Institutiones Juris hungarici privati etc.); de a mi földolog, a törvény ezen szakában nem is az ovásrol van szó főlegesen, hanem a szükségbeli útaltványozattaknál bemutatásrol, mit mindjárt alább adandunk elő.

- §2) Vtk. I. r. 126. §.

Óvásnak és közlésének pedig a fentebb mondottak értelmében még inkább helye vagyon, mint az intézőre történt névbecsülésnél is.

123. §.

Ha több intézvényezett

A. „és“ szócskával köttetik össze.

„Ha több intézvényezett e szócskával: *és* köttetik össze: a váltót elfogadás végett mindeniknél be kell mutatni, és ha közülök csak egyik is az elfogadást megtagadná, szükségbeli útalványozottak pedig nem volnának, a bemutató azonnal ovást tehet, és az előzőkkel közölheti.“¹⁾

Figyelmet érdemlők:

1. ovást tehet és az előzőkkel közölheti; tehát bemutatónak nem kötelessége, hanem csak szabadságában áll, mert a törvény azt mondja: „tehet“ „közölheti,“ és így mind az egész summát, bár egy elfogadó intézvényezetten követelheti, mind a viszkereseti jog nem fizetés esetében, bár a többi el nem fogadó intézvényezett ellen ovás nem tétel, fenmarad; mert a törvény szerint egy vagy mindenik ellen ovást tenni csak lehet, de nem szükséges. Ez egészen következetességben áll azzal, a mit a törvény fentebb azaz I. rész 25. §-ban mond: „az, a ki váltót elfogad, az egész summára nézve kötelezve van, bár másokkal közösen cselekedte.“

2. „Ha közülök csak egyik is az elfogadást megtagadná, szükségbeli útalványozottak pedig nem volnának, a bemutató ovást tehet.“ Ebből teljességgel nem azt kell kihúzni, hogy talán ha szükségbeli útalványozottak volnának, a bemutató ovást nem tehet, sőt ellenkezőleg azt, hogy éppen akkor már nem

¹⁾ Vtk. I. r. 62. §. — Magában értetik, hogy ha olyan bejegyzett társaságbani több intézvényezetttről volna szó, melynek czímvezetője van, ez a társaság nevében kötelezést vállalhat (1840: 18: 12. §.) tehát a bemutatásra nézve is ő maga egyedül elegendő.

annyira szabadságában, mint kötelességében áll ovást lennie, mert szükségbeli útalványozottaknak a váltót csak ovás után (125. §.) lehet bemutatni. ¹⁾

124. §.

B. „vagy“ szócskával köttetik össze.

„Ha pedig több intézvényszerített ezen szócskával: *vagy* köttetik össze: intézvényszerítettnek tulajdonkép csak az, a ki nevezve legelől vagy, a többi pedig szükségbeli útalványozottaknak tekintetik, bár erről a váltóban világos említés nem volna is.“ ²⁾

Innen ha az első intézvényszerített a váltót bár csak névbecsülésből is elfogadta, további bemutatásnak a „vagy“ szócskával összeváltott intézvényszerítetteknél helye nincsen, (122. §.) mert ezek szükségbeli útalványozottakul tekintetnek.

125. §.

A szükségbeli útalványozottaknál bemutatásról:

A. általános szabály.

Általános szabály: szükségbeli útalványozottaknál a váltó mindig csak ovátoltan vagy is ovás mellett mutatathatik be.

¹⁾ Nem hallgathatom el, hogy ezen magyarázat Wildner ur ezen munkájából: Theoretisch-practischer Commentar der auf dem letzten ungar. Reichstage zu Stande gekommenen Credits-Gesetze etc. vétetett. Az én magyarázatom az 1840. évi Figyelmező 34. számában ez vala: „szükségbeli útalványozottak pedig (közöttök) nem lennének“ úgy hogy az előbbeni mondatban álló „közülök“ szó erre is vitetnék. Ezen magyarázatnak szinte helyes értelme van, mert ha netalán több intézvényszerített között szükségbeli útalványozottak volnának (a mit ezen szókrul „szükség esetében“ mindjárt megösmérhetni), s csak mint ilyen nem fogadná el a váltót, ez ellen természet szerint ovásnak sem helye, sem szüksége, mert nem igazi intézvényszerített, az igazi intézvényszerített vagy intézvényszerítettek pedig elfogadván a váltót „szükség esete“ nem lehet, tehát ovásnak s további bemutatásnak sem.

²⁾ Vtk. I. r. 63. §.

Mert szükségbeli útaltnak a váltó tartalma szerint csak akkor van joga a váltót elfogadni, ha a fő megbízott vagy megbízottak a váltót el nem fogadták vagy nem a váltó tartalma szerint fogadták el (121, 122. §.), mert különben nem volna szükség esete. ¹⁾ Ezt pedig csak ovatlevéllel lehet bizonyítani. Annyival inkább megkívánja pedig a szükségbeli útalt, hogy a váltó előbb ovatoltassék, s ez után mutattassék be neki, mivel a szükségbeli útaltnak a törvény váltójogi viszkeresetet ad az útaló ellen ²⁾, a viszkereset alá jutott útaló tehát okvetlenül előkérendi a bizonytságot arról, hogy szükség esete forgott-e fenn, s ha ezt a szükségbeli útalt ovatlevéllel be nem bizonyítja, váltójogi viszkeresetétől bizonyosan elesik. ³⁾ Még pedig ezek minden későbbi útaltra nézve állanak, tehát a ki későbbi utaltnak mutatja be a váltót, már minden előbbiekre nézve ovattal kell birnia.

126. §.

B, Különös szabályok.

Innen váltótörvényünk ezen különösebb szabályokat adja:

1. „Ha az intézvénnyezett a váltót az intézőre névbecsülésből sem fogadná el, (mert ha névbecsülésből elfogadná, további bemutatásra nem volna szükség, ⁴⁾ azonkívül hogy az ovás, (ha még meg nem történt volna ⁵⁾ tüstént megteendő, és az előzőkkel annak idejé-

¹⁾ Az Alaptan (51. §.) csak egyikét szükségbeli esetről szól, ha a tukványzott nem találtatnék st, de ez csak mint egyikét eset a többi közöl értessék, mert, mint többezör s magában az Alaptanban (75. §.) is érintém; itt czélom ellen vala, részletességbe bocsátkozni, részint mivel csak a főbb elvekkel kívánván az olvasót megösmértetni, mindent egyre halmozni nem lett volna tanácsos, részint, mert ezek a magyar váltójogban ujra-előjövén, csupa czéltalan ismételtetésekkel állott volna az egész munka.

²⁾ Vtk. I. r. 114. §.

³⁾ Vtk. I. r. 126. §.

⁴⁾ Vtk. I. r. 61. §. Lásd föntebb a 122. §.

⁵⁾ T. i. ha még az I. r. 60, 74. §§. értelmében meg nem történt volna, a mi könnyen megeshetik, mert a intézvénnyezett mindjárt a bemutatáskor

ben, közlendő, a bemutató köteles a váltót ovástétel után a helyben lévő szükségbeli útalványozottnak legelőbb következő napon ugyan e végből bemutatni.“ 1)

2. „Több szükségbeli útalványozottak közül a váltót annal kell előbb bemutatni, ki korábbi kötelezettnek (p. o. kibocsátónak, rendelőnek mint első forgatónak) útalványozottja; 2) ha pedig az elsőség a váltóból ki nem tetszenék, a bemutató sort tetszése szerint tarthat“ 3)

3. „Azon esetben, midőn a bemutató az előbbieket szerint bizonyos sort tartani köteles, a bemutatást csak az elfogadni nem akaró útalványozott ellen tett ovás után folytathatja; 4) az ovásokat pedig előzővel a megszabott mód szerint közleni st. tartozik.“ 5)

egyszerre kijelentheti, hogy sem egy sem másképen el nem fogadja, valamint többnyire azt is mindjárt legelsőben ki szokta jelenteni, hogy névbecsülésből fogadja el. (Lásd fentebb a 122. § t.).

- 1) Vtk. I. r. 64. §. A törvény ezen rendelete a mondottak szerint s a célhoz képest magyarázva tökéletesen világos. Hibásan következtetnők pedig ebből 1. hogy ha megfordítva az intézvénnyezett a váltót névbecsülésből elfogadná, ovásra nem volna szükség, mert van szükség (122. §.); 2. hogy a szükségbeli útaltnak csak oly ovatolt váltó mutattathatnék be, melyet az intézvénnyezett névbecsülésből sem akart elfogadni, mert olyan is mutattathatik be, melyet az egyszerűen nem akart elfogadni Vtk. I. r. 74. és 113. §§. értelmében.

Megemlítendő hogy némely fordítások itt az útalványozottról többes számban szólnak, a mi a magyarázatot nehezíti, mert egy napon bajos a váltót több útalványozottnál bemutatni, ovást tenni; de a hiteles magyar szövegben is csak egyes szám áll: „a helyben lévő útalványozottnak“ st. tehát további magyarázatra szükség nincsen.

- 2) T. i. kinek elfogadása által legtöbb kötelezettek mentesültek. Vtk. I. r. 75. §. Mert p. o. a kibocsátó útalványozottjának csak a kibocsátón leendő vizsgálata, s más senkin, mert útalványozottjának sincs más st.
- 3) Vtk. I. r. 65. §.
- 4) De ha valamelyik szükségbeli útalványozott el akarja fogadni: természet szerint nincs szükség további bemutatásra, vagyis arra, hogy még a többi hátralévő útalványozottnak a váltó bemutatassék; kivéden, midőn nem saját útalójára, hanem más valamelyik váltóadóra akarná a váltót névbecsülésből elfogadni, mert ekkor már nem mint útalványozott tekintetik.
- 5) Vtk. I. r. 66. §. A törvény nem szól arról, ha a bemutató sort tartani nem köteles, de természetes is a dolog, mert ilyenkor egyik útaltnak

Ezek után könnyű átlátni a különbséget az intézvényszert és szükségbeli útalványozott elfogadása között. Amarra csupán a váltó kivantatik, erre a váltóval együtt ovás is. Amannak rendszerént (névbecsülés esetén kívül) csak közjogi viszkereset a foganatja, ennek váltójogi viszkereset. Ebből az is következik, hogy ha szükségbeli útal saját útalójára vagy ennek előzőire névbecsülésből akarná elfogadni a váltót, valamint erre semmi oka, úgy az ovásnak sincsen helye. De ha más váltóadóra, különösen útalója következőjére ígérne névbecsülésből elfogadást, minthogy a váltó tartalma szerint ez ellen különben váltójogi viszkeresete nem lehetne, ovásnak lesz helye.

127. §.

A késedelem következése.

„Ha (1.) az elfogadás végetti bemutatásban, vagy (2.) az ovásnak kivételében, avagy (3.) ennek közlés végetti megindításában késedelem történt (vagy nem a törvény értelmében történt) a késedelmesnek minden előzőire váltójogi viszkeresete teljesen elenyészett; sőt a forgatók ellen még közjogi keresete sincsen, a kibocsátó ellen azonban közönséges elévülés ideje alatti közjogi viszkeresete nem enyészik el, hanem csak annyiban, a mennyiben ez (a kibocsátó) betudja bizonyítani, hogy a váltó lejártakor az intézvényszert ellen kétségtelen követelése volt s annak kielégítésére az intézvényszert még akkor elegendő értékkel bírt; de ily esetben ezen követelését a váltótulajdonosnak általengedni tartozik.“¹⁾

sem lévén a másik felett sora s elsőse, egyik sem kívánhat többet, mint csupán a tukványozott elleni ovatlevelet; hanem, ha közülök egy sem fogadná el a váltót akkor mindnyája ellen ovást kell tenni (Alaptan 60. §.).

¹⁾ l. r. 67. §. — Mind ez világosan megmagyaráztatik az Alaptanban, (62. §.) azon különbséggel, hogy ott fizetés végetti bemutatás és ovás elmulasztásáról is vagyon szó, váltójogunk pedig itten még csak az elfogadás végetti bemutatásról s ovásról értekeznek. — Még kell még jegyzennem, hogy Alaptanom mondott helyén még a forgató ellen is tanítatik a közjogi viszkereset, ha t. i. ez más kárával gazdagnodnék;

Itt csak késedelmesről és így arról van szó, a ki saját hibájánál fogva mulasztotta el a teendőket, tehát nem az úgy nevezett felsőbb erőről (vis major), mely a kötelesség teljesítését lehetlenné tevé, milyenek a terhes betegség, halál, háború, természeti események st.

128. §.

Némely saját váltóknál bemutatás csak felmondás végett van.

„Tulajdon (vagy saját) váltókat, melyek látután bizonyos időre vagyis felmondásra szólanak, az elsőforgatmány keltétől (tehát nem, mint az idegen váltóknál: a váltó keltétől) számítandó azon idő alatt, mely az idegen váltókra nézve meghatározott (116. §) a kibocsátónál be kell mutatni, ¹⁾ különben a forgatók elleni törvényes jogok elenyésznek. ²⁾ Ezen bemutatás a végett szükséges, hogy a kibocsátó a váltóra ezen szót „láttam“ s a felmondás napját aláírásával együtt följegyezze, mit ha teljesíteni nem akar, a bemutató a törvényes idő alatt ez iránt ovással éljen. Azonban ezen ovásnál fogva, mely egyedül a lejárát kiszámítására szolgál, viszkeresetet nem támaszhatni“ ³⁾ t. i. el nem fogadás miatti viszkeresetet, minthogy saját váltókban elfogadásnak nincsen helye, tehát ebbeli viszkeresetnek sem.

De ha majdan lejáratkor a kibocsátó a fizetést is megtagadná: az ekkori ovástétellel együtt, ha t. i. a váltótulajdonos viszke-

váltójogunknak előttünk álló rendeletében pedig a forgatókról az mondatik, hogy ellenök közjogi kereset nincsen, a mit természet szerint, mint csupán jót állókról, azaz, ha értékkel nem adósak, és így azon megszorítással kell érteni, hogy ha a más kárával nem gazdagodnának. Világosan így tanítják ezt több jeles váltójogászok, p. o. Treitschke. „Präjudiz“ alatt 60. és 61. lapokon. A váltójognak úgy sem czélja a közjogra részletesen kiterjeszkedni.

- 1) Lásd az Alaptanban (58. §.).
- 2) Mert a bemutatásban késedelem történt.
- 3) Vtk. I. r. 68. §.

resettel akar élni, amaz előbbre is, tehát mindkettőre szükség leend; mert ama nélkül nem lehet a felmondást és az ettől számítandó lejáratot bebizonyítani ¹⁾, sőt a nélkül ugy tekintetnék a bemutató, mint késedelmes, és a forgatók elleni törvényes jogok elenyésznének.

Saját váltókat, melyek lát utániak, de nem forgattattak, a törvény nemlegesen kizárja a mondott szabály alól, mert azt rendeli, hogy a bemutatás utáni határidő az első forgatmány keltétől számítassék, tehát a hol nincs forgatmány, nincs mit számítani. Itt tehát a törvény nem rendelkezett, hanem a váltótulajdonos tetszésére bízta, mikor mutassa be felmondás végett a váltót, mint-hogy itt forgatás nem lévén, nincs több személy, mint az adós és hitelező, senki más nincs kötelezettség alatt, bizonytalanságban sincs (54. §.). — Azonban ha valamikor a hitelezőnek kedve volna a váltót felmondás végett bemutatni, az adós pedig nem akarná a „látam“-ot rájegyezni, ovásra mint bizonyító oklevélre szinte szükség leend.

129. §.

Az elfogadás lényeges kellékei.

Az elfogadásban azon belső kileges (subjectiv) kelléken kívül, hogy az elfogadó szenvedő képességgel birjon, külsőleg megkivántatik,

1. „hogy írásba tétessék; (még pedig)
2. az eredeti váltóra vagy másolatára jegyeztessék (35. §. ²⁾);
3. hogy ezen kifejezést: *elfogadom*, magában foglalja“ ³⁾ mert ez azon világos nyilatkozás, miszerént az elfogadó a váltó kifizetését igéri (44. §.);

¹⁾ I. r. 126. §.

²⁾ Azon okbul is, hogy tüstént bizonyító oklevél gyanánt szolgálhasson (75. §. 3.).

³⁾ Bár az elfogadó az „elfogadom“ szót neve elébe egészen ki nem írta, vagy az ez iránti kifejezés bármi okbul tökéletlen, de ha az aláírás elfogadást minőségben vétethetik, például az aláíróra van a váltó intézvényezve, az ily aláíró (a Vtk. I. r. 26. §. értelmében) elmarasztaltatik. Vfeltszék 1841. július 15-d. 235. sz. Hétsz. Tábla 1841. aug. 14-d. 8. szám st.

4. „hogy az elfogadó vagy meghatalmazottja által a váltókra nézve megszabott módon aláírassék. 1)

Ha ezen kivántatóságok közül csak egy is hiányzna: az elfogadás erő nélküli“, 2) s óvásra adhat alkalmat; mert nem úgy ajánltatik, mint azzal bemutatónak megelégedni kötelessége. 3)

Hogy a névbecsülő is épen ezek szerént tartozik elfogadását felírni, természetes; de az ő szokott kifejezése „névbecsülésből elfogadom“, annak nevét is, kire a váltót elfogadja, ha tetszik (134. §.) följegyezvén.

A megtagadást t. i. az elfogadás megtagadását, természet szerént, nem szükség felírni, majd befogja ezt az óvás bizonyítani.

1) Ha az elfogadási aláírásban a kereszt- vagy melléknév hiányzik, az ily elfogadó feloldoztatik. (Vfeltzék 1843. oct. 3-d. 1115. szám.)

2) Vtk. I. r. 70. §. Szinte írásban rendelik az elfogadást, de csak általánosan az austriai, angol, bajor, francia váltótörvények. Magára a váltóra parancsolják íratni a frankfurti, lipcsei, orosz, svéd törvények. A másolatra irtan is megengedik az austriai, nürnbergi; egészen külön oklevelen is a weimari. Angliában maga ezen szó „láttam“ sőt a csupa aláírás vagy maga a kelet felírása is elég a végett, hogy elfogadási ereje legyen.

Szóval történt elfogadás is elég Hamburgban, Weimarban.

Hallgatag elfogadásnak tekintik, ha az intézvényczett a váltót bizonyos ideig p. o. éjen át magánál tartja a bremai, dessauai, hamburgi, porosz törvények, a külföldi váltókat illetőleg az angol is. Treitschke. Acceptation. §§. 9. 13, 21, 22.

Egyébiránt jól meg kell jegyezni, hogy midőn akár a magyar, akár más váltótörvény az olyan elfogadást, mely nem a törvény értelmében történt, erőnélkülinek nyilatkoztatja, ezt csak váltójogi tekintetben kell érteni, mert közjogilag akárminő helyes szerződés, tehát az elfogadás is érvényes. Világosan kifejezi ezt a weimari törvény (Wechsel-Ordnung. §. 75.). —

3) Hogy az elfogadó telepezze is a váltót nem szükséges és az elfogadót a fizetés kötelessége alól föl nem menti (Vfeltzék 1844. jaumár 15-d. 60. sz.), ha t. i. a fizetés helye úgy is fel van már írva a váltón.

130. §.

Feltételes kellékek.

A. Ha több példány van.

„Az elfogadást csak egyszer kell teljesíteni, mert ha ugyanazon váltónak több példányai (lásd 96. §.) fogadhatnak el, mindenik külön váltónak tekintetik, ha csak magából a váltóból az ellenkező nem világos“¹⁾

Ezen rendelet igen üdvös arra nézve, hogy a csalások elháríthatassanak. Mert ha a törvény megengedné, hogy ha bár intézvényezett azon egy váltónak több példányait fogadta is el, csak egyszer tartozék fizetni (a mi első tekintetre úgy látszik, mintha a jogossággal jobban megegyeznék²⁾), a csalásnak tágas kapu nyitatték. A váltó példányainak rozselkü birtokosa t. i. mindeniket tovább forgatná, s a melyik forgatmányos annak idejében elébb menne az elfogadóhoz, az kifizettetnék, a többi pedig pénze után utasítatnék. A törvény mostani rendelete mellett a gondatlan elfogadó bűnhődhetik ugyan, de elfogadó soha se legyen gondatlan.³⁾

1) I. r. r. 69. §. — Oly esetben, midőn az egyszer elfogadott váltónak más példánya is mutattatnék be, ily formán lehetne az elfogadást írni: „Elfogadom, a mennyiben ez a már egyszer elfogadott első (vagy másod) példánnyal csupán egy váltót teszen.“ — Az ily forma elfogadás „Elfogadom, a mennyiben e váltó más példányait még el nem fogadtam volna“ pontatlanságot árulna el s magát az elfogadót meggyalázná; de a foglalkodásban is zavart csinálhatna. Mert vagy fogadott már el más példányt a bemutatás, vagy nem. Ha fogadott el, és ennek birtokosa a fizetést lejáratkor előbb kívámná, véleményemmel az elfogadó fizetni tartoznék, mert mivel bizonyitná be, hogy már másra fizetett? Ha pedig mást még el nem fogadott, hogy az ily czifra s feltételes elfogadással a váltót tovább forgatni lehetne, nem hiszem.

2) Treitschke. Acceptant. §. 6

3) Megegyezik a magyar törvény mondott rendeletével a német-alföldi s weimari törvény is azon különbséggel, hogy ezek a csalásból vagy tévedésből eredt kárát az elfogadónak, az által, ki a váltó több példányát hasznára fordította, megtérítettni világosan parancsolják; de hi-

131. §.

B. Ha a lejárat i idő a bemutatástól
számítandó.

„Ha a váltó lejárat i ideje a bemutatástól számítandó, az elfogadás napja is kitétéssék, különben a fizetést a rendes lejár at előt t is akarmikor meg lehet kívánni.“¹⁾ Mert az elfogadó ugy tekintetik, hogy a napnak ki nem tételével saját jogáról lemondott. Azonban „a fizetés kívánása (vagy fizetés véget ti bemutatás) mind addig is elhalasztható, míg azon idő, mely akkor jár na, ha az elfogadás a bemutatásra kiszabott határidő utolsó napján történt volna, el nem telik“²⁾. P. o.

A Bécsből Pesten lakó B-re egy tukványt bocsát ki november 1-én 1840. ugy hogy az lát után három hónapra fizetessék. A tukvány Pestre ér, bemutatattatik, az elfogadó elfogadása napját ki nem tette, a bemutató a fizetést tüstént kívánhatja, de el is halaszthatja. —

Meddig ?

Míg azon idő, mely akkor jár na, ha az elfogadás a bemutatásra kiszabott határidő (Bécsből Pestre két hónap³⁾ utolsó napján (tehát januar 1-sőjén) történt volna, el nem telik, (tehát januar elsejétől számlálva három hónap lefolyásaig, az az mártius elejéig).

A törvényt szabályban ez is foglaltatik: „vizskereseti jogainak sérelme nélkül.“ S tulajdonképen ez az, mire itt a törvény főképen czéloz; mert maga az elfogadó miatt a fizetési bemu-

szen ezt a magyar váltójog sem tiltja, csakhogy ez nem ide, hanem a köztörvényre tartozik, mert a váltón s váltó hitelén kívül esik.

1) Vtk. I. r. 71. §.

2) Vtk. I. r. 72. §. Ezen §. végén ez is van: „s ha akkor a fizetés nem teljesítették, az iránt ovást tehet. Ezen tehetőségél csak ugy kell érteni, ha vizskeresetet nem akar indítani, hanem megelégszik az elfogadó elleni keresettel, mert különben nem csak lehet, hanem kell ovást tennie.

3) Vtk. I. r. 53. §.

talást még az elévülés egész ideje alatt is elhalaszthatni, a Vtk. I. r. 107. és 203, 204. §§. értelmében.

132. §.

C. Ha váltó harmadik helyen fizetendő,

„Ha a váltó nem az elfogadónak a váltóban kitett lakhelyén, hanem egy harmadik helyen fizetendő, az elfogadásban a telep is, úgy mint neve azon személynek, kinél a fizetést az intézvény (fizetési) helyén fölvehetni, kitétéssék“¹⁾

Itt világosan arról van szó, mikor a fizetés helyén kívül a lakhely is (főntebb 120. §.) már a váltóban kitétetett; ide mutatnak:

1. „nem az elfogadónak a váltóban kitett lakhelyén, hanem egy harmadik helyben fizetendő.“ Látjuk hogy már feltételek, hogy a váltó egy harmadik helyben fizetendő, tehát már a váltóban kitétetett ezen harmadik hely (120. §.).

2. „úgy mint neve azon személynek, kinél a fizetést a fizetés helyén felvehetni.“ Tehát itt a telep alatt szélesebb értelemben világosan csak a telepes (neve azon személynek) értetik. Ide mutat végre

3. a dolog természete, mert ha a fizetés helyét az elfogadó csak most akarná kitenni: akkor a váltó elfogadása nem úgy ajánlatnék, miképen azzal a bemutatónak megelégedni kötelessége, és így már ezért is ovásnak volna (főntebb a 121. §.) helye²⁾.

1) Vtk. I. r. 73. §. Nyomatási hibából az általam közbe szúrt „fizetési“ a törvényből kihagyatott, mert „intézvény helye“ semmit sem jelentő. A §. végén itt ismét arról van szó, hogy „ovást tehet“ a mit szinte ugy kell érteni mint a főntebbi §-ban mondottuk.

2) Egészen így érti ezt Wildner jogtudor úr is az illető §. magyarázásában.

Nagyon csalatkoznék tehát az, ki azt vélné, hogy ha az intézvényezett akarna új fizetési helyet (telepet) írni, ez ellen ovást tenni nem kellene. Ezen véleménybizonyosan veszélyezné a viszkeresetet.

133. §.

Mikor kella bemutatónak az elfogadás íránt nyilatkozni?

Törvényünkben erről világos említés nincsen, tehát a dolog természete szerint: mindjárt a bemutatáskor. Mert különben azt kellene föltenni, hogy a bemutatós a bemutatót egy napról más napra, egy óráról másra utasíthatná, a mi egészen ellenkezik a váltóüzleti szabályosság- és pontossággal, valamint szellemével is. Mert az i. rész 127. §-a világosan mondja, hogy az ovást a bemutatás napjától déli 12 órától számlálendő 24 óra alatt váltószéki helyeken s más városokban meg kell tenni. Tehát e szerint a bemutatósnak nincs sok ideje, legfőlebb is a bemutatás napján déli 12 óráig, a gondolkozásra. Továbbá az I. rész 98. §-a szerint a fizetés is a bemutatáskor azonnal történik, tehát hasonlóságnál fogva véleményemmel ez az elfogadásról is áll. ¹⁾ Kivétetnek, mint föntebb

¹⁾ A külföldi törvények e tárgyban többképen rendelkeznek. A francia Code de commerce (Art. 125.) után legfőlebb 24 órai idő (Pardessus szerint a bemutatás pillanatától számitandó) alatt kell az elfogadás íránt nyilatkozni. Így a badeni, dán, niederlandi törvények szerint is. — A lipcei (§. 15), porosz (§. 1006.), sved Art. IV. §. 2.) st. törvények rendeletéből pedig rendszerint azonnal kell nyilatkozni. —

Ausriában (Wagner §. 272.) a rendszerinti elfogadásról nyilatkozás ideje azon nap, melyen a bemutatás történt.

Vagynak olyan törvények is, melyek az úgynevezett hosszú váltóknál (a melyek t. i. 14 napnál hosszabb életűek) azt rendelik, hogy a tükványzott csak a lejárat előtt 14 nappal köteles az elfogadás íránt nyilatkozni. Ilyenek az augsburgi s közönségesen bajor, továbbá nürnbergi, weimari törvények, s visszatorlásból (vagyis azon országokból jövő váltókra nézve, melyekben a mondott jog áll) a bádeni, s frankfurti váltótörvények is.

előadatott, az illető ünnepnapok. — Egyébiránt úgy vélem ha a bemutató akarja, a bemutatást a bemutatásra törvényileg kiszabott határidő utolsó napjáig jogai veszélyeztetése nélkül halaszthatja, mert épen erre való a törvényben a határidő pontos meghatározása. Sőt ha a bemutatásnál késedelem történnék is, intézvényezettnek a váltót elfogadni van (de csak egyedül neki van) joga. 1)

134. §.

A névbecsülési elfogadásról szabályok.

A névbecsülési elfogadásról általános szabály: Névbecsülés csak az intézvényezett vagy utalványozott elleni olvas mellett és után 2) történhetik (55. §.). Innen különös szabályok

1. arra nézve: ki lehet névbecsülő?

„Ovás után a váltót akárki, még maga az intézvényezett (vagy tukványozott) is, névbecsülésből akár az intézőre, akár valamely előzőre elfogadhatja, s a bemutató az ily névbecsülési elfogadást nem ellenzheti“ 3), de hogy névbecsülőket keressen, erre őt sem a váltó szokott tartalma,

1) Vtk. I. r. 77. §.

2) Vtk. I. r. 74, 75. §§.

3) Vtk. I. rész 74. §. Hogy az intézvényezettnek is szabadságában áll és érdekében is fekszik a névbecsülés, láttuk fentebb (55. §.); mindazáltal ezt ösmerős tőzsérek, kik egymással egyébiránt is viszonyban állanak, még ha valamely tukványra fődözetet nem kapnának is, nem teszik, mert ez a tukványzónak megsértése volna. — A bemutatónak pedig azért lehet érdekében a névbecsülés (vagyis a magamagának ígért elfogadás) mivel ennél fogva nem csak nem kénytelen tüstént viszkeresetet indítani, a lejáratig épen úgy elvárhatván, mintha más idegen volna a névbecsülő, hanem a váltót tovább is forgathatja. Még valamelyik hátiró is akár maga, akár előzője nevére elfogadhatja a váltót, (következőjére nem, mert ennek ő maga tartozik jótállással, tehát ha névbecsülője lenne is, ellene a névbecsült viszkereset esetében kifogást tenne), sőt a kibocsátó is saját maga nevére (a többi adósokéra nem, az imént mondott okbul).

sem tevéleges törvényünk nem kötelezi, sőt a törvénynek éppen itt idézett szavaiból ellenkező tűnik ki.

2. A közbenjárók közti elsőségre nézve:

a. több „közbenjárók által megajánlott névbecsülési elfogadások között elsőbbsége annak vagyon, mely által, ha a fizetés teljesítettik legtöbb kötelezett leend fölmentve kötelezésétől;“¹⁾

b. „ha többen az elfogadást névbecsülésből ugyanazon előzőre ajánlanák, elsőbbséggel az bir, ki a váltóbeli summát biztosítani kész“²⁾ mert ekkor legalább ez elfogadás végetti bemutatónak minden viszkeresete elenyészik,³⁾ tehát a névbecsülőn kívül minden váltóbeli kötelezett mentesül t. i. a bemutató irányában;

c. „ezen feltétel (t. i. biztosítás) nélkül első az útalványozott“⁴⁾ s ha sem ez, sem a mondottak szerint más

1) Vtk. I. rész 75. §. Kik lehetnek mentesek a kötelezéstől névbecsülés által, lásd az Alaptant. (54. §.). — Igen célirányos pedig a törvény mondott rendelete a végett, hogy sok személy sok ideig jóállás, vagy kezsekedés, tehát függőben létel és bizonytalanság alatt ne maradjon (63. §), a mit Wildner úr úgy fejez ki, hogy sok tőke lekötve ne legyen (Einleitung §. 12. és az idézett törvény rendeletének vagyis 75. §-nak magyarázatában st.) a mellett, hogy a váltó hitele az által semmit nem szenved.

2) Vtk. I. r. 76. §.

3) Vtk. I. r. 83. §.

4) A tukványozottról itt szó sincsen, mert részint tudjuk, hogy ha a tukványzott a váltót intézőre névbecsülésből elfogadja, sem további bemutatásnak (122. §.) szükségbeli útalványozottaknál, sem biztosításnak (65. §.) helye nincsen, azaz az ily névbecsülő (t. i. az intéző nevére elfogadó) tukványzott minden mások előtt elsőséggel bir; részint ha szorosán vesszük a törvény betűjét, itt „útalványozott“ nem csak szükségbeli útalványozottat, hanem minden megbizottat, tehát tukványzottat is jelenthet, mert útalványozott annyi, mint megbizott, hisz magát a tukványzottnak nevét is a váltón útalványnak hívjuk. Egyébiránt a szükségbeli útalványozott is (ha más biztosító nincsen) a többi névbecsülők felett, bár ő is csupán névbecsülő (mert itt azon esetről van szó), azért érdemel elsőséget, mivel bár nem egyszerűen, hanem névbecsülésből, p. o. nem saját útalójára, mert ekkor váltójogi viszkeresete lévén, semmi ok nincs a névbecsülésre, hanem más későbbi váltódőrre fogadta el a váltót, (126. §.) mégis a váltónál fogva van némi meg-

elsőbb nincsen, „a közbenjárók közt a bemutató tetszése szerint választhat“; ¹⁾ mert ekkor semmi ok nincs reá, szabadságában miért szorítassék meg. ²⁾

3. Arra nézve: kétes esetben ki a névbecsült?

„Ha sem a váltóból, sem az ovásból, sem az elfogadásból nem világos, a névbecsülő a váltót kire fogadta el: úgy tekintetik, mintha azt nyilván és világosan az intéző nevére cselekedte volna“ ³⁾ mert ez által legtöbb váltókötelezettek mentesülnek Innen az is következik, hogy az ovásban névbecsült megnevezése nem lényeges.

4. „Ha a bemutatásnál késedelem történt: a váltót elfogadni (névbecsülésből is, mert a törvény ezt még lejáratkor is megengedi) joga egyedül az intézvényezettnek vagyon“, ⁴⁾ természet szerint csak a kibocsátó nevére, mert a forgatók a késedelem által minden kötelezés alól mentesek lőnek.

135. §.

Az elfogadás fogantjai.

A. a váltóbitelezők irányában.

Az elfogadás törvényes fogantjai a váltóhitelezők irányában:

1. „Az elfogadás a váltójog szerinti fizetés kötelességét vonja maga után ⁵⁾ (chi accetta, paghi — ki elfogad, fizessen —) még akkor is, ha valakinek az elfogadásra

biztatása, a mi a közbenjáróknak teljességgel nincsen, mert ha netalán váltón kívüli megbízásuk volna is, erre a váltójog semmi tekintettel nem lehet.

1) Vtk. I. r. 76. §.

2) Wildner úr hasonló körülmények között a bemutatónak is ad elsőséget, mert a bemutató magamagának igérvén a névbecsülő elfogadást, ez által a váltósummát magamagának biztosítja is, mert egy személyben adós és követelő lévén, magában bizonyosan legtöbb biztosságot talál.

3) Vtk. I. r. 78. §.

4) Vtk. I. r. 77, 106 §.

5) Vtk. I. r. 80. §. Lásd az Alaptant (44. §.).

joga nem volt ¹⁾), vagy a váltó hamis, vagy hamisított ²⁾) vagy az elfogadás feltételes, vagy részbeli (főntebb 139. §.), vagy a váltóért az érték le nem tétetett ³⁾), vagy végre a bemutatató szenvedő képességgel nem bírta is. (79, 80. §§.) ⁴⁾).

2. „Ha többen világos megszorítás nélkül tettek elfogadást, a váltósummára nézve egymásért egészben (in solidum) kötelezettek.

Így akkor is; ha valamely bejegyzett társaság czime alatt történt az elfogadás.“

3. „Saját rendelményre kiadott váltóban az elfogadó még a kibocsátó (itt szabatosabban mondva: rendelő) iránt is váltójogilag van kötelezve“ ⁵⁾) (48. §.).

136. §.

B. A kibocsátó és más megbizók irányában.

1. „Az intézvényezett elfogadónak, a névbecsülés esetét kivéve (55. §.), a kibocsátó váltójogilag nem kötelezettje“ ⁶⁾

2. „A szükségbeli útalványozott elfogadása (útalványozója vagy megbizója ellenében) törvényes foganatára néz-

1) Vtk. I. r. 88. §.

2) Vtk. I. r. 185. §.

3) Vtk. I. r. 16. §. Lásd az Alaptant (46. §.).

4) Nem tartozik pedig fizetni 1. ha a váltó semmis, mert az ily váltó váltójogot nem alapít (Főntebb 83. §.); 2. ha a váltó elidősült. Más elfogadó, mint az intézvényezett, a lejárat után sem (alább 144. §.).

Nem szabad pedig az elfogadónak fizetnie 1. mikor a törvény letételre kötelezi, miről alább; 2. mikor a szükséges oklevelek neki át nem adatnak (148. §.); 3. ha valamely váltó elveszettnek nyilvánított s törvényesen megsemmítettet. Ellenben nem mentheti magát 1. ellenparancsral (50. §.), kivéven netalán valamely meghatalmazó hátíronak ellenparancsral; 2. azzal, hogy tudósítványt nem kapott, ha, ugyan, mikor elfogadta, feltétlenül ígérte a kifizetést; hanem ha tetszik neki, névbecsülésből fizethet. (143. §.).

5) Vtk. I. r. 80, 81. §§.

6) Vtk. I. r. 87. §. Lásd az Alaptant (48. §.).

ve névbecsülési elfogadással egyenlő“ ¹⁾ azaz váltójoggal bir. ²⁾ Innen, hogy a szükségbeli útványozott, elfogadása mellé a névbecsülést is kitegye, nem szükség.

3. „A névbecsülő, ha és a mennyiben az elfogadásra jogosítva volt, a váltónak lejáratkori kifizetése által ³⁾ a megbecsültre és előzőire nézve (54. §.) váltójogokat szerez, azaz mindazon viszkereseti jogokba lép, melyek ellenök a váltótulajdonost illeték azon esetre, ha a váltó ki nem fizetett volna (53. §.); tehát nem a fizetés~~é~~ ideje előtt, sem nem akkor, ha az elfogadásra joga nem volt“ ⁴⁾.

4. „Ha valaki a nélkül, hogy joga volna, valamely váltót elfogad: ő ugyan a váltótulajdonosnak váltójogilag kötelezve vagyon, a kibocsátóra nézve azonban megbízás nélkül eljár ügyviselőnek (vagy épen hivatlan beavatkozónak — 55. §.) tekintetik. ⁵⁾ Köztörvény szerint mindazáltal, a mennyiben elfogadása valaki javára volt, minthogy az ő kárával senki sem gazdagodhatik, ez ellen kereskedhetik.

137. §.

C. A bemutató viszkeresetét illetőleg.

1. Ha az intézvényezett a váltót az intézőre névbecsülésből fogadja el, sem biztosításnak ⁶⁾ sem más visz-

¹⁾ Vtk. I. r. 79. §.

²⁾ Vtk. I. r. 84. §.

³⁾ Innen a névbecsülő viszkeresete két lényeges feltételtől függ: 1. ha az elfogadásra joga volt, 2. ha már a váltót a lejáratkor (de nem elébb) ki is fizetendette.

Joga volt pedig az elfogadásra, mint a föntebbiekből tudjuk a. ha ovás mellett fogadta azt el, b. ha nem olyanok előtt fogadta el, kiknek az elfogadáshoz erősb joguk volt (55. §.) c. ha nem késedelmes bemutatásra fogadta el (a tukványozottat kivéven). Kifizetés ideje előtt pedig azért nincs joga viszkeresetre, mert különben a névbecsülés czáltalán (53. §) volna, sőt káros (59. §.) lehetne.

⁴⁾ Vtk. I. r. 84. §.

⁵⁾ Vtk. I. r. 88. §.

⁶⁾ Mind a biztosítási mind a készfizetési viszkereset természete alább (IX. fejezetben) fog előadatni.

keresetnek (t. i. el nem fogadás miatt a bemutató viszkeresetének) helye nincsen,“ mert maga a legelső megbizott fogadta el a váltót, kiben a bemutató a váltó tartalma szerint még akkor megnyugodott, mikor a váltót magához szerezte, s bár névbecsülésből fogadta el az intézőre, ennek a bemutató érdekére s jogára semmi befolyása (65. §)

2. „Ellenben (más névbecsülési elfogadásokban, ú. m.) ha az elfogadást az intézvényezett más előző becsületére ajánlaná, vagy pedig ha (más t. i.) valamely szükségbeli útalványozott avagy közbenjáró ajánlana névbecsülési elfogadást ¹⁾ és a bemutató biztosítási viszkeresetét (65. §.) fenntartani kívánja, ezt a névbecsülési elfogadásnál azonnal kijelenteni és az ovási oklevélbe igttattni köteles; ²⁾ különben elmulasztása lemondásul tekintik.“

3. „Ezen elmulasztás által azonban, ha a névbecsülő annak idejében nem fizet, a bemutatónak fizetés iránti viszkeresete el nem enyészik“ ³⁾ mert csupán a biztosítási viszkereset iránti jogát mulasztá el.

4. „Ha a névbecsülő az elfogadásakor a váltósummát biztosította, minden viszkereset elenyészik“ ⁴⁾, mert különben céltalan sőt kettős volna a biztosítás, ha a bemutató további viszkeresetének biztosítás mellett is helye volna Mind e mellett a bemutató az óvásnak az előzőkkel közlését el ne

¹⁾ Itt a szükségbeli útalványozottról csak azon esetben vagyon szó, ha névbecsülésből fogadja el a váltót, tehát ha egyszerűn fogadja el, nincs biztosítási viszkeresetnek helye, természetesen, mert ő is váltóbeli megbizott, kinek egyszerű elfogadásában a bemutató szinte a váltó tartalmánál fogva megegyezett.

²⁾ A törvény csak azt mondja: „az ovási levélbe igttattni köteles.“ melyből nem következik, hogy e miatt egészen új ovást kellene tétetni, hanem vagy a névbecsülés már elébb is ajánlathatik, mint az első ovás megtéteett volna (Vtk. I. r. 131. §. f.) vagy már a kész ovási levélhöz az ez után történt névbecsülés toldalékképpen följegyeztetik.

³⁾ Vtk. I. r. 82. §.

⁴⁾ Vtk. I. r. 83. §. Itt mint a fentebbiekben is mindig csak a bemutató viszkeresetéről vagyon szó, mert a névbecsülő viszkeresete annak idejében (136. §.) állani fog.

mulasztja (a mi mindig magában értetik, valahányszor óvásról van szó, mint alább látandjuk), mert fizetéskor a névbecsülő, bár biztosítást adott, joggal fogja a kielégítést megtagadni, mert különben saját viszkereseti jogait veszélyeztendné.

138. §.

D. A feltételes és részbeli elfogadást illetőleg.

1. „Az elfogadó feltételes elfogadás által is köteleztetik, a bemutató azonban ily elfogadással megelégedni nem tartozik, és ha teszi, viszkereseti jogai elenyésznek“; ¹⁾ mert természet szerint a jót-állók a váltótartalma szerinti, és nem a váltón kívüli, vagy feltételes elfogadásért allottak jót, s ha a bemutatónak ilyennel tetszett megelégedni, ²⁾ ő lássa (46. §.)

2. „Az intézvényezett által kisebb summára szorított elfogadásban sem tartozik megegyezni, mert neki a váltó tartalma szerint az egész summa ígértetett; „ha pedig abba megegyezne, a váltósummának el nem fogadott részére nézve ovást kell tenni s közlenie“

3. Hasonlókép „névbecsülőtül ajánlott részbeli elfogadásban is a bemutató tetszés szerént megegyezhet, vagy azt félrevetheti, s ha abban megegyezett: (a viszkeresetrőli fejezet értelmében, miről alább szólunk) csak biztosítási — (természet szerint az elfogadott ³⁾ summára nézve); ha pedig félrevetette, fizetési viszkeresete (az egész summára nézve) van előzői ellen. ⁴⁾

1) Vtk. I. r. 85. §.

2) Hogy meg nem elégedését, mint mindenkor óvás, és ennek közlése által kell kijelentenie s viszkereseti jogát fentartania, a többször mondatkából már eléggé tudjuk.

3) Mert az el nem fogadottra nézve fizetési viszkeresete a Vtk. I. r. 154. §. c. alatt értelmében fennmarad.

4) Vtk. I. r. 86. §.

MÁSODIK SZAKASZ

I. A váltónak rendes beváltásáról.

HATODIK FEJEZET.

A lejáratról azaz fizetés idejéről.

139. §.

Szabályok mindennemű váltókra nézve.

Általános szabály: A váltót a lejárat napján a fizetés végetti bemutatáskor azonnal ki kell fizetni, kiméleti napoknak helyök nincsen. ¹⁾

¹⁾ Vtk. I. r. 98. § Kiméleti napoknak (Discretions- oder Respectage) hivatalnak a váltó lejárata után még azon néhány napok, melyek részint a bemutató kedvéért — ha netalán a fizetési bemutatást pontban a lejáratkor nem teljesítené, vagy nem teljesíthetné, — részint a fizető kedvéért, — hogy a fizetendő summát addig előszerezhesse — igen sok váltótörvényekben némely váltókra nézve világosan rendeltetnek, p. o.

Dániában az elfogadó kedvéért 8, a bemutatóért ezen felül még két nap. Hamburgban mind a kettő kedvéért 12 nap.

Hannoverában a szokásra és kelettöli váltókra nézve a bemutató kedvéért 8 nap.

Porosországban az elfogadó kedvéért, tukványzott váltókra nézve rendszerint 3 nap. Treitschke. Präsentation zur Zahlung. §§. 8, 9.

Ausriában 3 nap (az ünnep- és vasárnapokat is beszámítva). Kivételnek 1. a vásárookra, 2. kelet vagy lát után 7 napnál kevesebbre, 3. határozottan (praecise) bizonyos napra szólók; 4. melyekben nincs a lejárat kitéve; 5. a kiméleti napok után érkezett, 6. saját, 7. nem-formaszerinti váltók. Wagner §. 205.

Különös szabályok

1. Ha a lejárat teljességgel nincs meghatározva. (86. §.):
 „Látra és tetszésre kelt váltók a bemutatáskor azonnal lejárnak.“

2. Ha a lejárat kelettől számítatik:

„Kelet után bizonyos időre szóló váltóknál a lejárat a kibocsátást követő első naptól számítatik.“

3. Ha lát után számítatik:

a. „lát után bizonyos időre kelt váltók lejárata az elfogadás után következő első naptól számítatik;“

b. „a szokás 14 nap lát utáu.“

A hónapokat illetőleg (mind a kelet, mind a lejárat után számítandó váltóknál):

a. „ha lejárat félhónapra szól, utolsó napnak mindenkor a hó 15-ik napja vétetik;“

b. „ha több hónapra terjed, a fizetés a kitűzött utolsó hónapnak ugyanazon napján teljesítendő, melyen a kelet utánra szóló váltó kiadatott, vagy a lát után szóló elfogadtatott; ha pedig az utolsó hónapban a napok száma kevesebb, minden esetre annak utolsó napján“ p. o. a váltó kiadatott december 31-ik napján s fizetendő két hónap múlva ugyanazon napon, ugyde februárban rendszerint csak 28 nap van, tehát a fizetés napja februar 28-dika.

„Ugyanez áll oly váltókra is, melyek több esztendőkre szólnak.

Kiméleti napok szinte mint nálunk nincsenek: Augsburgban, Franciaországban, Lipcsében, Niederlandban, Weimárban st.

Sok olasz és némely német váltópiaczokon (ez utóbbiak közül leginkább azokon, melyek Olaszhonnal vannak közlekedésben) sajátlag ugyan kiméleti napok nincsenek, de szokásban van, hogy a váltókat a hétnek csak bizonyos napján (vagy ha ez ünnep, a következő köznapon) fizetik, melynél fogva azon váltókra nézve, melyeknek lejáratí idejük nem fizetési napra esik: a fizetést, valamint az ovást illetőleg annyi napú időköz származik, a mennyi nap a héti fizetés napjáig még hiányzik. — Így Augsburgban szerda, egyébiránt pedig Bajorországban hetfő, Livornóban hetfő, szerda és péntek, Rómában szombat st. a fizetés napjai. Treitechke. Präsentation zur Zahlung. §§. 10, 11.

Ha a fizetési hónap mellett az év száma hiányzik, a fizetési hónap a keletben kitett évre értendő. ¹⁾

4. Ha a lejárat magamagában van meghatározva:

a. ha bizonyos napra van meghatározva, ez lesz a napja;

b. „vásári váltóknál:

aa. egynapi vásárra szóló váltók a vásár napján — délután 4 óráig (lásd alább a 145. §.) —

bb. az egy napnál tovább egész 8 napig terjedő vásárookra szólók, a vásár utolsó napjáig —

cc. 8 napnál hosszabb vásárookra szólók, a vásár második hetében szerdáig lejárnak ²⁾

5. Rendkívüli eset: „Részben, vagy épen el nem fogadott váltó az előzőkre nézve, a mennyiben elfogadva nincsen, az ovástétellel azonnal lejár,“ ³⁾ p. o. valamely névbecsülő elfogadó csak részben igérete a váltó kifizetését, a bemutató ezt nem ellenzi, de a summa hátralévő részére nézve jogát fentartja: az el nem fogadott részre nézve még a váltóban kitett fizetés ideje előtt is készfizetési viszeresettel bírand (Főntebb 138. §.).

¹⁾ Vfeltszék. 1842. majus 2-d. 287. sz. 1843. január 23-d. 135. sz.

²⁾ Sehol sem ugyan, de különösen a vásári váltóknál, a bemutatás napját a fizetés napjával nem kell összezavarni. Mert p. o. 8 napi vásárookra szóló váltókat a vásár első napján kell elfogadás végett bemutatni, de a vásár utolsó napjáig akármikor fizethetni; így a 8 napnál tovább terjedő vásárokra nézve az elfogadási bemutatás határideje az első hét, a fizetés ideje pedig a második héten szerdáig. — Kérdésbe jöhet itten, ha vajjon az itt érintett lejáratú időnek utolsó napja előtt lehet-e fizetni? — Véleménnyel lehet. Mert ezeknél az egész vásár az elfogadás végetti bemutatástól fogva lejáratú idő. Mert a váltó tartalma nem szólván arról, a vásár melyik napján kelljen fizetni, mint ez p. o. a hónapoknál szokott, a lejárat az egész vásárra, vagy legalább a vásár fizető hetére érhető. Így veszik ezt a külföldi szokások is. Treitschke. Zahlung. §. 11. S így érti maga Treitschke is II. kötet. 822. lap. De sőt maga törvényünk is nem azt mondja: „a vásár utolsó napján“ vagy „szerdán“, hanem „napjáig“ és „szerdáig“; valamint „dél után 4 óráig“ sem azt teszi „4 órákor“ hanem addig akármikor.

³⁾ Vtk. I. r. 89—99. §§.

HETEDIK FEJEZFT.

A fizetésről.

140. §.

A fizetés végetti bemutatásról:
Általános szabály.

„Minden váltót fizetés végett az abban kitűzött fizetési helyen be kell mutatni, és a fizetés felvétele végett a fizetőhöz (67. §) elmenni.“¹⁾

Ebben több kisebb kérdések foglaltatnak, ú. m. 1. Ki a fizetés végetti bemutató? 2. Ki a fizető? 3. Melyik a fizetési hely? 4. Mit kell fizetés végett bemutatni?

Bemutató az, ki lejáratkor a váltónak tulajdonosa, a ki t. i. a váltót bírja, s jogát az első tulajdonostul kezdve folyvásti vagyis hézag nélküli hátiratok által²⁾ bebizonyíthatja,³⁾ avagy pedig ennek meghatalmazottja,⁴⁾ de a ki meghatalmazását igazolni tartozik⁵⁾ (a mit üres forgatmány nyal is tehet⁶⁾), továbbá képviselője (p. o. gyám), örököse, engedményese (147. §.).

Fizető, mint tudjuk, saját váltóban a kibocsátó, idegenben (törvényünk szerint) az elfogadó, mind kettőben a kezes, avagy pedig ezeknek meghatalmazottjai, (telepések, címvezetők,

1) Vtk. I. r. 100. §.

2) Vtk. I. r. 120. a. és 170. §§.

3) Azon különös esetről: hogy, ha a váltó „NN. rendeletére“ szól „vagy“ nélkül, de tovább nem adatott, a váltót fizetés végett azon NN. is bemutatathatja, mert a fizetés felvétele is rendelkezés, de ha „NN. rendelményesének“ szól („vagy“ nélkül, t. i. nem így „NN. úrnak vagy rendelményesének“) nyelvünk természete szerint úgy látszik, mintha NN. úr a fizetést nem vehetné föl, hanem csak rendelményese, említést már föntebb tettünk (93. §.).

4) Vtk. I. r. 36. §.

5) Vtk. I. r. 120. §. b. alatt. (Alább 147. §.).

6) Vtk. I. r. 34. §.

ügyvivők st.). „Ha az, kinek fizetni kellene, meghelt, vagy esődület alá esett, a váltót a fizetés helyén lévő azon személynek kell fizetés végett bemutatni, ki az adós értékének gondját viseli.“ 1)

Fizetési hely az, mely az említett fizetők nevéhez van mellékelve, mely mind lakhelynek mind fizetési helynek vétetik; egyébiránt sokszor lakhelyen kívül más fizetési helyet irnak, például: fizetendő Debreczenben; ezen mód mint tudjuk településnek hívatik, s ez esetben a telepésnél kell 2) a váltót fizetés végett bemutatni.

Mit kelljen fizetés végett bemutatni, ezen kérdés egy ezzel: micsoda okleveleket kell a fizetőnek, ha a váltó fizettetik, általadni? mert természet szerint ezen oklevelek nélkül a fizető nem csak nem köteles, de nincs is jogosítva fizetni, tehát ezen okleveleket a fizetés végetti bemutatáskor mulhatlanul előkivánandja. Ezen kérdés tehát alább fog alkalmasabban előjöni.

141. §.

Különös szabályok.

A. Arról: idegen váltót kinél kell legelőbb bemutatni?

Ezen igen fontos kérdésre, úgy hiszem, nem hibázunk, ha lehető legvilágosb szavakban következőleg felelünk:

1. Idegen váltót kifizetés végett legelőbb az elfogadónál kell, bár pusztá névbecsülő az, bemutatni.

2. De ha ez a fizetést megtagadná, és ha az elfogadó valamelyik megbízott p. o. maga az intézvénnyezett volt, s a bemutató nemcsak ellene, hanem az előzők ellen is akar keresetet indítani, ovás után a váltót fizetés végett a

1) Vtk. I. r. 102 §. Az örökösök is az örökség ercjéig a váltójog szerint fizetni kötelezettek. Vfeltszék 1841. július 5-d. 219. és sept. 23-d. 375. Hétsz. T. 1841. nov. 26-d. 17. sz. Ismét Vfeltszék. 1843. aug. 8-d 888. sz.

2) Vfeltszék 1841. sept. 23-d. 375. sz.

többi megbízottnál is, (és így ha az elfogadó valamelyik szükségbeli útalványozott volt, magánál a tukványozottnál is) be kell mutatni s megtagadás esetében mindenik ellen ovást tenni.

3. Ha pedig a fizetést megtagadó, közbenjárói névbecsülő volt és a váltósummát nem biztosította (137.§.), ez ellen szinte ovást tevén, a váltót valamennyi megbízottnál (ú. m. intézvényezettnél és szükségbeli utalványozottnál) bár az elfogadást megtagadták, fizetés végett újra bemutatni, és megtagadás esetében újra ovást tenni kelletik. st.

De lássuk magának a törvénynek szavait: „A váltót fizetés végett legelőbb az elfogadónál kell bemutatni, legyen az bár tulajdonképi (megbízott)elfogadó, vagy csak névbecsülő ¹⁾; ha pedig ez a fizetést megtagadja, és a bemutató nem csak ellene (61.§.) hanem az előzők ellen is akarná intézni keresetét a nem-fizetés miatt: a törvényes idő alatt ez iránt ovást teendő, s ovás után azonnal a váltót a többi útalványozottaknak (azaz megbízottaknak) ²⁾ is, még pedig mindeniknek külön 24 óra alatt, ³⁾ azon sorban, melyben az elfogadás végetti bemutatás történt (ha t. i. nem maga a tukványozott volt az elfogadó), vagy történt volna, ha az intézvényezett a váltót el nem fogadta volna, be fogja (az elsőbbik esetben másodszor is) mutatni, és a fizetés megtagadásának esetében mindenik ellen (tehát illetőleg már másodszor) hasonlóul ovást teendő; fizetési vizskeresetet pedig csak akkor támaszthat,

1) „csak névbecsülő“ vagy pusztá névbecsülő alatt oly névbecsültót értek, a ki nem megbízott, hanem csak közbenjáró. Ezt mutatja az ellentétel is: „legyen az bár tulajdonképi elfogadó, vagy csak névbecsülő.“

2) Itt útalványozott nem csak szükségbeli útalványozottat jelent, hanem minden megbízottat, tehát intézvényezettet is. A törvény azért mondja „a többi“, mivel legelőbb „tulajdonképi“ (tehát már valamely útalványozott vagy megbízott) elfogadórul is van szó.

3) A 24 óra természet szerint csak helybelickről értethetik, távolabb lakókra nézve a 24 óra az oda érkezés pillanatától vagy postai járástól számítandó.

ha valamenyi útalványozott (azaz megbizott) a fizetést megtagadván, közbenjárók sem jelenkeznek.“¹⁾

De arról, hogy közbenjárók nem jelenkeztek, külön ovást tenni épen szükséges, meg fogja azt maga az ovatlevél mutatni; van-e névbecsülő vagy sem; ²⁾ s ha nincs: jele, hogy semmi közbenjáró nem jelenkezett.

142. §.

B. Arról: Mikor kell a váltót fizetés végett bemutatni?

A határidőre nézve:

1. „Látra kelt váltókat legfőlebb az elfogadás végetti bemutatásra (116. §.) kiszabott határidő alatt be kell mutatni.

¹⁾ Vtk. I. r. 101. §. — Tehát a magyar váltójog Alaptanomban (59. §.) felállított elvtől annyiban eltér, hogy az Alaptanban az mondatik: „késztelen igazság, hogy a váltót, bár az megbizottaktól első (t. i. elfogadás végetti) bemutatáskor el nem fogadtatott, fizetés végett is újra ezeknél kell elsőben a névbecsülő előtt bemutatni“, váltójogunk pedig legelőbb az elfogadónál, bár csak névbecsülő legyen az, kívánja meg a fizetés végetti bemutatást, és ha ez megtagadná, csak azután a megbizottaknál, jóllehet a váltó náluk már egyszer elfogadás végett bemutatattott. De annyiban Alaptanom a magyar váltójog mondott elveivel megegyezik, hogy mind addig viszkeresetnek helye nincsen, míg a tulajdonképi megbizottak is a fizetés, (mint elfogadás) végett meg nem kerestetnek (60. §.). Csupán elveim igazolására jegyzem meg, hogy azok Treitschke bizonyosága szerint (Präsentation zur Zahlung. §. 2.) nagyhirű váltójogászoknak, mint Pardessus, Bender, Frank, von Weiseneck, Mittermayer st. sőt magának Treitschkének (az idézett helyen) és Einertnek (§§ 72, 73.) is tanjai, melyekből magyar váltójogunk annyiban járul hogy ha a névbecsülő nem fizet, s a váltó tulajdonos nem ez ellen, hanem az előzők ellen akarna viszkeresettel élni, a bemutatást és illetőleg ovást a megbizottaknál ismételtetni kívánja, s ez által azt eszközli, hogy ha valamelyik megbizott p. o. intézvényezett az elfogadás megtagadása óta födözetet kapott, most már a váltó tartalmának eleget lehet.

²⁾ Vtk. I. r. 131. §. f.

2. Tetszésre kelt váltóknak bemutatása semmi há-
táridőhöz kötve nincsen. ¹⁾

3. Egyéb e honban fizetendő váltók a kiszabott fize-
tési határnapon lesznek fizetés végett bemutatandók. ²⁾

Külföldön fizetendő váltókra nézve véleményemmel
itt is áll a mit fentebb (115. §.) előadtam.

4. „Ha a fizetés napja ünnepre vagy vasárnapra esik,
a keresztény a fizetést sem tenni, sem kívánni ezen na-
pon nem köteles, hanem a legközelebbi köznapig vára-
kozhatik. ³⁾ Ellenben az izraelita, ha a fizetés napja szab-
bathra vagy (fentebb előadott) ünnepekre esik, az ezeket
megelőző köznapon délutáni 3 óráig tartozik ⁴⁾ megfizet-
ni; a hitelező azonban minden mulasztási következtetés
nélkül engedhet az izraelitának időt a következő köznapig. ⁵⁾

143. §.

C. Ha fizetés megtagadtatik, vagy nem egés-
zen a váltó szerint ajánltatik.

Altalában:

„Ha a fizetés egészen vagy csak egy részben is meg-
tagadtatik, vagy ha nem oly módon teljesítettik, mint
azt a bemutató elfogadni (azzal megelégedni) köteles vol-
na, ez iránt a bemutatás után a törvényes idő alatt ovást
kell tenni.“ ⁶⁾

1) Innen csak csekély summákról lehet tetszésre váltókat adni.

2) Vtk. I. r. 103, 104. §§.

3) azaz szabadságában áll tenni vagy nem tenni.

4) Azon tartozás abban alapszik, hogy különben sokszor soká húzódnat-
nék a váltó kifizetése, például, ha a fizetés napja szabathra esik,
s utána megint a kereszténynek volna vasárnapja (sőt néha még hetfőn
újra ünnepeje).

5) Vtk. I. r. 110. §.

6) Vtk. I. r. 105. §. — Egészen hasonló okból, mint mikor az elfogadás meg-
tagadtatik.

Különösen:

1. „Ha intézvényezett a váltót általában (vagy közönségesen, egyszerűen) fogadta el, de a fizetést az intézőre csak névbecsülésből ajánlja: a fizetés végetti további bemutatásnak helye nincsen. Az intézvényezett azonban viszkeresetét ily esetben ovás által tartja fenn.“¹⁾

2. „A váltóbeli summának felén alul ajánlott részfizetést fölvenni a bemutató az intézvényezettől sem tartozik,“²⁾

1) Vtk. I. r. 106. §. Itt kétségen kívül váltójogi viszkeresetről van szó, (az elfogadásnak is hasonlóságára), azért van ovásra is szükség. Azonban megjegyzendő, miszerént ily viszkereset esetében mulhatlanul az elfogadónak kell bebizonyítania, hogy semmi földőzetet a váltóra nem kapott, mint hogy egyszerűen fogadván el a váltót, azon jogos elővélemény harczol már ellene, hogy földőzet nélkül vagy nem vállal magára váltói adósságot, vagy már ekkor csak névbecsülésből teszi azt. Ha pedig a váltó épen saját rendeletre adatott ki s egyszerűen fogadtatott el, az elfogadónak még kevésbé van joga a váltót ovatoltatni s így viszkeresetét a kibocsátó ellen fentartani avagy indítani, mint hogy ily váltóban az intéző egyszersmind rendelő és így váltóhitelező is; különben is az értékéről kitétel az elfogadó és kibocsátó közti viszonyt fejezvé ki az ily váltókban, ha az érték vétele, mint legtöbbnyire szokott, ki is fejeztetik vala, már maga a váltó az elfogadó ellen bizonyít, (mert azt mondja az elfogadó: értékét vettem st.). Ily értelemben határozott a Vfeltszék 1844. oct. 30-ikán 1364. sz. a.

2) Tehát felét vagy azon felül tartozik, a többire nézve jogát természet szerint ovás által tartván fel. Ezen fél fizetés felvételére köteleztetés igen észírányos, mert az épen a foglalkodás szellemében történik, mert épen az fizeti, ki erre főleg megbizva vagyon, t. i. az intézvényezett; tehát a hátralévő fizetés viszkereset útján annál könnyebben eszközölhető. Az ok azonságánál fogva ezt lehetne érteni magának az intézőnek szükség-beli útalványozottjáról is. De a forogatók útalványozottjairól, vagy épen névbecsülőről az ellenkező áll; mert, ezeknek részfizetése által a névbecsült és előzői az egész summa iránti viszkereset alól nem csak nem mentesülnek, (mert egy részről a váltótulajdonos, más részről a névbecsülő fogja őket megperelni), hanem még több hajba, perbe bonyolodnak.

A részfizetés felvételét, a többi végetti ovás mellett parancsolják: a dán, francia, frankfurti, hamburgi, németalföldi, orosz, svéd törvények; a váltótulajdonos tetszésére bizzák: az angol, austriai, bajor, horoszlói, lipcei s porosz törvények. Treitschke. Zahlung. §. 5.

a névbecsülöktől pedig megkívánhatja ¹⁾ hogy az egész summát fizessék le.“ — Hogy minden esetre, ha viszkerezetét fentartani kívánja, a ki nem-fizetett summára nézve ovást tenni köteles, ²⁾ az ovás többször ériett termézetéből már mondás nélkül is tudhatjuk.

3. „Ha a fizetést sem az intézvényezett, sem pedig a szükségbeli útalványozottak teljesíteni nem akarnák, a váltót akárki, bár a váltóban megnevezve nem volna, maga a bemutató is, akár az intézőre, akár valamely előzőre névbecsülésből ovás után kifizetheti, mindazáltal az elfogadást illetőleg a névbecsülőkre nézve kiszabott rendet az ily fizetésnél is meg kell tartani.“ ³⁾

144. §.

D. A késedelemről.

A késedelmet a mi illeti:

1. „Ha a váltónak fizetés végetti bemutatásában vagy ez iránti ovástételben késedelem történt, az elfogadásról szakaszban kitett következményeknek van helyök. Azonban az intézvényezettnek az elfogadásból származott kötelezései ez által változást (az elévülés határidejéig) nem szenvednek. ⁴⁾ -- Ellenben (más) útalványozott, vagy közbenjáró, az általa elfogadott váltót, ha a fizetés végetti bemutatásban késedelem történt, kifizetni többé nem köteles.“ ⁵⁾

2. „A késedelmi kamatok száztól hatra“ ⁶⁾ számítanak, és ha az adós volt a fizetésben késedelmes: a lejárat

1) Minthogy „csak megkívánhatja,“ tehát szabadságában áll a részfizetést ezekről is fölvenni.

2) Vtk. I. r. 116. §.

3) Vtk. I. r. 113. §. Mind ezeknek oly nagy hasonlóságuk van az elfogadásnál adott illető szabályokkal, hogy ezekről bővebben értekezni fölösleges volna.

4) Vtk. I. r. 107. §.

5) Vtk. I. r. 108. §. Mind ezek okának megfejtésére nézve a hasonlóság az elfogadás alatti értekezésekben szinte könnyen feltalálható.

6) Auszriában bár a kamatok közönségesen száztól négy (Allgemeines bürg. Gesetzbuch. §. 995.), de a váltóknál késedelem (vagy viszkerezet) ese-

utolsó napjától, — ha pedig a bemutató késedelmes, (csak) azon naptól járnak, melyen a fizetés általa kivántatott“, ¹⁾ mivel ez utóbbi esetben az adós nem oka, hogy a bemutató a fizetést elébb nem kívánta, sőt ez késkedésével a haszonról vagy is kamatokról maga lemondott. ²⁾

3. „A (mondott) kamatokon kívül a fizető a váltótulajdonosnak minden azon költségeit is tartozik megtéríteni, melyeket az elfogadás vagy fizetés megtagadásának következtében tenni kénytelenített“ ³⁾ p. o. ovások, ezek közlései, biztosítási viszkereset, postán küldött s vett levelek miatt st.

Hogy minden követelendő költségeiről biteles irománya legyen, magában értetik, annyival inkább, mert erre a fizetőnek is mulhatatlanul szüksége fog lenni, ha a beszámolóval annak idejében és helyén beszámoland.

145. §

A fizetés orája, és a váltósumma.

„A fizetés napján rendszerint 12 óráig kell a fizetést teljesíteni. ⁴⁾ Ezen szabály alól az egynapi vásárookra szóló

tőben járandók, szinte mint nálunk hat, melyeket azonban Wagner (228. §.) formaszertinti váltókrul ért, másokrul pedig csak úgy, ha kereskedők s gyárosok közt forog a kérdés.

¹⁾ Vtk. I. r. 117. §.

²⁾ A váltónak fizetés végetti bemutatása nem igazoltván, a kamatok, ha perre kerül a dolog, az idézési végzéstől számitandók. (Vfeltzék 1842. mart 10-dikén 124. — 1844. april. 17-d. 446. — april 22-d. 520. — Hétsz. Tábla 1844. junius 10 d. 48. szám.). De ez leginkább csak akkor értendő, ha a törvényszék és fizetés helye egy; különben is ha az adós a fizetésre legfőlebb tárgyaláskor késznek nyilatkozik és a váltóhitelező az előbbi bemutatást (a Vtk. I. r. 100. §-hoz képest) nem bizonyítja, semmi kamathoz sem a per költségek megtérítéséhez nincs joga. (Vfeltzék 1841. oct. 4 397. — dec. 13 584 számok, Hétsz. Tábla 1841. nov. 15-d. 20. sz.) sőt még ő fizeti a másik fél költségeit (Vfeltzék 1844. jun. 11-d. 728. sz.).

³⁾ Vtk. I. r. 118. §.

⁴⁾ ha t. i. addig a váltó bemutatott, mert ezek: „a fizetést teljesíteni“ nem a bemutatásról, hanem a fizetésről szólván, úgy látszik, bemutatni később is lehet.

váltók kivételnek, melyeknek ideje délutáni 4 óráig tart.“¹⁾
Egyébiránt

„Fizetni és a fizetést fölvenni, ha a felek egymás között megegyeznek, a lejárat eltelte előtt is lehet; ez azonban egyedül a fizető veszedelmére történhetik.“²⁾
Ezen veszedelem leginkább letiltás esetében, mikor p. o. valamely hátirat hamis, vagy hamisított, következhetnek, úgy szinte akkor, ha még lejárat előtt a váltó elveszése nyilváníthatnék, mikről alább szólandunk.

„A summát pedig a váltóban kitett pénz nemében kell fizetni. Ha ez iránt a váltóban említés nincsen, 20 flos conventiós pénzláb értetik.“³⁾

146. §.

Nyugtatványozás.

„A fölvelt summáról a váltótulajdonos a fizetőnek, ha ez kívánja, a váltóra nyugtatványt (neve aláírásával) írni tartozik“⁴⁾ a mi minden esetre a pontossághoz tartozik annak bizonyosságául, hogy birtokába a fizető jogosan jutott, s a végett is, nehogy a váltó elveszettnek követeltesék, vagy ha több példány van, valamelyikkel hamiság üzessék.

A nyugtatványozás szokott szavai: *Nyugtatványúl (Per acquit, Pour acquit)*, vagy: *Megkaptam (Empfangen)*.

1) Vtk. I. r. 119. §.

2) Vtk. I. r. 111. §. De a váltóra nem vezetett külön egyezkedéssel a lejárat határidőt megrövidíteni s a váltóadóst ennek megtartására váltójogi szigor szerint kinszeríteni nem lehet. (Vfeltszék 1842. január 2. 1333. sz.).

3) Vtk. I. r. 112. §. Külföldön fizetendő váltókat tanácsos mindjárt eredetileg az ott folyó pénzben írni (18. §.).

4) Vtk. I. r. 119. §.

147. §.

Az oklevelek kiadása a fizető számára.

A. Ha a váltó egészen kifizettetik.

„Ha a váltó egészen kifizettetik, a fizetőnek következő okleveleket kell általadni:

1. az eredeti váltót, és ha az eredeti elfogadás és minden hátiratok nem egy példányon volnának följegyezve, a többi példányokat, vagy másolatokat is, melyeken az elfogadás vagy eredeti hátiratok vagynak, végig (főntebb 26. §.);

2. „egyéb okleveleket, melyek a fizetést fölvevő jogainak igazolására (ha t. i. a váltóból ki nem látszanának) netalán szükségesek,“ p. o. meghatalmazást, engedményt, öröködést, gyámságot, hagyományt bizonyító okleveleket. Ezen oklevelek nélkül, (de a többiek előadása mellett) a bemutató a váltósummának csak birói kézhezletételét¹⁾ kívánhatja;“

3. „az ovási okleveleket, ha és a mennyiben a fizetést csak azoknak kivétele után lehetett behajtani,“²⁾ azaz a mennyiben azok nélkül a fizető fizetni nem tartozott, vagy joga nem is volt, p. o. névbecsüléseknek, szükségbeli útaltak elfogadásainak esetében, st. Az ováshoz pedig a közlésről bizonyítványok mindig hozzá értesenek.

B. Ha a fizetés nem egészen történik.

„Részbeli fizetés esetében pedig a váltónak másolata vétetik s a nyugtatvány erre iratván a fizetőnek adatik, egyszersmind a történt fizetés a váltó eredeti példányára (sőt másolatára) is a váltótulajdonos neve s aláírása mellett följegyeztetik.“³⁾

148. §.

Ha az oklevelek st. ki nem adatnának.

„Ha a nélkül fizettetik ki az egész summa, hogy a fizető az említett váltópéldányokat (147. §.) magához ven-

¹⁾ A letétel módjáról a Második Részben leendő szó.

²⁾ Vtk. I. r. 120, 121. §§.

³⁾ Vtk. I. r. 122. §.

né, vagy részfizetés tétetik a nélkül, hogy ez a másolat-
ra s váltóra a mondott rendelethez képest följegyeztetnék:
ily fizetések a váltónak harmadik törvényes és jólelkű bir-
tokosára nézve nem történteknek tekintendők;“¹⁾ azaz:
midőn nem az, ki a rész fizetéseket fölvette, hanem egy
harmadik jólelkű birtokos a váltópéldányokat, egyéb szük-
séges oklevelekkel együtt a fizetőnél néáltalán utóbb be
fogja mutatni, ez annak a váltósummát ismét kifizetni
kénytelen.

Itt azt mondhatná valaki: hogyan lehető a váltókat későbbben be-
mutatni, midőn kivált a fizetés ideje elenyészik, hisz ekkor
késedelem forog fenn? — De legalább intézvényezettre nézve
elfogadásból származott kötelezései a késedelem által változást
nem szenvednek, mint a föntebbiekből tudjuk,

Kérdésbe jöhet továbbá: mit értünk a „jólelkű birtokos“ alatt?
Biz ez nehéz kérdés, mert egy részről igaz, hogy lejárat után
forgatmány nem levén, hanem legfőlebb engedmény, az ily
birtokos oly forgatmányosnak, ki ellen az első bemutatóvali
viszonyt mint kifogást gördíteni ne lehetne, nem tekintethetik,
más részről a törvény szavai szigorúk. Én úgy vélem, hogy
a jólelküséget a lejárat utáni váltóbirtokosnak kell be bizo-
nyítania, mert csak „jólelkőség“ feltétele alatt van joga
az egész sommához.

Kérdésbe jöhet itt az is: mi tevő legyen a váltótulajdonos,
ha a váltónak elfogadás végett küldött példányát (26.§.) az,
ki erre megbízva volt, elfogadás végett bemutatni elmulasztotta,
avagy pedig nem mulasztotta ugyan el, hanem most midőn
fizetni kellene reá, előadni nem tudja vagy nem akarja?

Legelsőben is mind erről bizonyítványt szerezeni, a mi ovás
által legczélszerűbb leend, tanácsos sőt szükséges.²⁾ Egyéb-

1) Vtk. I. r. 123. §. Ha még harmadik kézbe nem ment a váltó, a vál-
tóra nem írt részletes fizetések is betudandók. Vfeltszék 1844. nov.
22-d. 1442.

2) Az intézvényezettnél vagy illetőleg az elfogadónál a nála levő példányt
ugyan bemutathatja, de ez természetesen mind a kifizetést, (147. §.)
mind illetőleg az elfogadást megtagadantja, a mikor szinte ovással él-

iránt midőn bebizonyítható, vagy nem is tagadtatik, hogy az illető példány a megbízottnál van: a váltóbirtokos ennek kiadatását, ha tulajdonossága a másik példányból kétségen kívüli, perrel is kívánhatja, mert amaz úgy tekinthető, mint a nála lévő példánynak kiegészítője, járuléka, a járulék pedig a főt követi; annyival inkább, mert a magyar törvény szerint az érték le nem tételéveli kifogásnak, tehát az ezen alapulható ellenparansnak sincs helye. De ha be nem bizonyítható, (mert az, hogy az ő példányára reá van írva: a másik kinél találtató, nem sokat bizonyít, mert azért még p. o.útban is elveszhetett), akkor az ily megbízottal semmi további dolga a váltótulajdonosnak nem lehet, mert az ügy is tetteről felelettel nem neki, hanem megbízójának tartozik (70. §.), tehát inkább a megbízó ellen forduljon, vagy, ha kivilágosítható, az ellen, a ki a kárt okozá, mert akár az elfogadás végetti bemutatás mulasztatott el, akár a váltónak ki nem adatása miatt lejáratkor a fizetés tagadtatott meg, ez által késedelem jött közbe, és így a váltójog elveszett, tehát itt csak arról lehet szó: ki van hibában s a tulajdonos kin követelje a köztörvény útján kártalanítását? —

Felelet: Legelsőben a megbízón, a ki t. i. a váltónak a tulajdonosnál lévő példányára a megbízást, vagyis azt, hogy az illető példány elfogadás végett kinél van, reáírta, és így annak idejében elfogadtatását s kiadatását ígérte, de ígéretének maga vagy megbízottja által eleget nem tett. — De hát ha ő ígéretének annyiban eleget tett, hogy a váltót valóban útnak indította, de az felsőbb erő miatt p. o. tengeri szélvészben, háború kitörése által st. elveszett? — Ekkor más mód nincs, mint a tulajdonosnak azon kereskednie, a ki netalán más kárával gazdagodnék. De mind ez, kivéven talán azon esetet, midőn az illető példány a megbízott kezénél van, a váltójogba nem tartozik, a honnan váltójogunk ezeket nem is említi. Én pedig csupán azért hoztam elő, minthogy ezekről majd minden váltójogász értekezik, némely tevőleges törvény pedig több-kevesebb eltérésekkel háttároz is p. o. a bilbaói, bremai, dáni, weimari st.

het, a mi újabb biznysigul szolgáland arra, hogy ő maga részéről semmit kísértetlenül nem hagyott.

149. §.

A beszámításnak van-e helye

Beszámításnak hívjuk az adósságoknál, midőn követelő ellen az adósnak szinte követelése levén, ez saját tartozásából, vagy tartozásával amazét leróvja p. o. *A* adós *B*-nek gyapjúért ezer forinttal, *B* pedig tartozik *A*-nak árúért 500 forinttal, *B* követeli *A*-n az ezer forintot, *A* azt mondja: jól van barátom, te is adós vagy nekem 500 frttal, tehát ezt az én adósságomba beszámítván, imhol a többi 500 forintod.

Ily „kölcsonös követelések beszámításának váltókereset ellen váltójogilag semmi esetben, (ha t. i. a váltó hitelező nem akarja) nincs helye“, ¹⁾ vagyis a fizető azon kifogással, hogy neki a váltótulajdonos szinte adós akár a váltóért, akár a váltón kívül, nem élhet.

A váltóérti adóssággal kifogást nem tehet, mert ez csak értékkeli tartozás volna, (p. o. rendelő azzal még tartoznék a kibocsátónak vagy a forgatmányos a bepanaszlott forgatónak), ezen kifogást pedig törvényünk meg nem engedi; a váltón kívüli adóssággal még kevésbé, mert a mi váltón kívül van, az a váltójogba, tehát váltóperbe is teljességgel nem tartozik.

A törvény azt mondja tovább: „még akkor sincs helye, ha az intéző a váltót önmagára (azaz maga számára) vagy rendelményére adta volna ki, és az elfogadó ellen ugyanő maga támasztana keresetet.“ ²⁾ Láthatni hogy itt a törvény különösen a saját rendeletei tukványt e neli ki, mert tukványokban rendszerént nincsen a kibocsátónak az elfogadón váltójogi viszkeresete, (48. §.) közjogi úton pedig beszámításnak természet szerint mindig helye lévén, innen első tekintetre azt gondolhatná valaki, hogy ezen kivétel általában megáll. De a többször mondottakból, s különösen az épen idézett helyből (18. §) tudjuk, hogy itt kibocsátó azonegy személyhen rendelő is levén, mint ilyennek keresete van az elfogadó ellen, tehát ezen eset is az általános

¹⁾ Vtk. I. r. 124. §.

²⁾ Vtk. I. r. 124. §.

szabály alá tartozik; azaz beszámításnak váltókereset ellen itt sincs helye st.

150. §.

A fizetés foganatjai.

1. Az intézvényezettnek egyszerű elfogadás és fizetés esetében a kibocsátón váltójogi viszkeresete nincsen. ¹⁾ (Főntebb 49. §.).

2. „A névbecsülő a váltó kifizetése által váltói, azaz mindazon jogokba lép, melyekkel a váltótulajdonos élhetne az elfogadó, a megbecsült és az előzők ellen, ha a fizetés meg nem történt volna, feltéve: hogy az ovás-tétel és annak közlése körül mindent, mit a törvény megkíván, pontosan teljesített“ ²⁾ azaz részint a bemutatótul elődkért, részint, mint a névbecsülő intézvényezetttről mondatott, maga eszközlött. ³⁾

„3. A szükségbeli útalványozott által tett fizetés, foganatjára nézve, a névbecsülő által tett fizetés tulajdonságával (azaz váltójogokkal) bir.“ ⁴⁾

Mind ezeknek alapját az elfogadásrólí fejezetben már előadtuk.

151. §.

Rövid összehasonlitása az elfogadás és fizetés végetti bemutatásoknak,

Az elfogadás és fizetés végetti bemutatás különbözik egymástól:

¹⁾ Vtk. I. r. 87, 106. §§. Az utóbbi §. ugyan csak azt mondja világosan, hogy az intézvényezett az intézőre névbecsülés esetében (váltójogi) viszkeresetét ovás által tartja fenn: de innen önként következik, hogy nem-névbecsülés esetében nincs mit fentartania, tehát nincs viszkeresete.

²⁾ Vtk. I. r. 115. §.

³⁾ Lásd főntebb a 145. és 147. §§-okat. Egyébiránt, az ovás közlését is, a mennyiben meg nem történt, neki kell eszközölnie.

⁴⁾ Vtk. I. r. 114. §.

1. elfogadás végett nem mindeniket kell bemutatni; fizetés végett mindeniket (57, 58. §§.);

2. elfogadás végetti rendszeréni bemutatásnak határideje 8 naptól kezdve a körülményekhez képest másfél-év (116. §.); a fizetés végett rendszerént a lejárat napján kell teljesíteni (139. §.);

3. elfogadás végetti bemutatás végett akárkit megbízhatni (119. §.); a fizetés végetti bemutató, jogait igazolni köteles (148. §.);

4. elfogadás végett a váltóban kitett lakhelyen kell a váltót bemutatni (120. §.); fizetés végett a fizetés helyén (140. §.);

5. elfogadás végett mindenek előtt a legelső megbízottnál (tukványzottnál) kell a váltót bemutatni (120. §.); fizetés végett az elfogadónál, legyen az tulajdonképi elfogadó vagy csak névbecsülő (141. §.).

Megegyezik egymással:

1. mindkettő a váltóhitelező kötelessége;

2. mindkét bemutatás végett a váltóbirtokos maga keresi föl az illető személyeket;

3. az illető ünnepeken a bemutatatos egyik iránt sem tartozik nyilatkozni (117, 142. §.);

4. ha akár az elfogadás, akár a fizetés megtagadtatik, vagy nem úgy ajánltatik mint azzal a bemutatónak megelegetni kötelessége, mindkettőnél ovást kell tenni (121, 143. §§.);

5. ha intézvényszerű a váltót, névbecsülésből magára az intézőre fogadja el, vagy a fizetést úgy ajánlja: további bemutatásnak nincsen helye, de ovásnak mindig (122, 143. §§.);

6. más megbízottaknál bemutatáskor avagy másféle névbecsüléskor mind további bemutatásnak, mind ovásnak van helye (122, 125, 134, 143. §§.);

7. a bemutatatos, mind az elfogadás iránt nyilatkozni, mind fizetni a bemutatás napján rendszerént s legfőlebb 12 óráig köteles (133, 145. §§.);

8. mindkettőre nézve a bemutató késedelmezése ugyanazon következményeket (127. 144. §§.), valamint

9. bemutatás jogszerű készsége ugyanazon fogantokat (135, 150. §§.) szüli st. st.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Az ovásról.

152. §.

Mi az ovás, és mely esetekben van helye?

„Az ovás oly közhitelességű oklevél, melyben a viszkeresetnek alapúl szolgáló történt dolgokrul tanúbizonyosság tételik (60. §.); ugyan azért minden oly történt dolgok iránt, melyeknek bizonyításától a viszkereset függ, ovástételnek van helye“¹⁾; t. i. az iránt: 1. hogy a bemutatás egészen a váltó tartalma szerént (az abban megírt személynek vagy többi személyeknek, az abban megírt helyen, időben st.) történt, s ekképen kötelességének a váltóhitelező eleget tett, de sükere nem volt, vagy nem a váltó tartalma szerént volt, azaz idegen váltóban a megbízottak, általok, vagy helyettök ígért kötelességöknek, sőt váltóban a kibocsátók a felmondás elfogadásáról és fizetésről tett ígéretöknek, nem tettek, vagy nem egészen tettek, vagy nem találtatván, nem tehettek eleget.²⁾

Ezen általános előadás több különösb eseteket foglal magában, melyek ugyan mind a mondottakra vitethetők, s melyeket már föntebb nagy részben úgy is előadánk, mindazáltal nem fogártani, ha némelyeket itt is emlékezetbe hozandunk.

L. El nem fogadási ovásnak szükségképen van helye

1. ha a tukványzott nem fogadja el a váltót; vagy a bemutatásnak, ha mindjárt azon okbul is, hogy elveszett, vissza nem adja

1) Vtk. I. r. 126. §.

2) Láthatni, hogy az Alaptanban (60. §) ez nem mind adatott elő, azon többször érintett nézetemnél fogva, ne hogy itt mindenek összehalmozásával az olvasó figyelmét szerfölött terheljem, hanem csak a főbb elveket érintsem. Az eddig modottakból most már mindent fog az olvasó érteni.

2. ha a tukványzott nem találtatik; ¹⁾
3. meghatalmazott képviselője sem jelenkezik, vagy meghatalmazását igazolni nem tudja;
4. ha a tukványzott csődület alá esett;
5. ha az elfogadó nem úgy fogadja el mint kellene, különösen
6. ha más fizetési helyet írna;
7. a váltóban kitett fizetési helyen a telepesnek nevét föl nem jegyezné;
8. ha a bemutatás napján legfőlebb déli 12 óráig az elfogadás iránt nem nyilatkoznék;
9. ha későbbi lejáratot írna;
10. ha kisebb summára fogadja el, vagy részbeli fizetést ígérne, vagy a pénznem iránt kifogást tenne;
11. ha az elfogadáshoz bármely feltételt kötne;
12. ha intézvénnyezett a váltót akár intézőre akár más előzőre csak névbecsülésből fogadná el;
13. ha több „és“ szócskával összekötött intézvénnyezett közül csak egy is az elfogadást megtagadná s a váltóbirtokos a bemutatást a szükségbeli útalaknál is teljesíteni kívánná;
14. ha szükségbeli útalat sem akarná, vagy nem a váltó tartalma s az útalás szerént, hanem másképen p. o. útalójának következőjére névbecsülésből st. akarná a váltót elfogadni, oly névbecsülő elfogadó pedig, ki biztosítást adna, nem találkozott.

A bemutató szabadságától függ az ovás: 1. ha több intézvénnyezett „és“ szócskával köttetik öszve, és valamelyik a váltót elfogadni nem akarná, szükségbeli útalak sem volnának; 2. ha olyan váltó mutattatik be, melyet nem szükséges, csak szabad bemutatni, s el nem fogadás esetében ovást tenni; 3. ha a bemutató az útalványozottak közt sort tartani nem köteles; 3. névbecsülés esetében biztosítási vizskerestet végett kíván akár új ovást tenni, akár biztosítási jogának fentartását a már megelőzőt ovási levélbe igtattatni.

¹⁾ Az ily ovásnak „protesto in piazza“ „Protest in den Wind“ neve van, magyarul nementalási ovásnak hihatnók.

Saját váltónál is van ovásnak helye, ha a kibocsátó a felmondás végett bemutatott váltóra a „láttam“ szót s felmondás napját aláírásával együtt följegyezni nem akarná, vagy nem találatnék, meghatalmazottja sem jelenkeznék.

II. Nem-fizetési ovásnak van helye

1. ha a főadós t. i. idegen váltóban az elfogadó, legyen az bár tulajdonképeni elfogadó vagy csak névbecsülő, saját váltóban pedig a kibocsátó nem fizet;

2. ha oly váltóban, melyet elfogadás végett külön bemutatni nem szükséges, az intézvényezett nem fizet;

3. ha az szükségbeli útalványozott sem fizet;

4. ha más fizetők, p. o. telepesek nem fizetnek;

5. ha bármely fizető a fizetési helyen nem találta, sem megbizottja nincsen;

6. ha a fizető meghalt, vagy csődület alá esett, s az örökösök vagy gondnok fizetni nem akarnának;

7. ha a fizetés nem oly módon teljesítettik, mint azzal bemutatató megelégedni köteles volna, különösen

8. ha a fizető a summának csak egy részét akarja fizetni;

9. ha nem készpénzzel akar fizetni, hanem más valamivel; p. o. más váltóval, útalvánnyal, árukkal st.

10. ha kölcsönös követelését akarja beszámítani;

11. ha nem a váltóban kitett pénznemben, vagy ez ki nem tétetvén, nem ezüst pénzben akar fizetni;

12. ha nem a fizetés helyén akar fizetni;

13. ha a fizetés napján rendszerént déli 12 óráig nem akarja a fizetést teljesíteni;

14. ha fizetést feltétel alatt ajánlja;

15. ha az elfogadó vagy névbecsülő a tőlök ajánlott s bemutatótul elfogadott részfizetést sem akarják teljesíteni;

16. ha intézvényezett a fizetést csak névbecsülésből ajánlja;

17. ha utalványozott a kifizetést az útalványozó következőjére névbecsülésből ajánlja, oly névbecsülő pedig, kinek fizetése által több előzők mentesülnének, nem találkozott.

18. ha azon esetekben, midőn a törvény letételt parancsol, a fizető a letételt egészen, vagy részben megtagadja; vagy

19. feltétel alatt akarja teljesíteni;

20. ha az, kinek a váltó egyik példánya elfogadás végett küldetett, ezt kiadni nem tudja, vagy nem akarja, vagy elfogadtatását elmulasztotta, s mind ezek által a fizetés megtagadására okot szolgáltatott. ¹⁾

A bemutató szabadságától függ az ovás tétele: 1. ha a látutáni váltó elfogadása mellé a kelet ki nem tétetett, és a tulajdonos a fizetést azonnal kívánván, ez megtagadtnék; 2. ha az izraelita, midőn a lejárat szabathjára vagy ünnepére esik, az előtti napon délutáni 3 óráig nem fizetne.

Ezekből láthatni: ki ellen tétetik közvetlenül az ovás; mindazáltal ne feledjük, hogy az ovás végcélja a viszkereseti jog fenntartása az előzők ellen, tehát az közvetőleg ezek ellen tétetik.

1) Nincsen a mi váltójogunk szerint helye némely más ovásoknak ú m.

1-ör. Közbenjárási ovásnak (Interventions-Protest — mely szerint a közbenjárási vagyis névbecsülő elfogadás végett a már egyszer elfogadás vagy fizetés hiányában történt ovás után újra kellene ovást tenni), mert az Vtk. l. r. 131. §. alatt világosan mondja, hogyha a váltót valamely névbecsülő elfogadná, az ovási oklevélbe ennek neve és a történt elfogadás kitéssék, itt pedig csak az első ovásról van szó. —

2. Előzői ovásnak (Gegenprotest — midőn valamelyik előzőtül elégtétel kívántatik, tehát ez ovás közlése helyett volna), mert törvényünk az előzőkre nézve csupán az ovás közlését parancsolja, különben is ott van ennek leginkább helye, hol a viszkereső az előzők elleni viszkeresetben sort köteles tartani, és így ovással kell bebizonyítani, hogy melyiknél volt már; a mi nálunk szinte nem úgy van. —

3. Biztosítási ovásnak, (Sicherheit- vagy Securitäts-Protest — midőn elfogadás után, de még fizetés ideje előtt az elfogadó megbukott); mert ezen különös esetről váltójogunk seholsem emlékezik; azonban csőd után, bár lejárat előtt az ily bukottnál vagyis tömege gondnokánál mind a fizetés végetti bemutatás, mind pedig, mint előre tudhatni, a fizetés megtagadásának esetében, az ovás helyén van, mert csőd esetében minden követelés az előzők irányában is lejárnak tekintendő. Veltszék 1845. aug. 23-d. 1189/a.

4. Elévülés elleni ovásnak, minthogy törvényünk szerint az elévülés csak törvénycs kereset-indítás által szakasztathatik félben. — Vtk. l. r. 205. §.

153. §.

Ki által kell az ovást tenni?

„Az ovást oly helyeken, hol váltótörvényszék vagyon, az e végett kinevezett váltójegyzők által —

Egyéb szabad királyi városokban és oly mezővárosokban, melyeknek első bírósági hatósággal felruházott rendes tanácsuk vagyon, nemesek és nem-nemesek ellen különbség nélkül, a tanácsbeli jegyző által —

Más helyeken pedig megyékben, bárki ellen is az egyik megyei szolgabíró által kell megtenni.“¹⁾ Kik mindnyájan „ha az ovásröli szabályokat bármi részben is nem teljesitenék, a váltószék által megítélendő kárpótlással tartoznak s ezen kívül a váltójegyző ismétlés vagy nem fizetés esetében a váltójegyzőségtől is elmozdítatik“²⁾

A külföldi törvényeket illetőleg Franciaországban és Németalföldön a váltójegyzőhöz még más két tanú, vagy más jegyző is kívántatik; Austriában, Frankfurtban, Nürnbergben tanúk nélkül, de nem más mint a váltójegyző vehet ki ovást; Dessauban, Poroszországban, Weimarban más törvényszéki személy (Gerichtsperson) is. Treitschke. Protestation. §. 5.

154. §.

Mikor? és hol?

„Váltótörvényszéki helyeken és más városokban legfőlebb 24 óra alatt —

Egyéb megyei helyeken pedig legfőlebb 8 nap alatt, meg kell az ovást tenni, különben az törvényes erő nélküli leend (s késedelmet vonand maga után).

1) Vtk. I. r. 127. §. — A váltójegyzőnek másutt, mint az illető váltószék helyén, az ovást véleményem szerint nem lehet eszközölnie, mert a törvény más helyekről is elég gondosan tett rendelést, s ezeknél a váltójegyzőket épen nem említi.

2) 1844: VI. 5. §.

Ezen határidő mindenkor a bemutatás napjától déli 12 órától számítatik.“¹⁾

A helyre nézve a mondottak s természet szerént is a váltóban kitett fizetési helyen kell azt tenni, a hol t. i. a bemutatásnak kellett történnie; innen ha külföldieknek Magyarhonban vagy magyaroknak külföldön az ovás körüli köteleiségeik forognak kérdésben, az ovástétel iránti eljárásra nézve is minden jogbeli következesek a fizetés helyén fenn-álló rendeletek szerént itélendők.“²⁾

155. §.

Mimódon?

„Az ovás kivétele végett felszólított jegyző vagy törvényes személy tartozik“ azt, mit a bemutató tön, ismételni, tehát

1. „halasztás nélkül személyesen azon helyre, hol fizetés, (vagy felmondás) vagy elfogadás végett a váltót bemutatni kellett, elmenni;

2. ott a váltónak elfogadás (vagy felmondás) vagy fizetés végetti bemutatását az illető bemutatásnál ismételni, és ha tagadó választ nyer, ennek okát megtudakolni;

3. ha azt, kinél a bemutatásnak történni kell, honn nem találná, holléte iránt a házbeliektől kérdezősködni és feleletöket felírni (de másutt is keresni nem); ha pedig a keresett személy azon háznál nem lagnék, lakását fölkeresni (mivel elsöben nem is lakásán kereste) s ha feltalálni nem tudná, ezt is az ovási oklevélben följegyezni.“³⁾

156. §.

Az ovási oklevél kivántatósági.

„Az ovási oklevélbe a bemutatásnál történt minden dolgok, ú. m. következök jegyeztessenek föl:

1) Vtk. I. r. 127. §.

2) Vfeltszék 1845. január 27-d. 1690, 1691, 1692, 1693 és 1694. sz. alatt.

3) Vtk. I. r. 128—130. §§.

1. nevei azoknak, ki részére s ki ellen az ovás tétetett;

2. felszólítása a az eljáró törvényes személynek, s válasza annak, ki ellen ovás tétetett, vagy följegyzése, hogy nem válaszolt avagy a váltóban kitett, vagy tudva levő szokott lakóhelyén szükséges nyomozás után sem találtatott;

3. az ovás kelete ú. m. (város, helység) és idő (nap, hónap, év);

4. a váltónak másolata az elfogadások-, hátiratok-, kezességek- és egyéb minden reáirott jegyzékekkel;

5. aláírása az eljáró (ovást végrehajtó) törvényes személy nevének és hivatalának, hivatalbeli vagy illetőleg (ú. m. a szolgabirónál) tulajdon pecsége mellett;

6. ha a váltót valamely névbecsülő elfogadná, annak neve és a történt elfogadás kitétessék¹⁾

7. „ha kivántatnék, az ovási levelen följegyeztessék mind a azon nap, melyen az ovás kivételére az illető törvényes személy felszólítva volt, mind pedig azon nap is, melyen az ovatlevél az ovástevőnek (Protestwerber) kezéhez adatott.“²⁾

Ovási oklevél példája.

*Busás Ferencz által megkerestetvén, következő váltót:
,Pozson nov. 11-dikén 1844. — Ér 1000 frt e. p.*

*December 20-dikán 1844. fizessen ön ezen első váltóra
Fekete J. úrnak vagy rendelményesének forintokban egy
eseret, forintját három ezüst huszasárral. Értékéről meg-
egyestünk. És tegye nekem számolásba, tudósítvány nélkül*

Fehér János úrra Pesten.

Szükség esetében Szél Mihályra Pesten.

Korács Boldt.

¹⁾ Vtk. I. r. 131. §.

²⁾ Vtk. I. r. 136. §.

*Elfogadom Fehér János'
E következő háttralokkal:
,Helyettem Bodó Péternek vagy rendelményesének. Győr-
rött november 16. 1844.*

Fekete János.

*Kánya Pálnak vagy rendeletére. Értéket vettem. Eszter-
gom nov. 29. 1844.*

Bodó Péter.

*Buzás Ferencsnek vagy rendeletére
Pest. december 5. 1844.*

Kánya Pál¹⁾

*helyben Józsefplaczon 60. szám alatt lakó Fehér Jánosnál
fizetés végett mai napon bemutatnom kellett volna, mit azon-
ban nem teljesíthettem, mert otthon nem volt, családja
pedig hollétéről nem tudott. Esennel bízonyítom. Pesten
1844. december 12-dikén*

(P. H.)

Aranyos Bálint s. k.

a pesti első váltószéknél váltójegyző.

Kiadtatott december 12-dikén.

Kiadatott ugyanakkor.

Ugyanaz mint fentebb.

*Ezen oadás megtétele után szinte Buzás Ferencs kérésére
Szél Mihály szükségbeli útaltat a Békányutcsában saját la-
kán, trolájában (bureaujában) szinte fölkeresvén, az imént
elbádott váltót az oadással együtt elfogadás végett neki elő-
mutattam, de ő est megtagadta, azt felelben, „hogy a meg-
bízó Kovács Boldival semmi legkisebb viszonyban nincsen,
mit esennel bízonyítok.*

Költ december 13-dikén 1844.

(P. H.)

Aranyos Bálint

mint fentebb.

¹⁾ A váltó egész másolatát külön az ovatlevél végére vagy hátára is ír-
hatni.

157. §.

**A jegyzőnek az ovási oklevél kiadása
és jegyzőkönyvbe igtattatása
körüli kötelességei.**

„Az ovási oklevél az ovástétele után

1. időhaladék nélkül az ovást tevő számára eredetiben kiadatik (még pedig annyi párban, a mennyiben ovástevő kívánja); ezenkívül

2. egy különös, e célra szolgáló jegyzőkönyvbe igtattatik és megszámoztatik, vagyis folyó számmal megjelöltetik;

3. a jegyzőkönyvekből a kivett ovások másai későbbben is bármikor, ha kivántatik, hiteles formában kiadatnak.

Maga pedig ezen jegyzőkönyv selyemszállal összevarrott, a selyemszál végei az illető hatósági pecsét alá vették, és lapjai számozottak legyenek.

Ily ovási jegyzőkönyveket kell pedig tartani minden illető hatóságoknál ú. m. 1. váltószékeknél, hova a váltószéki (váltó-) jegyző —; 2. rendezett tanácsoknál, hova a tanácsbeli jegyző —; és 2. vármegyéknél, hova a megyei tisztviselők (szolgabírák) által kivett ovások szórul szóra beigtatandók. Mi végre ezen legutóbb említett törvényes személyek (t. i. szolgabírák) az általok kiszolgáltatót ovási okleveleknek egyik eredeti példányát minden egyes esetben az ovástétel után legfőbb 8 nap alatt az illető megyének bemutatni kötelesek;“¹⁾ a váltószéki és városi jegyzők természet szerint tüstént bemutatják s bemutatni kötelesek.

„A váltószékek mindögyik váltójegyzőt (is) hiteles alakú jegyzőkönyvvel látják el, melybe ez az általa kivett ovásokat időrend szerint beigtatni és ezen jegyzőkönyvet a váltótörvényszéknek évnegyedenként bemutatni tartozik.“²⁾ Egyébiránt a váltójegyzőnek kiadandó könyv hitelesítéseért a jegyző díjt fizetni köteles. (Vfeltszék 1845. tart.

¹⁾ Vtk. I. r. 132, 133. §§.

²⁾ 1844: VI. 4. §.

13-d. 182. sz.). Ezek szerint az ovásokról két rendbeli könyv vezetettnek, egyik a váltószékeknél, másik ez egyes váltójegyzőknél. Mert az újabb törvény a régiebbet csak pótolja, nem módosítja.

158. §.

Lehet-e több személyek ellen tett ovást egy oklevélbe igtatni?

„Ha ugyanazon helyben több személyek ellen azo ne gy váltó miatt tétetnék ovás, az egymás után kivett ovások ugyanazon oklevélbe igtattassanak; azt azonban, a mi az első ovatban már foglaltatik, például a bemutatott váltó másolatát, a következő ovásokban ismételni nem szükséges; ezen esetben az aláírás és pecsét is az oklevél végén csak egyszer tétessék fel.“¹⁾ De ha az elsőbkek után is feltéteik, mint fölőseleg teljességgel nem árthat.

Itt azon kérdést tehetné valaki: hogyan lehet több személyek elleni ovást ugyanazon oklevélbe igtatni, midőn már az előbbeni megbizottnak ovatolt váltót, tehát a váltót ovattal együtt volt köteles a váltóbirtokos bemutatni? — Felelet: Ugy hogy ugyanazon ovási levél végére többek is folytatólag följegyeztetnek p. o. a főntebbi ovás végén: *Ezen ovás meglétele után st. st.* (lásd 156. §. végén.). Ez után jönne még például:

Ugyancsak december 12-dikén a váltótulajdonossal együtt Füstös Balint előttem megjelent, és névbecsülésből a kifizetést ajánlotta, a váltótulajdonos Busás Ferencs pedig kijelentette, hogy biztosítást viszkeresetét fentartja.

Költ mint főntebb.²⁾

(P. H.)

*Aranyos Balint, s. k.
mint főntebb.*

1) Vtk. I. r. 134 §. — Ha a váltójegyző s más törvényes személy az aláírás és pecsétet csak egyszer akarja fölteni, ezt véleményem szerint akkor, midőn a váltótulajdonos, tehát a váltójegyző is sort tartani köteles' és így minden bemutatás teljesen fölkészített ovatlevelet fog előkérni, azt úgy is eszközölheti, ha az első ovás és az aláírás között a levélben még annyi üres helyet hagy, hogy ezen a többi ovás is, ha szükséges leend, elférjen.

2) Külföldön régebben szokásban volt az ovatlevelek elébe ily forma bevezetést írni:

Jegyzet. „Minden ovásnak külön, habár ugyanazon egy oklevelen több foglaltatnék is, dja két pengő forint; ezenkívül a netalán szükségelt kocsibér megtérítendő.“¹⁾ Mint-hogy pedig a viszkeresetkor egyéb bebizonyítandott költségek közt az ovásiak is megfizetendők: czélszerűleg teszi az eljáró törvényes személy, ha ezeket is az ovási oklevélre tüstént föl-jegyzendi.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A viszkeresetről.

159. §.

Mi a viszkereset?

„A viszkereset a váltó tulajdonosának (vagy meghatalmazottjának) azon joga, melynél fogva“ a jótállóktul (36, 41. §§.), vagyis idegen váltóban „a forгатóktul, és az ntézőtül“, akármimódon el nem fogadott váltó summájának árulékival együtt vagy „kifizetését, vagy biztosítását“ a ki inem fizetettnek pedig (saját váltóban is a forгатóktul) mindig kifizetését „váltójogilag kívánhatja.“²⁾

Itt a törvényben adott fogalom kissé bővebben s magyarázólag adatik elő, a miket a már fentebb többször mondottakból mindenki fog érteni.

Különösen emlékezetbe hozom itt, a mi az Alaptanban (64, 65. §§.) mondatott a viszkereset felosztására nézve, hogy t. i. a viszkereset legelső felosztással 1. elnemfogadás 2. nemfizetés miatti; másik felosztással pedig 1. biztosítási, elnemfogadás

Urunk születése ezer nyolczszáz harminczkettedik évében, római adószám ötödikén, február 16-kára eső csütörtökön, Bécsben, Austriában, Ő Császári s Apostoli Királyi Felseje Első Ferencz uralkodása alatt: NN. által megkerestetvén, st.

1) Vtk. I. r. 135. §.

2) Vtk. I. r. 137. §. f.

de névbecsülés esetében, 2. készfizetési mind elnemfogadás mind nemfizetés esetében. Bővebben lásd alább.

160. §.

A viszkereset feltételei; különösen az ovás közlése.

„A viszkereset következő (három) feltételen alapul“:

1. ha a váltó bemutatott, de a bemutatásnak kívánt sikere nem volt, azaz „a váltó elfogadása vagy kifizetése egészen vagy némely részben megtagadott, vagy nem a szerént ajánlatott, miképen azt a törvény rendel“,

2. „ha ezen tekintetből annak idejében ovás tétetett“;

3. az ovás közöltetett, vagyis „azon forgatóknak és intézőnek. kik ellen a váltótulajdonos viszkeresetet akar támasztani, kellőkép tudokra adatott.“¹⁾

A két elsőbb pont a föntebb mondottakban már bőven kifejtetett, itt csak az utolsóru szólándunk. Tehát

Az ovás közlése háromképen történhetik, t. i.

Az ovástevő az ovást eszközölheti:

1. postán ;
2. illető hatóság utján;“
3. magán uton is²⁾

1) I. r. 138. § — Minthogy azon előzőknek kik a bemutatónak a váltót viszkereset utján biztosították, vagy kifizették, saját előzőik ellen kétségtelen keresetök vagy on, innen azükséges, hogy a bemutató az ovást még azok előzőinek is tudokra adta legyen, kik ellen viszkeresetet akar támasztani, különben, úgy látszik, joggal fogják azok a kielégítést megtagadni, hanemha Császár úrnak igen alapos véleménye szerént az állapítatnék meg, hogy a váltót beváltott előző is azt saját előzőjének bemutatassa s kinemfizetés esetében szinte ovatoltassa. Császár Ferencz : Magyar Váltójog. II. kiadás. 74. §

2) Véltszék 1841 mart. 18- d. 65. szám Hétsz- T. 1841. april 13-d. 1-ső szám.

„Ha a közlés posta által tétetik: az ovási oklevél azon idő elforgása után, mely kivételére van rendelve, (154.§.) a helybeli s ha ott postahivatal nincsen, a közelebbi első postával megindítassék “ Hogy az ovási levél, mint pénzküldésnél szokott, a postán tétessék levélbe s úgy pecsételtessék le, és foglalatja reá vagy a vétel-iratban (recepissében) is röviden följegyeztessék, azt hiszem, kétségtelen, mert különben nem lehetne azt bebizonyítani; ha pedig ezt a posták nem tennék, legcézirányosb hogy váltójegyző tegye azt postára s vezesse jegyzőkönyvébe, kinek bizonytsága e részben is hitelesnek elfogadtatik ¹⁾

„Ha pedig nagyobb biztosság okáért hatósági út választatott: az ovástevő köteles

1. folyamodó levél mellett az ovatot annyi eredeti példában ²⁾ bemutatni, a mennyi személyt értesíteni kíván;

2. a folyamondást az illető (ú. m. váltószékhöz, tanácsához, megyéhez) szinte a föntebbi idő után legfőlebb 48 óra alatt benyújtani.“ ³⁾

Ha a tudósítandó előző helyben lakik, igen természetes, hogy a közlés nem postán, hanem a hatósági vagy magán úton fog eszközölteitni.

„Annak bebizonyítása, hogy akár az egyik, akár a másik annak idejében valósággal megtörtént, ha bár a kézhez adástörténetesen elkéselt volna is, a vizskerestet megindításának igazolására elég.“ ⁴⁾

Azonban ha az ovás magán úton közöltetett, az annak idejében (azon idő alatt mintha a föntebbi valamelyik módon történt volna) eszközölt valóságos kézbesítést p. o. váltójegyző által, kell bebizonyítani, mert ki a törvény kedvezését nem használja, annak teljes bizonyításra van szüksége.

1) Vfeltszék 1842. oct. 27-d. 1094. sz.

2) A Váltók. II. r. 46. §-ában másolat érintetik, azért a vtszékek ezt is elegendőnek tartják. Vfeltszék 1841. ang. 2-d. 301. Hétsz. Tábla 1841. sept. 4-d. 9. sz.

3) Maga a törvényes testület eljárása a Második részben fog előadatni.

4) I. r. 139—141. §§.

161. §.

Viszkereső és a váltóadósok jogviszonyai.

A viszkeresetre nézve a váltótulajdonos és a váltóadósok közt névezetes jogviszonyoknak van helyök:

1. A jótállókat illetőleg:

a. „a váltótulajdonos sort tartani előzői közt nem köteles, hanem szabad választása szerint azt akármelyike ellen indíthatja, ha vele az ovást közölte“;

b. „a forogatók és váltónak kibocsátója egymásért és együttvéve köteleztetnek.“ —

„Ugyanez áll mindazokra, kik valamely társasági bejegyzett kötet aláírnak; ily esetben elég az ovást csak a címvezetőnek adni tudtára.“

2. A főadósokat illetőleg:

„A viszkereset az elfogadó (valamint saját váltóban a kibocsátó) kötelezéseit fel nem bontja,“ ¹⁾ s ezek ellen mind annak, kinek birtokába a váltó viszkereset útján jutott, váltójogi keresete leendő; kivéven idegen váltóban a kibocsátót, kinek az elfogadó ellen Alaptanunk szerint (48. §.) csak közjogi keresete van.

3. Mindeniket illetőleg:

„A váltóhitelezőnek szabadságában áll a váltó kibocsátóját, a forogatókat és elfogadót, mindnyáját, vagy közülök többeket azonegy kereset alá venni, vagy pedig keresetét akármelyik ellen különösen indítani; ²⁾ de a mit a névbeccsülők és előzők viszkeresetéről csak megszorítással kell érteni, mert itt a következők s illetőleg névbeccsült következői ellen (54. §.) sem egyenkénti sem egyetemi keresetnek nincs helye.

Mind ezeket az Alaptanban (különösebben a 68. §-ban) kellőleg felvilágosítottam.

¹⁾ I. r. 142—144. §§.

²⁾ I. r. 155. §.

162. §.

Az előzők` lemondhatnak-e az ovásról.

Szokásban van kivált a francia üzéreknél ¹⁾ részint költségkimelés tekintetéből, részint azért, hogy az ovások által hiröket s hitelöket csorbítatni ne engedjék, akár úgy, mint kibocsátók. akár úgy, mint forgatók az ovás vagy költségek ellen visszautasítás esetében magukra nézve a váltón kivételt tenni, ily formán: *vissza ovás nélkül (retour sans protet)*, vagy: *vissza költség nélkül (retour sans frais)*. Kérdés: a magyar törvény szerint lehet-é ezt tenni, s mi fogatja volna? —

Hogy tenni lehet, kétséget nem szenvedhet, mert a váltó tartalma törvény, vagyis a kötés (tehát a váltói kötés is) törvényt szab a kötő feleknek.

A mi fogatját illeti, minthogy a váltótulajdonosnak okvetlen kell arról bizonyosságának lenni, hogy a váltó kellőleg el nem fogadtatott, vagy ki nem fizettetett (60. §.): ezen esetben az említett kivétel józanúl csak azt teheti 1. hogy a váltótulajdonos szabadságában áll más bizonyóságot is használni nem csak ovási oklevelet, p. o. ha az elnemfogadó maga adna arról tanusító levelet; de mind e mellett joga leend a váltótulajdonosnak ovással is élnie, csak hogy ennek s közlésének költségeit a kivételtevő megtéríteni nem fogja; azt is teheti 2. hogy ha az ovástételben vagy közlésében késedelem történt volna is, ez ellen kifogást nem tehetni.

Hogy más előzőkre nézve, kik ovás ellen ily kivételt nem tettek, az ovás és közlése mulhatlan, érintenem alig szükség.

1) Einert. §. 49.

163. §.

Biztosítási viszkeresetnek elfogadás hiányában, egyszersmind névbecsülés esetében van helye, némi kivétel és feltét mellett.

„A viszkereset tárgya: vagy biztosítás, vagy készfizetés,“ vagy néha mindkettő is együtt (138. §.).

„Biztosítási viszkeresetnek (közönséges elfogadás hiányában de egyszersmind) névbecsülés esetében van helye. Kivétetik

1. ha maga az intézvényezett a kibocsátóra névbecsülésből fogadta el a váltót;

2. ha a másképen, vagy más névbecsülő már adott biztosítást“ ¹⁾. Ezen utóbbi esetben a váltóhemutatónak minden viszkeresete elenyészik. ²⁾

Ezen biztosítási viszkeresetnek múlhatlan feltétele, hogy annak fentartását a bemutató névbecsületi elfogadásnál azonnal kijelentse és az ovási oklevélbe igttattassa, különben elmulasztása lemondásnak tekintetik ³⁾

164. §.

A biztosítás módja iránti egyezkedés.

A biztosítás iránt a felek t. i. a váltótulajdonos, és a megkeresett előző vagy előzők (ha az óvás velők annak idejében közöltetett) egymással értekezhetnek, s akár mely biztosításban p. o. kezességben is megegyezhetnek de „ha meg nem egyezhetnének: a biztosítandó summa vagy készpénzben vagy ingó zálog által tökéletesen fődöztessék. Ha pedig a gondviselés helyére nézve lenne közöttük különbözős, az adott fődözet birói kézhez tetés-

1) I. r. 145, 146. §§. Lásd az Alaptant (65. §.)

2) I. r. 83. §.

3) I. r. 82. §.

sék le; vagy ha (azon fődözet) ily letételre alkalmas nem lenne (p. o. szekér, ló s egyéb állatok), annak gondviselő törvényesen rendeltessék.“¹⁾

165. §.

A biztosítás fogantjai.

A biztosítás részint újabb jogviszonyokat szül, részint a régieket meghagyja.

A biztosított váltóhitelezőre nézve új jogviszony:

„A biztosítás végett (különbség nélkül akárhol) letett, vagy törvényesen lezárt értékre a hitelezőnek váltói záloga²⁾ vagyon, ha bár ez nékie nyilván kötelezve nem volna is“, még pedig“ a váltói kötelezéstől fogva, ú. m. „forgató ellen a forgatmánynak, az intéző ellen a váltónak keltétől.“³⁾

Régi jogviszony:

„A fizetés végetti bemutatás törvényes kötelességtől a váltótulajdonost az adott biztosítás sem menti föl“ úgy hogy „ha késedelmes volt, mind a névbecsülő elfogadó, mind a bemutatató előzői, bár biztosítást adtak, a fizetés alól feloldoztatnak.“⁴⁾

A biztosítás végett megkeresettet illető jogviszonyok:

1. „A biztosítás végett megkeresett előzőnek szabadságában áll, a váltót járulékkal együtt (67: §.) vagy egé-

1) I. r. 147. §. — Hogy a fődözet a fizetés helyére szállitassék, ez sem a dolog természetében (mert itt még nincs fizetés, hanem csak biztosítás), sem a törvényben nem alapszik, kivéven ha a megkeresett előző a váltót magához váltani akarná, mert ez már fizetés volna, a midőn már a váltót is magához veendi.

2) Alább részletesben előadatik.

3) Vtk. I. r. 148. §.

4) Vtk. I. r. 152, 153. §§. Mert a biztosítás csak a miatt adatott, hogy az elfogadás kellőleg meg nem történt, — s a váltót biztosítás után is fizetésig a tulajdonos magánál tartja (65. §.)

szen kifizetni s magához váltani, ¹⁾ — s ily fizetőnek következői a kötelezéstől (azaz mind a biztosítástól mind a fizetéstől egészen) mentesültek, ²⁾ — vagy pedig a kívánt biztosítást teljesíteni.“ ³⁾

3. „Azon előző, ki a váltót egészen magához váltotta, köteles azt lejáratkor a (névbecsülő) elfogadónál fizetés végett a törvényes idő alatt bemutatni.“ ⁴⁾ Mert a váltó kifizetése által az ő kezéhez jött a váltó, ő lön váltóhi-telező, s most már ő köteles a teendőket, tehát nemfizetés esetében ovást is st. tenni.

Kérdésbe jöhet: Vajjon a biztosító vagy a váltót fentebbi módon kifizető élhet-e előzői ellen biztosítási viszkeresettel? —

Kétségen kívül. Mert ő mindazon jogokba lép, melyekkel a váltótulajdonos élt ő ellene s melyeknek eleget tett; a mon-dott törvény is csak a következőket menti föl a kötelezettség alól, tehát az előzőket nem; alább ⁵⁾ pedig a törvény minden biztosítónak világosan viszkeresetet tulajdonít. —

De hát ha az ovás azon előzővel, ki ellen biztosító akar viszkeresetet indítani, nem közöltetett? —

Akkor, véleményemmel bemutató előzőjének nincs joga biz-tosítást adnia (160. §.). Innen minden biztosító, valamint a fi-zető ügyeljen arra, ha vajjon a bemutató az ovást minden ő előzőikkel közölte-e? és ha nem: a bemutató az ovás közlésé-ben késedelmet követett el s a viszkeresettől elesik.

1) Minthogy viszkereset után a viszkereseti költségek is megtérítendőek, az ily beváltás legalkalmasabbau vagy váltóra írt nyugtatványozás, vagy visz-váltó által történhetik.

2) Mert ez egészen hasonló eset ahoz, midőn a váltó valamelyik előb-bi forgatóra újra forgattatott (109. §.), előbbi következőinek ő szinte jót állással tartozik, vagyis mind a követelés, mind a tartozás egy sze-mélyben egyesült.

3) Vtk. I. 149, 150. §§. Hogy kifizetés esetében nemcsak a főntebb elszám-lált okleveleket, hanem a mennyiben a beváltás birói határozat követ-keztében történt, ezen határozatot, röviden minden a viszkeresetet bi-zonyítható leveleket magához veheti, sőt kell vennie, alig szükség erin-tenem.

4) Vtk. I. r. 151. §. összefüggésben az I. r. 107. §-kal.

5) Vtk. I. r. 189. §.

166. §.

Készfizetési viszkeresetnek mind elfogadás
mind fizetés hiányában van helye.

„Készfizetésre indítandó viszkeresetnek van helye

1. Elfogadás hiányában

a. ha a megbizottak, t. i. „az intézvényszerű és szükségbeli útványozott a váltót el nem fogadták, (vagy nem kellőleg fogadták el, névbecsülő pedig nem találkoztak“ (65. §. ¹)

b. „ha a váltó csak részben fogadtatott el, a mindön természet szerint a viszkereset csak az el nem fogadott részre terjed“ (138. §.). ²)

2. Fizetés hiányában

„ha a fizetés egészen vagy részben megtagadtatott“ (143. §.). Kivétel: „nincs helye a fizetési viszkeresetnek, ha valamely váltó a bíróságok által attól, kinek kezénél vagyon, térítvény mellett elvétetik; ³) mindazáltal ha a váltósumma birói kézhez le nem tétetett, a bemutató az előzőktől biztosítást kívánhat.“ ⁴)

¹) Nem minden váltójogász és váltótörvény ösméri el azon elvet, hogy a váltótulajdonosnak elfogadás teljes hiányában is joga volna tüsténti viszkeresetre. — Mert azt tartják, hogy a jótállók csupán azért állottak volna jót a váltó tartalma szerint, hogy fizetés idejekor a váltó kifizettetik, tehát fizetés ideje előtt nem lehetne joga váltótulajdonosnak a viszkeresethez bár a váltó el nem fogadtatott; annyival inkább, hogy még a fizetés idejeig a megbizottak vagy egy, vagy más okból más gondolatra is jöhetnek s lejáratkor fizetni készeknek nyilatkozhatnak. Mi ezekkel, mint az Alaptanban (65. §.) látható, nem tartunk. A magyar váltójoggal többé-kevésbé egyezőleg az el nem fogadott váltóra nézve is fizetési viszkeresetet állapítanak az angol, austriai, orosz, dán, dessauai, porosz, st. törvények. Treitschke. Regress wegen Mangel Annahme. §. 3.

²) Ezen szabályok egészen következetességben állanak a törvénynek főntebb (Vtk. I. r. 99. §.) adott azon szabályával, hogy az el nem fogadott váltó az előzőkre nézve a mennyiben elfogadva nincsen, az ovástétellel azonnal lejárt.

³) Természet szerint, mivel a váltó nincs is kezében, e nélkül pedig a fizetési viszkereset nem is gondolható.

⁴) Vtk. I. r. 154, 188, 189. §§.

167. §.

**A fizetési viszkereset határidejében
megkülönböztetendők.**

Mínt hogy a fizetési viszkeresetet a törvényes idő alatt megindítani, különben elenyészett: ¹⁾ tehát nagyon szükség tudni: 1. mennyi a távolsághoz képesti határidő; 2. a távolság honnan számítatik; 3. maga a határidő micsoda naptól számítatik?

168. §.

**Mennyi a viszkéreset megindítására
kiszabott határidő?**

„A viszkéresetlevél az illető törvényszéknek benyújtassék ²⁾ legfőlebb ³⁾

a. hét nap alatt, ha a viszkéreset ugyanazon egy helyben lakók közt támad;

b. 15 nap alatt ugyanazon megyének különböző helyein;

c. 30 nap alatt, ha egyik megyéből a másik szomszéd megyébe intéztetik;

1) Vtk. I. r. 156. §. — Itt a törvény csak fizetési viszkéresetről szól, természet szerént, mert hogy a biztosítást csak a lejáratig lehet indítani, magában értetik, mert ezután fizetésnek s ha ez megtagadott, fizetési viszkéresetnek lesz helye, s ha a fizetés végetti bemutatásban késedelem történt, semmiféle váltójogi viszkéresetnek nincsen helye. El ne feledjük, hogy itt mindig váltójogi viszkéresetről szólunk; azt se feledjük, hogy a biztosítási keresetről lemondás a fizetési viszkéresetet még nem enyészeti el (137. §.).

2) Mínt hogy a törvény csak a keresetlevél benyújtását rendeli: tehát a viszkéreset áll, ha szinte az első idézés leszállítván, és második keresetlevél beadására levén szükség, ez már határidőn túl adatnék is be. (Vfeltszék 1844. aug. 27-d. 1056.).

3) Hogy a határidő alatt a követelő fél békés úton is próbálhatja kielégítettségét, mondanunk sem szükség.

d. 45 nap alatt, ha az országnak s részeknek bármely távolabb törvényhatóságából avagy Erdélyből származik;

e. 60 nap alatt, Magyarország és részein kívül, de az austriai birodalom határain belül fekvő tartományokból;

f. három hónap alatt Spanyol-, Portugall, Svéd-, Görög-, europai Török- és Oroszországokból, vagy a Közép- és Adriai tenger szigeteiből:

g. két hónap alatt ezeken kívül az austriai birodalomhoz nem tartozó europai egyéb tartományokból (Német-Olasz-, Francia-, Angolországokból st.);

h. hat hónap alatt, Azsiának és Afrikának a Közép- és Feketetenger melléki vidékeiről és szigeteiből;

i. másfél év alatt a föld egyéb részeiből. ¹⁾

169. §.

A távolság honnan s meddig számítatik?

„A távolság számítatik:

1. a bemutatóra nézve ennek lakhelyétől —

2. a kifizető forgatókra nézve

a. kik a váltót előbb váltották be, hogy sem a velök vagy képviselőikkel közlött (birói) határozat itélt dologgá vált, ²⁾ a beváltás helyétől —

b. kik a váltót később váltották be, az eljáró első bíróság helyétől —

1) Vtk. I. r. 158. §. — Hátha külföldi törvényszéken perlik be a Magyarországon lakó előzőt? — Véleménnyel az ottani törvények szerinti eljárás, a II r. 192. és 193. §-ai értelmében, de csupán akkor, ha az ezekben foglalt feltételeknek elég tételik, helyes fog lenni, és átküldő levél mellett Magyarországon végre is hajtatik.

2) A birói határozat 24 óra alatt csak úgy válik itélt dologgá, ha törvényes per-orvoslat ellene nem tételik, vagy ez elenyésztetett). Kelemen. Institutiones juris hung. priv. etc. Lib. III. Editio secunda. §. 139.). Ezekről a második részben leendő szó.

Mindenkor azon előző lakhelyéig, ki ellen viszkeresetet támasztani, vagy folytatni kívánnak.“¹⁾)

Jegyzet. „Ha a bemutató nem ugyanott laknék, hol az ovás tétellett, a viszkeresetlevél bedására kettős határidőt számíthat, ú. m. az ovástétel helyétől lakóhelyéig, és ismét lakóhelyétől az előző lakhelyéig.“²⁾)

170. §.

A határidő micsoda naptól számítatik?

„A viszkereset megindítására nézve fenkitett határidő számíthatik

1. Az ovástevőre nézve:

a. ha az ovást postán közölte: az ovás napjától;

b. ha pedig a hivatalos utat választotta, az ovásnak valóságos kézhez adásától³⁾)

c. a magán útoni közlés esetében szinte az ovás napjától leszen az számítandó, mert miután a magán közlést a főtörvényszékek elfogadták, annak a viszkereset megindítására nézve is nagyobb kedvezést mint a postáni közlésnek, adni nem lehet.

2. Forgatóra nézve:

a. ha a váltót előbb váltotta magához, mint az elene hozott és vele vagy képviselőjével közölt határozat ítélt dologgá vált volna: a kifizetés után következő első naptól;

¹⁾ Vtk. I. r. 157. §.

²⁾ Vtk. I. r. 159. §.

³⁾ Innen látszik, mily nagy kedvezést ad a törvény annak, ki a hivatalos utat választja, mert sokkal több időt enged neki a viszkereset megindítására, mint a postán közlőnek. — Egyébiránt ha bár a viszkeresetlevél beadása és az ovás közléseért folyamodás egyszerre is de külön történik, a keresetlevél elfogadtatik. (Hétsz. 1842. sept. 30-d. 67.).

b. ki a váltót később váltotta be, azon nap után, melyen az ellene hozott határozat ítelt dologgá vált, következő első naptól.“¹⁾

Jegyzetek. *aa.* „Mind ezen határidők megtartandók még akkor is, ha ugyanazon egy keresetben több forgatók foglaltatnak;“ innen ha különböző helyeken laknának, azon határidőt kell megtartani, mely ellen egynek se lehessen kifogása, p. o. a bemutató Pesten lakik, az előzők közül egyik Budán (15 nap), a másik Esztergomban (30 nap), a harmadik Győrben (45 nap), a negyedik Bécsben (60 nap): tehát ha mindezek egy keresetben foglaltatnának, a legrövidebb (15 napnyi) határidő alatt kell a viszkeresetet megindítani. Ha 45-dik napon indíthatnák meg: akkor a budai és esztergomi előzők ellen a kereset elenyészett.

bb. „mindenik a kereset alá vettek közül a fizetés teljesítése után megkívánhatja (sőt el ne mulassza), hogy részére a fentebb (147, 159. §§.) előadott oklevelek (ú. m. a váltó, vagy ha az elfogadás és hátiratok külön váltón vagynak, több váltók; továbbá a fizetést felvevő jogait igazoló oklevelek, végre az ovás felvételéről és közléséről szólók) kiadassanak.

cc. ha pedig közlők a fizetést többen ajánlanák, az elsőbbség azt illeti, ki által több előzők mentesülnek“²⁾ épen úgy, mint a névbecsülő elfogadók és fizetőknél (134, 113. §§.).

1) Ezekből azt is láthatni, hogy ha bár valamely határidő a bemutatóra nézve eltelt volna is, a forgatóra nézve ennek semmi befolyása, p. o. N bemutatónak választása van C, B, A mind helybeli forgatók ellen viszkerettes élni, akármelyik vagy mindnyája ellen együtt az ovásnak kézhezadásától 7 nap alatt viszkeresetet indíthatna, 7 nap eltelte után, egyik ellen sem. Azonban ő a határidő 7-dik napján csak C ellen támaszt viszkeresetet. Ez néhány nap múlva beváltja a váltót, s ezen beváltás után következő 7-dik napon szinte viszkeresetet indít B előzők ellen, és így tovább.

2) Vtk. I. r. 160—163. §§.

171. §.

Fizetési viszkereket tárgyai.

Fizetési viszkereket útján, a viszkereketi számolásba jőnek (vesd össze föntebb a 67. §)

1. „a váltósumma minden lerovás nélkül ¹⁾);
2. a váltósumma kamatja (száztól hat) a (váltói) lejáratától számítva“ (67. §.); ezen kamat váltói lejárat előtt az el nem fogadási viszkereketben (139. §. 5.) kétségen kívül jogtalan volna, minthogy leszámításkor (23. §.) vagy egyébként (20. §.) már egyszer fizette-tett; ²⁾
3. egyéb kiadások és díjak ú. m. az óvás költségei, postadíj, tövábbá váltódíj (Wechselprovision 10. §.), mely száztól egy harmad, s külföldi bélyegdíj.“

Mind ezeket pedig a bemutató hiteles bizonyítványokkal, az előző pedig, ki már a váltót magához váltotta „eredeti számolással köteles igazolni.“

4. váltófolyam, ³⁾ mely folyamjegyzékkel, avagy két kereskedő bizonyítványával igazoltatik. Erre különösen meg-tartandók:

- 1) „minden lerovás nélkül“ nem ok nélkül áll a törvényben, mert lehető, hogy mikor ő vette a váltót, valamit a summából leszámított (23, 24. §§.), de azért lejáratkor az egész summához van joga, mert ő úgy vette a váltót, hogy lejáratkor a fizetés helyén minden további baj s költség nélkül beváltassék, de ez nem történvén, már az elfogadás meg-tagadása miatt is bajba, perbe keveredett; a fizetésnek pedig lejáratkori megtagadása miatt még inkább van joga az egész summához, mert ez őt a lejáratkor már különben is illeté.
- 2) Ezen elv a fóm. Hétsz. Tábla által is kimondatott 1841. april 13-ikán 1-ső sz. a.
- 3) A váltófolyam azon ár (pénzben), melyért a váltók egy piacon a má-sikra bizonyos időben eladatnak (Treitschke. Cours. §. 1.) s hogy ez a váltóbeli számszerinti summánál fölebb is állhat, láttuk az Alaptanban (24. §.); itt is leginkább azon esetről van szó, midőn a váltó drágább a fizetés helyén, mint előző által talán ennek lakhelyén viszkereket ut-ján a váltósumma fejében visszafizetendő pénz. Tehát czeu pénzt még pó-tolnia kell a fizetőnek, mert ha bár a volt váltótulajdonos a váltóért

a. „a bemutató csak azon váltófolyamnak megtérítését követelheti, mely a váltóban kitett fizetés helyén

adott számszeréni pénzt visszakapja, de minthogy ez most ugyanazon summában nem ér annyit, ezen kárát is a jótálló téríti meg, kivéven ha talán a váltóbeli fizetés helyén és pénzben tétetik le a váltósumma, mert ekkor ott kapja meg pénzét a váltótulajdonos, hol megígértetett neki s ő ezen ígérettel még akkor megelégedett, mikor a váltót megvevé. Ezekből az is látszik, hogy főleg akkor van helye a váltófolyamnak, ha nem a váltóban kitett fizetés helyén fizettetik ki a váltósumma, és hogy mikor váltófolyamról beszélünk, akkor mindig két különböző, ki-vált távol, többnyire különböző országokban levő helyek s váltópiacok vannak kérdésben, (p. o. a 30. §-ban az utolsó példa, melyet az olvasó különös figyelemmel többször is olvasson meg). A leszámítolattal pedig a folyamat teljességgel nem kell összezavarni, (Alaptan 23. §.); jól-lehet a váltó folyamára annak is befolyása van, (Alaptan 24. §.). Folyam-jegyzéknek (Curs-Zettel) pedig hívják azon jegyzéket, melyet a börze (tőzsde) napjáni összejövetel végével az erre megbízott alkuszok az azon napon történt s általok külön-külön följegyzett váltói adásvevések-ből összehasonlítva s közép számmal kiszámítva felírnak. Két rovatból (rubricából) áll, egyik czime: pénz, (A=argent), a másiké: váltó (L=lettre). A pénzrovatba írnak, ha a pénzt keresték vagyis a váltót árulták jobban, azaz több árus mint vevő volt a megnevezett váltóra nézve, a váltórovatba ellenkező esetben, p. o.

Bécs Martius 1-sőjén 1837.

Váltófolyamok.

	A.	L.
Ágosta szokásra	100 ¹ / ₂	—
London kelet után két hónap . .	—	9. 58.
Páris 1 kelet után két hónap . .	118	—
rövid látra	—	—
st. st.		

Ennek megértésére tudnunk kell, hova micsoda pénzben történik a számítás p. o. Londonba sterlingekben. Egy font sterling, austriai pénz belső értékében körül belől tizedfél forint, a folyamjegyzékben pedig látjuk, hogy a váltófolyam 9. 58 vagyis 9 ft. 58 kr. azaz a kinek a fennírt napon Londonba fizetni valója volt, Londonra szóló oly váltót

(vagyis a váltóban kitett fizetés helye és azon hely között, hol a váltó az előzőtül bevátatik) fennáll;“ mert neki ha másutt s kivált más pénznemben fizetnek, a fizetés-helyi teljes váltó-értékhez van joga; például Londonban volt a fizetés helye, a londoni bemutató, nem kapván meg tukványzottól a fizetést, bécsi előzőjére Bécsben viszkeresetet indít, a bécsi előző azon időben, mikor a főntebbi folyamjegyzék kiadatott, oly arányban volt köteles fizetni, hogy egy font sterlingért 9 ft. 58 kr. (nem tized fél forint) számítassék, mert azon időben egy font sterling Bécsben 9 ft. 58 krt ért.

keresett vagy akart venni, melyben ő, hogy azt londoni hitelezőjére forgathassa, (30. §-ban utolsó példa) mint rendelő (igazi küldő) legyen beírva, Londonra szóló, (kelet után két hónapra fizetendő) váltóbeli egy font sterlingért 9 ft. 58 krt (közel 10 ftot) ígért, tehát a mondott napon s mondott helyre a váltó drágább volt mint a pénz s amaz kerestetett. — Jól jegyezzük meg, hogy ezen példában a váltóévvő mint rendelő vagyis intézvényes (ki az értéket fizeti) fordul elő, a váltóadó (bankár) pedig mint tukványzó (kibocsátó). — Lássuk a párisi esetet. Párisba számlálnak frankokban, még pedig a folyamjegyzéken mindig 300 frank értetik. Egy frank a mi pénzünkben 23 ezüst kr., tehát 300 frank annyi mint nálunk 115 ft. Úgyde a folyamjegyzékben 118 (ft.) áll, vagyis a kinek azon napon Párisban követelni (nem fizetni) valója volt (mert a jegyzék szerint — A-betű alatt — pénzt kerestett), úgy kereste a pénzt, hogy egy Párisra szóló váltóba 300 franknyi érték helyett 118 pftnyi értéket ígért (mint váltóadó, leginkább tukványzó) beírni, vagy — a mi egyre megy — 118 pft helyett a kibocsátó 300 franknyi (115 ft.) érték kifizetésével is megelégszik, itt tehát ez lesz a váltóadó, a váltóévvő (bankár) pedig mint rendelő fog a váltón megjelenni. Tehát látjuk, hogy itt már a pénz kerestetett, tehát a pénz volt drágább mint a váltó. — Az egy font sterlinget s 300 frankot pedig, mint látjuk, nem irták ki a folyamjegyzéken, mivel ezek állandó értéknek (unveränderliche Valuta), a kiirtakat pedig váltózó értéknek szokták nevezni. Például a Párisra szóló jegyzéket egészen így kellene kiírni: Egy Párisra szóló (kelet után két hónapra fizetendő) váltónál 300 frank készpénzért 118 ftnyi érték beírása ígértetik.

Ezen folyamnyilvánítás oda is szolgál, hogy ha valamely szerződő felek között azon napon semmi határozott egység nem történt, azon elővélemény van rólok, hogy a váltófolyam szerint alkudtak.

b. az előzőt pedig (saját előzőjétől) azon váltófolyam illeti, mely a váltó (általa történt) beváltásának helyétől azon helyre, hol az ő előzőjének a fizetést törvény szerint teljesítenie kell, divatban vagyon,“ mert kitkit azou egész érték illet, melyet a váltóért fizetni köteles volt, s ezen érték különböző piacok között csak a fizetés helyéni váltófolyam által egyenlítettetik ki; például a mondott bécsi előző ismét párisi előzője ellen indítván viszkeresetet az általa talán fizetett 115ft. helyett nem 300 frankot fogott követelni, hanem annyit, mintha a párisi előző 118 ftal volna adósa.

c. „ha az említett helyek között váltói közvetlen közlekedés nem volna, (p. o. még jelenleg Pest és a párisi, londoni s más európai váltópiacok között): váltófolyam a legközelebbi (tehát bécsi) váltópiacz szerént számítandó.“¹⁾

172. §.

A viszváltórul.

„Ha a váltótulajdonos viszkeresetét a kibocsátóra vagy valamely előzőjére intézendő viszváltó által kívánná eszközölni: ezen viszváltó törvényes foganatjára nézve egyéb váltóktul teljességgel nem különbözik.“²⁾

A viszváltót lényegében az Alaptanból (66, 67. §§.) már ismerjük. Hogy valamint a viszkereseti, úgy a viszváltói summa és jog is a szükséges számolásokkal, oklevelekkel igazoltassék, s hogy valamint a viszkeresetet a váltótulajdonos tettség szerént akármelyik előzője vagy többek ellen indíthatja, úgy élhet viszváltóval is, és ezt akármelyik előzőre akár többekre valamint több intézvényezett-, vagy szükségbeli útalványozottakra is tukványozhatja, st. a mondottak után magában érte-

1) Vtk. I. r. 164—167. §§. — Hogy hazánk kebelében ily váltófolyamokul még most szó sem lehet, nem szükség magyaráznom. Mert még ninesenek váltópiacaink, vagyis nagyobb városainkban váltótőzséreink.

2) Vtk. I. r. 168. §.

lik, mert viszkereset helyett van; valamint az is, hogy a viszváltó csak idegen lehet (saját rendeletre is), mert a kibocsátó nem maga akar fizetni, hanem adósa által fizettetni. Jó lesz a kibocsátónak felírnia: *ezen viszváltónál fogva* (100. §.), mert ez fogja bizonyítani, hogy az előző, ha majdan fizetett, viszkereset útján fizetett, tehát a viszváltó kibocsátója ellen, bár közjogi úton, viszkeresetet nem indíthat, mert fődözve, vagyis a főváltó megtérítésével adós volt. — Nevezetes itt a törvény azon megjegyzése: „egyéb váltóktul törvényes foganatjára nézve teljességgel nem különbözik,“ a mi azt teszi, hogy azzal épen úgy üzérkedhetni, azt épen úgy s a szerént kell bemutatni st. mint más váltókat. ¹⁾ — De kérdés:

Hát elfogadni az intézvényezett tartozik-e?

Ezen kérdésre a váltójogászok „igen“nel felelnek. Mert, úgy mondják, ha nem fogadja el, az ovás és viszkeresethöz szükséges levelek ügyis a bemutató kezénél levén, ez az el nem fogadót tüstént viszkereseti perbe foghatja. — Azonban, még akkor is, ha a viszváltó melletti minden számolás rendében van, a magyar jog szerént ennek egy kis bibéje lehet. Ugyanis törvényünk világosan és pontosan megszabta a viszkereset megindítására szolgáló határidőt. Innen önként következik, hogy a viszváltóban a fizetés ideje tovább ne terjedjen, mint a viszkereseti határidő, p. o. ha a bemutató és viszkereseti joggal élő Pesten lakik, s az előző, ki ellen a viszkereset volna indítandó, Debreczenben; ha amaz az ovást postán közlötte: a viszkereset megindítására az ovás napjától 45 napi határidőt számíthat, tehát a viszváltót is, hogy el nemfogadás esetében, az el nem fogadó ellen viszkereset indíthatassék, okvetetlen úgy kell kibocsátani, hogy a lejárata a 45d. napot megelőzze, mert különben a viszkereset megindítására szabott határidő el fogna enyészni. ²⁾

¹⁾ Ezekből láthatni, hogy a viszváltónak kettős minősége van: mint váltó, és mint viszkereset. Innét magyarázhatni ki a viszváltók természetét s ebből folyó minden körülményeket is.

²⁾ A törvény általában viszkeresetről szól, tehát úgy látszik, hogy biztosítási viszkereset helyett is élhetni viszváltóval, annyival inkább, mert a biztosítás végelt megkeresett előzőnek is szabadságán áll biztosítás

De ha a váltó elfogadtatott, akkor az elfogadó és viszváltói bemutató s hitelezők közt kötés-újítás (novatio) állott elő, s a visztukványzott (der Rückbezogene) már nem mint előző, hanem mint elfogadó köteleztetik; azonban előzői, vagy a főadósok ellen viszkeresete annak idejében mindig fenmarad. — Ha az előző nem a viszváltóra, hanem csak mint viszkereseti úton akarja a főváltót beváltani, erre kétségen kívül joga van, mert a viszváltó mind bemutatójának mind kibocsátójának mindegy, akármely úton jutnak pénzükhöz.

173. §.

N é v b e s ü l ő k v i s z k e r e s e t e .

„Névbecsülők, (és az ezeknek jogával bíró szükségbeli utalványozottak ¹⁾ kik a váltót kifizették, az irántok váltóilag lekötelezett személyek ellen,“ azaz névbecsült és ennek előzői ellen (53—54. §§.) „vizzkeresetök eszközésében ugyanazon törvények alatt állanak, melyeket a váltónak tulajdonosa követni köteles volt volna“ ²⁾ tehát kötelesek magukat a határidőhöz tartani, st. de joguk van költségeiknek s minden járulékoknak követelésére, valamint viszváltókkal élésre is, de csupán a névbecsülték s ezeknek előzői ellen (54. §) st. st.

helyett a váltót egészen magához váltani, a mit alig tehet alkalmasabban, mint viszváltó kifizetésével. Mindazáltal itt is nagyon ügyelni kell a vizzkereset megindítása végetti határidőre, hogy, ha a visztukványzott (der Rückbezogene) a viszváltót el nem fogadná, ellene biztosítási vizzkereset indíthatassék.

1) Vtk. I. r. 114. §.

2) Vtk. I. r. 169. §.

II. Némely rendkívüli esetekről a váltó beváltásában

TIZEDIK FEJEZET.

A váltóbeli szabálytalanságokrul általában;
és az elveszett váltókrul különösen.

174. §.

Mely esetek alatt értünk váltóbeli szabálytalanságokat?

Váltóbeli szabálytalanságok e következő esetek:

1. „Ha a bemutató jogainak igazolására szükséges okleveleket előadni nem tudná;“¹⁾ mely esetről már fentebb (147. §.) szólánk;
2. „ha a hátiratok sorában hézag találtatik;
3. ha valamely hátirat hamis, vagy hamisított, vagy
4. érvénytelen (azaz oly személytől vette eredetét, ki arra jogosítva nem volt, p. o. csődület alatt lévő- s más nemképestől);
5. ha maga a váltó hamis, vagy hamisított;
6. ha a váltó kifizetése valamely polgári vagy büntető bíróság által tiltatott volna meg;
7. ha valamely váltó a bíróságok által attól, kinek kezénél vagon, térítvény mellett elvételik;
8. ha a váltó elveszett“²⁾ — Lássuk bővebben.

¹⁾ Vtk. I. r. 120. §.

²⁾ Vtk. I. r. 10 fejezet. —

175. §.

Általános kötelességek a váltóbeli szabalytalanságok eseteiben.

A váltóbeli szabalytalanságok eseteiben általános kötelességek:

1. A váltóadósok letételre köteleztetnek, azaz a váltósummát vagy birói, vagy közmegegyezés szerint magán-személynél ¹⁾ a dolog rendbehozataláig, vagy a törvényben kiszabott időpontig biztosítás végett letenni tartoznak.

2. A váltóbirtokos köteles a váltót, ha még szükséges volna, bemutatni, ovatoltatni, st. némely esetekben pedig (ú. m. ha a forgatmány hézagos, hamis, vagy hamisított, vagy érvénytelen) azt szinte letenni ²⁾

3. A bíróság köteles a letételekről a feleknek bizonyítványokat adni, magának jegyzőkönyvet tartani, a váltót, ha szükséges, kereset végett visszaadni, st. — Lásuk részletekben.

176. §.

A hátiratok sorábani hézag.

„Ha a hátiratok sorában hézag találtatik.“ a következőket kell különösen megtartani:

1. Az intézvényezettre nézve:

„Az intézvényezettnek a váltót, bár ennek hátiratai sorában az elfogadáskor már volt hézaga, s az elfogadás feltétlenül történt, a hézag utáni hátiratok részére kifizetnie nem szabad, hanem, ha a váltóbirtokos a váltót akár előbb, akár a fizetés alkalmával a törvényszéknek általadja: az intézvényezett a váltósummát birói kéznél, vagy pedig köz megegyezéssel választandó magán-személynél letenni tartozik; különben, ha a váltót ki-

¹⁾ Vtk. I. r. 10. dik Eejezet. II. r. 52. §.

²⁾ Vtk. II. r. 55. §.

fizeti, a hézag előtti utolsó hátíratosnak azzal együtt, ki a váltósumma megtérítésében marasztaltatik, köztörvény szerint ¹⁾ egészen felelős²⁾; még pedig ezen hézag látomásiba levén (69. §.), hogy az intézvényezettet erre valaki figyelmeztesse, vagy e miatt a fizetéstől eltúltsa, épen nem szükséges. Ugyan ezek tartoznak kétségen kívül minden más elfogadókra, és a saját váltóban a kibocsátóra is:

2. A bemutatóra nézve:

„A bemutató is tartozik a kérdéses váltót ugyanazon birói hatóság előtt, hol a summa letéttetett, legfőlebb harmad nap alatt szintén letenni; különben a letétt summa a letevőnek visszaadatik, ki ez által a letetésnek bejelentett okából származható minden károsítás iránt a felelet terhétől ment leend³⁾”

3. A bíróra nézve:

„Ha az adós a váltóbeli summát (s a bemutató a váltót szinte) letette: azt a bíróság, vagy törvényes személy, ki előtt a tetétel történt, a váltóra följegyzi, s a letevőnek arról bizonyítványt ad (a mely itt egyszerismind olvas helyet is szolgál), a bemutatónak pedig a váltót, előbb azon vagy toldatján a tapasztalt hézagot megjegyezvén, visszaadja, s mindeneiket aláírásával s pecsétével megerősít⁴⁾. — Mihelyest pedig az illető úton behoznyítatik, hogy a váltósumma kinek tulajdona, a letett summa azon tulajdonosnak tüstént kiadandó.“ ⁵⁾

¹⁾ Innen úgy látszik, hogy a hézag előtti utolsó hátíratosnak köz törvény szerint kell jogát keresnie, a mi természetes, mert hézagról vagyis olyasmiről van szó, a mi a váltón nem foglaltatik, de a váltó sincsen a hézag előtti hátíratos birtokában. Egyébiránt maga a hézag utáni hátíratos, kinek kezében van a váltó, tulajdoni jogát vagyis a csak látzólagos hézagot váltótörvénytől előtt is behoznyíthatja.

²⁾ Vtk. I. r. 170., 171. §§.

³⁾ Vtk. II. r. 55. §.

⁴⁾ Vtk. I. r. 172. §. — A birói ezen eljárásról s mondott bizonyítványról is bővebben a II. részben ötödik fejezetben szólunk.

⁵⁾ Vtk. I. r. 175. §.

4. A hézag utáni előzőkre nézve,

„A bemutató valamint letétel esetében, úgy akkor is, ha mind a letétel mind a fizetés megtagadatik, a hézagig (azaz hézag utáni) ¹⁾ előzők ellen viszkeresettel élhet.“

5. A hézag előttiekre nézve:

„Hogy ha pedig a bemutató letétel után viszkeresetileg a hézag előtti forgatók ellen fordulna“ ezek mind a fizetést mind a letételt tagadják meg, különben tulajdon viszkereseti jogait veszítik el. De ha az intézvényszerzett a letételt nem teljesitené (a fizetéssel semmikép sem lévén köteles): a hézag előtti forgatók egészben és egymásért a váltósummát, ha a váltó is letétezik, (épen úgy) kötelesek letenni“ ²⁾ mint fõntebb az intézvényszerzetrõl mondtuk, s a birói eljárás is ugyanaz.

177. §.

Ha a hátirat hamis, vagy hamisított,
vagy érvénytelen.

„Ha a hátirat hamis, vagy hamisított, vagy oly személytõl vette eredetét, ki arra hogy hátiratot tegyen, jogosítva nem volt p. o. csõdület alatt áll“ —

Általános szabály:

„A váltó elfogadása vagy kifizetése ellen letiltásnak van helye (69. §), t. i. az intézvényszerzett vagy (szükségbeli) útványozott, vagy más fizetõ a fenforgó oknak közlése mellett intetik, hogy annál fogva a váltót el

¹⁾ Véleményemmel a hézagig való előzők alatt a hézag utániak értetnek, mert különben képtelen, hogy itt a hézag előttiék ellen a törvény a bemutatónak viszkeresetre szabadságot adna, a következõ §-ban pedig azon előzőknek, mind a letiltást mind a fizetést megtiltáná, ilyen perlekedõsdit a törvény nem parancsolhat. De a hézag utáni forgatók, következõiknek nem is letétellel, hanem valóságos fizetéssel tartoznak (109 §.) s ezen értelemben igen helyén van a törvény rendelete.

²⁾ Vtk. I. r. 173—175. §§.

ne fogadja, vagy ki ne fizesse; ugyan ez áll saját váltóban a kibocsátórul is. ¹⁾

Különös szabályok

1. Elfogadás előtt: „ha a letiltás következtében a váltó el nem fogadtatik, az el nem fogadásnak ezen oka az ovási oklevélben különösen megjegyeztessék, és az ovás minden előzőkkel közöltessék ugyan: viszkeresetet azonban a váltó kifizetésére legközelebb, egyenesen a letiltó ellen kell támasztani, hogy ez a váltóperben ellenvetéseit bebizonyítsa, és egyszersmied a váltóper kiemeneteléig biztosítást adjon.“

2. „Elfogadás után: azon szabályoknak van helyök, mint a hézagban; de csak ezen esetekben:

a. ha a kérdés alá vett hátiratnak megtekintésből vagy egyéb bizonyítványokbul a letiltás alapjának valószínűsége kitetszik;

b. bár a támasztott kérdésnek alapja nem valószínű, de a bemutató ösmerellen vagy épen gyanús személy volna; mert ha a letiltás alapja sem valószínű, s a bemutató sem gyanús személy: a váltót ki kell fizetni “²⁾

3. Mind a váltónak mind a váltósummának letétele után: a letiltó tartozik a letiltás igazolására intézett keresetét a bemutató ellen az illető váltótörvénszék előtt a letétel napjától számítandó legfőbb 14 nap alatt megindítani; ³⁾ ellenkezőleg a letiltás ereje megszűnik, (kinek-kinek a mi őt illeti, úgy mint) a pénz a bemutatónak, a nyugtatványozott váltó pedig a letétezőnek adatik által. ⁴⁾

4. ha a váltó le nem tétetnék, épen azon szabály áll, a mi a hézagnál (176. §. 2.) előadatott.

¹⁾ Vtk. I. r. 176, 180. §§.

²⁾ Vtk. I. r. 177—179. §§.

³⁾ Össze ne zavarjuk ezt a főntebbi, 1-ső szám alatti szabályal, a hol még elfogadás nem is volt, mikor a letiltó ellen indítatik viszkeresett; itt pedig (3. szám alatt) a váltó s váltósumma letétele, tehát elfogadás után a letiltó indít a bemutató ellen keresetet.

⁴⁾ Vtk. I. r. 184. §. — A bíró által kiadandó bizonyítványról, s annak egyéb eljárásáról, mint főntebb is érintettük, a II-ik részben szólunk.

178. §.

Ha a váltó hamis vagy hamisított.

Ha a váltó hamis:

„Azon váltót, mely egyszer elfogadtatott, kifizetni az elfogadó még akkor is tartozik, ha a váltó egészen hamis volna; azonban a csalárdsággal élők ellen minden jogai fenmaradnak.“ Ezen törvény természet szerint, de az újabb törvény magyarázata szerint is, azon esetről szól, ha „az elfogadási aláírás“ valódi, azaz „nem tagadtatik“ vagy valódinak be bizonyítatik. Mert „ha épen maga az elfogadási (illetőleg kihocsátási, forgatási st.) aláírás hamis volta bizonyítatik be, a heperlett adós feloldoztatik“ a váltóhamisítóra pedig bűnvádi kereset mondatik, s e végett az irományok az illető törvényhatósághoz áttétetnek ¹⁾

Ha a váltó hamisított:

„Ha valamely magában igaz váltó meghamisítatott, az elfogadó a váltónak csak elfogadáskori tartalma szerint köteleztetik és hogy az elfogadás a hamisítás után történt, a hitelező köteles bizonyítani, különben az a hamisítás előtt történtnek tekintetik;“ ²⁾ az illetőnek csalárdsággal élők elleni jogai természet szerint itt is fenmaradván.

Ezen rendeletek kissé bővebb megvitatást kívánnak.

Itt két fő kérdés adja elő magát:

1. jogos-e, hogy a hamis vagy hamisított váltó elfogadója fizetésre szorítatik?
2. a csalárdsággal élők elleni keresetnek hol, miként s mikor van helye?

1) 1844: VI. 6. §. és 28. § B. alatt. Ez utóbbi törvény szerint, minden, ki hamis váltót készít, váltót hamisít, vagy ilyeneket tudva használ, mint tolvaj, a károk és költségek megtérítése mellett 8 évig terjedhető rabsággal büntetendő.

2) Vtk. I. r. 185, 186. §§. Ha a váltó szövegében a lényeges kellékeken szembeötölő igazítások tapasztaltatnak (úgy hogy az eredeti tartalmat tisztán ki sem lehet venni), a fölperes egészen is elmozdítatik, például Hétsz. 1842. nov. 19-d. 1121/so sz. Vfeltszék. 1844. aug. 26-d. 1040. Hétsz. 1845. július 7. 97. sz.

A mi az elsőt illeti: az elfogadónak egészen szabad tetszésében állott a váltót, mikor az neki a fizetés végett bemutatott, a legszigorúbban megvizsgálni, különösen pedig, ha már tudósítványt kapott, ezzel összehasonlítani, ha pedig nem kapott, vagy pedig a váltó különben is „*tudósítvány nélkül*” kitétellel bocsátatott ki, az őt illető titkos számot (t. i. hanyadik váltó az, melyet ugyan azon tózsérpajtásá már reá azon évben tukványozott) a saját könyvében lévővel (100. §.) összevetni; s ha mind ezt elmulasztá, a hiba az övé, tehát, ha netalán kára volna is, az övé. A váltójognak oly kifogást, hogy talán a váltó hamis vagy hamisított megengedni lehetetlen, (mindig feltéven hogy maga az elfogadási aláírás valódi). Mert elsőben: mivel is bizonyíthatná ezt be? — Vagy a talán későbbben kapott tudósítvánnyal, vagy a kibocsátónak, avagy valamelyik előzőnek, a kinek t. i. a hamisság vagy hamisítás értesőkre esett, figyelmeztető vagy elültő levelével. — Ügyde ez mind a váltón kívül történik, tehát a váltói törvénykezésben semmit sem bizonyíthat.

Továbbá a pusztá üres szóvali kifogást még kevésbe lehet a váltójognak megengednie. Mert akkor valamennyi elfogadó, ha fizetni kedve nem volna, minden váltót hamisnak vagy hamisítottnak keresztelne, s a valóságnak bebizonyítása t. i. a kibocsátó alírásának vagy könyvének is megtekintése, és összehasonlítása végett, a pert talán más törvényszékhez, sőt gyakran épen más országba kellene útasítani. De a pusztá kifogás bebizonyítás nélkül rendszerént még a közjogban sem fogadtatik el, tehát annak váltójogban, midőn a váltótartalma s formája tökéletesen bizonyít, (különben a kifogástevőnek aláírása valódi) annál kevésbé lehet helye.

De vajjon, — ezt kérdehetné valaki — nem volna-e itt is mint más szabálytalanságokban, addig míg a családság vagy valóság kivilágosúl, legalább létének helye, nehogy a csalárd netalán a pénzt fölvegye s azzal tovább álljon?

Fontos ellenvetés, de a váltótörvény, midőn a váltón magán látomás szerint minden rendében vagyon (s maga az elfogadó aláírása valódi), elvei szerint, mást nem rendelhet, s a váltóíró mást nem ítélhet, mint a mi a váltón foglaltatik;

hisz még akkor is, midőn azon okbul, hogy a hátírat hamis, hamisított, vagy érvénytelen, eltűnés történt, (mint a föntebbiekből tudjuk) azt parancsolja, hogy „ha a kérdés alá vett hátíratból vagy egyéb bizonyítványokból (melyek alatt a leltítés is értetik) a támasztott kétségnek alapja nem valószínű: a váltót ki kell fizetni.“ Tehát annyival inkább ki kell azt fizetni, midőn maga a váltó hamissága elleni kifogásnak semmi alapja nincsen.

Azonban váltójogunk a károsodás ellen itt is segéd eszközt nyújt, a mit a másik főkérdésre adandó feleletben világostunk fel. Ugyanis

Midőn törvényünk azt mondja: „a csalárdsággal élők ellen a fizetőnek minden jogai fenmaradnak“, ez nem tehet mást, mint azt: bizonyítsa be az illető törvényszéken, tehát a csalárdságban bíraskodható törvényszéken, és így a köztörvény útján hogy csalás van a dologban. Úgyde mindjárt a következő **187, 188. §§**-okban arról is rendelkezik váltójogunk, mit kell tenni, „ha a váltó kifizetése valamely polgári vagy büntető bíróság által tiltatott volna meg,“ vagy „a váltó (ugyanezen) bíróságok által attól, kinek kezénél vagyon, térítvény mellett elvéttetik.“ Ez más alakban nem tehet mást, mint ezt: a polgári vagy büntető hatóságnak joga van, ha a szükség ugy hozza magával, a váltó kifizetését megtiltani, vagy a váltót térítvény mellett a birtokos kezéből el is venni. Már pedig hol lehet erre nagyobb szükség, mint mikor a fizető ezen hatóságok előtt csalás és csaló ellen panaszkodik. S ime törvényünk több rendeleteit egybehasonlítva, szépen ki jó ezen szabály: „a váltót, ha egyszer elfogadtatott (vagyis az elfogadási aláírás valódi) kifizetni az elfogadó (a váltójog szerént) még akkor is tartozik, ha a váltó egészen hamis volna; azonban a csalárdsággal élők ellen (az illető köztörvény útján) minden jogai fenmaradnak; a polgári vagy büntető bíróság pedig (mely előtt a csalárdság ellen panasz tétetett) a váltó kifizetését (ha helyét és szükségét látja) megtilthatja, vagy a váltót (a szükséges összehasonlítás végett) a birtokostul térítvény mellett el is veheti.“ — Mi legyen aztán a fizető kötelessége a mondott esetekben, a következő **§§**-okban adatik elő

Az újabb törvény (ú. m. 1844: VI: 28. §-a) azt is megengedi, hogy a váltó hamisságát vagy hamisítását, ha ez előtte már bebizonyított, maga a váltótszék ítelet által kimondhassa s a bűnpert megrendelhesse, azonban maga a bűnper valamint a további szükséges nyomozások st. a büntető bíróság köréhez tartoznak, jöllehet a hamisság kinyomozására szükséges tiszti vizsgálatokat az illető elnöki úton a váltótszékek is megrendelhetik.

Egyéb csempéskedéseket a váltótörvényszékek a fenyítő-törvényszékeknek be szoktak jelenteni, például a ki pazarlónak kihirdettetett és mégis váltói kötelezettségeket vállalván magára, másokat károsít. Vfeltszék 1845. január 21-d 4. sz. január 31-d. 111 sz.

179. §.

Ha a váltó kifizetése valamely polgári bíróság által tiltatott volna meg.

„Ha a váltó kifizetése valamely polgári vagy büntető bíróság által (p. o: mint imént láttuk valamely csalárd-ságróli panasz következtében) tiltatott volna meg¹⁾ a váltótulajdonos mind a mellett is a váltót bemutatni és ovást tenni, az elfogadó pedig a pénzt birói kézhez lenni köteles.“

180. §.

Ha valamely váltó a bíróságok által a birtokostul térítvény mellett elvétetik.

„Ha valamely váltó a (polgári vagy büntető) bíróságok által attól, kinek kezéül vagyon, térítvény mellett elvétetik, a váltó birtokos szinte bemutatással s ovatoltatással, az elfogadó pedig a pénz letételével kö-

¹⁾ A mennyiben erre jogosítva van, (Vfeltszék 1843. majus 10-d. 449. sz.).

teles.“ Hanem „ez esetben készfizesési viszkeresetnek helye nincsen (mert a váltó nincs is a tulajdonos kezében); hanem ha a váltósumma bírói kézhez le nem tétetett, a bemutató (az ovásnál és közlésénél fogva) az előzőktől biztosítást kívánhat, a mely jog azon előzőt is, ki biztosítást adott, fogja saját előzői ellen illetni ‘ 1) mint a máskor mondtakból is tudjuk.

181. §.

Ha a váltó elveszett.

Ha a váltó elveszett, (a mi alatt az ellopatás is értetik), szabályok

1. elfogadás előtt:

„Annak, a ki a váltót elvesztette, joga van a váltó megsemmisítését azon váltótörvényszék által, melynek körében a fizetés történendő volt volna, következőleg eszközölni: A törvényszék 45 napi határidőt rendel, mely azonban nem előbb, mint a lejárat utolsó napját követő napon kezdődik, bár a megsemmisítést tárgyazó folyamodás előbb benyújtott volna is. Ha pedig a lejárat a bemutatástól volt számítandó ezen bemutatás még meg nem történt vagy bármely okból a lejárat nem tudathatik, a 45 napi határidő a váltószéknek a váltó megszemmisítése iránt hozott végzése keltét követő napon kezdődik.“

2. elfogadás után:

„Ha az, ki a váltót elvesztette, az elfogadást egyéb próbák (p. o. tanúk) által bebizonyítani képes volna: az elfogadótul a váltósummának bírói kézbe tételét megkívánhatja ugyan, köteles azonban a váltó megsemmisítése végett az illető váltószéknél keresetét a letételtől számítandó 8 nap alatt megindítani, ellenkező esetben a letett summa a letevőnek visszaadatik.

Ugyan ez határoztatik a tulajdon vagy saját váltókat illetőleg a kibocsátóra nézve is, (tehát ha a kibocsá-

1) Vtk. I. r. 187—189. §§.

tás másképp békonyítható, a kibocsátó is letétellel tartozik), a forgatók azonban e köteleseégtől mentesek“, de nem a fizetéstől akkor, ha netalán a köztörvény útján, az, hogy mások kárával gazdagodának, bebonyítatnék.

„Mind ezen eljárásnak pedig a váltótörvényszék előtt ugyan, de nem a váltójogi szokott rend szerint van helye.“¹⁾ Mert a hol váltó nincs, (minthogy elveszett), váltójog sincs

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A zálog- és megtartási jogról, mint a váltótulajdonosnak különös kiváltságairól.

182. §.

A váltói zálog.

A váltói zálogjog azon jog, melyet a váltóbitelező a váltóadósnak valamely ingóságára nézve szerez²⁾ A váltónak pedig a váltóhitelező birtokában kell lennie, úgy hogy például kereskedői könyvek tételeivel váltók előmutatása nélkül zálogjogot gyakorolni nem lehet.³⁾

A zálogjog szerzettetik 1. magán de tetteges⁴⁾ általadás útján (szerződés vagy végrendelet következtében); 2. megtartásnál fogva;⁵⁾ 3. pedig biztosítási avagy végrehajtási összeírás és birói lezárás által.⁶⁾

Ezen végrehajtási összeírás- és lezárásból eredhető zálogjog a váltótörvényszékek illetősége alá tartozó áruszerzési kötésekre is kiterjesztetik. (Vfeltszék 1841. nov.

1) Vtk. I. r. 190—192. §§. 1844: VI: 7. §.

2) Vtk. I. r. 193. §.

3) Vfeltszék 1842. aug. 8-d. 691. és Hétsz. 1842. nov. 21-d. 95. sz.

4) Vfeltszék 1842. július 11-d. 512. sz. 1842. nov. 10-d. 1127. Hétsz. 1843. aug. 24-d. 126.

5) Vtk. I. r. 198, 200. §§. A megtartási jogot lásd alább.

6) Vtk. I. r. 148, 200. §§. II. r. 153. §.

22-dikén 544. és Hétsz. Táblán 1842. január 10-dikén 27. sz. alatt.)

183. §.

A vált tulajdonosnak a zálogjogból eredő különös jogai és kötelességei.

Általában:

„Ha a váltótulajdonos valamely ingó javakra zálogjogot nyert, ezen joga még akkor is megszorítás nélkül fennmarad, ha időközben a zálogosító ellen csődület támadott; s ő a csődületi bírósághoz kötve nincsen, ¹⁾ hanem abból magát vagy maga az alább mondandók szerint kilégitheti vagy birói (sommás uton) kielégítheti. Mindazáltal ha tökéletes kielégítése után a zálog árából valami marad: a fölösleg a tulajdonosnak vagy csődületi tömegnek kiadandó.²⁾

Különösen:

1. „Ha a zálog valamely elfogadott váltóból áll (mely célból ezen váltót hátirat által is lehet a másik váltóbeli hitelezőre átruházni, a midőn ezen summa, melynek bátorságára a váltó átadatott, a hátiratban kitétetik) azt mint alzálogot (Asterpfand) a zálogtartó tovább adhatja, vagy lejártával behajthatja.³⁾

„Köteles pedig az elzálogosított váltónak birtokosa (természet szerint is) annak elfogadás vagy fizetés végetti bemutatása, ovástétel és ennek közlése körül mindent épen úgy, mintha e részben különösen meghatalmazva volna, megtenni, annyira, hogy ha valamely váltói követelés vesztét következtető késedelmet okozna, nem csak a váltóbeli fölösleget fogja a zálogosítónak kiadni, hanem ezen felül

1) Vtk. II. r. 24. §.

2) Vtk. I. r. 193, 194, 196, 197, 198. §§.

3) Vtk. I. r. 194—195. §§.

azon követelésére nézve, melynek biztosítása végett a zálog adatott, voltaképen kielégítettnek tekintetik.“¹⁾

2. „Ha országos papirból áll: a hitelező szabadságától függ, hogy a zálog ideje eltelvén, ezen papirokat a fizetés napján volt bécsi folyam szerint megtartsa vagy eladja; a fölösleg kiadása mindig magában értetvén.“²⁾

184. §.

A megtartási jog (Retentions-Recht).

„Megtartási joggal bír a váltóhitelező a váltóadós-nak pénzére s egyéb (ingó) holmijére nézve, melyek amannak kezéhez (p. o. mint bizományi árúk) törvényesen, nem tiltott úton (jöllehet nem biztosítás végett, s nem is zálog-czimmal) jutottak, bár időközben az adós ellen csődület támadott. Ezen jognál fogva a hitelező a pénzből követelése erejéig maga magát kielégítheti, a fölösleget visszaadván; egyéb holmik pedig birtokában levő váltózálogként tekintendők, s azokkal a föntebbiekben előadott rendeletek szerint bánhat.“³⁾ De azon fölöslegre, mely birói lezárásból származott, egy más váltónál fogva megtartási joggal élni nem lehet (Hétsz. Tábla 1812. január 7-dik 23, 24. és január 10-d. 28. számok); mert a lezárás alatti holmik még a váltóhitelező kezéhez nem jutottak s annál kevésbé a fölösleg.

¹⁾ Vtk. I. r. 196. §.

²⁾ Vtk. I. r. 197. §. Egy különös de kétsz esetben a magán kötelezvényekre is mint váltózalogokra az országos papirok iránt ezen törvényben reudelt bánásmód úgy alkalmaztatott a főtörvényszékek által, hogy azok csak névértékek szerint adathassanak el. Azonban véleményem szerint valamint az országos papirokat bécsi folyam szernét el lehet adni, úgy a magán kötelezvények is folyam azaz folyó ár szerint, de a mit csak árverés utján lehet, mint más ingóságokét eszközteni, szinte eladathatók, következőleg ez utóbbi esetben mindig birói úton, kivévn ha valaki magán úton név szerénti értékében venné által, mi ellen a zálogba adónak kifogása természet szerint nem lehet. Vesd össze alább a 251. §.

³⁾ Vtk. I. r. 198. §.

185. §.

Az intéző és intézvényezett váltói zálog-,
és megtartási jogáról

Jóllehet sem az intéző az intézvényezett ellen, sem viszont ez amaz ellen váltójogokkal rendszerént nem bír ¹⁾ mindazáltal törvényünk mindkettőnek a másik ellen ily zálogi és megtartási jogot ad azon esethen, ha valamelyikőjöknek a másikon a váltónak következtében keresete volna, ú. m.

1. „az intézőnek intézvényezett ellen ha ez a váltósummára nézve fődözve volt, és mégis a váltó kifizetését megtagadá;

2. az intézvényezettnek intéző ellen, ha amaz ennek a váltó kifizetése által hitelezője lett.“ ²⁾

T I Z E N K E T T E D I K F E J E Z E T .

A váltójog megszűntéről általában és
az elévülésről különösen.

186. §.

A váltójog micsoda okokból szűnik meg.

„A váltójog általában mind azon okokból megszűnik, melyeknél fogva a közpolgári törvény szerint más jogok is elenyésznek, ide nem értve azon eseteket, melyekre nézve a váltótörvény kivételt tesz.“ ³⁾

Itt két dolog érdemel figyelmet

A. „Mind azon okokból megszűnik, melyeknél fogva a közpolgári törvény szerint más jogok is elenyésznek.“ Ilyen okok ⁴⁾

1) Vtk. I. r. 80, 87, 106. §§. Lásd fentebb a 48, 49, 55. §§-okat is.

2) Vtk. I. r. 199. §.

3) Vtk. I. r. 201. §.

4) Emerici Kelemen: Institutiones juris hungarici privati etc. Liber II. De rebus. Második kiadása után 651. és követk. lapok szerint.

1. fizetés;

2. személyegyesülés (*confusio*, s váltójogi nyelven: *consolidatio*) midőn a váltóadás a váltóhitelezővel egy személyben egyesül p. o. az elfogadó vagy kibocsátó st. a váltót magára forgattatja, a bemutató a váltót névbecsülésből akár a főadósokra akár a jótállókra maga fogadja el; de ne feledjük, hogy itt a jog és kötelezettség nem mindig enyészik el egészen, p. o. előbbi forgató magára forgattatja a váltót, másodszori előzői ellen viszkereseti joga elenyészett, mert ezek neki mint előszöri forgatónak, következői, tehát ezek ő ellene kifogást tehetnek, de előszöri előzői, s ha van, az elfogadó, még mindig kötelezésben maradnak. Így: ha az intézvénnyezett forgatmányossá lön, mint forgatmányos tartozik annak idejében magának (mint intézvénnyezettnek) a váltót bemutatni, el nem fogadás vagy nem fizetés esetében maga ellen ovást tenni, mint elfogadó forgatmányos pedig már nem indíthat más, mint (egyszerű elfogadás esetében köz törvény szerint) a kibocsátó ellen viszkeresetet, st. a miket a váltójog s ismét mondottak értéséből magának kiki könnyen megmagyarázhat. Továbbá

3. letétel;

4. útalványozás (*assignatio*), midőn a hitelező másához úttalattik;

5. engedmény;

6. teljes elvállalás (*expromissio*) midőn egy harmadik az adósnak tartozását egészen átvállalja,

7. újítás, midőn a váltószereződés más új szerződéssé változtatatik; a hova tartozik a viszváltó elfogadása is;

8. lemondás vagy odaajándékozás; és semmisítés t. i. az elveszett váltónak megsemmisítése;

9. idősülés vagy elévülés.

Némely váltójogászok vagyis inkább váltótörvények és üzéri szokás után ide számlálhatók még

10. beszámítás (*compensatio*);

11. harmadik személybeni kiegyenlítés vagyis átrovás (*Scontro*) p. o. *A* adós *B* hitelezőnek ezer forinttal, s *A* ajánlja *B*-nek, hogy egy adósa van t. i. *C*, a ki neki szinte adós (akármiért) ezer forinttal, *B* elfogadja az ajánlást s ekképen az adósnak adósa lesz *B*-nek adósa. Most már ha ezen átro-

csátott adós egyszersmind B hitelezőnek hitelezője, azaz B is adós C-nek ezer forinttal: az adósság C-ben kigyenlítettetik, s ezt Scontronak hívják. Azonban lehető, hogy az első adósnak így átbocsátott adósa az első hitelezőnek nem hitelezője, hanem ezen adós ismét új adósát bocsátja át, és így tovább mind addig, míg olyan találkozik, ki az első hitelezőnek hitelezője: e szerint az ily kiegyenítések végetlenül sokasíthatók, s minden fizetés nélkül tömérdek kötelezettség megszüntethetők. ¹⁾

Végre ide tartoznak

12. a váltói zálogjog, és

13. megtartás útján történt ön kielégítések.

Ervénytelenítésnek a váltótörvényben nincsen helye, hanem ha a szükségesség kellékek, t. i. belső kellékek: szenvedő képesség és valóság valamelyik váltói (eredeti, forgatási, elfogadási) kötésben hiányzanak, még a másik kötés megállhat; ha pedig a külső lényeges kellékek hiányzanak, még pedig 1. ha magában a váltóban: ez semmis váltó s váltójogot soha sem alapít; 2. ha valamelyik utóbbi cselekményben p. o. forgatásban, elfogadásban, kezességben: ez sem tartozik a váltójogba; a mint ezeket az illető helyeken bővebben láttuk.

Figyelmet érdemel továbbá

B. „ide nem értve azon eseteket, melyekre nézve a váltótörvény kivételt tesz.“ Ilyen esetek

1. a fizetésre nézve, hogy ez ne a lejárát előtt, ne a szükséges oklevelek átadása nélkül, ne valamelyik előzőnek, avagy polgári vagy büntető bíróságoknak letiltása ellenére, s ne hézag esetében történjék.

2. a személyegyesülésről csak imént, a letételről, engedményről s elveszett váltóról pedig annak helyén szólottunk.

3. útalványozás, újítás, átvállalás, harmadik személybeni kiegyenlítés és beszámítás csak a váltóhitelezőnek meggyegyeztével történhetik, mert a hitelező csak oly kielégítést fogadhat el, mely a váltó tartalma szerint történik.

4 az elévülés a következőkben adatik elő.

¹⁾ Divatban van ez váltókra nézve is, és a váltótörvényekben is említettetik Ágostában, Braunschweigban, Frankfurtban, Lipsceben s.

187. §.

A váltójogi elévülés határideje.

A váltójogi elévülés (idősület) alatt értjük a törvényben kiszabott azon határidőt, mely alatt a váltójogokat gyakorlatba kell venni, különben elenyésznek. Ezen határidő, rendszerént két év; ¹⁾ kivéven azon eseteket, melyekre nézve rövidebb határidő van szabva: ²⁾

Ezen esetek pedig a már másutt előadott késedelmeskedések ú. m.

1. az elfogadás (127. §.), felmondás (128. §.) és fizetés végetti bemutatásban (144. §.);

2. az ovástételben (154. §.);

3. az ovat közlésében (160 §.)

4. a viszkereset megindításában (167—170. §§).

Mind ezen késedelmek azon esetekben is elenyésztetik az illető előzőre nézve a váltójogot, ha a forgatmány hézag miatt vagy egyéb okból kétségbe vétetik ³⁾, vagyis ezen esetekben is kell az ovástétel, ennek közlése, és a viszkereset végetti megindítás kiszabott határideire ügyelni.

Jegyzet. Valamennyi, a törvényben kitett határidők a gergelyi kalendár szerint számítandók ⁴⁾.

188. §.

Honnan számítatik

Az elévülés azon naptól számítatik, melyen váltójog eszközlésben veendő volt t. i.

1) Vtk. I. r. 203. §.

2) A külföldi váltótörvényeket illetőleg általában e következőket emelem ki: Badenben, Bajorhonban, Dessauban, Poroszországban az elévülés ideje egy év; a francia Code de commerce szerint, továbbá Daniában, Németalföldön öt év; Angolhonban hat év; Bolognában épen nincs elévülés. A magyar váltójog közép útat tart.

3) Vtk. I. r. 202. §.

4) Vtk. I. r. 209. §.

1. „a főadósokra, ú. m. saját váltó kibocsátójára, vagy az idegen váltó elfogadójára nézve, a fizetés napjától;

2. a kezesre nézve azon naptól fogva, melyen a fizetést attól, kiért kezességet vállalt, törvényesen megkivánni lehetett; ¹⁾

3. a korábbi előzőre nézve egy magánál későbbi, de a váltóhitelezőt megelőző forgatónak ellenében azon naptól, melyen a váltót ezen forgató beváltotta, vagy pedig fizetés végett megidézttetett.“ ²⁾

Az utóbbi eset bővebb magyarázatot kíván. Tudjuk, hogy az előzők elleni viszkereset elmulasztása törvényünkben a késedelmekhez soroztatik, s megindítására kiszabott határidők, melyek azon pillanattól számítatnak, midőn a váltó az előző birtokába jutott, az elévülési határidőnél rövidebbek: tebat hogy a törvény különböző rendeletei egymással megegyeztethessenek, itt kétségen kívül az elévülési határidőről szól a rendelet, ezek szerént:

a) a mely előző ellen két év alatt viszkereset nem indítatott, ellene az elidősült;

b) számítatik pedig az elévülés azon naptól, melyen a váltóhitelező (azaz bemutató, mert per excellentiam ez a váltóhitelező) valamely forgatót perbe idézett, vagy ez amannak részére a váltót önkényt beváltotta;

c) úgy mindazáltal, hogy külön-külön minden váltóbirtokos (azaz mind az, kinek birtokában a váltó vagyon) az előző ellen indítandó viszkereset határideit pontosan megtartani köteles (170. §. a 225. lap alatti jegyzetben). Példával világosítom:

N váltóhitelezőnek (bemutatónak) 10 előzői vannak, mind a szomszéd megyében lakók. Akármelyik ellen 30 nap alatt

1) Vtk. I. r. 204. §. a) b). Ez utóbbi esetben kétségen kívül a főadósok kezeséről van szó; azt teszi ez: „azon naptól, melyen a fizetést törvényesen megkivánni lehetett.“ Különbösen is a forgatókérti kezes csak úgy köteleztethetik, mint magok a forgatók.

2) Vtk. I. r. 204. §. c).

lehet s mulhatlanúl kell viszkeresetet indítnia. De ő csak a 10-dik ellen indít. Foly a per 6 hónapig, a midőn a határozat itélt dologgá válván, ezen 10-dik forgató szinte indíthatna a viszkereseti határidő alatt akármelyik ellen viszkeresetet, de ő is csak saját előzője a 9-dik forgató ellen indít. Foly a per szinte 6 hónapig. Így történik a 8-dik és hetedik forgatóval. A hetedik szinte így akar törvénykezni a hatodik ellen. De ez azon kifogást teszi, hogy azon időtül, midőn a 10-dik forgató a váltóhitelező által perbe idéztetett, két év eltelvén, a viszkereset reá nézve már teljesen elidősult. Áll a kifogás.

Igen czélirányos a törvény rendelete, mert különben a viszkereseti perek vég nélkül húzódnának és szaporodnának. Ügyekezék kiki keresete után gyorsan látni, vagy pedig minél több s ha lehet, minden előzőjét egyszerre egy kereset alá venni.

A második részben ¹⁾ még a perújításra nézve, ha a per új bizonyítványoknál fogva újítatnék meg, az elévülés határideje a végítélet hozatalától szinte két év, azaz ezen újítással a végítélet hozatalától számítandó két esztendő alatt élhetni. Erről annak helyén bővebben.

189. §.

Az elévülés félbenszakadása és nyugvása.

Az elévülés félbenszakadni mondatik „midőn valamely cselekvés előtti idő, bár abban a jog nem használtatott, elévülési erejét elveszti“ úgy hogy többé elévülésről szó sem lehet.

Nyugodni vagy „megakadni“ pedig mondatik, midőn ezen körülmény „előtti idő az utána jövő időhöz hozzászámítatik“ ugyan, de a közbejött megakadási vagy nyugvási idő a számításból kivéttetik,

Nálunk a váltói elévülés ideje „félbenszakasztatik csupán törvényes kereset által; megakad pedig, midőn a

¹⁾ Vtk. II. r. 196. §.

jogszolgáltatás teljesen megszűnik, p. o. háború, vagy pestis (halálvész) idejében.“¹⁾

Más körülmények az elévülésre teljességgel nem hatnak, névszerént

1. „a váltóilag érdeklött személyeknek holléte, vagy személyes viszonyai (p. o. kiskorúsága) a váltói elévülésre befolyással nincsenek;

2. az elévülés idejét semmi magán egyezkedés által rövidíteni vagy hosszabbítani nem lehet.“²⁾ Ha ehát csak a váltó lejáratát hosszabbítatják is meg, az elévülés mindig az eredeti lejáratától számítandó.

190. §.

Mit kell tenni, ha az elévülés ideje eltelt?

„Ha a váltójogi elévülés ideje eltelt: az által csak a váltótörvénykezési jog enyészett el; azon szerződések mindazáltal, melyekből a váltójog származott (p. o. adásvévesi, pénzkölcsöni, régibb adóssági st. -- 39, 95. §§. —) a köz törvény előtt, mint magán álló jogcímek, tovább is fennállanak; ennél fogva valamint egyéb tekintetben, úgy elenyésztekre nézve is a köz törvény szerint ítélendők“³⁾

1) Vtk. I. r. 205, 206. §§.

2) Vtk. I. r. 207, 208. §.

3) Vtk. I. r. 209. §.

MÁSODIK RÉSZ.

A L A K I V Á L T Ó J O G.

A VÁLTÓI TÖRVÉNYKEZÉSRŐL. 1)

191. §.

Ezen résznek rövid átnézete.

Lehető, hogy a váltóadás a váltó beváltását, vagy ennek eszközlését önkényt teljesíteni nem akarja, ekkor a hitelező a törvények pártfogásához, vagy a törvényt végrehajtó bírákhoz fog folyamodni. Az e tárgybani eljárás mind a személyeket, u. m. bírákat, panaszlót (fölperest), panaszlottat (alperest), mind pedig ezeknek cselekményeit illetőleg némely formákhoz 2) van kötve, s törvénykezésnek, másképen jogosság kiszolgáltatása módjának, formájának vagy alakjának hivatik. E szerint az alakí váltójog semmi egyéb, mint a váltói jogosság kiszolgáltatásának módjáról vagy alakjáról, röviden: a váltói törvénykezésről szóló szabályok összesége.

1) Ezen rész ugyan magában véve sokkal könnyebb, mint az első, mindazáltal vigyáznunk kell hogy hamis gyakorlati tanok- s példákkal még zavartabbá ne tétessék az elsónél.

2) Les formalités de la Justice sont nécessaires à la liberté. Montesquieu. — Formae negotiorum et judiciorum rite si sunt definitae, magnum inde existit Juris tutelae recte sancienda praesidium. Den Tex, prof. Amstelod.

A bíró szinte mint más ember csatlakozhatik. Ezért a törvényhozó a bíraskodást egyszerre több értelmes személyekhez kötötte, s ilyen több személy együtt bíróságnak, törvényszéknek hívatik.

Mielőtt azonban valamely dolog törvénykezésre vagy perre kerülne, még némely nem-peres eljárásra is — milyen az aláírási cím bejegyeztetése, óvás közlése, s letétek átvétele, — mint némely peres eljárás feltételére vagyon szükség.

Maga pedig a per lehet sommás vagy rendes.

A perben legelsőben előfordúlnak a bizonyítások s perbeszédék, ezekre határozat következik, és ennek, ha lehető, orvoslása. Végül jön elmarasztalás esetében: a végrehajtás és néha perújítás. Mind ezek külön fejezetekben adatnak elő.

Különös fejezeteket tesznek még: a perben hol egy, hol más helyütt előforduló némely cselekmények- és személyekről, u. m. az idézésről és határozatok kézhez szolgáltatásáról, továbbá az ügyvédek- s meghatalmazottakról, végre a díjszabásról szóló rendeletek.

Némely eljárásokban más hatóságok is részt vesznek u. m. királyi és más rendezett tanácsu városokban a tanács vagy küldöttjei s jegyzői, egyebütt megyékben az alispán és szolgabíró. A részletességekről alább szólunk.

ELSŐ FEJEZET.

A váltótörvényszékekről.

192. §.

A váltótörvényszékek száma s helye.

A váltótörvényszékek háromfélék, első bíróságiak, főlebbviteliek, és legfelsőbb ítélőszék.

Első bírósági van nyolcz u. m. Aradon, Debreczenben, Eperjesen, Fiumében, Károlyvárt, Pesten, Posonban és Sopronban.

Főlebbviteli kettő u. m. a pesti Váltó-Feltörvényszék, mely a királyi Főtörvényszéknek külön, önállásu osztályát képezi, és a magyar tengeremelléki kormány; erre a fiumei, amarra a többi váltótörvényszékekről történik a főlebbvitel.

Legfelső ítélőszék, még pedig mind azon ügyekben, melyek főlebbvitel útján a Vfeltszékre tartoznak a Hétszemélyestáblának váltószéki osztálya 1)

Az első bírósági törvényszékek hatósági köre egyenként több megyére terjed. Ugyanis az a r a d i váltótörvényszék alá tartozik öt megye, u. m. Arad, Békés, Csanád, Krassó és Zaránd vármegye, az oláh-illyr és német-bánsági határórséggel. — A d e b r e c z e n i alá 9: Bereg, Bihar, Közép-Szolnok, Kraszna, Máramaros, Szabolcs, Szathmár, Ugocsa, Ung, Kövárvidékével s a hajdu városokkal. — Az e p e r j e s i alá 5: Abauj, Sáros, Szepes, Torna és Zemplén. — A f i u m e i alá: a magyar tengeremellék, Zeng és Kárlapágó városok és kikötők, az ottosaczi végezredbeli egész tengeremellék, Jablanác és Gyurgyevác tengeremelléki helységekkel együtt — A k á r o l y v á r i alá: Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyék, Horváthország, Turopolya mezeje, a báni, károlyvári és slávoniai határórségek és generalatus, a fiuméi alá tarlozóknak kivételével. — A p e s t i alá: 19 megye, u. m. Bács, Baranya, Borsod, Csongrád, Esztergom, Fejér, Gömör, Heves, Hont, Komárom, Liptó, Nógrád, Pest, Somogy, Temes, Thuróc, Tolna, Torontál és Zólyom, s a Jászkun kerületek. — A p o z s o n i alá 7: Árva, Bars, Győr, Mozson, Nyitra, Pozson és Trencsin. Végre a s o p r o n i alá 4 vármegye, u. m. Sopron, Vas, Veszprém és Zala. 2)

Az elszámolt törvényhatóságokban keblezett szabad királyi városok, mindenütt a megyei törvényhatóságokkal együtt értesenek. 3)

1) Vtk. II. r. 1, 3, 13. §§. 1844: VI: 11. §.

2) Vtk. II. r. 2. r. 2. §. 1844: VI: 8, 9. §§.

3) Vtk. II. r. 2. §.

193. §.

A törvényszékek tagjainak osztálya, száma s általános kötelességeik.

A váltótörvényszékek tagjai vagy személyei kétfélék: fő és mellék személyek.

Főszemélyek az első bírósági törvényszékekénél: egy elnök s négy tanácsstagok, u. m. két bíró, s két kereskedői ülnök. A pestinél vidékének szélesb terjedelme miatt hat bíró s négy kereskedői tag. Birói határozat hozására mindenütt legalább három tag szükséges, azon megjegyzéssel, hogy bírák mindig többen legyenek, mint kereskedői ülnökök. — A Váltó-Feltörvényszék egy elnökből s hat bíróból áll, kiknek száma a szükséghez képest meg is szaporíthatatik. Birói határozat hozására öt tag kívántatik. — A magyar tengeremelléki kormány, mint váltófelszék, egy elnökből, négy törvénytudó bíróból s két kereskedői ünökből áll. Birói határozat hozására szinte öt tag szükséges. — A Hétszemélyestábla váltószéki osztályában ¹⁾ birói határozat hozására az elnökkel együtt hét tag szükséges. Az elnök helyét ennek gátoltatása esetében a hivatalokra idősb ülnök tölti be.

Mellék személyek minden váltószéknél: egy (a pestinél három) tollvivő (vagy tanácsjegyző, jegyző), továbbá igdtató, kiadó, több váltójegyzők, (kik ügyvédek közül neveztetnek) írnokok és (a kir. utasítás szerint) gyakornokok, végre törvényszéki szolgák ²⁾

Az elnök kötelessége s joga általában felügyelni, hogy a kormánya alatti minden tagok kötelességüket teljesítsék, különösen az előadandó tárgyaknak illető előadóit ő nevezi ki, ha a szavazatok egyenlők, az ő szavazata eldöntő st. (Kegyelmes királyi utasítás I. fejezet. és a sza-

1) A Hétszemélyestábla csak azon esetben bíraskodik, ha a két alsóbb szék egymással ellenkezőleg ítélte volna, mint alább fogjuk látni.

2) Vtk. II. r. 5, 6, 7, 13. §§. 1844: VI: 11. §.

vazatra nézve pótló utasítás). A közbirák egyszersmind előadók; ¹⁾ de a kereskedői ülnökök csak bíraskodnak

A tollvivők vagy tanácsjegyzők főleg a tanácsi és tárgyalási s egyéb jegyzőkönyvet st. az igatók az igató könyvet vezetik (mikről alább), az első bírósági jegyzők vágrehajtások végett is kiküldetnek; a kiadók az iratoknak (írnokok általi) elkészítettéséről s (szolgák általi) elküldetéséről gondoskodnak, a levéltárt rendezik s a díjakat kezelik (kegy. kir. utasítás II. III. IV. V. VI. fejezetek). A gyakornokok főképen a segédhivatalok helyeit pótolják s az első bíróságokhoz is, ezek ajánlatára a Váltó-Feltörvényszék által neveztetnek (kegy. kir. utas. 24°, 249.§§.).

194. §.

Kineveztetésök.

Az elnököt, bírákat és a jegyzőt, tekintet nélkül a születésre, de méltó tekintettel az illető törvényszékhez tartozó hatóságokra, s közöttük levő arányra Ő felsége oly férfiakból nevezi, kik azon kívül, hogy a birói hivatalra különben is megkívántató tulajdonokkal bírnak, a váltótörvényekből a Váltó-Feltörvényszék előtt vizsgálatot állottak ki. ²⁾ Az így kinevezett elnök és bírák örökösek, ³⁾ és csak bűn vagy hivatalbeli visszaélések miattrendes ítélet által fosztathatnak meg hivatalaiktól. ⁴⁾ A Hét-személyestábla váltószéki osztályához, mely törvényszünet nélkül s törvényszakok alatt is folytonos üléseket tartani köteles, Ő felsége még két előadó ülnököt, bár nem-nemes-

¹⁾ Az első bírósági és feltörvényszéknél minden közbirák (kivéven amott a kereskedői ülnököket) előadni köteleztetnek (kegy. királyi utasítás 3, 4, 23. s követk. §§.), rendes előadó gátolatása esetében pedig a tollvivő helyettesítettik. (5. §.). A Hét-személyestáblán csak némelyike előadó (lásd alább 194. §.).

²⁾ Hasonló pályázás (concurus) egyéb hivatalokra nézve is óhajtható volna.

³⁾ A bírák ezen elmozdíthatlansága azoknak függetlenségét erősíti meg.

⁴⁾ Váltójogunk itt az 1805: 5: 6. §-ára hivatkozik, melyben vádlónak a tisztii ügyész rendeltetik.

ket is királyi városok és kerületekből, úgy szintén több más előadókat s ülnököket is, születésre tekintet nélkül, a szükséghez képest hozzá ad, kik ezen osztály biráskodása alá tartozó minden ügyekben ülésel és szavazattal bírnak. Ezen legfelsőbb ítélőszéken azok helye pótlását, kik bármi okból a törvényszék ülésében jelen nem lehetnek, tekintettel a váltójog tudására, ideiglen a nádor (mint a Hétszemélyestáblának is elnöke) eszközi.

Váltójegyzőket (ovások felvételére) oly váltóügyvedek közül, kik három évig szolgáltak, az első birósági váltószék ajánlatára a váltó felszék nevez.

A kereskedői ülnökök azon illető város kereskedői által választatnak, melyben a váltószék van, s minden harmadik évben új választás alá kerülnek. Ezek fizetéstelenek, de a többi tagok a királyi kincstárból fizetnek. ¹⁾

195. §.

Némely általános tisztök.

Minden váltószék hetenként legalább kétszer, hétfőn és csütörtökön, ha pedig ezen napokra ünnep esnék, a legközelebbi köznapon tartja üléseit, sürgető esetekben rendkívül is.

Minden tagoktól, a kereskedői hitel fentartása tekintetéből teljes titoktartás és eljárás gyorsasága kívántatik.

A váltótörvényszékek kötelesek egy közönséges eljárási jegyzőkönyvet, vagy: tanácskönyvet (*protocolium gestionis*, vagy *judicii*, Rathsprotokoll) tartani, melyben minden előttök fenforgó tárgyak röviden ülésről ülésre, idő és sorszám szerint följegyzendők. ²⁾

Ezen tanácskönyvet teljességgel össze nem kell az igató könyvvel (*Protocollum exhibitorum*, Einreichungsprotokoll) zavar-

¹⁾ Vtk. II. r. 6—14. §§. 1844 : VI: 11. §.

²⁾ Vtk. II. r. 15—17. §§.

ni, amaz a tanácsülésben a jegyző vagyis tollvivő által, ez az igdató hivatalban az igdató által vezetetik. — Az igdatókönyvbe röviden följegyeztetik mind az, a mi valamely irómányval ennek beadásától fogva elintézésén keresztül egész a levél-tárba tételeig történik, innen az igdató könyvnek következő rovatai szoktak lenni: ¹⁾)

Igdatókönyv.

<i>Beadás ideje</i>	<i>szám</i>	<i>tárgy és felek</i>	<i>elbírálás napja</i>	<i>kiadás napja</i>	<i>hirdetés vagy készbeadás napja</i>	<i>rendezés ²⁾ napja.</i>
1841 Január 20	25	Kis Pál Nagy Imre ellen 500 ft. váltó- summa tárgyá- ban	Január 21	Január 21	Január 22	Január 22

A tanácskönyvbe pedig jön, a mi valamely beadott darabbal vagy tárggyal a tanácsülésben történik s ezen tanácskönyv ily formán vezetetik: ³⁾)

Tanácskönyv a pesti váltótörvénysséknek január 30-dikán tartott üléséről.

Jelenlevők a törvényssék részéről:

NN. elnök

OO. bíró

PP. bíró

RR. (kereskedői ülnökök.

SS. (

25 szám

¹⁾ Kegyelmes királyi utasítás V. fejezet.

²⁾ Registratio.

³⁾ Kegy. kir. utasítás IV. fejezet.

PP. előadó felolvassa trasban elkészített előterjesztményét (referada) s az ahöz szerkesztett kiadási tervet.

OO. bíró nézete szerint sommás eljárásnak helye nincsen, mert a bejegyzett aláírási czím a váltóbeli elfogadási aláírással nem egyező.

RR. ülnök az előadóval tart.

SS. ülnök OO. bíró véleményében osztozik.

Az elnök az aláírásokat gondosan összehasonlítván, úgy találja, hogy az elfogadási aláírás a bejegyzettel ugyanaz, ennél fogva az előadó szavazatához járul. E szerint szavazat többségével végeztetett:

(Szórol szóra) „Panasszlott mint elfogadó tartozik 500 ezüst for. sommát — — — — — a panasszlónak kifizetni st. st. ¹⁾

MÁSODIK FEJEZET.

A váltótörvényszékek illetőségéről.

196. §.

A törvényszéki illetőség a váltótszékeknél mi; és mik által határozatik el?

A törvényszéki illetőség alatt a törvényszék azon hatóságát értjük, melynél fogva ez az elébe terjesztett ügyet törvényesen elintézheti.

Elhatározzák pedig ezen illetőséget:

1. a váltótszékek hatósági köre, melyről fentebb szólánk; így Győr megyei ügyek a pesti váltótszékek alá rendszerint nem tartoznak;

¹⁾ Részint fentebb láttuk (156. §.) részint alább fogjuk látni, hogy a váltótörvényszékeknél még több jegyzőkönyvek is tartatnak, u. m. ovási, továbbá: külön eljárási, másképen tárgyalási könyv (Verhandlungs-, vagy Tagsatzungs-Protokoll), czimkönyv, letét- és árverési könyvek. Ovási, letét-, és árverési könyveket más hatóságok és személyek is, kik váltójogi eljárásokban a törvény szerint részt vesznek, tartani kötelesek. A felsőtszékeknek csak igtató és tanácskönyvre van szükségök.

2. a törvényben világosan megemlített tárgyak,
3. a beperlendő félnek, és;
4. a peres tárgynak holléte.

197. §.

A váltótörvénszékek elébe tartozó tárgyak.

Váltótörvénszékek köréhez tartozó tárgyak kétfélék
u. m. nem-peres és peres tárgyak.

Nem-peres tárgyak

1. az aláírási czimnek és közkereseti társaságok szerződéseinek bejegyeztetése; ide járulván az ily bejegyzett üzérsgnél vezetetni szokottkönyvek hitelésítése, nem különben a bejegyzett kereskedők, gyárosok, és közkereseti társaságok beltagjai feleségeiknek hozománya, hithére s jegyajándékaik bejegyeztetése ¹⁾

2. az ovásoknak az előzőkkel közöltetése;

3. illető esetekben a váltósummáknak letétele.

Peres tárgyak

1. minden váltóperek;

2. bejegyzett üzéreknek egymás közti olyan perei, melyek eldöntésére kereskedő könyvek megmutatása szükséges;

3. minden áruszerzési ügyleteknek (Lieferungs-Geschäfte) elintézése; ²⁾ még pedig áruszerzési kötések, szenvedő váltókepeséggel nem bíró asszonyok, papok és szerzetesek is, a mennyiben terhes szerződésedet köz törvény szerént kötni képesek, mindnyájan érvényesen tehetnek. ³⁾

4. bejegyzett közkereseti társaságoknál egyes tagok keresetei a társaság ellen; és viszont a társaságéi egyes tagok ellen; ⁴⁾

5. váltótörvénszék előtt kötött megegyezés; ⁵⁾

¹⁾ Vtk. II. r. 108. §. 16. fejezet: 1. §. F.; 1840: 16: tesz 3, 9. §§.

²⁾ Vtk. II. r. 18, 78. §§.

³⁾ 1844: VI: 28. §. B) 8. §. Az áruszerzésekről bővebben lásd alább a kereskedési jogban a 274, 275. §§-okat.

⁴⁾ 1840: 18: 53. §.

⁵⁾ Vtk. II. r. 84. §.

6. a váltótörvényszék előtt folyó perekből eredett némely járulékos perek, mint igényper (lásd alább a 252. §-t), kártalanítási perek a végrehajtási zár megsértőji ellen (alább a 254. §.), hanyag végrehajtók ellen (alább a 256. §.), tanúskodni nem akarók ellen, váltóhamisságok vagy hamisítások eseteiben st.

7. ezeken kívül a felsőszékek elébe tartoznak főlebbvitel útján a csődületi perek is. ¹⁾)

Némelyek az említett mind nem-peres, mind peres tárgyak közül némely esetekben más bíróságok elébe is tartoznak, mikről alább.

198. §.

A beperlendő félnek hollétéről.

Közönséges szabály: a fölperesnek ²⁾) az alperes törvényhatóságát kell követni.

Különös szabályok:

A törvénykezés helyét meghatározzák —

1. a beperlendő félnek közönséges lakhelye, a szerént, mint ez egyik, vagy másik váltószéknek hatósági körében fekszik, p. o. Miskolczon lakó alperes a pesti váltószék elébe idézendő;

2. a beperlendő félnek valamely váltótörvényszék helyén (tehát nem egész hatósági körében) ideigleni tartózkodása p. o. vásárkor;

¹⁾) 1840: 22: 98. §.

²⁾) Teljességgel ne higyjük, hogy a fölperesnek váltókeresetekben szenvedő váltóképességének kell lennie. Mert mindennek, a ki váltojogokat szerezni képes, fölperesi jogokkal is kell okvetlenül bírnia, mert különben hogyan úzheti jogait? tehát fölperességre elég a cselekvő képesség. Hanem az alperesnek kell olyannak lenni, hogy szenvedő váltóképességgel bírjon, különben nem lehetne rajta váltói kötelezetéseket követelni. Innen a nem-teljes de már törvényes korúaknak is fölperességét megállapította a Vfeltszék 1845. január 30-d. 26. sz. a. Feleségnek a férj ellen a váltó-kereseti illotóság s fölperesség megtagadott Vfeltszék 1845. febr. 7-d. 56. sz. a.

3. a váltóbeli fizetési hely szinte a szerént, mint ez egyik vagy másik váltótörvényszék hatósági körében fekszik. Innen egyenként ugyan a váltóadósok akár lak-, akár tartózkodási helyök szerént beperelhetők, de ha többek együtt-egymásért egy perben kerestetnek meg, s olyanok, kik különböző váltótörvényszékek helyén tartózkodnak, vagy hatósági körében laknak: legcélszerűsbb őket a váltóbeli fizetési hely szerént fogni a perbe, ¹⁾ mert ez mindenikre egyaránt tartozik. Egyébiránt a mely váltószéknek bíraskodása valamely fő alperes irányában áll, a mellék alperes is az alá tartozik. ²⁾

Külföldieket szinte a mondottak szerént, mind a magyar, mind sajátthoni váltótörvényszékek elébe idézhetni. ³⁾

199. §.

A peres tárgynak hollétéről.

Hogyha váltókereset következtében valami ingó vagy on a kereső félnek átadatott (p. o. biztosítási viszkereset utján): azon váltószék, melynek kerületében a zálog létezik, az ez iránti későbbi váltókeresetet elítéli, úgy hogy ingó zálog által biztosított váltóhitelező a csődület bíróságához is kötve nincsen.

1) Vtk. II. r. 19—21. §§. Áruszerzési kötésekben is az áruátadási és fizetési hely szerént meg lehet a törvényszéki illetőséget állapítani. (Vfeltszék 1841. julius 15-dikén 234. és 1842. dec. 29-d. 1304. sz.). S ha áruszerzési kötésekben csupán egyik fél veti magát a másik fél könnyebsegére külföldi törvényszék alá, ez a másik felet, ki ezen kedvezéssel élni nem kíván, arra, hogy ügyét ne a honi törvényszék előtt indíthassa, nem kötelezi. (Vfeltszék 1841. nov. 22-dikén 544. és 1842. mart. 21-dikén 147. számok alatt. Hétsz. Tábla 1842. január 10-dikén 27. szám és majus 27-dikén 377/54 sz. alatt.). Így azon félnek is, ki magát más bíróság alá vetette, a másik fél ellen, ki magára nézve nem kötött ki más bíróságot, keresete megállapítatik. (Vfeltszék 1843. junius 8-d. 694.)

2) Váltófeltszék 1842. dec. 29-d. 1304. sz.

3) Vtk. II. r. 192, 193, 213. §§. értelmében.

A betáblázott váltó váltói minőségét az újabb törvény (u. m. 1841. VI: tcz 22. §.) után elvesztette, és így az csak személyi hitelre szoríthatott; a mi igen czélszerű, mivel a vagyoni hitel a személyivel össze nem zavartathatik, csakhogy aztán a személyi hitellel összekötetésben a személy iránti végrehajtásról is majdan szükséges leszen a törvényhozásnak czélszerűbben gondoskodnia. Áruszerzési kötés véleményem szerint betáblázás által nem veszi el váltószéki illetőségét, mert a törvény csak világosan váltókkul rendelkezik.

A váltóviszonkereset (vagy: váltóellekereset, Wechselwiderklage) ugyanazon törvényszékhez tartozik, melyen keresetlevelét a fölperes beadta.

Ellenkeresetnek (reconventio) mondjuk, midőn ugyanazon kereseti alpnál fogva az alperes fordul a fölperes ellen. Váltópereknel törvényünk szerint ez szabályszerűleg alig gondolható, ¹⁾ s-talán leginkább névbecsülésekben, p. o. midőn saját rendeletre szóló tukványban a közönséges elfogadó a kibocsátó nevére fizet, például X már egyszer általában elfogadta a saját rendeletre szóló tukványt, tehát magát még a kibocsátó iránt is váltógilag kötelezte (134. §.); azonban fizetésekor az intező vagy kibocsátó (itt egy személyben rendelő) nevére ajánlja a kifizetést. Ezen névbecsülésnél fogva váltójogi viszkeresetet indít az I. rész 106 §. értelmében a kibocsátó ellen, a kibocsátó pedig, mint alperes I. r. 80. §. értelmében ellenkeresetet az elfogadó ellen. — Ily ellenkeresetet lehetne még gondolni oly névbecsülő ellen is, a ki netalán a névbecsült következői ellen indítana viszkeresetet. Azonban véleményemmel az ily következők soha jogosan el sem marasztalhatnak, tehát inkább kifogásnak s ezen alapuló feloldásnak, mint ellenkeresetnek van szabályszerűleg helye. Sőt az első példa szerint is saját rendeletre szóló tukványban egyszerű (közönséges) elogadás után a névbecsülői fizetés (tehát a viszkereset is) véleményemmel meg nem állhatna, mert itt kibocsátó és rendelő azonagy személy lévén, a közönséges

¹⁾ Kivéven, ha netalán bármely kifogás helyett ily ellenkeresetet is elfogadhatónak gondolnánk.

elfogadó a kibocsátónak is váltójogilag kötelezte magát (125. §.), tehát mi joga lehetné most ezt önkényesen adósává? Szinte ezt kell értenünk az oly közönséges elfogadóról, a ki az intézőn kívül más előzőre akarna fizetni. Mert az elfogadás által az elfogadó már minden váltóhitelezőnek, tehát a rendelőtől kezdve minden forgatmányosnak kötelezte magát (47. §.), tehát ezek közül többé adósává önkényesen egyet sem tehet, vagyis más szókkal: ha már egyszer elfogadta a váltót, ezeknek nevére névbecsülésből többé nem fizethet, s ha fizetne és perbe vonná őket, ezek kifogással, vagy ha tetszik ellenkeresettel fognának élni.¹⁾

200. §.

Mit tegyen a váltótörvényszék, ha oly esetek hozattak elébe, melyek oda nem tartoznak?

A váltótörvényszék egyéb ügyekben, mint a melyek imént előadtak, nem ítélhet, ide értvén természet szerint azon eseteket is, melyek az anyagi váltójogban vagy nem említettnek, vagy világosan kivételnek, (p. o. az I. rész 2-dik fejezetében. egyebütt). Még pedig akkor sem ítélhet, ha bár a felek magukat iléletének alá vetették volna is, hanem minden panasznál tartozik mindenk előtt a felek kifogása nélkül is megvizsgálni, vajjon a kereset, illetőségén túl nem terjed-e, mely esetben a fölperesnek okokkal ellátott végzésben tudomásul adja, hogy a kereset bíróság alá nem tartozik.²⁾

A flumei váltószék illetősége tővábbá is megmarad, mire nézve az kereskedési és tenger-ügyelési törvényszék is levén, ez alá tartoznak mind azoknak más személyes és polgári (de nem

¹⁾ Wildner úr ezen ellenkeresetek oly értelmét adja, miszerént alperes nem ugyanazon, hanem más — különben váltóbiráskodás alá tartozó — perestárgynál fogva fordul fölperes ellen.

²⁾ Vtk. II. r. 25, 61, 79. §§.

fenyítő) perei, kik **1)** az eddig fennállott szokásként (t. i. üzér-ségi tőkék kimutatásával) vannak vagy leendnek bejegyeztetve, de a kik ezután az érték kimutatást teljesíteni nem kívánják, azoknak csak olyan kereskedési perei fognak a váltószék elébe tartozni, melyeknek elítélésére a kereskedői könyvek előmutatása szükséges, (ide értvén természet szerint a minden váltószék elébe tartozó tárgyakat is); **2.)** a magyar tenger melléken lakó idegen követek és ügyviselők; **3.)** a görög nem egyesült hitű lakosok; **5.)** a hajózási perek, bár különben polgári állása vagy lakhelyére nézve az alperes oda nem tartoznék is. ¹⁾

HARMADIK FEJEZET.

Az aláírási czim és közkerestre összeállott társaságok szerződéseinek bejegyeztetéséről.

201. §.

Kiknek kell magukat bejegyeztetni?

A váltótörvényszékeknél azon kereskedő (vagy más üzér) jegyezteti be magát vagyis aláírási czimét, a ki **1.** könyveinek váltótörvényszék előtt önmaga mellett is bizonyítékot tevő hitelességet —

2. a ki saját váltók kiadásában szenvedő képességet kíván szerezni. ²⁾

Ezen bejegyzés ha csupán más hatóságoknál történik, a mondott fogاناتokkal nem bír, de a váltószéknél történt, más bíróságokra is kiterjesztetik, miről a kereskedési jogban bővebben.

1) Vtk. II. r. 26. §.

2) Vtk. I. r. 10. §. II. r. 27. §. 1840: 16: 4, 8, 14. §§. Tartozik pedig a magát bejegyeztetni kívánó az illető váltótörvényszéknél, t. i. a melynek hatósági körében telepezete vagyon, jegyeztetni be, például veszprémi kereskedő tartozik a soproni vtszékhez folyamodni. (Vfelszék 1841. junius 7-d. 194. sz.).

Előre is megjegyzendő azonban, hogy nőszemélyek, bár nem váltótörvényszéken jegyeztették is be magukat, idegen váltókra nézve szenvedő képességgel bírnak, mert az I. r. 9. §-a csak akkor tagadja meg ezt tőlök, ha a törvény értelmében bejegyezve nem volnának; már pedig a törvény értelmében másutt is történhetik a bejegyzés; úgy hogy e jogaikban egy betűvel sem szorítatnak meg, holott a saját váltók kibocsátásábani korlátolás azokra nézve, kik nem váltószéknél jegyeztették be magukat, a kereskedési jogban is nyilván kifejeztetik.

A kik váltótörvényszéknél jegyeztették be magukat, ügyvédet is magán pecsétök alatt rendelhetnek. ¹⁾

202. §.

A bejegyzés módja:

A. Egyes személyekre nézve.

Egyes személyek bejegyeztetésének módja és szabályai:

1. Az esedezés írásban, vagy szóval is történhetik, s annak a váltószék haladék nélkül eleget tenni köteles. E végett

2. a törvényszék az esedezőt, ha tagjai előtt ösmeretes, egyedül — ellenkező esetben két ösmeretes, és a folyamodót ösmerő tanú kíséretében maga elébe rendeli. Ekkor

3. az esedező teljes koruságáról (kétes esetben keresztlevelénél fogva) meggyőződven ²⁾ a sorszám mellé annak kérelmét s ezen kérelem teljesítését a czimkönyvbe (Firmaprotokoll) följegyzni, az esedezővel tulajdon nevét

¹⁾ Vtk. II. r. 217. §.

²⁾ Minthogy azok, kik 20-dik évöket elérték, az 1840: 16. szerint rendes kereskedést nyithatnak, a bejegyeztetésért folyamodó teljes koruságára nézve a mondott életkor már elegendő. Egyébiránt itt arra is szükség figyelmeztetni, hogy olyan ne jegyeztesse be magát, a ki rendes kereskedést nem nyithat, p. o. alkusz, vétkes bukásban, csalásban marasztaltatott (miről a kereskedési jogban), de a mi ha megtörténne is, nem lenne nagy bajt, mert a bejegyzésnek creje úgy sem volna.

beiratja, maga pedig a törvényszék, aláírásakor megjegyzi, miképen az esedezőt oda intette, hogy váltóleveleket csak úgy írjon alá; s mind ezekhez, ha szükségesek voltak, a tanúk neveinek s lakásának bejegyeztetését is mellékeli s mind ezt a jelenlevő törvényszéki tagok aláírják. ¹⁾ Ez meg levén

4. mind az, a mi a könyvben följegyeztetett, egyszermind annyi egyes levelekre íratik, hogy minden többi 7 váltószerék számára egy-egy példány küldethessék, és a bejegyzőre külön csomókban a levéltárba tétel végett kettő maradjon, magában értetvén, hogy aláírási címét az esedező ezen példányokra is maga írja reá. Az esedező számára pedig annyi hiteles példány adandó, a mennyit kívánna. ²⁾ A bejegyzett címek megtekintése mindenkinek megengedettik. ³⁾

203. §.

B. Társaságokra nézve.

Hogyha több személyek vagy is társaságok, akár természetis, akár ipar, akár kereskedés útján nyerendő közös kereset végett társasági szerződéseket kötnek, magukat, és ha akarják, szerződéseiket ¹⁾ következőleg jegyeztetik be:

1. Minden egyes tagok, (az ösmeretlen, szinte mint főntebb, két tanú kíséretében) személyesen együtt megjelennek, az eredeti szerződést is magukkal hozván. Részvénytársaságoknál csak felhatalmazását előmutatandó választmány jelen meg.

2. Meggyőződván a váltótörvényszék a szerződők teljes koruságáról, az előttök felolvasott szerződést általok egyenként aláíratandja, vagy ha az aláírás már megtörtént,

¹⁾ Kegy. kir. utasítás II. rész I. fejezet.

²⁾ Az ilyet az üzerek, üzérpajtásaikhoz s másokhoz, kikkel üzleti viszonyokban állanak vagy állandanak, szokták küldeni.

³⁾ Vtk. II. 28—34, 42. §§.

⁴⁾ Csak a mely társaságok szerződéseiket is bejegyeztetik, bírnak szenvedő váltóképességgel. Vtk. I. rész. 12. §.

ennek valóságát általok megösmerteti, s kézvonásaik valóságát azon megjegyzés mellett, hogy a szerződés előttök felolvastatott, (a jelenlevő törvényszéki tagok) aláírásával s pecsétével hitelesíti. Ha azonban valamely szerződő tag, betegsége, vagy lakásának nagyobb távolsága miatt személyesen meg nem jelenhetne, a váltószék az első esetben két tagot küld ki kebléből, a másokban a meg nem jelenőnek illető hatóságát szólítja fel a mondottak eszközlése végett. ¹⁾

3. A czimkönyvbe az egész eljárás és a közkereseti társaság aláírási czíme bejegyzendő, a szerződés egyik eredeti példánya pedig az aláírási czimmal együtt a levéltárba teendő. Ha a szerződés több ívből állana, ezek selyem sinórral keresztül vonatnak, s ennek végei a váltótörvényszéknek és szerződők egyikének pecsétével megerősíttetnek.

4. Ha a társaság egy vagy több személynek a társaság nevében az aláírási jogot át akarná adni, ezt a szerződésben különösen említeni szükséges. ²⁾ Ily esetben az aláírási czimvezetők kivétel nélkül (a társaság tagjaival együtt) a váltószék előtt mindig személyesen jelennek meg, s a társaság aláírási czíme, mindig a szerződés bejegyzése után a czimkönyvbe igtattatik, s egyes levelekre is szinte mint főtebb, följegyeztetik st.

5. Az ily szerződések az illetőknek, ha kívánják, hiteles másolathat baladék nélkül kiadandók, ³⁾ s ezek minden törvényszékek- és hatóságoknál a szerződés tartal-

1) Közkereseti szerződés bejegyeztetésének az, hogy az egyes szerződő társaság czíme bejegyezve nincsen, ellent nem állhat. (Vfeltöszék. 1842. sept. 26-d. 875.)

2) Czimvezetőt egyes személy is nevezhet. 1840: 16: 48. §.

3) Elküldetésokrül, mint az egyes személyek bejegyzett czimével történik, a törvény nem szól ugyan, mindazáltal a II. rész 61. § c.) alatti törvény-szabály értelmében is úgy vélem, az elküldetésnek itt szinte helye vagyon, azért is, mert különben, míg a távol fekvő váltószéktől a másolat meg-hozatnék, a sommás eljárás fölötte hátra maradna s így czélt nem érne. A részvényes társaságok alapszabályainak elküldetése már világosan rendeltetik az 1840: 18: 62. §-ában.

ma iránt feljesen bizonyítanak. Megtekintésök mindenkinek megengedtetik. ¹⁾

§. 204.

A társaság feloszlása.

A közkereseti társaság egyes tagjainak kilépése, vagy a társaság teljes eloszlása ugyanazon váltószéknél bejelentendő, melynél a társasági szerződés bejegyeztetett. A váltótörvényszék ezt a Helytartótanácsnak fölterjeszi, ez pedig az eloszlást közhírré teszi. ²⁾

205. §.

A czímkönyvről és az egyes czimlevelekről.

A czímkönyv hitelesített, azaz 1. lapszámokkal jegyzett, 2. selyemsinórral körülvont, 3. a sinór két végénél fogva a törvényszék pecsétével megerősített legyen. ³⁾ Ezen jegyzőkönyv egyszersmind a bejegyzett személyeknek (vagy társaságoknak) betürend szerénti névsorával, aláírásuk lap- és sorszámával, és az egyes levelek csomójának levéltári számával ellátassék. ⁴⁾

Az egyes czimlevelek a törvényszék pecsétével megerősítessenek, s reájok a jegyzőkönyvi sor- és lapszám felirassék. ⁵⁾

Az egyes levelekből továbbá, mind a bejegyző váltótörvényszéknél megtartandók, (társaságok bejegyeztetésénél a szerződés egyik eredeti példányával együtt), mind a többiektől hivatalosan megküldött példányok a le-

1) Vtk. II. r. 35—42. §§.

2) 1840: 18: 40. §.

3) Vtk. II. r. 29. §.

4) De minthogy ezen névsor csupán csak aláírások könnyebb fölkeresése végett szükséges, úgy látszik, ez különkönyvben is vezethetnék, s ezen könyvnek hitelesítésére sem volna szükség,

5) Vtk. II. r. 31, 32. §§.

véltérben külön csomókban ¹⁾ összerakassanak, és számaik, még pedig az elsőbekéi az aláírási czimkönyvnek betűrend szerénti névsorához, az utóbbiakéi pedig egy külön tartott névjegyzékbe írassanak. ²⁾

Ha a 200. és 205. §§-okban a mondottakat rendbe szedjük, az aláírási czimeket illetőleg a váltótörvényszékeknél következő irományok szükségesek:

I. A czimkönyv, mely áll két részből, (vagy ha tesz két könyvből):

Az első részbe (vagy könyvbe) jön a bejegyzések története, ezek szerént

1. sorszám;
2. kérelem följegyzése;
3. a váltószék azon kijelentése, hogy az esedező teljeskorúságáról meggyőződött, s ennél fogva
4. a kérelem teljesítésének bejegyzése;
5. az esedező nevének saját kezével aláírása;
6. ez alatt közvetlenül a kézvonat valóságának előismerése;
7. annak megjegyzése, miképen az esedező oda intetett, hogy váltóleveleket csak így írjon alá;
8. ha tanúk voltak szükségesek, ezek neveinek és lakásának bejegyzetése.

A másik részbe (vagy könyvbe) jön a betűrend szerénti névsor ezen rovatok szerént:

<i>Névsor</i>	<i>Az aláírások</i>		<i>A csomók levéltári száma.</i>
	<i>lapszáma</i>	<i>sorszám</i>	

II. Czímlevelek csomói, még pedig:

1. különösen, p. ó. a pesti váltótörvényszék előtt történt bejegyzetéseket illetők;

1) Véleményemmel két csomóban, u. m. az egyik csomóban csupán az illető váltószéknél bejegyzettek, a másikban a többi váltószékektől is megküldöttek jönnek, mert különben mire való volna a két példány?

2) Vtk. II. r. 32, 33. §§.

2. együtt valamennyi váltótörvényszék előtt történt bejegyzéseket illetők;

III. Névjegyzék a címlevelek második rendű csomóira nézve.

NEGYEDIK FEJEZET.

Eljárás az ovásoknak az előzőkkel tudatásánál.

206. §.

Az ovástevő kötelelességei.

Ha az ovástevő az ovás közlésére nézve a hivatalos utat választotta (160. §.): köteles

1. folyamodását oly helyeken, hol váltótörvényszékek vannak, azon váltótörvényszékhez, — más sz. királyi és rendezett tanácssal bíró mezővárosokban, az illető tanácshoz, — egyebütt az alispánhoz, s végre a magyar tenger melléken a fiumei váltótörvényszékhez beadni;

2. folyamodásában minden tudósítandó nevét s lakhelyét világosan kitenni, s ha neki tetszik, gondnokot is nevezni.

3. esedezését annyi példányban benyújtani, hogy minden előzőnek, s magának az esedezőnek is egyegy példány jusson. ¹⁾

Hogy mindenik példány mellé az ovási levél egyegy hiteles másolata csatoltassék, az esedezőé mellé pedig maga az eredeti, már az I. rész 160. §-ában láttuk.

207. §.

A megkért és felszólított hatóságok kötelelességei.

A folyamodó által megkért hatóság kötelelessége különböző a szerént, a mint a tudósítandó helyben, vagy más hatóság körében lakik.

¹⁾ Vtk. II. r. 43—45. §§.

A helyben lakó előzőre nézve a folyamodásnak s ovásmásolatnak átadása elnökileg rövid úton (azaz tüstént) eszközöltetik; mely után a fenmaradott példányon a kérelemnek mikor és hogy történt teljesítése megjegyeztetik, s az eredeti ovással együtt az esedezőnek kiadatik.

Más előzőkre nézve pedig azon törvényhatóságnak, melynek körében a tudósítandó lakik, a megkért hatóság legfőlegb 24 óra alatt, szükség esetében elnökileg is átküldő vagy megkereső levél mellett a folyamodást és mellékletét oly felszólítással küldi el, hogy ezeket tüstént kézhez juttassa.

Erre a felszólított vagy megkeresett hatóság köteles az ovásröli tudósítást az előzőknek szinte legfőlegb 24 óra alatt, szükség esetében elnökileg is átadatni, s a folyamodó részére, ha ez iránt nem rendelkezett volna, gondnokot is, ki az esedező érdekében minden szükséges lépéseket megtegyen, nevezvén, az előzőknek ezt is hírül adni; végre a tudósítás kézbe juttatásáról s átadás napjáról szóló bizonyítványt a megkereső törvényhatóságnak azonnal megküldeni.

Ekkor a folyamodó által megkért hatóság ezen bizonyítványt hiteles párban a fenmaradott példánnyal, melyre, szinte mint föntebb, a kérelemnek mikor és hogyan történt teljesítése följegyeztetett, és az eredeti ovással együtt a folyamodónak kiadja.

Hogy az effele tudósítások halasztást ne szenvedjenek, azon mezővárosok, melyeknek rendezett tanácsa első bírósági hatósággal fel van ruházva, felhatalmaztatnak, hogy azokat minden törvényhatóságoknak közvetlenül megküldhessék, ¹⁾ bár különben ily közvetlen levelezési joggal nem bírnak.

¹⁾ Vtk. II. r. 46—51. §§.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Eljárás a váltósummák letételénél.

208. §.

A letétel hol történik?

Midőn valamely fél valamely kérdéses váltósummát, biztosítás végett készpénzben, vagy annyit érőben letenni köteles, ez mind köz hatóságnál, mind magánszemélynél történhetik.

Köz hatóságoknál ezek szerint: oly városokban, hol váltószék van, egyedül ez előtt, szabad k. és más rendezett tanácssal bíró városokban a tanács előtt, egyebütt pedig alispánnál, vagy szolgabírák valamelyikénél, és a magyar tengeremelléken a fumei váltótörvényszéknél.

Magánszemélynél csak úgy, ha a felek meg-egyeznek, a letevő azonban a letételt az imént előszámlált illetőségeknek bejelenteni s magának erről bizonyítványt kérni köteles. ¹⁾

209. §.

Miképen?

A letétel következőleg történik: A letenni akaró ezen szándékát az említett bíróságnál írásban bejelenti, ezen írásban a letétel okát világosan kiteszi s azt három példányban beadja. ²⁾

210. §.

A hatóságnak a letételről i bizonyítványa.

A hatóság a beadott jelentési példányokra a történt letételről bizonyítványt ír, s azon példányok egyike a letevőnek visszaadatik, a második azon személynek, ki számára a letétel történt, (ú. m. hézag esetében a hézagot

¹⁾ Vtk. I. r. 52, 53. §§.

²⁾ Vtk. II. r. 54. §.

közvetlen megelőző hátratosnak, ha pedig letiltás következtében történt, a letiltónak, ¹⁾ egyéb esetekben a bemutatónak) kézhez szolgáltatattatik, a harmadik a letétel mellett megtartatik. ²⁾

Ezen bizonyításban a letétel körülményesen leírandó, különösen pedig abban következők jegyeztessenek föl:

1. a váltónak és minden reá írott dolgoknak másolata;
2. a bemutatónak, letevőnek, és — ha volna — letiltónak neve;

3. a nap, melyen a fizetés kívántatott;

4. az ok, melynél fogva a fizetés megtagadtatott; és ha ez netalán letiltás miatt történt, az eredeti letiltó levél másolata; ha pedig hézag miatt, a hézagnak körülményes följegyzése;

5. a letett summa pénznemének megnevezése, (vagy más ingó vagyon leírása);

6. ha a letétel hézag miatt történt, megjegyzendő, hogy ezen bírói oklevél egyszersmind ovás helyett szolgál;

7. ha a letétel magánszemély kezéhez történt, ennek nyilatkozása, hogy a letétel nála vagyon;

8. a hatóság aláírása pecsétével megerősítve.

Díja mint az ovási oklevélnek. ³⁾

211. §.

Jegyzőkönyve.

Valamennyi hatóság és bírói személy, kinél valamely letétel történt, erről jegyzőkönyvet* (letétkönyvet) tartani köteles, még pedig* következő*rovatokkal: ⁴⁾

¹⁾ Vtk. I. r. 183. §.

²⁾ Vtk. II. r. 56, 57. §§. — Bizonyos esetekben a váltónak is szinte letételről az Első* részben, különösen a 175. §-ban 2. alatt 176. §-ban 2. 177. §-ban 4. alatt szóoltunk.

³⁾ Vtk. I. r. 181—183. §§. II. r. 56—58. §§. Ezen bizonyítványról az I. rész idézett helyén az mondatik, hogy két eredeti egyenlő párban, a II. rész idézett helyén pedig, hogy csak a beadott jelentési példányokra irottan adassék ki. Azonban mind a kettő megegyeztethető, mert a folyamodásra írt bizonyítvány is eredeti.

⁴⁾ Vtk. II. r. 59. §.

L e t é l k ö n y v.

Sorssám	N e v e i		Leletel oka	Pens vagy vagyon leírása.	Leletel ideje	Megjegyzések.
	a lelőnök	kinék szá- mára a leletel írásán				
10	Filkó Eduárd Posonban 240. sz.	Markos Endre Pesten	biztosításul nébbszűlés követke- zésén	10 darab 50 for bankjegy = 500 ft.	* 1841 február 19	Kiadott 1841 feb- ruár 28-dikán kelt társasági követke- zésben — ugyanazon napon.

212. §.

A letétrőli gondja és felelőssége.

A letét, ha készpénzből vagy könnyen lepecsételhető tárgyakból áll, bírói pecsét alá veendő. Különösen

A váltószék, tagjai közül kettőt választ, kik a letét-tárt ellenzár alatt tartják.

A letételekről azonban az egész váltótörvényszék vagy tanács felel. (Alispán, szolgabírák, magánosok, természet szerint, csak maguk felelősek).

A letétdíj, mely a letét-őrzőnek s érette felelőnek jár, váltóügyekben mindenütt a summa $\frac{1}{60}$ része, ¹⁾ vagy 60 forinttól 1 ft. Ha közhiteli kötelezvények vagy váltók tétettek le, a letételdíj a letett sommának $\frac{1}{4}$ százaléka, vagyis száz forinttól 15 xr. ²⁾

HATODIK FEJEZET.

A summás eljárásról váltóperekben.

213. §.

A summás eljárásnak mikor van helye?

A summás eljárás váltóperekben, akár biztosítás, akár készfizetés végett ³⁾ következő esetekre szorítatik:

1. ha a fölperes ingó javakat az alperestől zálogképpen már bír, ezeket előszámlálja, és summás keresetét ezeken túl nem terjeszti; vagy

¹⁾ Vtk. II. r. 58, 60. §§.

²⁾ Vtk. II. rész XVI. fejezet, 16. §. Ha a váltósumma letiltás miatt tétetett le, az ebből eredhető kárnak s költségeknek nem a váltóadás mint letető hanem a letiltó az oka, s ez köteles azokat viselni. (Vfeltzék. 1842. dec. 5-d. 1234. sz.).

³⁾ Vtk. II. r. 65. §.

2. ha a fölperes mindjárt keresetlevelében jogát tökéletesen bebizonyítja. 1) Ezen bebizonyítás következőleg történhetik:

a. Bepanaszlott adós aláírásának valósága akár a váltólevélre írt törvényszéki hitelesítés 2) akár a váltószéknél látható bejegyzés által minden kétség fölött emeltesék. Ezen kívül

b. Viszkereset esetében az eredeti ovás előmutatassék, és ennek tudatása hiteles irattal bizonyítassék.

c. Midőn valamely váltói kötelezés 3) társasági czím alatt keletkezett, a bepanaszlottnak társasági összekötése a váltószéknél bejegyzett és letett társasági szerződés, vagy ennek hiteles másolata állal igazoltassék.

d. A követelt költségek minden esetben bebizonyítandók 4), mindazáltal a bíró azokat méltányosság szerint merséklendi. 5)

214. §.

A summás eljárás miben áll?

A summás eljárás váltóügyekben röviden abban áll, hogy a keresetlevélre tüstént végzés hozatik az ügy érdemében; vagyis részletesebben szólván, hogy a bíróság a panaszlottnak, idézés és kihallgatás előtt, különben következő birói foglalássali fenyegetés alatt végzésben

-
- 1) Hogy a summás váltóperre nem egyszerre mind a két eset-szükséges, hanem akár egyik akár másik is elég, meggettetik a II. r. 72. §-ából, hol feltéttetik, hogy ingó zálog nincsen, még is summás perről van a szó.
 - 2) Ilyennek fogadtaott el a törvényes bizonyosság hitelesítése is a Vfeltszék által 1844. mart. 4-d. 225. sz. a. De ez igen kényes dolog, mert a váltótszék az egész országban valamennyi törvényes bizonyosság aláírását nem ismerhetik, tehát ezt olyannak, mely a fölperes jogát mindjárt a keresetlevelében tökéletesen bebizonyitná, tartani nem lehet.
 - 3) A törvényben a váltói kötelezések közt a saját váltó nem emlittetik ugyan, mindazáltal kétség erről sem lehet.
 - 4) Vtk. II. r. 61. §.
 - 5) Vtk. II. r. 66. §.

neghagyja, miszerént a váltósummát kamatokkal s egyéb költségekkel együtt, azon időtül, melyben a végzésről tudósítatott, számlálendő 24 óra alatt, vagy teljesen biztosítsa, vagy kifizesse. Sőt midőn a hitelező bebizonyítja, hogy követelését még ezen rövid halasztás is veszélyeztetné, a biztosításnak minden haladék és új folyamodás nélkül bíróikép leendő eszközlése azonnal az első végzésben megrendeltetik, a fizetésre azonban ekkor is 24 órai idő adatik. ¹⁾

215. §.

A keresetlevélről.

A keresetlevél annyi példányban beadandó, hogy minden alperesnek egyegy példány jusson s a fölperes számára is egy maradjon, a példányok egyike a főtebb (213. §) említett eredeti oklevelekkel, a többi pedig másolatokkal ellátatván. ²⁾

A keresetlevél itt is, mint a közjogi törvénykezésben számra három részből áll, melyek 1. előterjesztés; 2. a bizonyítás végett szükséges oklevelekre hivatkozás; 3. világos ³⁾ kérés; hanem a részek, mint látjuk, nem egészen egyenlők a közjogi törvénykezésbeli keresetlevelével, melyben a 2. pont alatt, közönségesen a törvényre alkalmazás foglaltatik, itt pedig erről említést sem tettünk, természetesen, mert a törvényt a bíró tudni köteles, ellenben a bizonyítványoknak a keresetlevélhez mellékelését, és megérintését váltójogunk több helyütt is ⁴⁾ megkívánja, mi tehát a törvényre alkalmazás helyébe célirányosnak hittük amazt tenni, mint ez gyakorlatban is egészen így van. — Ugyan itt

1) Vtk. II. r. 62. §.

2) Vtk. II. r. 03. §. — Alább elő fog jöni, hogy a keresetlevél valamelyik példánya a másolt oklevelekkel a tudósítandó alperesnek adandó, egyik pedig az eredeti oklevelekkel mind addig megtartandó, míg a kézhezadás meg nem történt, a mikor ezen kézhezadás foljgyezése mellett ezek is a fölperesnek, további alkalmazkodásaiig, visszaadandók.

3) Vtk. II. r. 87. §.

4) Vtk. II. r. 61, 63, 80. 93. §§. st.

a keresetlevél kelte sem tétetik ki, minthogy a rendes igatókönyv vitele azt fölöslegessé teszi.

Egy ily keresetlevél mintája volna:

Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

Helyben lakó Nagy Imre, a Tekintetes debreczeni Váltótörvényszéknél bejegyzett kereskedő, egy általam Pesten 1844. január 1-sőjén saját magam rendeletére kibocsátott 500 ftos, szinte folyó évi január 15-dikén Debreczenben fizetendő váltót elfogadott s eltelvén a lejáratú idő, mostan kifizetni nem akar.

Miért is az A alatt ide mellékelt eredeti váltóra, továbbá a Tekintetes Váltótörvényszéknél látható aláírási czímre és B alatt ide mellékelt költségjegyzékre hivatkozva, esedezem:

Méltóztassék a panaszlottat az 500 ft. váltósummának az 1845. január 15-dikéről járó kamatokkal és 6 ezüst forintot terő perköltségekkel együtt 24 óra alatti biztosítására (vagy kifizetésére), különben bírói foglalás fenyegetése alatt sommás úton hozandó kegyes végzésénél fogva kötelezni.

A Tekintetes Váltótörvényszéknek Debreczenben

aláíratos szolgálója

Kis Pál.

A kereset a papírra ívréthen (in folio) iratik, azután a keresetlevél hosszant ismét összehajtatik, s az így összehajtott ivnek legelső lapján röviden szinte följegyeztetik, kinek keresete, ki ellen s mi tárgyban. ¹⁾

216. §.

A végzésről.

A végzés kétféle lehet u. m. 1. a bírói illetőségről; 2. a kereset érdeméről.

A bíróság mindenek előtt megvizsgálja, vajjon a kereset a másutt (200. §.) mondottak szerint illetőségén túl nem terjed-e? mely esetben a fölperesnek okokkal ellátott végzésben tudtára adja, hogy a kereset, bírósága alá nem tartozik.

¹⁾ Gyors eljáráshoz tartozik városokban a fölperesnek vagy ügyvédének és alperesnek lakását is az utca és ház száma szerint felírni.

Ha pedig illetősége alá tartozik s a bizonyítványok a summás per kivántatóságai szerint (213, §.) rendben vannak, haladék nélkül a keresetlevél értelmében s érdemében végzést hoz. Ezen végzés tartalma:

a. az alperesnek, különben következő foglalással fenyegetés alatt meghagyatik, hogy a keresetsummát 24 óra alatt biztosítsa, vagy (a hol törvény úgy rendeli) kifizesse;

b. a költségek a váltótörvényszék által méltányosság szerint mérsékeltetve és szorosan meghatározva világosan kitétetnek;

c. az is kijelentetik, hogy a keresethez mellékeltek oklevelek eredetiben a váltótörvényszék mellett megtartandók, másolatban pedig a panaszlottnak kézhez szolgáltatandók;

d. midőn a panaszlott nem helyben lakik, az is megemlítetik, hogy az átküldő levél melyik törvényhatósághoz intéztessék. ¹⁾

Ilyen végzés mintája:

A bepanaszlottnak — különben következő bírói foglalás fenyegetése alatt ²⁾ — meghagyatik, hogy az ezen keresetlevélben előadott 500 ftból álló váltósummát ezüst pénzben, tőle járó 6% kamataival és 6 ezüst ftban bíróilag megállapított perköltségekkel együtt kifizesse. Az eredeti váltó A és költségjegyzék B a törvényszéknél megtartandók, s mindkettőnek másolatai a keresetlevél másod példánya (másolata) mellett a törvényszéki szolga által a panaszlottnak kézhez adandók, a panaszló pedig az első példányon az eredeti oklevelek visszaadása mellett tudósítandó. ³⁾

¹⁾ Vtk. II r. 64—67. §.

²⁾ Ha a főperes ingó javakra szerzett zálogjogánál fogva indítna keresetet, ezen ingó javak valamint a keresetlevélben, úgy a végzésen is előszámlálандók, ily formán: A bepanaszlottnak — különben azon ingójavainak, melyek a keresetlevélben foglaltatnak, úgy mint 6 zsák gyapjúnak.... bírói foglalással leendő eladatása mellett — e jelen fizetési végzés egyedül a mondottak bírói foglalására szorítkozván — meghagyatik, hogy st.

³⁾ Mindezt azért szükséges a végzésben kiírni, hogy a kiadó hivatal tudhassa magát mihez tartani.

Indító okok.

(Lásd a 238. §-t).

A végzés a hosszant összehajtott keeresetlevél utolsó lapjára iratik.

217. §.

A végzés kézhez adásáról.

A váltótörvényeszek helyén lakó vádlottnak a váltószéki szolga ön kezéhez adja a végzést (alább a 14-dik fejezetben megírt mód szerént), miről a kelet (év, hó, nap) megjegyzésével a fölpereshez visszakerülendő keresetpéldányon, aláírásával megerősített bizonyítványt ad. ¹⁾

Távollakó vádlottakkal a végzés átküldő (megkereső) levél mellett közöltetik, a végzésnek közlés végett átküldött példányára is az átküldő levélnek kelte följegyeztetvén. ← A felszólított törvényhatóság köteles a közlötteket legfőlebb 21 óra alatt az illetőknek kezéhez szolgáltatni, s erről külön bizonyítványát a felszólító törvényeszekhez tüstént átküldeni. — Ez pedig a bizonyítványt megérkezéttével szintén legfőlebb 24 óra alatt a fölperesnek (használás végett) hiteles másolatban kiadja. ²⁾

218. §.

A végzés elleni kifogásokról.

A vádlott, ha ezen summás végzés ellen kifogásokat adhat elő, ezeket 24 óra alatt, melyekhez a kifogásoknak postán történendő megküldetésére szükséges idő is hozzászámítatik; kértós példányban minden szükséges bizonyítványokkal s azon kéréssel adja be, hogy költségei s mindennemű kárai iránt neki a vádló részéről elég tétessék, és ha maga a perben későbbben meg-

¹⁾ Hymódon: — Kézhez adatott — év, -- hó — napján.

NN. törvényeszeki szolga.

²⁾ Vtk. II. r. 68. §§.

jelenni nem akar, ügyviselőjét is ugyanezen iratban nevezze meg. ¹⁾ — Különben

A vádló a végzésnek kézhez szolgáltatásáról bizonyítványt vevén, 21 órai időnek, a nélkül, hogy az elégséges biztosítás vagy fizetés megtörtént volna, elmultával mindjárt ²⁾ a vádlott ingó javainak zár alá vételeért ³⁾ esedezhetik. De veszély esetében mint tudjuk (214. §.) elébb is. — Ha kifogások adattak be

A bíró ezen kifogások iránt a vádlót is kihallgathatni köteles levén, e czélból neki legfőlebb harmadnapra terjedő határnapot ad, s az ügy ez által rendes perfolyamra útasítatik. ⁴⁾

219. §.

A summás eljárásnak előnyei vagy jótékony-ságai.

A summás végzés ellen a panaszlottnak kifogásokat adni be, joga, ezeket pedig a bírónak rendes perre utasítani kötelessége levén, a sommás pernek rendszerént alig volna foganatja, ha a törvény a végrehajtásra nézve némely nevezetes előnyöket nem kötött volna a summás eljáráshoz. Ugyanis

Az alperes mondott kifogásai nem akadályozhatják, hogy

1. Ha a vádlott fél szükséges biztosítást ingó zálog által nem adott, (a kifogások ellenére) ingó vagyona bíróilag összeírassék és zár alá vétessék; de csak e jelen kereset után ily bírói zár alá vett ingó vagyont eladni, a kifogásokbul eredett per eldöntése előtt nem lehet. ⁵⁾

1) Vtk. II. r. 70, 82. §§.

2) azaz még távollakóra nézve sem várva több időt, mert ha a kézhez szolgáltatásról bizonyítvány megérkezett, a kifogások is megérkezettek volna.

3) Vtk. II. r. 69, 70, 75. §§.

4) Vtk. II. r. 69, 71. §§.

5) Vtk. II. r. 72, 74. §§.

2. Ha pedig a vádló fél már keresetlevelének beadása előtt követelését biztosító ingó zálog birtokában volt, erről törvény szerint rendelkezessék. Mire nézve meg kell különböztetni: mily zálog birtokában volt a vádló. Némely esetben, mint tudjuk (183. §.) bíró nélkül is eladhatja azt, sőt a per előtt is eladhatta volna, mindenkor csak a keresetét meghaladó pénzőszveget tartozván a bírónál letenni; másokban birói felügyelés alatt csak árverés alá bocsáthatja; s az árverésből bejött egész pénz a per végeig biróilag letéttetik. ¹⁾

És ezen két pontban állanak a sommás eljárásnak lényeges kiváltságai.

HETEDIK FEJEZET.

A rendes perfolyamról.

220. §.

A rendes perfolyam a summás eljárástól
mikben különbözik, s mikor
van helye?

A summás eljárástól a rendes perfolyam

1-ör és főleg abban különbözik, hogy itt határozat (az ügy érdemében) a vádlott fél kihallgattatása vagy legalább megidézttetése ²⁾ után hozatik.

Különbözik továbbá

2. abban, hogy rendes pereknél az eljárási közönséges jegyzőkönyvön kívül minden egyes perre nézve külön jegyzőkönyv (tárgyalási könyv) vezetttetik, s a perhez tartozó irományok ahhoz mellékelttetnek;

1) Vtk. II. r. 72, 73. §§. — Ezen §-okban a törvénykönyvben az I. rész 192. §-a nyomtatási hiba 197. helyett.

2) Vtk. II. r. 118. §.

3. hogy rendes pereknél az eljárás mindig szóbeli azaz a felelések a törvényszék előtt szóval történnek, (azonban a törvényszék jegyzője által írásba vétetnek). Kiveendők az áruszerzési és igénypererek, melyek ha szóbeli úton el nem végezethetnek, a váltójogi rendes eljárás szerént (azaz szinte a törvényszék előtt, de) írásban (azaz a felek, nem pedig a jegyző által írva) is tárgyalathatnak. ¹⁾ Egyébiránt a többi pereket is, ha a felek mindenike megegyez benne, valamint elhalasztani, úgy írásban elkészíteni is lehet.

Rendes perfolynamnak helye van mind azon perekben, melyek (vagy a mennyiben) summás perre nem tartoznak, u. m.

1. váltóügyekben, ha a keresetlevél a summás perben megkivánt oklevelekkel ellátva nincsen; vagy summás úton hozott végzés ellen a törvényes idő alatt kifogások adattak be;

2. váltószéknél bejegyzett kereskedők vagy gyártók egymás közti kereseteiben. ²⁾ st. Lásd a többit föntebb (197. §.).

221. §.

Keresetlevél és megjelenés.

A fölperes köteles keresetlevelét s bizonyításra szükséges mellékleteit ezeknek másolataival együtt annyi példányban beadni, mint föntebb (215. §, s ha a megjelenési végzés ezek nélkül hozatnék is, a szükséges példányok azonnal kipótolandók. ³⁾

A váltótörvényszék pedig ezen keresetlevélnek, vagy a summás úton hozott végzés elleni kifogásoknak következtében, hacsak a keresetlevél kitételeiből ki nem tűn-

1) Vfeltszék 1845. april 10-d. 452. sz.

2) Vtk. II. r. 7C—79. §§. 1844: VI: 28. §. B.) 9. §.

3) Rendes perben is keresetlevél épen úgy készítették s íratik mint a summás perben láttuk.

nék, ¹⁾ hogy az ügy a bíróság illetősége alá nem tartozik, (200. §.) a feleknek vagy ügyviselőiknek személyes megjelenésre ²⁾ határnapot szab. Még pedig

Keresetlevél következtében kiszabott megjelenési határidő, ha a panaszolt fél a törvényszék helyén, vagy egy mértföldnyi kerületében lakik, legfőlebb harmadnapra terjed; távolabb lakónak annyi idő engedendő, mennyi szükséges, hogy személyesen vagy meghatalmazottja által megjelenhessen.

Midőn pedig a per a sommás úton hozott végzés elleni kifogás miatt folytattatik, a tárgyalás (Tagsatzung) mindig harmadnapra szabatik ki, ³⁾ azaz mint másutt (218. §.) láttuk, legfőlebb harmadnapra; mert itt a kifogások a törvényszék helyére már távolról is megérkezvén, s a kifogásokban, ha maga megjelenni nem akart, ügyviselőjét is megnevezni tartozván, a távolságra többé tekintet nem lehet.

A megjelenési határidő végzés formában szokott a keresetlevélre iratni p. o.

A panaszlottnak..... napján dél előtti 10 óra megjelenés és tárgyalás végett határidőül kitűzetik. A keresetlevél másod példánya a mellékletek másolataival a panaszlottnak kézhezadandó, az első példányon pedig a panaszló az eredeti oklevelek visszasszolgáltatása mellett a megtörtént kézhezadásról tudósítandó.

A kifogásokra a tárgyalási határidő szinte így iratuk.

-
- ¹⁾ Akkor tehát, ha az világosan ki nem tűnik, reá semmi gondja. Egészen más arra ügyelni, ha a nem-illetőség, más ismét arra, ha az illetőség világosan kitűnik-e. Törvényünk csak amaz esetről szól, erről nem.
- ²⁾ Voltak esetek, hogy az idézési végzés főlebbeztetett, azon okból, hogy a keresetet vtszéki illetőség alá tartozónak a főlebbező nem tekintette. De az ily főlebbezés nem szabályszerű, mert ezen kifogás tárgyaláskor is megtörténhetik, különben pedig csak az ügy eldöntése hátráltattatik.
- ³⁾ Vtk. II. r. 79, 81, 82. §§.

222. §.

Bírói előleges egyeztetés.

Megjelenvén miud a két fél, vagy meghatalmazott-jaik a rendelt határidőre, a bíróság köteles, a per valószínű kimenetelének megemlítése nélkül, köztük megegyezést eszközölni. Sikerület esetében az egyesség jegyzőkönyvbe igdatandó s a feleknek kereset- vagy kifogáslevelökben végzésalakban kiadandó.

- Váltótörvényszék előtt kötött ily egyesség minden törvényes következeiseiben váltólevél gyanánt tekintetik, sőt ha a felek az ellenkezőt nyilvánosan ki nem kötötték, a biztosítási végrehajtás mindjárt megtörténhetik, a teljes végrehajtásnak azonban csak akkor lesz helye, ha az egyesség bármely feltétele elmulasztott. ¹⁾

223. §.

Perbeszédék.

Általános szabály: kétszeri viszonos perbeszédék (szóváltások) által a vitatkozás rendesen befejeztetik.

Ezen perbeszédékbe, ha a per keresetlevélből eredt, a keresetlevél is beszámítatik, és így itt ezen perbeszédék lesznek:

1. } a fölperes részéről: keresetlevél és ennek mellékletei;
- } az alperes részéről: kifogás a kereset ellen.
2. } a fölperes részéről: válasz a kifogásokra;
- } az alperes részéről: másodkifogás.

Innen látható az is, hogy ha a per summás úton hozott végzés elleni kifogások miatt folytatattik, mind a két fél részéről már csak a másod perbeszéd, u. m. fölperes részéről: válasz, az alpereséről: másodkifogás marad fenn.

¹⁾ Vtk. II. r. 83. §. A vtszék megkeresése következtében eljáró megyei bíróság előtt végrehajtáskor kötött egyezkedés is hasonló erővel bír. (Vfeltzék 1842. július 14-d. 516. sz.).

Lássuk részletesebben.

1. A keresetlevélről föntebb (215. §.) szólánk.

2. A kifogást illetőleg :

a. A bíróság által a keresetlevél az eredeti oklevelekkel együtt a fölperestől átvétetvén s az alperes előtt felolvastatván, annak minden kitételei s az oklevelek és aláírások iránt is az alperes kihallgattatik.

b. Ha az alperes ezeken kívül védelmére még egyéb az esetet tárgyazo észrevételeket kívánna felhozni, ezt azonnal szóbeli előadással teendi s állításait legott bebizonyítani köteles, mely okbul eredeti okleveleit előmutatni, vagy tanuinak nevét s lakását kijelelni tartozik.

c. Ha a kérdéses esetnek a törvényre leendő alkalmazásáról észrevételei volnának, ezeket is szóval adja elő.

Melyek után ezen első beszéd végén kérését tisztán előterjeszti.

Ha a per sommás úton hozott végzés elleni kifogások miatt folytattatik, akkor a tárgyalási határnapon már csak az alperes által beadott ezen kifogások s ennek eredeti oklevelei olvastatnak fel a fölperes előtt.

3. A válaszban a fölperes az alperes állításait (vagy a felolvasott kifogásokat) szintén pontonként igazaknak azonnal kijelenteni köteles, és ha ez iránt elébb fel nem hozott tett dolgokat állítana, a bizonyítványokat a jegyzőkönyvhöz csatolja s ha szükségesnek tartaná, a törvényből észrevételeket merít.

4. A másodkifogásban az alperes a fölperesnek új állításait viszont pontonként elősmerendi vagy tagadandja, és szükséges új állításait bizonyítványokkal, vagy törvényből merített rövid szerkezetű okokkal támogatandja.

A perköltségeket mind a két fél legfőlebb utolsó beszédében előadni, vagy különös költségjegyzéket beadni tartozik. ¹⁾

¹⁾ Vtk. II. r. 85—91. §§. A költségek, ha azokat fölperes keresetlevelében nem kérése is, hanem csak a per folyta alatt, mindazáltal a mennyiben bebizonyítanak, megitélendők. Vfeltszék 1844. nov. 5. 1324. sz.

224. §.

Tárgyalási jegyzőkönyv.

Az imént előadott egész eljárás vagyis tárgyalás, kezdve onnan, mikor a bíróság a keresetlevelet, vagy illetőleg kifogásokat a felektől általveszi, a legutolsó észrevételig vagy bizonyításig egy külön jegyzőkönyvbe, mennyire a szükséges rövidség engedi, a felek tulajdon szavaival igtatatikus a bizonyításra mindkét fél által előhozott valamennyi oklevelek ehez mellékeltenek. Végül pedig ezen jegyzőkönyv, mielőtt a bíróság ítélné, mindkét fél előtt felolvasatik s ezeknek a szerkesztés iránti észrevételei hasonlóul följegyeztetvén, az egész a peres felek, valamint a jelenlevő törvényszéki tagok által is aláíratik. ¹⁾)

Ily jegyzőkönyv mintája:

Tárgyalást könyv ²⁾) 1844 január 30 diktáról.

Jelenlevők a törvényszék részéről:

.

Tárgya: 50 szám.

NN. panaszló, OO. ügyvédével együtt, és PP. panasslott megjelennek. A panaszló A alatt keresetlevelet és nn. mellékleteit a tárgyaló törvényszéknek állatadván.

Esen keresetlel a panasslott előtt mellékleteivel együtt felobvastalott.

Mire a panasslott következő kifogását adta elő:

.

¹⁾) Vtk. llr. 85—91. §§

²⁾) Egyeztetéseknél, szóbeli minden perek felvételénél, tanúk kihallgatásánál, st. Ezen tárgyalások természetesen az egész törvényszék előtt is történhetnek, a mikor arra tüstént határozat is hozatik; azonban a kegykir. utasítás (ll. r. V. fejezet) megengedi, hogy azok egy kiküldött bíró és tollvivő előtt is történhessenek, de ezek természet szerint a perben határozatot nem hozhatnak, (mert erre a törvény szerint legalább 3. bíróság kívántatik), hanem a tárgyalási jegyzőkönyv összefüvő s megpecsételve igtatókönyvbe vezetetik s előadás végett egyik bírótagnak kiadatik, ki azt azután teljes ülésben előterjeszti.

Erre a panasszó így válaszolt:

Végre a panasszlott másodszor ily kifogással élt:

225. §.

További elhalasztásnak mikor van helye?

További vitatásnak vagy elhalasztásnak csak akkor van helye:

1. ha a felek maguk között megegyeznek; vagy
2. ha valamelyik fél, ellenfele által utolsó beszédében ¹⁾ felhozott okleveleknek, tanuknak vagy lett dolgoknak czáfolása végett oly bizonyításokkal akarna élni, melyeket azonnal elő nem állíthat s e miatt magának időt engedtetni kíván. Mindazáltal a kívánt halasztás megengedése, ha a másik fél meg nem egyez, ily esetben is csak igen fontosoknál fogva történhetik s azt az ítélőszék a perbeli körülmények szerént intézendinek. Így például, ha az aláírás az alperes által tagadtatik, és azon aláírás valódiságának bebizonyítására a fölperes halasztást kér, az neki megengedendő ²⁾ Azonban a fél, ha bármely elhalasztást kért volna is, köteles egy úttal a per érdemét is tárgyalni, mert ha az ítélőszék az elhalasztásra elegendő okot nem látna s azt megtagadná, minden további késedelem nélkül a kereset érdemében is hozandó véghatározatot. ³⁾

1) Első beszédökre már készen kelle lenniök, mert az alperes is tudhatta a vele közlött keresetleléből, mi állítatik ellene.

2) Vfeltszék 1842. nov. 7-d. 1119. sz..

3) Vtk. II. r. 90. §. Ha valamelyik félnek törvényes oka volna, másodszori halasztást is kérhet (Hétsz. Tábla 1844. június 10-ikén 27. sz. a Vfeltszék ellen 1843. mart. 10-d. 284. sz. a.).

226. §.

Kereskedők s gyártók közti nagyobb perek
folyama.

Ha a bíróság a váltószéknél bejegyzett kereskedők vagy gyártók közti kereskedési perekben azt találná, hogy a panaszos ügy nagyobb tömege miatt más perek nyilvános késleltetése nélkül szóbeli úton el nem végezhetőek: a feleknek végzésnél fogva meghagyja, hogy mindenik fél egy-egy választott bírót (természet szerént akárkit, kiből bizalmasan) nevezzen, az így kinevezett bírák pedig egy elnököt fognak maguknak választani. Ezen per írásban is folytathatják s ítélete végrehajtás végett a váltótörvényszékhez, a meg nem elégedett fél főlebbvitele pedig a váltófeltörvényszékhez intéztetik. ¹⁾

NYOLCZADIK FEJEZET.

A bizonyítékokról.

227. §.

Mi a bizonyíték s hányféle?

A bizonyíték (Beweis, Beweismittel, proba) a perlekedő félnek azon cselekménye, mely által a bíróság valamely állítás avagy lettdolog (tény) úgy létéről a törvényszékben meggyőződik.

A bizonyítás általános szabályai:

1. Minden az előadásokban felhozott lettdolgokat, vagy tényeket ²⁾ melyeknek bebizonyítása szükséges, tüstént bizonyítékokkal kell támogatni s az állításhoz mellékelni.

¹⁾ Vtk. II. r. 92 §.

²⁾ A törvényt vagy törvényes állítást nem kell bebizonyítani, mert azt a bíró tudni köteles, mindazáltal a törvényt is idézni soha sem árt.

2. Ha valamelyik fél előre nem gondolhatta, hogy az első beszédbeli állítását az ellenfél tagadandja s az még is megtörtént, akkor szabadságában áll, sőt köteles a bizonyítékot a másik beszédhez csatolni, kivéven ha a másik fél vagy bíróság a halasztást megengedné. ¹⁾)

A bizonyíték kétféle: teljes vagy nem teljes.

Teles bizonyítékok:

1. valamely állításnak avagy lettdolognak az ellenfél általi elősmerése;

2. oklevelek; ²⁾)

3. több tanúk és műértők.

Nem - teljes vagyis fél bizonyítékok:

1. egyes tanú;

2. az eskü rendszerént, kivéven t. i. ha az ellenfél abban más bizonyíték nélkül is megegyez;

3. kereskedői könyvek a könyvbirtokos mellett (229.§.);

Lássuk bővebben. —

228. §.

Az ellenfél általi elősmerés.

Az ellenfél általi elősmerés szabályai:

1. Minden állítás, melly a másik fél által a törvény-széken elősmertett, vagy közvetlen következő beszédében nem tagadtatott, behizonyítottnak tartandó.

2. A bíróságon kívüli elősmerést különösen be kell bizonyítani.

3. A megjelenési határnapnak elmulasztása törvényszék előtti elősmerésnek tartatik, úgy azonban, hogy csak az ellenfél állításait bizonyítja be, a nélkül hogy keresetjogát is megállapítná, melyet a bíró csak

¹⁾ Vtk. II. r. 93, 94. §.

²⁾ Ha a bizonyíték levelekben vagy iratokban foglaltatik, oklevélnek, vagy bizonyítványnak hívjuk, jöllehet néha, mint p. o. törvényünkben is a bizonyíték és bizonyítvány egynek vétetik.

az állításnak és lettdolognak a törvényre alkalmazása után határozhat el; ¹⁾ azaz a bíró csak úgy marasztalja el a meg nem jelent alperest a fölperes keresetében, ha ez jogát másképen bebizonyítandotta. ²⁾

229. §.

Oklevelek; s az aláírás tagadása

Az oklevelek kétfélek: köz és magán oklevelek.

Köz oklevél, melyet valamely köz hatósággal megbízott személy készített s adott ki, például az ovási oklevél; magán oklevél ellenkező esetben, például valamely árjegyzék.

Az oklevelekkeli bizonyítás szabályai:

1. Köz oklevél tartalma tökéletesen (teljesen) bizonyít mind addig, míg hamisságát (vagyis azt hogy az aláírás hamis, vagy az aláíró ál személy) az ellen fél be nem bizonyítja.

2. Magán oklevél csak az aláíró ellen bizonyít, mellette (kivéven t. i. a rendesen vitt kereskedői könyveket) semmit sem, mert maga mellett senki sem tanúskodhatik.

Ha egyik vagy másik oklevelen az aláírás tagadtatik, annak valóságát következők bizonyítják:

a. köz oklevél p. o. valamelyik hatóságnak bizonyossága vagy a törvényes bizonyosság hitelesítése; ³⁾

b. két tanú egyező vallomása; de

1) Vtk. II. r. 95, 96. §§. — Vajjon kérheti-e az alperes feloldoztatását, ha a fölperes maga meg nem jelent, a mi a köz törvényben másolathóli ügyfelvételnck (levata ex paribus) hivatik, erről váltójogunk nem szól. Én úgy vélem, a váltójog kiváltság, tehát szoros magyarázatú, s a mi benne nem foglaltatik, annak helyt adni nem lehet. Mindazáltal talán idéztetése következtében tett költségeit az alperes a fölperesnek követelhetné. Ezen véleményemet az 1844. VI. tcz. 12. §-a megerősítette.

2) például Vfeltszék 1844. mart. 26. 371. aug. 26-d. 1043. sz.

3) Vfeltszék 1812. dec. 5-d. 1230.

c. egy tanú vallomása (mint fél bizonyíték) csak akkor, ha az állító fél pótló esküje (mint szinte fél bizonyíték) hozzájárul;

d. más aláírással öszve hasonlítás;

e. a tagadó félnek vonakodása a bíróság által neki odaitélt eskü letételétől; ¹⁾

f. a bizonyító félnek birói végzés következtében letett esküvése ²⁾

Midőn az aláírás tagadtatik, ennek ellenében a másik fél a további bizonyítékok megszerzethetése végett halasztást kérhet ³⁾

230. §.

Tanúk és műértők.

A tanúk által bizonyítás szabályai:

1. Akár keresetlevél kitételeinek, akár summás úton hozott végzés elleni kifogások állításainak bizonyítására, akár végre az eljárás folytában kifejtett körülmény miatt a tanúk használata megengedtetik.

2. A ki tanúkat kíván használni, tanúinak nevét, lakását és czimét tüstént bejelenteni s azoknak bizonyítmányait vagy a kérdő pontokat egyszersmind bemutatni köteles.

3. Mind ezeket az ítélőszék végzés mellett az ellenféllel haladék nélkül közli; de ha a tanúkkal bizonyítás az eljárás folytában kéretik, ez a másik fél megegye-

¹⁾ A tagadó félnek is kivált némi próba nélkül nem mindenkor iteli oda a bíró az esküt, még ha az ellenfél semmit nem bizonyítna is p. o. erkölcsi jellemére s egyéb körülményekre tekintettel szokott lenni. Példák az 1841. június 24. 207. — július 15-dikén 226. és 1843. aug. 11-ikén 906. ügy 1844. július 31-d. 931. — oet. 30-d. 1356. számú feltszéki határozatok. st.

²⁾ Vtk. II r. 97—99. §§. Ha az oklevél a bíróság előtt ösmeretlen nyelven van írva, hiteles fordításban köteles azt az illető fél az eredetihez csatolni (Vfeltszék 1843. július 31-d. 854. sz. — sept. 11-d. 152. sz.)

³⁾ Vfeltszék 1843. sept. 18-d. 1073. sz.

zése nélkül, csak a per érdemét illetőleg és úgy engedték meg, ha ez tanúk nélkül ki nem világosítható (295. §.).

4. Az ellenfélnek pedig szabadságában áll maga részéről a tanúk elleni kifogásait és az ellenkérdéseket, melyekre t. i. a másik félnek tanúit kikérdeztetui kívánja, szinte bemutatni.

5. Ezek után az ítélszék, ha elkerülhetlenül szükségesnek látja, a tanúknak a törvényszék előtti kihallgatását, rövid határidőre, t. i. ha a tanúk a váltószék helyén, vagy egy mértöldnyi területben laknak, legfőlegb harmadnapra, végzésnél fogva megrendeli s a kitűzött napon a tanúkat a kérdőpontok és ellenkérdések szerint kihallgatja s vallomásaikat a perbeli (tárgyalási) jegyzőkönyvbe vezeti.

Ha pedig a tanúk a kitűzött napra az ítélszék elébe kihallgatás végett nem állíthatnak, hatalmában áll a kérdőpontok és ellenkérdések megküldése mellett a kihallgatandó tanúknak illető törvényhatóságát (váltótörvényszék helyén ezt, királyi s más rendezett tanácsú városokban nemesekre nézve is a tanácsot, megyékben az alispánt) a tanúk hiteles vallomásainak kivételére felszólítani. ¹⁾

A váltószék ily felszólítása az ebben megnevezett személyekre mindenben az eskető parancs erejével bir. ²⁾

6. A felszólított hatóság köteles ezen felszólítást haladék nélkül teljesíteni s a kivett vallomásokat hiteles formában a felszólító váltótörvényszéknek azonnal elküldeni.

7. Szükségesnek tartván a váltószék a műértőknek bizonyosságát, a választott műértőknek neveit s vélemény-adásuknak határidejét mindkét féllel tudatja.

8. Tanúk vagy műértők kihallgatása után a váltótörvényszék tárgyalás végett rövid határnapot szab a feleknek, melyen a tanúk vallomásait s műértők vélemény-

¹⁾ De a törvényszék helyén kívüli tanúk vallomásainak kivételére a törvényszék küldöttséget nem nevezhet. (Vfelszék 1844. június 12-d. 619. sz.)

²⁾ Úgy hogy a ki hitet letenni s tanúskodni vonakodnék, ez is a törvényes bírságban a vtszék által marasztaltatik el (Vfelszék 1844. oct. 8-d. 1280. sz.)

nyeit felolvastván, mindkét fél észrevételeit meghallgatja, jegyzőkönyvbe igatja s ezt berekeszti. ¹⁾

Legnevezetesebbek itt az ellenkérdések. Ezen ellenkérdések igen célirányosak a végett, hogy ha a tanú netalán hamis volna, ezen hamisságnak végére lehessen járni. Ezek nem a kérdőpontok ellentételei, hanem a kérdőpontokkal összefüggő némely más körülményekről is az ellenfél által tett kérdések, (innen hivatnak ellenkérdéseknek is). Például szolgáljanak e következők:

1. Kérdőpont: Tanú ösmert-e a tanúállítót?

Erre ellenkérdés: a. Mióta ösmerti?

b. Minélfogva ösmerti, vagy mi adott alkalmat ösmeretségére?

2. Kérdőp. Láttá-e tanú, mikor ezen váltó, mely itt előmutattatik, elfogadás végett bemutatattatott?

Ellenk. a. Hol történt ez?

b. Ki volt még jelen?

c. Mikor, mely napon, mely órában történt?

3. Kérdőp. Láttá-e tanú, hogy ezen váltó elfogadtatott.

Ellenk. a. Láttá-e, mikor ezen szót „elfogadom“ az elfogadó felírta?

b. Föltette-e az „sk“ vagy „mk“ (= saját vagy maga keze) betűket?

c. Visszaadta-e mindjárt a váltót, vagy magánál tartotta st. st.

Ezekből azt is láthatni, hogy az ellenkérdések nem elébb, csak épen kihallgatáskor közöltetnek a másik féllel és tanúival, nehogy azokra elkészülhessenek.

231. §.

E s k ü.

Az eskü szabályai:

1. Midőn valamelyik résznek fél bizonyítékát az ellenfél semmikép meg nem czáfolta, annak kiegészítésére

¹⁾ Vtk. II. r. 100, 101. §§.

a félig bizonyítónak pótló hitletétel vagy eskü ítéltesék. ¹⁾

2. Ha pedig ugyanazon lettdolog fölött a maga állítása mellett mindenik rész tudna fél bizonyítékot felhozni, vagy az egyik résznek, állítása támogatása végett felhozott fél bizonyítékát, a másik szintén félig gyengítő p. o. mindketten kereskedő könyveikkel állának elő, vagy mindkettőnek egyegy tanúja volna: az ítélőszék fogja megítélni, melyik félnek kelljen a pótló (vagy illetőleg tisztító) esküt letenni. ²⁾

3. Midőn valamely állítás mellett semmi bizonyítás fel nem hozatik, ott a bíró marasztaló határozatot, minthogy legkisebb meggyőződése sem lehet, teljességgel nem hozhat, hanem a valamelyik fel által ajánlott eldöntő hitnek is csak akkor lesz helye, ha a másik azt elfogadja. ³⁾

231. §.

A kereskedői könyvekről.

A kereskedői könyvek kivántatóságairól általában.

A kereskedői könyvek hitelességére megkívántatok:

1. Kileg (azaz azon személyt tekintve, kiéi azok)

¹⁾ Annak, a ki félig terheltetik, tisztító esküjéről nem szól a törvény, tehát úgy látszik ugyan, mintha itt nem volna helye a tisztító eskünek, legalább a bírónak megítéltetendőnek; de én úgy tartom, hogy itt a pótló alatt akármelyik fél esküje értethetik.

²⁾ A köz törvény szerint a félbizonyíték a félbizonyítékot (valamint a teljes is a teljeset) egészen lerontja, s azon körülmény áll elő, mintha a félperes semmit sem bizonyítana, tehát az ily állításra nézve az alperes feloldoztatik. Itt a váltójogban sem lehet azt másképen érteni, mint úgy, hogy a bíróság nem önkényesen, hanem a körülményhez képest fogja megítélni, ki tegye le a pótló esküt, p. o. a ki saját tettében forog, vagy könyvét rendesebben vezeti st. mert ha a fél bizonyítékok teljesen egyenlők, ott a bírónak semmi meggyőződése nem lehet, tehát hitletételt sem kívánhat.

³⁾ Vtk. II. r. 103—105. §§.

a. hogy aláírási czímöket a váltótörvénszéknel bejegyeztették legyen;

b. hogy kereskedők, gyártók, gyógyszerárosok, mesterekberek, vagy közkereseti társaságok legyenek; de a kereskedők közt is azok, kik vásárokon, sátorokban, vagy házalva üzük a kereskedést, hiteles könyveket nem vezethetnek.

2. Mile g (vagy magát a könyvet illetőleg)

a. hogy a könyveket váltótörvénszék hitelesítse, azaz selyemsinórral keresztül vonja, ennek két végét pecsétével megerősítse s a lapok számát, nehogy valamikor új levelek szúrathassanak közébe, följegyezze; ¹⁾

b. hogy két rendbeli u. m. első följegyzési és számviteli könyv vitessek (melyekről a következő §-ban bővebben);

c. mindkét rendbeli könyvben a kereskedői vagy váltói üzletnek s keltének (éve-, hava- s napjának) megjegyzése mellett a jogczím is, például adásvevés, csere, tőzsérdij, melyből a kereskedői üzlet eredett, megnevezessék;

d. mindkét rendbeli könyv vagy maga a tulajdonos, vagy pedig arra rendelt segéde (könyvvezető) által vitessek s ugyanazon időben többek által felváltva ne irassék; ²⁾

e. egyes levelek kivágása vagy beragasztása, minden vakarás, egyes tételek s lényeges szavak későbbi beigtatása és szokatlan hézag hagyása a könyvnek hitelét elenyészeti;

f. zsidó nyelven (zsidó betűkkel) irt kereskedői könyvek váltótörvénszék előtt nem bizonyítanak;

¹⁾ Itt „lap“ alatt levelet, ivlapot (folium) is lehet érteni, azaz a kinyitott könyvnek mindkét (bal és jobb) oldalát illetőleg csak egy szám iratik, mely mód kereskedői könyveknél igen gyakran előfordul s bizonyosan kinek-kinek szabad tetszésétől függ, hogyan kívánja azokat lapszámoztatni.

²⁾ Az újabb ú. m. 1844. VI. tezik. 13. §-a az első följegyzési könyveknek többek által egy időbeni vezetését is megengedi.

g. ha a könyvvivő bukás, fizetés-szünet és követelések lealkudása vagy csalási vétkek miatt bizodalmat nem érdemel, jövődöre bizonyító könyveket nem vihet. ¹⁾

233. §.

B. Különösen az első följegyzési és számviteli könyvekről.

Az első följegyzési könyvbe (előkönyvbe) vagy könyvekbe jegyeztetik minden, mi a kereskedés vagy gyártás körébe tartozik, legyen az adásvevés, vagy egyéb kereskedői s váltóüzlet, még pedig időrendben és folyó szám (sorszám) szerint. Időrendben azért, hogy ha az időről kérdés támadna: azt, mikor történt, pontosan megnevezhesse; s ha netalán hamisság történnék, ellenfele magát védhesse. Sorszám szerint azért hogy közibe semmit csusztatni később ne lehessen. Ezen sorszámot évenként, vagy hónaponként is szabad tetszés szerint kezdeni az egyes számon.

Ezen könyvbe valamely közbenjárók (megbízottak, segédek, tisztek st.) által eszközölt fontosb üzletekben, ezek neve is beiktatandó.

A számviteli könyvben (főkönyvben) minden egyes személynek, kivel a könyvvivő kereskedési, összeköttetésben áll, külön számviteli lap (Conto, számla) adatik, hogy együtt legyen mind az, mi az előkönyvben, mely időrendben vitetik, ugyanazon személyt illetőleg csak szétszórva találató. S ezen számvitelnek „tartozik“ (adós) és követel“ (adott) szókkal megjegyzett rovataiba minden ezen személyt illető tétel az előkönyvből (vagy könyvekből) ennek sor- és lapszámával átvitetendő.

Lássuk ezen könyveknek rövid ösmertetését.

Az előkönyv (Primanotabuch, Vormerkbuch) több is lehet, (1844: VI: 13. §.). a szerint, a mint valamely kereskedő st.

¹⁾ Vtk. II. r. 106. §.

többféle tárggyal p. o. árúk adásvevésével, bizományokkal, áruszállításokkal, hitelezésekkel, váltókkal, s különösen tukványokkal st. üzérkedik; mindazáltal, minthogy minden kereskedőnek általában három tárggyal van dolga, u. m. 1. kész pénzzel; 2. hitellel (személyekkel); 3. árukkal: innen közönségesen három előkönyvet szoktak vinni. Egyikbe jönnek a készfizetések (bevételek, kiadások) s ez neveztetik pénztárkönyvnek (Cassabuch), a másikba a leendő fizetések (függő v. időre tett v. hiteli üzletek, más szókkal: a tulajdonképi v. személyi terhelő követelő adósságok¹⁾ s emlék- v. adósságkönyvnek hivatik, a harmadikba az áruk s neve árukönyv. Vagynak, kik mind a három tárgyat csak egyetlen egy előkönyvbe írják, melynek aztán emlékkönyv (Memorial) vagy napló (Journal) vagy irka (Brouillon, Strazza, Kladde) a neve. Sokan a naplót, emlékkönyvet, irkát és előkönyvet egyjelentésűnek veszik²⁾ Schiebe Ágoston, kereskedési tanodaigazgató Lipszében (ily című munkájában: Die Lehre von der Buchhaltung) az egyszerű könyvitelben leginkább ezen könyveket tartja nélkülözhetleneknek: 1. emlékkönyv vagy napló, mindkettőbe általában minden nemű üzletek időrend szerént följegyeztetnek, amabba a legelső följegyzés történik, ebbe ugyanaz letisztázottan vagy rövidebben is iratik, úgy hogy ha egyszerre tisztán irathatnék, a napló el is maradna; 2. fő- vagy személykönyv (melyről alább szólunk); 3. pénztárkönyv; 4. árukönyv; még pedig ezen három utóbbiba az üzletek külön tárgyai (személy, pénz és áru) külön-külön az emlék- vagy napló-könyvből iratnak ki. Ez minden esetre legtökélyesb módja az egyszerű könyvitel-

-
- 1) A kereskedő sokszor dolgokat p. o. pénztárt személyesít, s „kiadások helyébe ezt írja: „adott“ vagy „követel“ (credit, bevételek helyébe pedig „adós“ vagy „tartozik“ (debit), azért írtam „tulajdonképi adósságok“ st. azaz valóságos személy adósságai.
- 2) Mind ezeket pedig sokszor megelőzi még egy másolatkönyv (Copirbuch) is, melyekbe az üzérség iránti levelek, váltók s főleg bizományi és más áruszámolatok (Fatturen) lemásoltatnak s melyekre az előkönyvek tételeinél is hivatkozás szokott történni.

nek, minthogy minden üzleti tárgy két külön könyvben fordul elő, egyszer mindnyájan együtt (napló), másodsor külön mindenik a maga saját könyvében (1. fő- vagy személykönyv, 2., pénztárkönyv, 3., árukönyv). De szinte czélszerű mód az egyszerű könyvvitelben, hogy, ha csak két könyv vezetettik t. i. napló és főkönyv: a naplóba általában minden üzletek beírassanak, pénztár- és árukönyv pedig személyesítettven, nekik a főkönyvbe szinte mintha személyek volnának, számviteli lap vagy lapok adassanak ¹⁾

A számviteli könyv (Contobuch) arra való, hogy különkülön a személyek, tózsérpajtások mint mindeniknek tartozásai, és követelései mind együtt egy lapon, egy számvitelben álljanak, de úgy hogy ide már csak az íratik, a mi az előkönyvekbe följegyeztetett, ezeknek lap- és sorszámát, hogy amazoknak mintegy ellenőrként is szolgáljon, a legnagyobb pontossággal átvívén. Innen neveztetik ez főkönyvnek (Hauptbuch), személykönyvnek (Personenbuch), függő vagy folyó számviteli könyvnek (Conto-Current-Buch), s adosságkönyvnek (Schuldbuch) is.

¹⁾ Az 1844: VI. tcz. 13. §-a a könyvekre nézve némi módosításokat állapított meg. Legnevezeteseb pont mintjárt az első, mely így szól: „Minden a kereskedés vagy gyártás köréhez tartozó; de időre tett kereskedési ügyletek (Handels-Zeit-Geschäfte), származzanak azok bár hitelbe tett adásvevés, vagy egyéb kereskedési vagy váltóüzletekből, a fentebbi módon hitelesített első följegyzési könyvekbe (Strazza, Journal, Primanota, Cassabuch), időrend s az illető segédkönyv száma szerént jegyeztessenek föl.“ — A törvény nem egészen szabatos levén, bővebb értelmezés szükséges. Itt két kifejezés érdemel különös figyelmet: „időre tett ügyletek (Zeit-Geschäfte)“ és „segédkönyv.“ Időre tett ügyletek alatt közönségesen a hitelezéseket értjük, mindazáltal, hogy ezen első följegyzési könyvekbe egyéb ügyletek v. üzletek is vezetendők, kitetszik 1.) abból, hogy a hitelbe tett adásvevés egyéb kereskedési üzletektől megkülönböztettetik; 2.) alább többféle könyvek érintetnek u. m. Strazza, Journal, Cassabuch st. 3.) még alább többféle ügyletek is p. o. adásvevés, csere, kereskedési díj st. mint a melyek az előkönyvekbe vezetendők. A segédkönyv nevezet pedig ugyanazon tczikk több pontjainak egybevetéséből egyet jelent az első följegyzési könyvvel.

A főkönyvbe tehát az előkönyvből vagy könyvekből különösen mind azon tételek beiratnak, melyek valamely tüzserpajtással függő üzletet (adósságot vagy hitelezményt) illetnek; úgy szinte az is, midőn ezen ide beirt adósság vagy hitelezmény készfizetéssel lerovatik; s a melly készfizetés, mint a föntebbiekből tudjuk, ekkor elébb a pénztárkönyvbe is följegyztetvén, ennek sor- és lapszámának sem szabad a főkönyvből hibáznia. Hogy a főkönyv lapszámát is át kellene az előkönyvbe vinni, arról a törvény nem szól, de czélszerű sőt szükséges. A pénztár-, és árukönyv személyesítéséről imént szólánk.

Ezekről bővebben értekezni külön könyvbe való.

Előkönyvek.

1. 1) KÖNYVITTELI MINTÁK. *)
Pénztárkönyv 1844. Másodhóban. Kiadás Bevétel.

nap	szám		Ft.		kr.	
			100	8	100	8
1	1	Házt költésgekre				
1	2	Aldir dat eszm bejegyzéséért				
6	3	10 másza kecs pérszben eladott gyajjuért 80 Ftival			800	
10	4	Takács Mihály Debrecsenben a küldött vas árban fiselet			200	

1. Emlékkönyv 1844. Másodhóban.

nap	szám		Ft.		kr.	
			100	8	100	8
1	1	Biró Péter N. Váraton 10 másza csukorért 40 forintjával esziben			400	2)
1	2	Takács M. Debrecsen. NV. fuvaros által küldött 10 másza pasért			500	
5	3	Biró P. N. Várad 50 másza gyajjuért 50 Ftival			2500	3)

*) It csak a könyvvel lényegéről van szó, a forma s írásmód többjele lehet.
1) lapszám. 2) a rovat bal része, mint magában érteik, forintokat foglal magában.
3) Az emlékkönyvekben sem árt mind a „tartozik” mind a „követel” szavakra külön rovatot írni.

Számvetelkönyv.

5.		Biró Péter Nagy-Váradon.		Tartozik.		Követel.	
<i>Előkönyv 17- és sorokina</i>	<i>kelet</i>	<i>j o g c s i m.</i>		<i>fl.</i>	<i>kr.</i>	<i>fl.</i>	<i>kr.</i>
<i>Emlek- könyv</i>	1844	10 mássa megvett csukorért 40 forinttal			400		
<i>1.1</i>	<i>Másodhó 1-szjen</i>	esüst. „ „ „ „					
<i>Emlek- könyv</i>	„ 5-ken	50 mássa eladott gyapjért 50 forinttal					2500
<i>1.1</i>	„ 1/3	esüst „ „ „ „					
6. Takács Mihály Debreczenben.				Követel. 7)			
Tartozik.							
1844.		1844.		fl.		kr.	
<i>Másodhó 1-szjen</i>	<i>Emlek- könyv</i>	<i>10-ken</i>	<i>Penzár- könyv</i>	<i>a kültől vas áruban fse- tel.</i>			
	1/2		1/4		500	—	200
				fl.		kr.	

1) Ezen példában a „követel“ és „tartozik“ külön oldalra iratvák; s a kelet rovata pedig a pénz rovata előtt áll

234. §.

C. A könyvekkel bizonyítás módjai.

Ha a könyvek általi bizonyítás szükséges: az illető számvitel (kivonat) mindig a keresetlevélhez mellékeltetik, *) még pedig vagy egyszerű vagy hitelesített formában.

Ha egyszerű formában adatik be: a fölperes köteles magukat a könyveket is a megjelenési határidőre a váltótörvényszék elébe adni, midőn a törvényszék a könyvek rendes vitelét, az alperes pedig az őt illető tetteket megvizsgálja. Az illető fél észrevételei a könyvek hitelessége ellen a perbeli jegyzőkönyvbe igtatandók, sőt a fél kívánatára maguk a könyvek is (kivéven, ha semmi hiány azokban nem találatnék) a végítéletig a törvényszéknél megtartandók.

Ha valaki könyveit hosszabb időre nem nélkülözheti, akkor keresetlevelének benyújtása előtt az illető számvitelt váltószékeknel s városokban két tanácstag, megyékben az ügy nevezett törvényes bizonyság (szolgabíró és esküdt) által hitelesíteti; azaz a megkeresett hiteles személyek megvizsgálván a könyveket, ha azt találják, hogy ezek a törvény értelmében vitettek, az illető számvitel pedig azoknak hű kivonata, mindezt aláírásukkal bizonyítják. A keresetlevélhez ezen hitelesített számvitelnek csak másolata mellékeltetik s az eredeti a megjelenési határnapon mutatattik be. Mindazáltal az alperes maguknak a könyveknek előmutatását az ily hitelesített kivonat mellett is, ha t. i. a könyvek törvényszerű vitele iránt kétségei volnának, kívánhatja. Mire a bíróság rövid határidőt rendelvén, könyveit

*) Itt ugyan mindenütt a fölperesről van szó, mert csak ez mellékelhet valamit a keresetlevélhez; mindazáltal az általános szabályok szerint kétségtelen, hogy az alperes is bizonyíthat könyveivel, vagyis számviteli kivonatóval, a midőn ő azokat kifogásaihoz melléklendi. A fölperes is a fentebb mondott szabályok értelmében, ha valószínűnek nem tartotta, hogy első beszédében felhozott állítását az alperes tagadandja, a számviteli kivonatot második beszédéhez (válaszához) is mellékelheti.

az illető fél eredetiben bemutatni köteles, a midőn a törvényszék, mint főntebb, a könyvek rendes vitelét, az ellenfél pedig az őt illető tételeket megvizsgálja st.

Váltótörvényszékeknel a bemutatott könyveket csak az elnök és bírák vizsgálhatják, a kereskedő ülnökök pedig a bemutató egyezése nélkül nem. ¹⁾

235. §.

D. Szabályai

A könyvek általi bizonyítás szabályai:

1. A könyvek a könyvvivők ellen teljesen bizonyítanak (mint minden magán oklevelek.)

2. A könyvvivők mellett, vagy más személyek ellen fél bizonyítékul szolgálnak, a mely a könyv tulajdonosának, vagy könyvvezetőnek pótló esküje által teljes bizonyítás erejére emeltetik. ²⁾

3. Ezen pótló eskü a tulajdonos vagy könyvvezetője által úgy tételik le, hogy tudtára a számvitelben megjelenő tételek, mind jogczimökre, mind mennyiségökre nézve helyesek.

4. Ezen könyvek bizonyító erejüket megtámadásra másfél évig tarják meg, védelemre mindig teljes erejűek; azonban ha a számvitel az adós által aláíratik, vagy a mondottak szerint hitelesítettik, vagy a keresetlevél másfél év

¹⁾ Vtk. II. r. 110, 112. §§.

²⁾ A kereskedőkönyveknek azon világszerte megállapított kiváltsága, hogy azok maguk a könyvvivők mellett is bizonyítanak, szükségesképen hozza magával, hogy vitélok pontossága iránt a törvény legnagyobb szigorúsággal legyen; jöllehet a csalást egészen eltávoztatni még így sem lehetetlen, p. o. valamely kereskedő ezer forintot könyvében hamisan valakire ró, ha még erre meg is esküszik, okvetetlen kell azt fizetni. Csak a könyveknek legpontosabb vitele, és tiszta, szeplőtelen név kívánatik ezen nagy kiváltság gyakorlatához. Innen van az, hogy a törvény a vétkes bukásban, és csalásban marasztaltakat a kereskedői jogoktól megfosztja.

alatt a törvényszékekhez beadatik, a könyvek megtámadásra is bizonyító erejüket ¹⁾ tovább is megtartják.

5. Külföldiek magyar váltótörvényszékeknél csak akkor bizonyíthatnak könyvekkel, ha hitelesen (azaz ottani váltófeltörvényszékek írott elősmeréseivel) megmutatják, hogy

a. hazáik törvénye szerint bizonyító erejű könyveket vihetnek;

b. könyveik az ottani rendeletek értelmében szerkesztvék;

c. hazájokban magyar kereskedők iránt e részben viszonzóság divatoz.

Ezen viszonzóság az austriai örökös tartományokban törvényesen megállapított. ²⁾

KILENCZEDIK FEJEZET.

A birói határozatokrul.

236. §.

A határozat kétféle.

A váltótörvényszékek minden előttük folyó perekben vagy végzés (hátvégzés), vagy ítélet által határoznak.

Végzés által határoznak

1. minden mellékes kérdés fölött k ö z b e n s z ó l ó l a g, p, o. határidők, birói illetőség, tanúk vagy műertők kihallgattatása, végrehajtás iránt; fölebbvitelben, perújítás megengedése-, vagy megtagadásában, st.

¹⁾ Az 1840: 16: 19. §. a hitelesítésre nézve az időt is meghatározza, eképen „ha a számviteli kivonat királyi és más városokban két tanácsbeli, megyékben törvényes bizonyosság által hitelesítettik, a könyvek megtámadásra három esztendőig használtathatnak“, a többire nézve ez is csak „tovább is“ szavakkal él.

²⁾ Vtk. II. r. 109, 114—116. §§.

2. a per érdemében csak némely esetekben, t. i.

a. sommás perbeli eljárásnál;

b. ha a panaszlott fél a megjelenési határidőt elmulasztja;

c. ha a panaszlott megjelent ugyan, de a fölperes állításait a kereset érdemében akár egyenesen, akár hallgatva elősmeri, avagy semmis és törvényes erő nélküli kifogásokat tesz, p. o. hogy a váltóért viszon-értéket nem kapott.

Itélet által intézik el az ügyeket rendes perfolyamban s a kereset érdemében

1. ha a sommás per útján hozott végzés ellen kifogások tétettek;

2. valahányszor a felek állításai vagy kifogásai bizonyítványokat, u. m. okleveleket, tanúkat, müértöket, eskületeleket kívánnak meg, ¹⁾ vagy a felek perbeszédeikben ilyeseket használnak. ²⁾

237. §.

Végzés és ítélet mikben különböznek egymástól?

Végzés és ítélet (kivántatóságaik szerint) különböznek egymástól:

1. A végzés csak a folyamodás (keresetlevél) hátára íratik; még pedig a sommás perbeli csak egyedül ide, hanem a rendes perben közbenszóló már mind a folyamodólevélre, mind a perről vezetett jegyzőkönyvbe; — az ítéletek pedig mindig külön szerkesztetnek,

¹⁾ Vtk. II. r. 117—120. §§.

²⁾ Vfeltszék 1843. sept. 6-d. 1040. octob. 9-d. 1145. sz. Mikor hozzassék végzés, mikor ítélet — ámbár ez a főleblvitt félre, nézve igen fontos — nincs egészen tisztába hozva a törvényben. Legczélszerűbb szabály lenne: tárgyalási vitatkozás következtében hozott érdemleges határozatra nézve ítéleti, egyéb esetekben végzési alak használtassék.

s egyszersmind a perről vezelett külön jegyzőkönyvbe is beigtattatnak.

2. A végzésekben az esedezőnek megnevezése és kérésének megemlítése nem szükséges; — az ítéletek bevezetésében a felek s ügyviselőik nevei, továbbá a per czíme és tárgya, és a szóbeli eljárás berekesztésének napja világosan kitétetik. ¹⁾

A föllebbezésre nézve az ítélet elleni föllebbezés ellenészevételek végett a másik félnek kiadatik, de a végzés elleni föllebbezési folyamodás nem, hanem arra csak a törvényszék teszen, ha akar, észzevételeket. (Lásd alább a 10. fejezetben.

238. §.

Mikben egyeznek meg egymással?

Megegyeznek egymással:

1. Mind az ítéleteket, mind a per érdemét elintéző végzéseket (tehát summás perben is) okokkal kell támogatni, még pedig oly formában, hogy kimondatván elébb a birói határozat, utána tüstént azon okok, melyeknél fogva a biró ítélt, pontonként számláltassanak el.

2. Mind valamennyi végzések, mind az ítéletek a közönséges eljárási jegyzőkönyvbe (tanácskönyvbe) felirandók.

3. Mind a perdöntő végzések, mind az ítéletek, ha azok a felek vagy ügyviselőik jelenlétében hozatnak, nekik azonnal kihirdetendők, ha pedig azok jelen nem valának, egy rövid (legfőlebb 24 órai) határidőre a törvényszék elébe hivatnak s ekkor ha jelen nem volnának is, a kihirdetés minden esetre megtörténik. A mely esetekben a törvény azt rendeli, hogy a végzés a feleknek kiadassék (p. o. a birói illetőséget, egyeztetést, tanúkat tárgyzó, és summás úton hozott végzések, a föllebbviteli jelentést, végrehajtást magukban foglalók s általában ha a végzés nem közvetlenül tárgyalás következtében ho-

¹⁾ Vtk. II. r. 121—123. §§.

zátik), úgy szinte, ha a felek a végzést vagy ítéletet maguk részére kívánják, azok nekik kiadandók.

4. A végzés vagy ítélet tovább nem terjedhet, mint a felek kérelme, habár a törvény nekik több jogot engedett volna is. Így a vesztes fél ¹⁾ a perköltségekben csak akkor marasztaltatik el, ha ezek a perfollyta alatt beadattak és bebizonyítottak, mert általában minden tényt be kell bizonyítani (— lásd fentebb a 227 §-t) különben viszonyosan eltöröltetteknek tekintendők.

5. Az elmarasztaló végzésben vagy ítéletben végrehajtással fenyegetés alatt a vesztes fél a kérdéses summának járulékiával együtt 24 óra alatti megfizetésére köteleztessék. ²⁾

6. A díjakra nézve sincs köztök különbség ³⁾

Legnevezetesebbek itt az indító okok. Ezekre nézve a fentebb (216. §-ban) előadott végzéshez szolgáló okokul lássunk egy példát:

Indító okok:

1. A váltótörvénykönyv II. része 61. §. 2. a értelmében eszen summás eljárásnál a fölperes a váltószéknél látható bejegyzés által jogát minden kétség fölött emelte.

1) Ha a per a fölperes tette által halasztatik el, e miatti költségét a vesztes alperes nem tartozik megtéríteni (Vfeltszék 1843. július 11-d. 768. Hétsz. 1845. ápril 8-d. 58. sz.) Ha a fölperes csak részben nyeri is meg a pert, vesztes félnek az alperes tekintetik. (Vfeltszék 1844. nov. 22-d. 1459. st.) De ha a fölperes a keresetről véghatározat előtt lemond, vesztes félnek ugyan a bíró tette által nem tekintethetik, de igenis saját tette által, és ezért megvalloim nem tartom igazságosnak azon törvényszéki gyakorlatot, miszerént az ily fölperes a költségek megtérítése alól fölmentetni szokott. Hiszen így bár kit is lehetne bosszantani s költségekkel terhelni. Azonban fordult is elő olyan eset, hogy a fölperes tárgyaláskor vette észre, miszerént a váltóadás helyett más (hasonnevű) személy idéztetett, és bár természet szerint ez elleni keresetétől elállott, mégis ennek költségében elmarasztaltatott (Vfeltszék 1844. július 23-d. 932. sz. Hétsz. 1845. július 7.); a pertől elálló alperes szinte (Vfeltszék 1843: sept. 25-d. 1101. sz.)

2) Vtk. II. r. 124—130. §§.

3) 1814: VI: 25. §.

2. *A panasszlottnak mint elfogadónak kötelessége a vállósummát járulékkal együtt az I. r. 80. §. II. r. 62. §. st. értelmében kifizetni.*

3. *A kamatok fizetése I. rész 117. §. a perköltségeké pedig a II. rész 128., 129. §§. értelmében tételt a panasszlottnak kötelességül. st.*

239. §.

Az eskü iránti ítéletről.

Ha a fizetés kötelessége eskületételtől függ: ezen feltétel az ítéletben világosan megemlítendő, a hit formája határozottan megállapítandó, és letételére vagy a fél készségének kijelentésére három napnál tovább nem terjedhető határidő engedendő; végre azon következés is, melyet az eskü letétele vagy megtagadása von maga után, szinte megemlítendő.

Ha a kiszabott határidő alatt készségét a hit letételre az illető fél kijelenti: ezen letétel végett különös időhatárt szabni kérhet. ¹⁾

TIZEDIK FEJEZET.

A perorvoslatokról.

240. §.

Mi a perorvoslat s hányféle?

Perorvoslatnak neveztetik azon mód vagy eszköz, melynél fogva a terhelő határozatnak megigazítása birtokon belől ²⁾ szándékoltatik.

¹⁾ Vtk. II. r. 131. §

²⁾ Principia juris civilis hungarici. Scripta prof. Ign. Frank. Tom. II. §. 297. — Ily szoros értelemben vett perorvoslatokhoz váltótörvénykezésünkben a perújítás nem tartozhatik, mert a mint alább látandjuk, a perújítás többnyire birtokon kívül eszközöltetik. Egyébként is váltótörvényünk minden-

Ezen perorvoslat a váltótörvénykezésben csak két-féle úton eszközöltek

1. (főlebbviteli) folyamodás — főlebbfolyamodás — utján végzés ellen;

2. főlebbviteli jelentés utján ítélet ellen; úgy hogy ezen perorvoslatokon és (az alább előadandó) perújításon kívül semmi egyéb perorvoslatnak, mint az ügyvédi visszahívás, ellentállás, visszafoglalás, ügyletétel (Vfeltszék 1844. január 30-d. 115. sz), sem bírói parancsolatoknak a váltótörvényszékek eljárásánál helye nincsen, hanem a határozatok, ha szükséges, hatalomkarral is végrehajthatnak ¹⁾

241. §.

Főlebbviteli v. főlebbezési folyamodás.

A főlebbfolyamodó kötelessége:

A folyamodást a végzés kihirdetése vagy a felekkel lett közlése után legfőlebb 24 óra alatt be kell a folyamodónak azon váltótörvényszékhez, mely a végzést hozta, írásban adni. A végzést, mely már egyszer hivatalosan közöltetett, tetszés szerénti időben 24 óra multával kiadatni ugyan lehet, de ekkor főlebbezni nem.

A törvényszék kötelessége:

A törvényszék pedig a beadott folyamodást saját észrevételeivel s az illető irományokkal együtt az ellenfél kihallgatása nélkül (s főképen ebben

ütt világosan megkülönbözteti a perorvoslatot a perújítástól, sőt ezt egészen külön fejezetben tárgyalja. Ezeknél fogva mi sem sorozhatjuk együvé. Mindazáltal ha valaki a váltójogban széles értelemben veszi a per-orvoslatot: akkor a perorvoslatok ezek lesznek; 1. kifogások (summás végzés ellen); 2. főlebbfolyamodás (rendes perben hozott végzés ellen); 3. főlebbviteli jelentés (ítélet ellen); 4. perújítás (habár birtokon kívül is).

¹⁾ Vtk. II. r. 132, 143. §§. Az eljáró váltótszékek Ó Felségének legfelsőbb felügyelési jogánál fogva kiadott rendelvényére minden kívánt felvilágosítással tartoznak, azonban az ily közbejött legfelsőbb rendelet is a bírói lag megrendelt végrehajtást nem akadályozhatja. (Vfeltszék 1843. febr. 20-d. 224. sz.)

különbözik a főlebbviteli jelentéstől) a váltófeltörvényszékhez tüstént felküldeni köteles. De a folyamodás soha sem akadályozhatja azon lépéseket, melyek a hitelező biztosítására sürgősen szükségesek.

Főlebbfolyamodásnak helye nincsen:

1. a summás perben hozott végzés ellen, mert itt, mint tudjuk, kifogásoknak van helye;

2. a határidőnek kiterjesztését megtagadó végzés ellen; mert, különben ezen végzés, ha bár a felszék helyben is hagyná azt, kijátszatnék, ellenben a kiterjesztést a felszések is megengedhetik.

3. tanúk vagy műértők kihallgattatását határozó végzés ellen; ¹⁾

4. előmerés következtében hozott végzés ellen, hova tartozik, mint tudjuk (228. §.) a megjelenés elmulasztása is.

5. a perújítást megengedő végzés ellen. ²⁾ (De az ezt megtagadó ellen igen).

S ha ezen esetekben folyamodások adatnának is be, ezek végzés által az oknak megjegyzése mellett visszaútastandók ³⁾

Egy váltóftszéki határozatnál fogva (1841. nov. 15-dikéről 536. sz. a.) akkor is midőn valaki a per érdemében hozott birói határozattal megelégedett, a birói illetőség elleni főlebbezésének hely nem adatott. — Még némely esetekben az idéző végzés ellen is azonnal történtek főlebbezések. De ez a gyors eljárást hátráltatja s nem kelene megengedni. Mert ha van az alperesnek az illetőség ellen kifogása, azt tárgyaláskor is előadhatja és annak idejében főlebbezheti, már pedig a tárgyalás idézésre úgymint mindjárt következik; ha pedig a kifogás, mint többnyire

¹⁾ De ha a tanúk kihallgatása módjáról van a kérdés, akkor megengedtetik például Vfelszék 1842. ápril 5-d. 154. Hétsz. 1842. június 1-sőjén 412/58.

²⁾ Így a perújítási kérdés tárgyalását kitűző végzés ellen sem. (Vfelszék 1845. febr. 20 d. 185. sz.)

³⁾ Vtk II. r. 132—136, 198. §§.

szokott, haszontalan: akkor a fölebbezéssel s ha netalán a vfeltszék ellenkezőleg határozná, még további fölebbvitellel, a per a törvény célja s világos rendelete ellen, végtelenül húzódik.

Ha az első bíróság oly esetben tagadná meg a fölebbvitelt, mely a mondottakra nem alkalmazható, ezen megtagadó végzést fölebbezni lehet. (Gyakorlat.)

242. §.

Fölebbviteli v. fölebbezési jelentés.

A fölebbvivő kötelessége:

A fölebbvitel az ítélet kihirdetése után 24 óra alatt (különben el nem fogadtatik), három példányban az első bíróságnál ¹⁾ bejelentendő; mely bejelentésben a fél a fölebbvitel okait is előadhatja, de ha új lettdolgokat, vagy új okleveleket hozna fel abban, azok a feltörvényszék előtt tekintetbe nem vétetnek. Mert ezek, (épen úgy, mint a közjogi törvénykezésben) a perújításra tartoznak, mert a dolog természete szerint, a ki perében felső törvényszékre hivatkozik, azon véleményben van, hogy az alsó bíró ugyanazon adatok után hibásan ítél s ezen hibát felsőtörvényszéken kívánja orvosoltatni, de a ki új lettdolgokkal s oklevelekkel áll elő, az a pert nem annyira orvosoltatni, mint folytatni akarja. ²⁾

A bíró kötelességei:

A mondott fölebbviteli jelentést a váltótörvényszék az egyik példányra írott végzés által az ellenfélnek 24 óra alatti ellen-észrevételeinek tételére végett (különben el nem fogadtatnak) tudtára adja. Ezen végzés a többi két példányra is följegyeztetvén, ezeknek egyi-

¹⁾ Természet szerint itt is írásban, különben el nem fogadtatik. (Vfelszék 1841. aug 12-dikén 309. sz.)

²⁾ Innen is látszik, hogy a perújítás nem tartozik a szorosan vett perorvoslatokhoz.

ke a törvényszéknél marad, másika a főlebbezőnek visszaadatik. — Akár beadta 24 óra alatt az ellenfél a főlebbvitel iránti ellen-észrevételeit, akár nem: ezen határidőnek elmúltával a törvényszék a főlebbvitt pernek eredeti jegyzőkönyvét s okleveleit, és a főlebbezőnek hozzá beadott főlebbviteli jelentését végzés mellett, melyet szinte a főlebbviteli jelentésre ír, a főlebbvitt félnek a törvényes idő alatt talán beadott észrevételeivel együtt a feltörvényszékhez minden esetre haladék nélkül felküldi.

A főlebbviteli folyamodásban vagy jelentésben ha a főlebbvivő hinné, hogy az altörvényszék a törvényes formákat meg nem tartotta, (p. o. elegendő határidőt nem adott, a kézhez-szolgáltatás nem történt, kétszeri perbeszéd nem engedtetett, st.) s az által a jogos ítélet hozatala lehetetlen volt, akkor ezen ok megjegyzése mellett az ítéletnek vagy végzésnek, vagy más eljárásnak (ú. m. a végrehajtásoknál) megsemmítését is kérheti. ¹⁾

243. §.

Feltörvényszéki eljárás.

Ha az eljárási forma ellen is tétetett kifogás, a feltörvényszék mindenek előtt ezt vizsgálja meg; s ha valóban találja a kitétel, az első bíróságot új törvényszerű eljárásra és határozatra, azon ponttól kezdve, hol a hiba történt, útasítja, sőt a feleknek fizetendő s általa meghatározott kárpótlásra is kötelezi. ²⁾

Ha pedig az eljárási forma ellen kifogás nem tétetett, vagy a tett kifogás a feltörvényszék által alaposnak nem találtatott, a váltófeltörvényszék az ügy érdemében haladék nélkül ítéland (vagy végezend) s ítéletét (vagy vég-

1) Vtk. II. r. 137—140. §§. 1844. VI. 14. §.

2) Ily kárpótlási határozatok már többször is hozattak, például a vfeltszéken 1844. január 22-ikén 81. és 82. s nov. 5-d. 1374. számok alatt, a Hétsz. Táblán 1844. mart. 26 d. 13/177. sz. a. ismét a vfeltszéken 1845. január 7-ikén 1677. sz. a.

zését) a perbeli irományokkal együtt az első bírósághoz viszzsaküldi. 1)

244. §.

Hétszemélyestáblai eljárás.

Legfelsőbbszéki vagyis hétszemélyestáblai eljárásnak csak akkor van helye, ha a feltörvényszék az első törvényszéktől különbözően ítelt (vagy végezett) volna, a midőn az azzal meg nem elégedő fél, ha ügyét a legfelsőbb ítélőszéknél is kívánná megvizsgáltatni, azt szintén az első bíróságnál tartozik bejelenteni, mely ismét mindenben az első főlebbvitelre nézve meghatározott szabályokat követi.

Tehát az első bíróság a pernek eredeti jegyzőkönyvét s oklevelet és a feltörvényszéknek hozzá küldött ítéletét, vagy végzését a főlebbviteli jelentéssel (vagy folyamodással) s a főlebbvitt félnek netalán ellen-észrevételeivel a feltörvényszék útján a hétszemélyestáblához küldi fel, hol ez haladék nélkül sorkivülig sőt törvényszünetek alatt is azonnal meg fog vizsgáltatni, a hozott legfelsőbb határozat pedig a perrel együtt szinte a feltörvényszék útján az első törvényszékhez viszzsaküldetni. 2)

245. §.

Feltörvényszéki eljárás csődületi perekben.

Csődületi perekben is főlebbviteli bíróság mindenkör a váltófeltörvényszék; kivéven a hajdúvárosokat, hol

1) Vtk. II. r. 140, 141. §§. A feltörvényszék végzései úgy nevezett rendelővány-alakban (p. o. „Ő cs. k. felsége nevében a pesti c. b. vtszékkal tudatandó“ st.), ítéletei pedig a Curiánál szokásban levő ítéletlevél alakjában. („Mi Első Ferdinánd st. Adjuk emlékezetül“ st.) adatnak ki. Kegy. kir. utas. III. rész.

2) Vtk. II. r. 142. § és kegy. kir. utasítás. 240—243. §§. S a mennyiben az első bíróság végzése vagy ítéletével a feltszéke egyező, azt a hétsz. tábla nem vizsgálja meg (Hétsz. 1843. aug. 16-d. 121/994. sz. és kegy. kir. utas. 265.§.)

főlebbvitel a kerületi törvényszékre történik; s a jászkun kerületet, és magyar tenger melléket, hol a régi szokás marad.

A váltófeltörvényszék a csődületi főlebbvitt pert azonnal megvizsgálja s ha az első bíróság ítéletét helybenhagyja, további főlebbvitelnek itt sincsen helye, ha pedig különbözően ítél, a pert a hétszemélyestáblára maga a váltófeltszék küldi fel, hol az tüstént minden polgári perek előtt vizgálat alá vétetik. ¹⁾

Ha különösen a feltörvényszék oly követeléseket ítélne meg, melyeket a csődületi bíró valótlannak nyilvánított, tehát nem is osztályozott: az ily követelések valóságának kérdésében még az osztályozat megvizsgálása előtt a per a hétszemélyestáblához küldetik s innen ha helybenhagyás követi, az első bírósághoz, ezen adósságnak s ez által a többinek is osztályozása végett, útasítatik; a midőn is a kellő eljárás után (a perügylő új osztályjavaslatot készít, a hitelezők arra 8 nap alatt észrevételeiket beadják, melyekre ismét az újonnan sorozott hitelező szinte 8 nap alatt jegyzeteit megteszi s a bíróság ekkor végítéletet hoz), a meg nem elégedett fél főlebbhivatkozását 24 óra alatt kijelentheti, hanem a per e nélkül is az osztályozat megvizsgálása végett minden esetre a felsőbb bírósághoz s ha ez különbözőleg ítélne, a legfelsőbbhöz is felküldetik. ²⁾

¹⁾ Csődigény perek, ha és a mennyiben magától a csődpertől elkülönítve vizgálatnak meg, a feltszéktől mindenkor visszaküldetnek az első bírósághoz és ha tetszik az illető feleknek, ezek főlebbezik a hétsz. táblára. (Gyakorlat)

²⁾ 1840: 22: 101—104. — Egyébirant a csődületi perekre, valamint a vétkes bukásokat tárgyzásokra nézve is lásd a köz jog szerént ily czimű munkámat: Közpolgári törvénytudomány elemei. Ötödik kiadás. 1845.

TIZÉNEGYEDIK FEJEZET.

A határozatok végrehajtásáról.

246. §.

A végrehajtás kétféle.

Váltótörvényszék előtti ügyekben a végrehajtás (más-képen birói foglalás) vagy biztosítási, vagy kielégítési.

Biztosítási, midőn az elmarasztaltnak ingó javai a követelés biztosítására összeiratnak s birói zár alá vétetnek (lezároltatnak).

Kielégítési, midőn a zár alá vett javak árve-rés útján eladatnak s a bejött summából a megítélt tartozás kifizettetik. ¹⁾

247. §.

Biztosítási végrehajtás.

I. Véghatározat után.

Biztosításnak van némely véghatározat következtében helye, általában:

Ha a határozat még ítélt dologgá nem vált; különösen

1. summás eljárásnál, midőn a végzés ellen kifogások tételnek, kivéven ha a fölperesnek zálogjoga van, a midőn kifogások esetében is kielégítést kérhet; (l. 219. §.)

2. rendes perben, midőn a hozott (elmarasztaló) ítéletek (vagy végzések) törvényes idő alatt rendszeren fölebbvitettek (orvosoltatni kérettek); ²⁾

¹⁾ Vtk. II. r. 144. §. Egyébiránt a végrehajtások eszközlése végett a kegy. kir. utasítás szerént törvényszéki jegyzők vagy törvénytudó gyakornokok küldetnek ki. (Kegy. kir. utas. 62, 249. §§.)

²⁾ Nem emlékezem, hogy az elmúlt 4 év alatt ezen pont értelmében kár volna biztosítást valamely fölperes.

3. váltótörvényszék előtti megegyezéseknél a fizetés napja előtt is, ha az egyességben az ellenkező kikötve nincsen. 1)

Ezekon kívül ide értessenek azon esetek is, melyekben az I. rész szerént biztosítási viszkeresetnek s ennek következtében még a határozatnak ítélt dologgá válta után is mindenkor biztosítási végrehajtásnak leendő helye.

248. §.

II. Véghatározat előtt is, de mindig csak rendes perben.

Rendes perfolyamban véghatározat előtt 2) is birói biztosítást kell a félnek folyamodására rendelni:

1. midőn a fél megmutatja, hogy követelése még a véghatározat hozathatása előtt is veszélyeztetve van;

2. midőn a panaszlott elősmeri ugyan kötelezését, de oly kifogásokat hoz elő, melyeket a panaszló tagad;

3. midőn a panaszlott aláírását tagadja, de az iránt, hogy az aláírás tudtára s meggyőződése szerént hamis, az ellenfél által neki ajánlott esküt letenni nem akarja;

4. oly keresetknél, melyek kereskedői könyvek által levén bebizonyítandók, ha mind a mellett, hogy a bizonyító könyvek, vagy azoknak törvényesített kivonatai bemutatattak s törvényszerűeknek találtattak, a kereset ellen mégis kifogás tétetett. 3)

249. §.

Kielégítési végrehajtás.

Kielégítési végrehajtás történik általában: ha a határozat ítélt dologgá vált; különösen

1) Vtk. I. r. 145. §.

2) De nem lejárát előtt. (Vfeltszék 1842. oct. 13-d. 932. és 1843. január 2-d. 1333.); mert lejárás előtt pert sem kezdetni.

3) Vtk. II. r. 146. §.

1. summás eljárásánál, midőn a hozott végzés ellen a törvényes idő alatt kifogás nem tétetett;

2. rendes perben

a. a határozat folyamodás vagy fölebbvitel útján annak idejében nem orvosoltatott, vagy a feltörvényszék által helybenhagyatott, vagy a fölebbvivő fél kijelenti, hogy a fölebbviteltől eláll;

b. a Hétszemélyestábla elmarasztalólag ítelt;

c. ha a váltótörvényszékek előtt kötött egyezéseknél a feltételek meg nem tartattak. ¹⁾

250. §.

A végrehajtásokat mik előzik meg?

Akárminő végrehajtást — legyen az végzésnek vagy ítéletnek következtében s legyen az biztosításra vagy kielégítésre intézendő — újabb folyamodásnak és végzésnek kell megelőznie.

A folyamodás kellékei

1. azon törvényes okoknak, melyeknél fogva valaki végrehajtást kér, előadása;

2. azon személynek, kit a folyamodó maga helyet megbizott, hogy a végrehajtáskor érdekeire felügyeljen, megnevezése;

3. a végzésnek vagy ítéletnek a folyamodáshoz mel-
lékelése;

4. a folyamodásnak három példányban benyújtása.

A végzés kellékei:

1. a kérelem törvényességének elősmerése;

2. a folyamodó által megbizott személy megnevezése;

3. ha a foglalandó vagyon a törvényszék helyénlé-
tezik: egytörvényszéki személynek a végrehajtás végetti

¹⁾ Vtk. II. r. 147. §. Még pedig az utolsó esetben is a végrehajtás egyszerű törvényes folyamodásra azonnal elrendeltetik (Vfeltszék 1843. oct. 16-d. 1189. sz.); valamint az ellen is, ki a perköltségeket kifizetni vonakodik. (Vfeltszék 1844. febr. 28-d. 217. sz.)

megbízatása; ha pedig a mondott érték más helyen van: átküldő levél mellett s az ítélet közlésével az illető hatóság tüsténti megkeresésének szinte a végzésben megrendelése;

4. a végzésnek a folyamodás mind három példányaira följegyeztetése. ¹⁾

Az ekképen végzéssel ellátott folyamodás egyik példánya a törvényszéknél megtartandó, másika a végrehajtást kérő félnek, harmadika a kiküldött törvényszéki tagnak kiadandó, vagy mikor a végrehajtás átküldő levél mellett történik, (az először említettel együtt) a harmadik is a megkeresett törvényhatóságnak küldendő. ²⁾

251. §.

A végrehajtásnak általános szabályai.

Mindkét végrehajtásra nézve általános szabályok:

1. Váltótörvényszék előtti perekben a végrehajtási foglalás mindenek előtt az elmarasztaltnak ingó vagyoni-
ra intéztetik, az ingatlanokra pedig csak akkor terjed ki, ha a követelés bizfositása- vagy kielégítésére az ingójavak nem elegendők, s akkor is az ingatlanok általi akár biztosítás a akár pedig kielégítési foglalás mindenkor, még a váltószer helyén is, átküldő levél mellett az illető bíróságok által közjog szerént teljesítendő. ³⁾ Azon

¹⁾ Vtk. II r. 149. §.

²⁾ A II. r. 149. §-ában nem mondatik ugyan világosan, hogy kettő is elküldessék, de alább a 166. §-ban ez nyilván rendeltetik.

³⁾ Ingó javakhoz számítandók a marasztaltnak követelő adósságai is, így némely jogok is például a kávéházi jog (Vfeltszék 1842. aug. 29-d. 750, 751, 752 st. számok), de ez utóbbi nem a váltótörvényszék által hanem átküldő levél mellett az illető hatóság útján adathatik el. (Hétsz. 1843. ápril 10-d. 109. sz.) Ezeket lehet érteni egyéb hasonló jogokról is. Az elmarasztaltnak követelő adósságait szinte el lehet ugyan árverezni, de behajtásukat saját bírójok előtt kell eszközölni (Vfeltszék 1842. január 31-d. 72. sz. Hétsz. mart. 30-d. 44. sz.) Köz hivatalbeli tisztviselők fizetéseire bírói foglalatást intézni nem lehet, de magán társaság tisztviselőjére igen. (Vfeltszék 1845. febr. 28 d. 248. sz.)

kérdésre: lehet-e ingatlanokra kiterjeszteni a biztosítást? lásd alább a 254. §-t.

2. Végrehajtási hatóság a váltószék helyén a váltószék, mely e végett törvényszéki rendes vagy helyettes jegyzőt (193. §.) biz meg; egyebütt, ha a foglalás alá veendő érték sz. k. vagy más rendes tanású városokban van, nemesek ellen is a városi tanács, mely egy tanácsbeli tagot rendel ki; más helyeken, még földesúri hatóság alatt levők ellen is az alispán, ki a szolgabírák egyikét (esküdt nélkül) küldi ki. 1)

3. Ellenállásnak vagy visszafoglalásnak semmi oly végrehajtásnál, mely váltószéki ítélet (vagy végzés) következtében történik, bármely bíróságok által s bármely javak ellen teljesíttessék, helye nem leendő. 2) hanem, ha például valaki a váltószékek határozásainak végrehajtását erőszakkal gátolná, ez esetben a birói zár az erőszak miatt össze nem irathatott vagyonra kiterjesztettnek kijelentetvén 3) a végrehajtó bíró felszólítására a hatalonkar elnökileg a II. r. 173. §-ában kimondott felelet terhe alatt azonnal kirendelendő s a következő közgyűlésen tudomás végett bejelentendő 4)

4. A kiküldött váltószéki tag az illető helybeli hatóságot előre tudósítani köteles, kinek tisztviselője bár meg nem jelen, a végrehajtás nélküle is teljesíttetni fog 5)

252. §.

Különösen: A Biztosítási végrehajtás módja és szabályai.

A biztosítási végrehajtás következőleg történik:

- 1) Ezért az esküdtnek díj nem jár (Vfeltszék 1845. január 7-d. 1665. sz.)
- 2) Vtk. II. r. 149, 150, 165, 167, 175, 191. §§. Karhatalomnak a nélkül, hogy a végrehajtást megkezdette, és így abban erőszakkal gátoltatott volna, helye nincsen (Vfeltszék 1842. január 17 d. 24. sz.).
- 3) Ez értelemben határozott a vfeltszék már előbb is, ú. m. 1844. febr. 15-d. 168. sz. st.
- 4) 1844. VI. tcz. 15. §.
- 5) 1844: VI: 16. §.

1. A végrehajtó félnek (foglaltatónak) felszólítására (s a végrehajtási végzésnek előmutatása mellett) a ki-rendelt törvényszéki személy a hely színére, minden elő-leges bejelentés nélkül rögtön kimenvén, a foglalás alá került félnek vagy háza népének a végrehajtást megren-delő végzés egyik példányát adja s azonnal semmi ellen-mondásra nem figyelve az elmarasztalt fél ingó vagyóná-nak birói összeírásához fog s az elmarasztalt szobái-, pinczéi-, boltjai-, szekrényei- s istállóinak felnyitását kívánhatja, sőt azokat szükség esetében fel is töretheti, s az egyenkénti ¹⁾ összeírást mind addig folytatja, míg e nyertes vagy megbizottja a már összeírt vagyont, köve-telésének minden esetre lehető teljes biztosítására ele-gendőnek nem találja, mely végre a nyertes fél kíván-ságára hecsúsók is használhatnának.

2. Ha a biztosítás folyama alatt az adós ellen csőd nyitattik: az összeírás azon időpontig lesz érvényes, mi-kor a csődöt nyitó ítélet a végrehajtó biróval hiteles alak-ban közöltetik. ²⁾

3. Az ekkép összeírt javakat azonnal birói zár alá vetteknek nyilatkoztatja s ha azok közt aranyat, ezüstöt, vagy egyéb drágaságokat talál, nyugtatóvány mellett birói őrizet alá magához veszi; más ingó javakat, melyek zár s pecsét alá vehetők, azonnal elzár s lepe-csétel; a melyeknél pedig ez nem történnethetik, a fog-lalás alá került adósnál hagyja, vagy ha a végrehajtó fél az adósban nem biznék, más bizodalmat érdemlő sze-mély gondviselése alá adja. ³⁾

4. Birói összeírás és zár alá ⁴⁾ nem vétethetők:

¹⁾ Vfeltszék 1842. majus 25-d. 363. sz. 1843. jul. 11-d. 790. sz.

²⁾ 1844: VI: 21. §. Vfeltszék 1843. majus 12-d. 580. sz. 1844. mart. 14-d. 249. sz.

³⁾ Vtk. II. r. 151, 152, 155. §§. Ha a foglaltató az összeírt ingóságokat az adós lakásában hagyja, a házbért fizetni tartozik, (Vfeltszék 1842. mart. 7-d. 119. sz.); így a raktárléért is (Vfeltszék 1844. junius 3-d. 668. sz.)

⁴⁾ A kiküldött jegyző vagy más törvénytudó tag ugyanmindent összeír, de az alábbi körülményeket megértvén, aztán a biróság fogja az elkülöni-tendőket elkülöníteni (Kegy. kir. utas. 201, 205, 207. §§.)

a. az ereklyék és nemzeti arcképek, de foglaltványaik igen; így a nemzeti irományok sem (Vfeltség 1841. dec. 2-d. 569. sz.);

b. hivatalhoz tartozó tárgyak, mint pecsét, jegyzőkönyv st.

c. a legszükségesebb öltözet s ágynemű;

d. a nemesnek kardja, a mesterembereknek s napszamosoknak legszükségesebb szerei; ügyvédnek a törvény könyv, döntvénytár st. (Gyakorlat); ¹⁾

e. ha egyedül a férj ellen történik a végrehajtás, csak az lesz kihagyandó, a mi nem-övének bebizonyítatik u. m. feleségére s gyermekére szabott ruhák, és ezek neveivel megjegyzett vagy általok kizárólag használtatott ág, házi bútorok st. Hozomány követelése igényperre tartozik s ha természetben megnincsen, nemcsak annak valóságát s férj kezére lett jutását, hanem épen a lefoglalt ingóságokba ruházását is be kell bizonyítani. ²⁾

f. ha pedig egyedül a feleség ellen történik: kihagyandó mind az, a mi az asszony tulajdonának be nem bizonyúl. ³⁾ Ezen két utóbbi szabálynak alapja az hogy a férj főkeresőnek tekintetik.

5. Ha ugyanazon időre többen jöttek össze, kik ugyanazon elmarasztalt ellen végrehajtást kívánnak, akkor a végrehajtó személy minden egyes végrehajtási végzés bemutatását pontosan bejegyzendi s az összeírás valamennyinek biztosítására fog szolgálni, de a kielégítésnél a végrehajtási végzés bemutatásának ideje s ha ez egyszerre történt, a végrehajtási folyamat beadása, ha ez is egy időbeli, a kereset megindítása fogja a kielégítési elsőbbséget elhatározni. Ház- vagy haszonbereknél, az illető föld- vagy háztulajdonosnak — kiknek vagy meg-

¹⁾ Mesterembereknél a legények számszámai ide nem értetnek. (Vfeltség 1845. ápril 10-d. 471. sz.)

²⁾ Vfeltség 1842. ápril 21-d. 258. sz. Különb is férj és feleség közti szerződéses mindig szigorúbban vétetnek, például vfeltség 1844. aug. 19-d. 1019. sz.

³⁾ Vtk. II. r. 154. §.

bizottjaiknak a végrehajtás mindig bejelentendő — a folyó félévre járó ház- vagy haszonbérre nézve mindig első-ségök vagyon. Így ha a váltójogi végrehajtást közjogi de törvényes ¹⁾ végrehajtás előzi meg és viszont, az első-ség mindig azon követelőt illeti, kinek részére a birói zár előbb tétetett ²⁾

6. Az összeírás a törvényszéki személy és végrehajtó fél által aláírva, jelentésként ³⁾ a kiküldő törvényszékhez beadandó, a birói őrizet alá vett tárgyak pedig ugyan ottan leteendőek. ⁴⁾

7. Ha a végrehajtás alá került fél kezeset nem csak ajánlana, hanem állítana is, és a biztosítást kívánó fél azt elfogadná: összeítás ugyan nem történik, hanem a kezeségi kötés a törvényszéki tag előtt három példányban írásba foglaltatik, melyek közül kettő a feleknek adatik, egy a törvényszéknek bemutatatik. ⁵⁾

253. §.

A biztosítási végrehajtás fogantjai.

Az összeírás és zár alá vétel fogantjai:

1. Ily tárgyak akár a foglalás alá került adósnál, akár a megbízott személynél oly letétnek tekintendők, melynek szántsándékos elrontása vagy elidegenítése leg súlyosb beszámítasu tolvajság büntetésével fenyegetendő; mi végett a váltótszék az illető hatóságnak az írományok átküldése mellett jelentést teszen, de a kár megtérítésének elhatározása a váltótszéket illeti.

¹⁾ Vfeltszék 1843. június 12-d. 704. sz. 1844. január 31-d. 120. sz. febr. 12-d. 160. sz. majus 29-d. 600. sz. 1844. sept. 11-d. 1144. 1845. apr. 8-d. 458, 461. sz.

²⁾ Vtk. II. r. 157. §. 1844: VI: 18, 23. §§. Lásd alább is a 257. §-t. 8. pont alatt.

³⁾ Ha valaki a végrehajtói jelentés ellen vádakot hoz fel: ezek, a mennyiben igazoltatnak, meghallgatandók. (Vfeltszék 1843. maj. 9 d. 525. sz.).

⁴⁾ Vtk. II. r. 158. §.

⁵⁾ Vtk. II. r. 164. §.

2. azon javakra a végrehajtó félnek váltótörvénynyi zálog- és elsőbbségi joga vagyon. ¹⁾

254. §.

Mások javaival mit kell tenni?

Ha a végrehajtás alá került félnek összeírás alá veendő javai közt oly vagyon találtatik, melyre nézve ő maga vagy valaki azon észrevételt teszi, hogy az másnak tulajdona: az ilyen vagyon csak akkor jön az összeírásba, ha a nyertes fél vagy bizottja az elmarasztaltnak helyben lévő, kérdés alá nem eső egyéb javaiban teljes biztosítást nem talál. De illy esetben is a törvényszéki tag azonnal megemlíti az iránta tett észrevételt, megnevezi azon személyt, kinek arra állítólag igényei vannak s oda útásítja, hogy ezen igényeit haladék nélkül a váltótörvényszéknél bizonyítsa be. Ezért az ilyen per a gyakorlat szerint igénypernek nevezetik s egészen a rendes eljárás és tárgyalás szerint történik, az igénylő, fölperes lesz, a foglaltató pedig alperesi minőségben hivatik meg. (Vfeltszék 1842. maj. 2-d. 174. sz. 1843. majus 22-d. 640. sz. a. st.)

Némely közös javakra nézve megtartandók: Bejegyzett közkereseti társaságok a közös tárgyból semmit sem követelhetnek. Más egyéb, a végrehajtás alá került adóssal, közösségben levő, vagy együtt lakó személyek követelhetik, hogy az, mi egyenesen csak ön használatukra szolgál, a közös tárgyaknak pedig árából az aránylag reájok eső rész nekik kiadassék. ²⁾ A haszonbérből eredő jövedelmekre a jószág tulajdonosának igénye nincsen. (Vfeltszék 1842. sept. 24-d. 860. Hétsz. 1843. april. 10. d. 108. sz.). Ígényperben az összeírt ingók ugyanazonosságát is az igényletekkel különösen be

¹⁾ Vtk. II. r. 153. §. 1844: VI: 17. §.

²⁾ A házastársak javairól fentebb szólánk.

kell bizonyítani (Vfeltszék 1842. april. 21-d. 158 sz. 1843. febr. 20-d. 219. sz. octob. 10-d. 1134. sz.)

A törvényszék a beadott összeírás megvizsgálakor az ily igénykövetéseket az igényperben előadott bizonyítékok szerint tüstént elítélvén s a követelést valónak találván, az összeírásból törölje ki s birói zár alól mentse föl. Ha pedig az ily jog világosan be nem bizonyítatik, a kérdéses tárgy ugyan az összeírásból ne töröltessék ki, de azon megjegyzés, hogy az csak akkor kerülhet árverés alá, midőn a követelés kielégítésére az adósnak egyéb ingó vagyona nincsen, tétessék hozzá.

Mind ezeket a váltótörvényszék végzésbe (vagy ítéletbe ¹⁾) foglalván végzését az összeírás másaival a feleknek kiadja, s az eredetét a váltószék jegyzőkönyve mellett megtartja. Ki különösen az igényperben hozott határozattal meg nem elégszik, ellene a feltörvényszékhez vagy illetőleg hétszemélyestáblához folyamodhatik, de ezen folyamodás a kielégítési végrehajtást, hol annak helye vagyon, (t. i. a nem igényelt tárgyakra nézve ²⁾) nem akadályozhatja. ³⁾

Kérdésbe jöhet itten, hogy miután ingók nem létében az újabb törvény (lásd fentebb a 199. §.) a váltók betáblázhatását eltörlötte, mimódon lehet már most az ingatlanokra biztosítást eszközölni? — Véleményemmel szinte végrehajtásilag történendő összeírás szerint. Ugyanis az 1844: VI: 23. §-a világosan így szól: a „betáblázott adóssággal nem terhelt ingatlanjaira teendő (köz) birói zárt váltótörvényszéki akár biztosítási akár kielégítési végrehajtás előzi meg.“ Ebből kétségen kívül van, hogy valamint a köz ügy a váltótörvényszé-

1) Hétsz. 1844. dec. 11-d. 46. sz. 1845. mart. 14-d. 92 sz.

2) Vfeltszék 1843. jun. 30-d. 755.

3) Vtk. II. r. 156, 158—163. §. 1844: VI: 19. §. Ki az összeíraskor távol levén, igényei iránt mindjárt észrevételt nem tehetett, igényt később is formálhat. (Vfeltszék 1841. nov. 25-d. 558. sz. 1842. sept. 9-d. 797. sz.) Épen ily módon, mint az igényi per, indítatik az elsőégi per is, melyet fentebb a 252. §. 15. pontja alatt érintettünk.

kek is ingatlan javakra nézve is biztosítási végrehajtást eszközölhetnek. Mindazáltal azon megszorítással: hogy betáblázott adóssággal nem terheltekre, azaz a mennyiben betáblázott adósság nem fekszik rajtuk, mert a mennyiben ilyen fekszik, ennek a betáblázási (ú. m. 1840: XXI.) törvény szerént elsősege lesz a kifizetésben a későbbi biztosítási (vagy kielégítési) végrehajtással ellátott köz vagy váltói adósságok előtt. Más értelme a törvény idézett szavainak nincsen. Mert lehetnek ingatlanok, melyek többet érnek, mint mennyi a betáblázott teher; sőt talán azok száz ezeret érnek, midőn csak egy pár ezer betáblázott adóssággal terhelvék. Már mi okból ne lehetne ezeket épen úgy bármely végrehajtás alá venni, mint ha semmi betáblázással nem terhelhetnének? A fő dolog csak az, hogy az előbb betáblázott adósság legkevesbé sem veszélyeztessék. A törvény — igaz — világosabb is lehetne.

255. §.

A biztosítási végrehajtásnak átküldő levél melletti eszközöltetéséről.

Midőn a végrehajtásnak átküldő levél mellett más hatóság által kell eszközölni, következő szabályok tartassanak meg:

1. A váltótörvényszék a végrehajtási folyamat tanácskozás alá vévén s a végrehajtást megrendelvén, köteles a folyamodásra írott végzést mellékleteivel együtt a végzés hozatala után legfőlebb 24 óra alatt két példányban átküldő levél mellett az illető hatósághoz elküldeni s az átküldés napját a folyamodásnak azon példányára, mely a folyamodonak vissza adandó, följegyezni.

2. A megkeresett hatóság tartozik a megkereső levél vételétől számlálendő 24 óra alatt szükség esetén elnökileg is egy főntebb megnevezett személyt a kívánt végrehajtás teljesítésével megbízni s egy úttal a végrehajtást kívánónak a váltószerki végzésben megnevezett bizottját haladék nélkül tudósítani.

3. A kiküldött t a n á c s h e l i köteles a megkereső levél vételétől számlálendő 24 óra alatt, a szolgabíró a végrehajtó fél általi felszólítás után legfőlegb 4 nap alatt minden egyéb dolgainak félretételével, minden előre teendő tudósítás nélkül a hely színére kimenni s a végrehajtást, mint föntebb elöadatott teljesíteni, csupán ezen különbséggel, hogy

A tanácsstag a teljesített összeírást és birói zárt a kiküldő tanácsnak s a szolgabíró az alispánnak mutatja s jelenti be; továbbá, a talán birói őrizet végett átvett pénzt és drágaságokat ugyan azoknál teszik le; és azokat, kik valamely összeírt vagyont magukénak igényelnek, a tanácsstag a tanácshoz útasítja, a szolgabíró pedig az ily igényköveteléseket maga elintézi.

Az igényeknek azonnali elintéztével mind ezekről az összeírás megküldése mellett a tanács vagy alispán a megkereső váltótörvényszékek legott jelentést teszen s az összeírás egyik példányát a feleknek ha kívánják, hitelesen kiadja. A főlegbvitel a tanács vagy szolgabíró határozataitól is épen úgy s oda történik mint a váltótszékeknél. (Vfeltszék 1843. april 11-d. 426. sz. Hétsz. 1844. julius 19-d. 32. sz. st.)

4. Mind a megkeresett tanácsok s alispánok, mind a kiküldött tanácsstagok és szolgabírák a legsúlyosb feleletnek, t. i. a kár vagy hátramaradás megterítésének terhe alatt, a fentebb kitett rövid határidőket szoroson megtartani, s a meghizásban pontosan eljárni kötelezetnek. ¹⁾

256. §.

B. Kielégítési végrehajtás szabályai.

A kielégítési végrehajtásra nézve általános szabály, hogy ez az adósnak elébb összeírt s lezálogolt ingó

¹⁾ Vtk. II. r. 165—173. §§. 1844: VI: 20. §. A kártalanítási kérdés hanyag végrehajtók ellen a váltótszék illetősége alá tartozik (Vfeltszék 1841. dec. 16. 507. 1843. mart. 16. 294. — majus 10-ikén 436. sz. a. és 1844. dec. 27-d. 1635. sz. a. s az 1844: VI: 14. §. nyomán is).

vagyonából árverés útján eszközöltetik; kivéven, ha a marasztalt fél az árverésnek akár előtte, akár alatta az egész summát és járulékot készpénzül letenné, midőn a további (végrehajtási) lépések azonnal megszűnnek.

Különös szabályok

1. Ha már a biztosítás megtörtént:

a. a folyamodás azon birói hatósághoz nyújtandó, mely elébb a biztosítási végrehajtást eszközölte, a folyamodáshoz mellékelte a kielégítést megrendelő határozaton kívül az összeírás és arra következő végzés is;

b. az ekkép megkért hatóság, ha a folyamodásból és mellékleteiből bebizonyítva látja azt, hogy a félnek a kért végrehajtáshoz joga van, az árverést azonnal megrendelni s egy törvényszéki személyt kiküldeni tartozik. ¹⁾

2. Ha még biztosítási végrehajtás nem volt:

a. a folyamodás magához a váltószékhez adassék;

b: az illető hatóság által mindenek előtt az összeírás és birói zár eszközöltessék, de ezen összeírás megvizsgálta s netalán mások követeléseinek elintézte után az árverés és egyéb teendők itt már újabb folyamodás nélkül megrendeltessenek. ²⁾

3. Ha a végzés hozatala után a végrehajtás két év alatt fogamatba nem vétetett, az elidősül. ³⁾

257. §

Különösen az árverésről.

Az árverés módja és szabályai:

¹⁾ Ha a folyamodó tagadó választ nyerne azt a Vfeltszékhez fölebbezheti (Vfeltszék 1843. június 2 d. 679. sz. a.) vagy a végrehajtást az első bíróságnál szorgalmazhatja. (Vfeltszék 1843. aug. 16-d. 944. sz.)

²⁾ Vtk. II. r. 175—178, 189. §§.

³⁾ Vfeltszék 1844. nov. 13-d. 1432. és nov. 15-d. 1431. Mindazáltal ez úgy értendő ha a végrehajtást a nyertes fél két év alatt az illető helyben épen nem sürgölné, mert ha sürgölte, az által az elévülés épen úgy félbenszakasztatik, mint a kereset-indítás által. (Lásd fentebb a 189. §.)

1. Az árverés határnapja, melyet a kiküldött törvénytől személyi tüz ki, és szokott mód szerint teszen közhírré, királyi és rendes tanácsú városokban 8 napnál, falun 15 napnál későbbre a felek megegyezése nélkül nem határozthatatik.

2. Az árverés kezdetével legelsőben is az összeíráskor talált s őrzés végett letett, most pedig a kiküldött személy által ismét kezébe vett pénz a nyertes félnek azonnal leszámoltatik s a mennyiben ez az egész tartozást fel nem üti, az árverés elkezdetik.

3. Az eladandó javak árverési sorára nézve a végrehajtást szenvedő félnek szabadságában áll azt kijelölni, sőt ha az összeírásban foglalt valamely tárgyat különösen megkívánna az eladástól menteni, helyette más oly ingó vagyont, melyről szabadon rendelkezhetik, árverés alá bocsáthat. De ha ezen jogával élni nem akar, az eladás az összeírásnak sora szerint történik.

4. Az árverés alá kitett s eladott tárgyak kész pénzzel fizetendők (maganak a végrehajtó félnek pedig követelésébe számítandók,) s ha az első kikiáltási árt senki sem akarná megadni, a kikiáltási ár alább szállítandó s a végrehajtó fél az adósnak követeléseit mindaddig, míg más javakat talál, elfogadni nem köteles.

5. Az árverés addig folytatandó, míg a bejött pénzből a követelésnek és minden járulékinak s maguknak az árverési költségeknek is fedezése ki nem telik; úgy hogy ha netalán az összeirt javaknak árverési árából a követelés ki nem kerülne s a marasztaltnak egyéb ingó javai is volnának, melyek teljesen szabadok, hatalmában áll a követelőnek, ezeknek folytatólagi összeíratását, s árverés alá bocsátását minden újabb folyamodás nélkül kívánni,

6. Az árverést teljesítő arról pontos jegyzőkönyvet viszen e szerint:

Á r v e r é s i k ö n y v .

<i>Tárgyak</i>	<i>Vevők</i>	<i>Eladást ár esztípénzben</i>	
		<i>forint.</i>	<i>krajczár.</i>

7. Az árverés bevezete után a végrehajtást teljesítő a bejött pénzből az árverési költségeket s a nyertes fél egész követelesét kifizetvén ¹⁾ ha valami ezen felül megmarad: a végrehajtást szenvedőnek általadja az el nem adott javakat zár és pecsét alól félszabadítja s a birói őrizet alatt volt, de szinte el nem adott drágaságokat visszaadja s mindenekről a kiküldő hatóságnak jelentést teszen. ²⁾

8. Ha a váltójogi végrehajtást közjogi biztosítás vagy más végrehajtás előzte meg és viszont: a kielégítési előség azé, kinek részére a birói zár előbb tétetett. ³⁾ Az árverés ilyenkor mindig a másik bíró meghívása mellett eszközöndő. ⁴⁾

258. §.

Vagyonhiány esetében az adós személyének megítéléséről

Ha az adósnak elegendő vagyona a hitelező kielégítésére nincsen, az adósnak személye vagyis inkább annak szolgálata, munkája ítéltetik meg a Hármaskönyv III. r. 28. §-a értelmében, s ez eljárás is szinte a fennálló, jelesül az idézett törvény szerint történik. Az ez iránti fo-

1) Gyanúsítgatás törvényes okúl nem szolgálhat a végrehajtás utján bevett summapénz letiltására. (Vfeltszék 1842. nov. 10-d. 1122 sz.)

2) Vtk. II. r. 170—190. §§.

3) Ily értelemben határozott a vfeltszék már az újabb törvény előtt is, ú. m. 1844. január 3-d. 1486. sz.

4) 1844: VI: 23. §.

lyamodásnak pedig két módon van helye, t. i. 1., ha a váltóhitelező a vagyontalanságot mindjárt a keresetlevél beadásakor avagy tárgyaláskor bebizonyítja: a személy mindjárt érdemleges határozat alkalmával is megilletetik; ha pedig 2., ez alkalommal bizonyíték hiánya miatt meg nem ítéltetett vagy talán nem is kéretett: végrehajtás alkalmával egy újabb folyamodásban is lehet azt kérni, a midőn a bebizonyítandók bebizonyítása után az szinte meg szokott ítéltetni. Az, elsőbb esetről lásd a váltófeltörvényszéki határozatokat 1845. martius 4-iken 247. mart. 28-d. 383. april 8-d. 405, 485. és 1845. julius 14-d 899. st. számok alatt; az utóbbiról pedig 1844. junius 3-d. 663, october 28-d. 1368 továbbá 1845. junius 18-d. 775. számok alatt st.

Számtalan esetek adván elő magukat, midőn a váltóadósok a legkézzelfoghatóbb csalással és hitelezők kijátszásával minden vagyonukat addig, míg a váltótörvényszéki határozat végrehajtás alá jöhetett, sőt a váltó csak be is pereltetett volna, még pedig nemcsak ingó hanem ingatlan vagyonukat is, másokra, leginkább rokonaik-, feleségeik- s barátaikra a legtörvényesebb külső formák alatt ruházták p. o. rokonaik, feleségeik számára költött váltókat (vagy más kötelezvényeket) adtak ki, ezeket maguk ellen bepereltették s ekképen magukat rögtön végrehajtás alá vették, úgy hogy mikor az igazi hitelező jött, nemcsak semmiök nem találtatott, hanem magukat még azzal védették, hogy mindent maguk a törvényszékek foglaltak el st. ezekből mindenki előtt szembeötlő lett, hogy a személy megítélése nélkül a hitel- s különösen váltótörvény elvégre is minden erejét teljesen elveszti s minden áldozat, mely miatta tétetik, dugába dől. Azonban sokak előtt némi nehézségek is adtak elő magukat, különösen pedig az, hogy az adós személyéről a váltótörvény említést nem teszen.

A váltófeltörvényszék, melyen központosulnak minden perek és esetek, melyek az ország különböző hatóságainál — a flumeinek kivételével — váltó-ügyekben előfordulnak s mely mindenkor a törvények szelleméhez hű és szigorú magaszko-

dással s a törvénynek az esetekre alkalmazásánál köz vélemény szerint is szerencsés tapintattal adott irányt mind ekkorig valamennyi e nembeli hatóságoknak — mert tudjuk, hogy nemcsak váltótörvényszékek, hanem megyei s városi hatóságok is vesznek részt váltójogi eljárásokban, még pedig a legnevezetesebbekben ú. m. végrehajtásokban s ezekből eredő igényperekben st. — mindjárt a legelső eseténél, melyben vagyonihiány bizonyítván személy megítélése kéretett, ezen tárgyat legnagyobb figyelmébe vette és a személyt megítélte. Főbb okai a váltófeltörvényszéknek ezekben központosulnak:

1. a személy megítélése nélkül nemcsak hogy a közjogi kötelezvények is sokkal nagyobb elsőséggel bírnak a váltóknál, hanem a váltótörvények egészen czéltalanok és szükségtelenné válnak, mert valamennyi váltóadó-sok által kijátszathatnak;

2. de ez egészen is a váltótörvény értelmében történik, mert a törvényben minden tárgy, mely váltójogi végrehajtás alá nem tartozó, a II. r. 154. §-ában névszerént kivéttetik, ebben pedig az adós személye, vagyis inkább szolgálatja vagy munkája — mert tudjuk, hogy a magyar törvény tulajdonképen nem az adós személyét, hanem csak munkáját véteti végrehajtás alá — kivéve nincsen; ide járul, hogy

3. az újabb törvény szerént a váltót be sem lehetvén tábláztatni, ennek egész biztosítéka, már csak a személyes hitelen és a személy iránti eljáráson alapszik.

Azonban az ellenvéleményűeknek is fontos okaik vannak. Némelyek t. i. nem tagadják, hogy végrehajtásnak a személyre kiterjesztése nélkül, a váltótörvény előbb-utóbb sikerét veszteni, de azt mondják, hogy törvény világos rendelete nélkül, miután a váltójog kivétel a köz jog alól, olyasok-ról, a mik abban nem foglaltatnak, váltótörvényszékek nem bíraskodhatnak.

De erre a 2-ik pontban mondottakon felül az a felelet, hogy minden végrehajtási tárgyat a váltótörvény nem számlált s nem is számlálhatott elő, például czéhbeli vagy személyes jogokat, pék-, mészárszéki, kávéházi s több efféle jogokat, mégis az ellenvéleményük szerint is ezekre is kiterjedhet a végrehajtás, tehát mind azokra, melyek értékül szolgálhatnak és így a személy munkájára vagy szolgálatára is.

Továbbá azt mondják: Ily nevezetes tárgyat, a törvényhozó világosan megérintendett, ha az szándékában volt volna.

Igen is, ha az adósnak talán adóssági birtörbe záratásáról akart volna rendelkezni; de a személy munkájáról, melyről közjogunk eléggé intézkedett, nem volt szükség rendelkeznie, mint a kávéházi s több efféle jogokról sem.

Mások általában tagadják, hogy a mostani kor szellemével, sőt a hiteltörvények céljával is megegyező volna vagyonhiány esetében az adós személyének megítélése ezen okokból

1. Ha az adós személye nem fizethetés esetében megítéltetik, még kevésbé fog kötelezettségének eleget tehetni, mert a kereset módjától megfosztatik.

Erre azt feleljük, hogy a mi törvényünk szerint az adós, személyének megítélése után is munkájával annyit kereshet a mennyit tud és akar, csak hogy ez (szükséges tartásán felül) hitelezője javára fordítatik. De más országokban is, hol az adós adóssági fogházba tétetik, a hitelező őt saját költségén tartja, hogy t. i. ha talán az adós elrejténé vagy eltagadná vagyonát, annál inkább fölfedezze azt, minél inkább vesztene az elzáratás által; úgy hogy ha tudja a hitelező hogy az adóst valamely szerencsétlenség érte és semmive sincs bizony seholy sem lesz oly dőre, hogy követelése elvesztésén felül, még tartási költségeket is csináljon magának.

2. Azt mondják, köz tapasztalás szerint más országokban sincs még a bezáratásnak is valami sikere, mert a ki nem fizethet, hiába zárják azt be.

Tökéletesen igaz, csak hogy a hol a személyt bezárni vagy a végrehajtást az adós személyére kiterjeszteni nem lehet, ott az sem fog fizetni, a ki fizethetne, hanem minden vagyonát másénak fogja vallani, és ha magának ennyi esze nem

volna, talál elég ügyvédet, ki a jó tanácsot tőle meg nem tagadandja. Sehol sem annyira a fogházba zárás, mint a bezáratástól félelem fizettet az adósokkal.

3. Azt mondják: miért büntetni a szegényt azért hogy nem fizethet.

De először: szegény azon rovásra hogy úgy sem fizethet, ne csináljon adósságot; másodszor: sem a fogház más országokban sem a személyes szolgálat nálunk, nem büntetés, hanem csak kinszerítés, amott, hogy az adós ha elrejtette vagyonát, azt előadja, nálunk hogy munkájával az adósságot leszolgálja; mindenütt pedig az adósnak félelemben tartása, hogy más vagyonát könnyelműleg vagy roszelelkűleg el ne pazarolja, igazában, törvény színe alatt el ne rabolja, vagy adott szava szentségére félelemből is megemlékezzék s a mi fő dolog, meggondolatlanul kötelezettséget magára ne vállaljon.

A fómélt. Hétszemélyestábla ez érdemben még nem nyilatkozott, de teljes reményünk van, hogy a mondott törvényes elveknek hódolva váltójogunkat teljes erejében meghagyandja.

259. §.

A külföldi váltószékeknek Magyarországon végrehajtandó ítéleteiről; és viszont.

Külföldi váltótörvényszékek ítéletei, Magyarországon csak akkor hajtathatók végre, ha

1. olyan keresetek iránt hozattak, melyekhez hasonlók itt is váltótörvényszék elébe tartoznak; ide nem tartozó volna például a pusztai útalvány, melyben t. i. a, „váltó” szó elő nem jön;

2. ha azon kül tartomány magyar váltótörvényszékek határozatainak végrehajtásában viszonyosságot tart, mire nézve természet szerént az ottani váltószékek írott előismerései szükségesek.

Az ily ítéletek mindenkor a váltófeltörvényszékhez útasítathatók, mely is ezeknek helyét látván, azt az illető birói hatóságnál eszközli.

Az itteni váltótörvényszékek ítéleteinek pedig külföldön leendő végrehajtását maguk az illető váltótörvényszékek (nem a felszék, hanem) magyar udvari Cancellaria útján eszközlik. ¹⁾

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A perújításrol.

260. §.

Perújításnak mikor s mimódon van helye?

Perújításnak, de a mely a kielégítési végrehajtást nem gátolhatja, ²⁾ helye van

1. makacssági elmarasztalásban, ha az véltlen elmulasztás miatt történt, azon időtül fogva, melyben a megjelenést gátló akadály megszűnt, legfőlebb 15 nap alatt; ³⁾

2. új bizonyítékok esetében, melyek az előbbi perben nem használtattak, a váltójogi elévülés ideje vagyis két esztendő alatt, mely elévülés a végítélet hozatalától számítandó; de olyan fél ellen, melynek elmarasztalás esetében előzői ellen viszkereseti joga van, hanem ezen viszkereseti jog időhaladtával azon közben elenyésznek, vagy időrövidség miatt többé nem használtathatnék, a perújítás meg nem engedtetik; ⁴⁾ a honnan az is kö-

1) Vtk. II. r. 192, 193. §§.

2) Hanem a kielégítési végrehajtás megtörténtével, a mennyiben az újító fél keresetének veszélyeztetése fenforogna, ez előleges biztosítást kérhet (Vfeltszék 1845; mart. 18-d. 324. sz.).

3) Ha a váltókövetelő mint újított fél a nála levő eredeti váltót előmutatni nem akarja, a váltóadás mint újító fél feloldoztatik. (Vfeltszék 1844. jul. 31-d. 948. sz.).

4) Ezen rendelet igen célirányos a végett, hogy keresete után minden, ki-nek érdekében fekszik, gyorsan lásson; jogos is azért, mivel a kár hasonló körülmények közt mindenkor azé, ki hibában (itt késedelemben)

vetkezik, hogy olyanok ellen, kiknek előzőjök a váltójog értelmében nincsen, azaz a főadósok ellen ezen kifogás nem alkalmazható, tehát valamint a lejáratától két esztendő alatt akármikor megpereltethetének, úgy feloldás esetében a végítélet hozatalától számítandó két esztendő alatt, ha új bizonyítványok találtattak, újított perbe vétethetnek.

Kétszeres perújításnak soha sincs helye, mi a gyakorlatban a szerént állapítatott meg, hogy egyik-egyik félnek ugyan nem engedtetik meg kétszer a perújítás, hanem külön egyszer mindegyik használhatja

Módja a perújításnak:

Az újító fél a váltószékhez kérelemlevelet ad be. A váltószék annak mint más keresetnek felvetelére határnapot tűz ki; ekkor a feleket kihallgatja s a perújításnak megengedése vagy tagadása fölött végzéssel határoz. A tagadó végzés, mint tudjuk (241. §), fölebbvitethetik, a megengedő pedig nem, hanem ennél fogva az újított per a rendes eljárás szerént tárgyalás alá jön. ¹⁾ Fölebbvitel esetében az anyaper is felküldendő. ²⁾

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A szünnapokrul.

261. §.

Váltótörvénszéknel micsoda szünnapok vannak?

Szünnapok

1. magára a váltószékre nézve: a vasárnapok és latin szertartás innepei;

van. Akármely perlekedő fél mindig célirányosan teszi, ha valamennyi vagy minél több váltóadóst egy kereset alá veszen.

- 1) Vtk. II. r 194—200. §§. Hibás ügyvédválló levél miatt leszállított ügyet nem perújítással hanem egyszerű keresettel kell folyamatba tenni (Vfeltszék 1842 aug. 18-d. 716. Hétsz. 1843. nov. 27-d. 3. sz.); így a hibás idézés miatt leszállítottat is, minthogy ezekben érdemleges határozat nem hozatott.
- 2) Vfeltszék 1844. jul. 31-d. 938. sz.

2. az idézendő és vegrehajtást szenvedőre nézve: saját vallásának ünnepei; hanem szükség esetében biztosítási vegrehajtás ünnepnapon is történhetik.

Ezen szünnapok pedig minden határidőkre beszámítandók; de ha maga a határnap esnék ünnepre, az ezen nap használtatandó perovoslat (vagy jogkeresés) következő napon törvényesen megtétehetik. ¹⁾

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A kézhez-adásról.

262. §.

A kézhezadás ki által s módokon történik?

A kézhezadást v. kézbesítést teljesítik:

1. a váltótörvényszák helyén váltótörvényszéki hites szolga;

2. más helyeken a törvényben meghatalmazott hites személyek, még pedig királyi és más rendes tanács városokban nemesek ellen is a váltószéktől kapott megkereső levél mellett a tanács meghagyásából, egyebütt az alispáni hivatal útján;

3. a magyar tenger melléken (a vinodoli, hrelini és bukkari uradalmak kivételével, hol az a kormány-széki biztos vagy kastélynagyi hivatal által, a végzésben tett érintés mellett átküldő levél nélkül is rövid úton eszközendő) a váltótörvényszéki szolgák;

4. külföldön azon hatóság, mely alatt a tudósítandó lakik, még pedig a magyar váltótörvényszékek a kézhezadást a Cancellaria útján, a magyar-tengermelléki a kormány-szék által eszközlik. ²⁾

Váltóperekben pedig nemcsak az idézés, hanem né-

¹⁾ Vtk. II. r. 201—204. §§.

²⁾ Vtk. II. r. 206, 213, 216 §§. 1844: VI: 24. §.

mely végzések és ítéletek is kézhez szolgáltatandók, (kézhez-adandók) még pedig többféle módon u. m.

1. személyesen;
2. két tanú jelenlétében a tudósítandó házának ajtajára szegezve;
3. a hazai hírlapokban háromszor;
4. a váltószék kapuira függesztve;
5. a tudósítandó családjának vagy ügyviselőjének. ¹⁾

A 4 első módon kell történnie minden idézés és sommás úton hozott elmarasztaló végzés esetében, az utolsó módon pedig egyéb végzések- és határozatoknál. ²⁾

Különösen pedig az ajtóra szegezés akkor történik, ha az idéző hiteles személy az alperest rendes lakásán nem találván, elsőben nála arról, hogy következő napon egy kitűzött órában a kézhezadás végett újra megjelenend, írást hagy, és az alperes otthon ezen napon sem találhatnák. Ugyanez teljesítendő akkor is, ha a hivatalos személy mindjárt elsőben arról értesítenék, hogy az alperes hazulról hosszabb időre útazott el, csak hogy ekkor ennek családját vagy ügyviselőjét, vagy cselédjeit is, ki- ket helyben talál, a megtörtént idézésről tudósítja.

A hazai hírlapokban hirdetés rendszerént külföldön lakó panaszlolttra nézve s akkor történik, ha az idézési végzésre a távolsághoz mért határidőben válasz nem érkezett, s az idézési végzésben arról is, hogy ez esetben háromszor a váltótörvényszék által kijelendő hazai hírlapokba fog igtattatni, a panaszlott szinte tudósítatott.

Az idézés a váltószék kapuira szegeztetik (s egyszersmind a hazai hírlapokban is kihirdetetik) akkor, ha az idézendőnek tartózkodása nem tudatik, vagy elszökése méltán gyanítatik. ³⁾ Ezen eljárás a summás végzésekre nézve is követendő a megjelölt esetekben. ⁴⁾

1) A kézhezadás, mint latjuk, nem mindenütt vétetik tulajdon értelemben.

2) Vtk. II. r. 205, 207, 213, 214, 216. §§ Idézés hiányossága miatt a per leszállítatik (Vfeltszék 1841. dec. 30. 621. sz.) s az abból eredett kárt a hibásan idéző személy megtéríteni köteles (Vfeltszék 1842. sept. 12-d. 796. és 1843. junius 27 d 750. sz. a.).

3) Vtk. II. r. 207, 208, 213, 214. §§.

4) Vfeltszék 1843. maj. 22-d 653. sz.

263. §.

Jelentés a kézbesítésnek miként teljesítéséről.

A hiteles személy a kézhezadásnak mikénti teljesítéséről hivatalos jelentését az őt kiküldőnek haladék nélkül hemutatja, s midőn az elküldő levél következtében történt, a megkeresett tanács vagy alispán ezen jelentést a megkereső váltótörvényszéknek azonnal megküldi 1)

Hogy, ha a váltótörvényszék helyén történt a kézhezadás: ez a fölpereshez visszakerülő keresetpéldányra jegyeztetik; ha pedig más hatóság által eszközöltetett: akkor ezen visszakerülő keresetpéldányra csak az átküldő levél kelte iratik fel, és ha majdan a kézhezadás megtörtént: az erről szóló és a törvényszéknek megküldött bizonyítvány a fölperesnek hiteles másolatban adatik ki, a főntebbiekből már tudjuk,

264. §.

A távollevő gondnokáról.

Valamely távollevő védelmére gondnokot nevez a váltótörvényszék mindenkor csak idézés esetében; ha t. i. a kézhezadásrólí jelentésből azt látja, hogy a kézhezadás személyesen nem eszközöltetett s az alperes akkor, midőn az idézés történt, rendes lakása helyéről elútván, távol volt, vagy tartózkodása nem is tudtván, az idézés a váltószerk kapura szegezés által történt, és az idézendőnek a váltótörvényszék előtt rendes ügyviselője sincsen. Ha pedig ily ügyviselője volna, akkor a megtörtént idézésről (mert ennek minden esetre meg kellett a főntebbiek értelmében történnie s ügyvédet idézni a megbízó vagy védencz helyett nem lehet) 2) a váltótörvényszék csak ezt tudósítja, kivévn ha netalán az idézés következtében csak ugyan neveztetett ügyviselő, mert ekkor ezen ügyviselőnek tudósítása fölösleges volna.

1) Vtk. II. r. 209 §.

2) Vfeltszék 1844 dec. 24-d. 1611 sz.

A gondnok kötelessége az alperes igazaira felvíványzni s mind azt mit annak védelmére szükségesnek lát, előadni; azonban a lettdolgok ellen felhozott pusztá tagadása a per folytát nem hátráltatbatja.

Joga, ha bizonyíthatja, hogy védenoze, jólélékkel s nem a pernek kikerülése végett távozott el hosszabb időre s ugyanazért igyazainak védelmére föl nem ügyelhetett, a pernek törvényszéki tárgyalására halasztást kérni, mit a törvényszék az okokhoz és körülményekhez képest végzésben meg is rendel; de ily halasztás nem ismételtethő, s ha az egyszer kitűzött halasztási idő eltelt, a per minden esetre tárgyalás alá vétetik. ¹⁾

265. §.

Ha többen vannak az idézendők.

Ha több személyek egyetemben (együtt-egymésért) egy keresetlevélben kerestetnének meg, az idéző határozat minden egyesnek a végzésben érintett azon megjegyzéssel adassék kézhez, hogy míg ügyvédeiket ki nem nevezendik, minden többi perbeli határozatok az első panaszlotthoz (vagy távollétében, hivatalból kinevezett gondnokához) fognak intéztetni. A megjelenési határidő kiszabásánál a váltótörvényszék ily esetben mindig a legtávolabb lakót veendő tekintetbe. ²⁾

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A váltóügyvédek- és meghatalmazottakról.

266. §.

Váltóügyvéd ki lehet, mik jogai s kötelességei?

Váltótörvényszéki ügyvéd csak az lehet, ki a köztörvényből szokott ügyvédi vizsgálaton kívül, a váltófeltörvény-

¹⁾ Vtk. II. r. 210—212, 214. §§.

²⁾ Vtk. II. r. 215. §§.

széken rendes ügyvédi hitlevelének előmutatása mellett a váltójogbul is szóval és írásban megvizsgáltatott ¹⁾ s erről bizonyáglevelet kapott; de új eskü tőle nem kívántatik, A fiumei kormányzék, mint magyar tengeremelléki feltörvényszék ügyvédek vizsgálat alá továbbá is veszen, sőt olyanok is, kik a pesti feltörvényszék által vizsgáltattak, ha a magyar tengeremelléken ügyészkedni akarnának, a kereskedési és tenger-ügyelési törvényes szokásokbani jártaságukról magokat a kormányzék vizsgálatának alá vetni kötelesek.

A váltóügyvéd jogai

1. a mely váltóügyvédek magukat a váltószéknél bejelentik, mihelyt számuk a négyet meghaladja, távollevők gondnokául kizárólag csak ők neveztetnek ki, ha tehát még négyen nem volnának, ily gondnokok más ügyvédek is lehetnek ;

2. ha váltóügyekben három évig gyakorkodtak, a váltószék ajánlatára a váltófeltörvényszék által különös felhatalmazvány mellett váltójegyzőkké neveztethetnek, és minden ily váltójegyző pecsété, nevének s hivatalának körülírásával a hatalmazványba is beigtattatik ;

3. munkadíjok minden perben, akár nyerték, akár vesztették legyen, a végítéletben mindig elhatározandó s az ily ítélet váltólevél gyanánt (summás) váltókeresetre alkalmas. ²⁾

1) A váltóügyvéd-vizsgálati kérdések egyéb hiteltörvényekből (ú. m. kereskedési, betáblázási és csődületekből) sőt magából a kir. utasításból is tétetnek s mind a kérdések mind a feleletek jegyzőkönyvbe vezetnek. Kegy. kir. utas. 251—261. §§.

2) Vtk. II. r. 218—222, 228. §§. Vfeltszék 1842. oct. 27. 1095. Hétsz. 1843. aug. 14-d. 120/993 sz. Vfeltszék 1844. jan. 3-d. 1488. Munkadíj illeti a távollevő gondnokát is (Vfeltszék 1841. sept. 14-d. 372. sept. 23-d. 375. st.), de a személyesen vagy meghatalmazottja által megjelenő felet nem. (Vfeltszék 1841. július 26-d. 266 sz. 1842. aug. 18-d. 723. sz. dec. 1. 1221. sz.) Az ügyvédnek is hiányos idézés miatt megszüntetett perben díj nem jár (Vfeltszék 1842. június 6-d. 390. sz.).

Kötelességei

1. váltóüggyvéd a szolgálatot védenczének csak váltószék előtt mondhatja fel, de ha az elébb más ügyvédről nem gondoskodott, köteles ezt a felmondás után még három hónapig védeni;

2. ugyanazon perben mind a két félnek nemcsak egyszerre, de egymás után sem szolgálhat. ¹⁾

Váltóügyvédeknek a váltótörvényszék előtti kihágásai ugyancsak a váltószék által toroltnak meg például nyelvvaltságban, széksértésben marasztaltatnak ²⁾

267. §.

Ügyvéd rendelés és meghatalmazás.

A ki váltószék előtt ügyét személyesen vinni nem akarja vagy nem tudja, akár meghatalmazottat akár ügyvédet rendelhet.

Az ügyvédrendelés az által, ki a váltótörvényszéknél bejegyezve vagyon, magán pecsét alatt és általában ³⁾ is történhetik, különben az aláírás két tanú által hitelesítetik s ekkor a pecsét nem szükséges. ⁴⁾ Egyébiránt megváltoztatni a per folyta alatt a feleknek teljes hatalmokban áll. ⁵⁾

Meghatalmazás, mely nem általános, hanem csak egyes vagy különös váltóügyekre terjed, a szokott módon ⁶⁾ kívül magán pecsét alatt csak úgy történhetik, ha a hatalmazvány két váltóbiró, vagy sz. k. városokban bíró és

1) Vtk. II. r. 223—226, 228. §§. Azon keresetben, mely iránt mint váltójegyző ovaást tett, ügyvéd nem lehet. (Vfeltszék 1842. július 12-d. 575. és oct. 27-d. 1094.)

2) Vfeltszék 1843. jul. 17-d. 814. sz. October 3-d. 1106. és 1113. sz. st.

3) Vfeltszék 1843. oct. 16. 1187. sz.

4) Vfeltszék 1842. jun. 2-d. 366. sz.

5) Vfeltszék 1842. június 13-d. 430, 431. sz.

6) Ezen módok 1. szóbeli az ügy bírája előtt 2. írásban hiteles helyek és személyek előtt. Bővebben lásd: Magyarhoni magános törvénytudomány elemei. Kövy után írta Fogarasi 834. és következő §§-okban.

jegyző, megyékben törvényes bizonyság (szolgabíró és esküdt) által hitelesített. ¹⁾)

TIZENHATODIK FEJEZET.

Váltótörvényszéki díjszabás.

268. §.

A díjak hányfélék?

A váltótörvényszéki díjak kétfélék u. m. 1. törvénykezés kívüli munkálatokért p. o. bejegyzésért, st. 2. törvénykezési eljárásért, p. o. kézhez-adásért, végzéseért, ítéletekért st. fizetendők.

Mindkettőről szóló általános szabályok:

1. mindkét rendbeli díjak mindig a törvényszéknek (nem az eljáró személyeknek) fizetendők, kivéven a műértők járandóságát (melyet a körülmények szerint a bíró határoz meg), így a tanúknak adandó kárpotlást, továbbá a letét- és ovásdíjt, végre a megyei s városi tisztviselőknak, midőn váltószéki átküldőlevél következtében teszik hivatalos eljárásukat, szokott díjait;

2. a díjakból bejövő pénzeket a váltószéki kiadó kezeli s azokról számadást vinni köteles.

Különös szabályok:

1. A törvénykezés kívüli munkálatok csak akkor eszközölköztetnek, midőn a díjakat a szorgalmazó fél lefizette; de ha a váltószék átküldő levél mellett szólítatnék fel az ily eljárásra, ezeket díjfizetés előtt is haladék nélkül teljesíti, hanem a felszólító hatóságnak a díjakat is egy úttal tudtára adja, hogy az illető féltől haladék nélkül behajtasanak és megküldessenek.

¹⁾ Vtk. II. r. 217, 227. §§. A meghatalmazásról a törvény nem mondja, hogy az csak váltóügyvédekre terjedjen, tehát magában értetik, hogy meghatalmazott akárki lehet.

2. A törvénykezési eljárásoknál a közbeszóló és per-döntő határozatokért — a végzések és ítétek közt a díjazásra nézve különbség nem tétetvén — a díj felét a fölperes, felét az alperes fizeti, s bár egyik vagy másik fél több személyekből álljon, a díjak nem öregbítettethetnek, magában értetvén, hogy a nyertes, ezen költségei iránt a vesztes által annak idejében minden esetre kielégítendő.

3. A ki szegénységéről oly bizonyítványt mutat elő, hogy egész értéke 200 ftot föl nem ér, a díjfizetés alól fölmentetik, a díjak azonban följegyeztetnek s ha az ellenfél a pert elveszteni, ez által fizettetni fognak.

4. A díjak meg nem fizetése miatt a törvényszéknek semmi törvénykezési eljárása el nem halasztható, azonban a kiadó azokat följegyezvén s ha 8 nap alatt meg nem fizettetének, a váltószéknek bejelentvén, ez haladék nélkül a fél ügyvéde ellen (ki a törvénykezési díjakért felelnitartozik) ¹⁾ végrehajtást intéz, annak ingó javait a díj erejéig összeiratja s eladatja, az ügyvédnek a váltószék előtti viszkeresete a fél nem fenmaradván. Az egy év alatt be nem hajtott díjak ezen végrehajtás kiváltóságát elvesztik s az adósnak rendszeréni bírósága elébe tartoznak.

5. A ki magát törvényelleni díjak felszámítása által károsítottnak érezné, orvoslást a váltószéknél s ha ennek végzésében meg nem nyugodnék, a váltófelszéknél keressen.

6. Megkereső levél következtében kiküldött más hatósági tisztviselők eljárásaiért a szokott napi díjak fizettetnek, de a melyeket az ítélő vtszék, ha szerfölöttiek, szabályozhat. ²⁾

¹⁾ De a meghatalmazott nem, (Vfeltszék 1844. nov. 28-d. 1470. sz.), valamint a törvény szerint a távollevő gondnoka sem.

²⁾ Vtk. II. r. XVI. fejezet. 3—18. §§. 1844: 6. tcz. 26. §. Frumében a díj-szabárra nézve is magyar törvény áll. 1841: 6. tcz. 27. §.

A törvénykezésen kívül eső munkálatok díjai következők:

	ft.	kr.
1. Aláírási czímek bejegyeztetése-ért:		
<i>a.</i> Egyes személytől	2	—
<i>b.</i> Tarsaságtól akármennyi személyből álljon	6	—
<i>c.</i> Czimvezetőtül külön	2	—
<i>d.</i> a társasági szerződéstől	6	—
2. Lemásolásért az iv minden lapjától, mely legalább 28 sort foglaljon magában	—	4
3. Hitelesítésekért		
<i>a.</i> minden másolat hitelesítéseért	—	30
<i>b.</i> ha a másolat több ivből áll, a fentebbi díjon felül mindenik lapért	—	3
<i>c.</i> aláírás törvényesítéseért	—	30
<i>d.</i> kereskedő könyvek hitelesítéseért minden egy-egy könyvtől	3	—
<i>e.</i> számviteli kivonat hitelesítéseért	1	—
4. Nőhozomány, hitbér és jegyajándék bejegyeztetéseért	1	—
5. O v á s o k t á r g y á b a n		
<i>a.</i> ovás közlését megrendelő végzésért	—	12
<i>b.</i> az ovás közlése érdekében kiadott átküldőlevelért	—	40
<i>c.</i> az ovásnak kézhezadásaért, ha a váltótörvényszék helyén váltószéki személy által történt	—	10
<i>d.</i> váltójegyzői oklevélért (felhatalmazó levélért)	5	—
Törvénykezési eljárásnál		
1. Kézhezadásokért általában, s az idézésnek a törvényszék kapura szegeztetéseért is De az idézésnek a hirlapokba igtatásaért a beigtatás költségein felül jár	—	10
2. Váltószék előtti megegyezés díja ¹⁾	—	40
3. Végzésekért és ítéletekért		
<i>a.</i> közbenszóló végzésért	1	—
	—	20

1) T. i. a megegyezés következtében hozott végzés díja, úgy hogy külön ezen végzésért díj nem is járhat. Vfeltszék 1845. apr. 26. 584. 585. sz.

	ft.	xr.
<i>b.</i> perdöntő határozatért ha a per tárgya 100 ftot meg nem halad	2	—
100-tól 1000-ig	6	—
1000-tól 10,000-ig	12	—
10,000-en felül	24	—
Ezen díjak felét a fél-, felét az alperes fizeti		
4. Hitletételekért		
<i>a.</i> akár a fél, akár tanú által teljesítendő	1	—
<i>b.</i> ha több személyek azon egy tárgyban es- ketendők	2	—
5. Tanúk vagy műértők megrendeléseért Ezen felül a kézhezadásért külön	—	40
6. Végrehajtásoknál		
<i>a.</i> összeírásért	1	—
<i>b.</i> összeírási jelentésért	2	—
<i>c.</i> végrehajtási eladásnál minden 100 ftól	1	—
<i>d.</i> ha valamely személy törvényszéki kiküldet- ésben fél napnál többet tölt, minden napért	2	—
Perbeszédék följegyzéseért díj nem jár. ¹⁾		

¹⁾ Vtk. II. r. XVI. fejezet. 1, 2, 11. §. 1844: 6: 25. §. Váltójogi eljárásoknál a városi tanácsnak sem jár fölebbviteli díj. Vfeltszék 1841. october 28-dikán 500. sz.

K Ü L Ö N Ö S
KERESKEDÉSI JOG.

ELSŐ FEJEZET.

A kereskedés ¹⁾ kezdetéről.

269. §.

Rendes kereskedőnek ki tartatik?

Törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatik, ki 1. kereskedési czímét kellően bejegyezteti, 2. kereskedéséről rendes könyveket vezet.

Magukat kereskedőknek be nem jegyeztethetik

1. kik szenvedő váltóképességgel semmikép nem bírnak ú. m.

a. kik gyámság vagy gondviselőség alatt állanak, (20-dik évöket el nem érték, vagy elméjökben fogyatkozottak);

b. bármely vallás papjai s a szerzetesek;

c. valóságos szolgálatban levő katonai személyek;

d. vétkes bukásban marasztaltak;

2. család miatt megfenyítették;

3. alkuszok;

} és
ezeknek
feleségei.

Szabad k. városokban pedig a törvényhozás további rendeletéig a kereskedés elkezdhetésére nézve az eddigi

1) Az egész váltójogon keresztül láthattuk, hogy a váltójog leginkább az ipar s mindenek fölött a kereskedés előmozdítását tárgyalja, innen szinte a közönséges kereskedési jogba számítható. Így veszik ezt mások is p. o. Sonneleithner „Handels- und Wechselrecht“ czímű munkájában, a francia „Code de commerce,” st. Így vettem én is jelen munkámban, úgy hogy a tágasb értelemben vett vagy közönséges kereskedési jog alatt a váltójogot is értem s itten a szorosabb értelemben vett vagyis. különös kereskedési jogot adom elő.

gyakorlat marad. Valamint a lőporral és méreggel üzött kereskedés iránt is a fennálló rendszadások tovább is (mindenütt) megtartatnak. ¹⁾

A kereskedés nyithatására a szabad k. városok tanácsai leginkább három feltétel alatt adnak szabadságot, ú. m. 1. hogy a folyamodó a kereskedési tudományokban némi elméleti ismeretekkel—, 2. gyakorlati ismeretekkel birjon; 3. becsületes erkölcsű legyen. Némely helyeken ezeken felül értékkimutató is kívántatik. Szatócsjogok (Krämer-Befugnisse) leginkább mint személyes jogok csak szűkölködő személyeknek adatnak, s a szatócskodás tárgyai a kiskereskedésiektől nem igen különbözök. —

Különösen Pesten az 1812. július 24. költ udvari rendvény, továbbá 1812. aug. 25-diki intéző levél erejénél fogva, minden a ki valóságos kereskedést akar kezdeni, magát a kereskedői testületnél jelenti, mely a folyamodónak ismeretei és erkölce felől a városi tanácsnak jelentést teszen, ez pedig az érték s egyéb körülmények megfontolása után határoz. A tanács feljogosítása nélkül kereskedést senki sem kezdhet, azok pedig, kik a tanács engedelmé mellett, de a nélkül, hogy képességeiket a kereskedői testületnél igazolták volna, nyitnak boltot, kereskedéseiket ugyan folytathatják, de a testületbe különösen kell felvételniök. Nagy kereskedés nyithatására még különösen 30000 ftnyi érték kívántatik.

Egyébiránt természetményi árukkal, p. o. gabonával, borral, dohánnyal, gyapjával, fával, mézzel, gubicscsal, marhákcal, gyümölcsessel st. k. városokban is mindenki szabadon kereskedhetik.

Méreg, puskaapor és salétrom árulására mindenütt különös engedelem kívántatik. ²⁾

1) 1: 40: 16: 1, 2, 11. §§.

2) Ezekről bővebben lásd ezen munkát: Allgemeine Oesterreichische Gewerbes-Gesetzkunde von W. Gustav Kopetz. Wien. 1829. 292. és következő §-okban.

270. §.

A kereskedési cím bejegyzetéséről.

A kereskedési cím bejegyztetése történhetik

1. váltótörvényszékeknél a váltójogban előadott módon és fogatokkal; vagy

2. az illető törvényhatóságoknál, u. m. szabad k. városokban s rendes tanácsú mezővárosokban a tanácsnál, egyéb helyeken a megyénél, következőleg: A magát bejegyeztetni kívánó folyamodást nyújt be az illető tanácshoz vagy megyei gyűléshez, melyben egyszersmind megnevezi a kereskedés azon ágát, melyet rendesen üzni kíván és azon címet, mely alatt kereskedését folytatni akarja. A közgyűlés vagy tanács pedig, ha a folyamodó ellen a fentebbi §-ban előadottak szerint kifogása nincsen, őt bejegyzi s erről neki bizonyítványt ad. Ezen bizonyítvány másolata a Helytartótanácsnak országszerte leendő kihirdetés végett felküldetik s a mezővárosok tanácsai az ily felküldést az illető megye útján eszközlik, de ezen bejegyeztetés saját váltók kiadhatására nézve képességet nem ad. ¹⁾

271. §.

A feleség javai csődület esetére mikép biztosítatnak?

Hogy a feleség javai s követelései u. m. hozománya, hitbére és jegyajándéka csődület esetében elsőséggel birjanak, megkivántatik, hogy a kereskedő azokat írásban két példányban bejelentse, és azoknak bejegyeztetésökért folyamodjék, még pedig

1. ha a kereskedő akkor, midőn címét illető hatóságánál bejegyeztette, már házas, mindjárt — ;

2. ha később házasodott meg, hat hónap alatt az egybekelés után — ;

¹⁾ 1810: 18 3—8. §§.

3. azon hozományokra néze, melyek a házasság után jöttek kezéhez, azonnal folyamodjék. ¹⁾

A megkeresett hatóság a hozomány, hitbér és jegyajándék mennyiségét végzésben a folyamodás mindkét példányára hitelesen följegyzi s az egyiket a kereskedő nevének adja, a másikat a betáblázási jegyzőkönyv mellett megtartja. ²⁾

MÁSODIK FEJEZET.

A kereskedői könyvekről.

272. §.

A kereskedői könyvek kellékei- s bizonyításairól.

A kereskedői könyvekről azokon felül, mik a váltóban eladattak, még ezeket tartjuk meg:

1. Kellékeikre nézve

a. a polgári hatóságok előtti törvényesítés (hitelesítés) épen azon módon történik, mint a váltószékeknél;

b. a kereskedői könyveknek rendes vezetésén felül még minden kereskedő köteles minden esztendőben kereskedői mérleget készíteni, azaz: könyveibe egész követelési és tartozási állapotját summásan bejegyezni.

c. azon kereskedők is, kik bár az 1840-diki kereskedési törvény hozatala előtt rendes kereskedést űztek s könyveket vezettek, kötelesek valának e törvény kihirdetésétől 6 hónap alatt magukat vagy valamely váltószéknél, vagy az illető hatóságnál bejegyeztetni s könyveiket hitelesi-

¹⁾ Czim bejegyeztetése után azonnal más nap a nőhozomány bejegyeztetése még megengedtetik, de már kétszer 24 óra mulva nem. Vfeltszék 1841. mart. 18-dikán 63. april 16-dikén 76. 1842. nov. 21-ikén 1188. és 1843. mart. 2-dikán 237. sz.

²⁾ 1840: 16: 9—10. §§.

tetni; különben rendes kereskedőknek nem fogtak tekintetni s könyveik bizonyító erővel nem bírtak. ¹⁾

2. A bizonyítás módjára nézve

a. a váltószéknél hitelesített s rendszeresen vezetett kereskedői könyvek minden más hatóságok előtt is fél bizonyítékot tesznek, de a más hatóságoknál törvényesítettek a váltószéknél nem bizonyítanak; ²⁾

b. a hitelesített s rendszeresen vezetett könyvek kereskedők közt ügyeik minden körülményei iránt bizonyítanak (mindig alatta értessék: „félíg“); de más személyek ellen, kik nem bejegyzett kereskedők, ha a követelés való s ága tagadtatnék, a kereskedő köteles e könyveken felül még az áruk megrendelését, vagy azoknak a vevő kezéhez jutását is bebizonyítani; hanem egyébre nézve u. m. az áruk eladatásának idejére, azoknak mennyiségére, minőségére, árára és fizetési időre nézve a könyvek ily személyek ellen is bizonyítanak.

3. A bizonyítás idejére nézve;

a. a kereskedői könyvek védelemre mindig törvényes erejűek;

b. megtámadásra nézve bizonyító erejüket másfél esztendeig tartják meg;

c. ha a számviteli kivonat hitelesített, a könyvek három esztendeig megtámadásra is használhatatlanak;

d. ha a keresetlevél másfél év alatt beadatott, vagy a kivonatot az adós aláírta, bizonyító erejük tovább is fennmarad ³⁾

¹⁾ A 6 hónapot véleményem szerint úgy kell érteni, hogy ha az alatt magukat bejegyeztették, könyveik szakadatlanul bírnak bizonyító erővel, mert a törvényszabta időhatárig régi jogaikkal, ezután pedig az új jogokkal fognak bírní; egyébiránt pedig 6 hónap után is akármikor bejegyeztetik magukat, csak hogy akkor rendes kereskedőkül csak a bejegyeztetés pillanatától tekintetnek.

²⁾ Innen foly az, hogy csak a váltószéknél bejegyzett üzerek közti oly perek, melyeknek eldöntésére könyvek előmutatása szükséges, tartozhatnak a váltótörvényszék elébe.

³⁾ 1840: 16: 12—23. §§.

HARMADIK FEJEZET.

A kereskedői különös jogviszonyokrul,

273. §.

A kereskedő jogviszonyai személyzetéhez.

A. Szolgálat ideje alatt.

A mennyiben írott szerződések a kereskedő és személyzete közt nem léteznének, vagy léteznének, de némely viszonyos tartozásokat világosan magukban nem foglalnának, következő szabályok lesznek megtartandók:

A kereskedőnek joga van követelni:

1. hű, becsületes és szorgalmas magaviseletet;
2. pontos engedelmességet a törvényvel össze[nem] ütköző minden parancsok iránt, melyek a kereskedést illetik;

3. különösen a könyvvezetőtől, hogy az minden kereskedési ügyek (üzletek) iránt pontosan felvigyázzon s ezeket a könyvekbe pontosan jegyezze; végre hogy az általa bejegyzett tételek iránt a pótló esküt — még szolgálati viszonyának megszűnte után is — a kereskedő felszólítására a bíróság előtt letegye.

A kereskedői tanítvány követelhet

1. tanítást az illető kereskedésnek minden ágai-ban különösen könyvvitelben;

2. közönséges tartást, lakást, öltözetet s orvosi ápolást;

3. igaz bizonyítványt, midőn a szolgálatot el-hagyja.

A kereskedői segéd jogszerűen kívánhat

1. közönséges tartást és lakást;

2. havi fizetést;

3. szolgálati igaz bizonyítványt. ¹⁾

¹⁾ 1840: 16: 24—28. §§.

B. A szolgálat felmondására nézve.

A felmondás

1. két honapi, t. i. a tanítvány vagy közönséges segéd a szolgálatot csak két honapi felmondás után hagyhatja el; ezen határidő áll a kereskedőre nézve is, ha őket szolgálatból elereszti;

2. négy hónapi, fontosabb kötelességű segédek-nél, mint pénzkezelőnél és könyvvezetőnél;

3. rögtön

a. midőn a kereskedő a segéd iránti kötelességét tartani nem akarván, ennek bérét a felmondás egész idejére előre kifizeti;

b. ha a segéd, szolgálata ellen hűtlenséget, vagy egyéb kötelességsértést követ el, vagy a szükséges ösmeretekkel nem bír, mely esetekben a kereskedő őt tüstént eleresztheti.

Csődület esetében megszűnik ugyan a jogviszony a kereskedő és személyzete között, azonban valamint a segéd a csődület megnyitásától számítandó időre a csődületi tömegből kielégíttetését: úgy a tömeg gondnoka is tőle a szükséges felvilágosításokat, sőt ha kívánhatnék, a felmondási idő alatt szolgálata folytatását kívánhatja. ¹⁾

C Midőn a kereskedő és segéde közt panasz támadott:

Ha a kereskedő és segéde között (p. o. a viszonyos tartozások meg nem tartása, bérfizetés megtagadása miatt) panasz támadott, ezt kisebb helyeken az illető hatóság, u. m. királyi és rendes tanácsú más városokban a tanács, egyebűit a járásheli szolgabíró mindig szóval sommásan ítélik el s az ítéletet legfőlebb harmad napon végrehajtják. — Oly helyeken pedig, hol a kereskedői kar nagyobb, a helybeli hatóság a kereskedők közül az

¹⁾ 1810: 16:29—31. §§.

ily vizsgálódások elintézésére három köz tekintélyű tagot nevezhet ki, kik ezen ügyeket előleges vizsgálat után haldék nélkül elintézik és ha szükséges, a helybeli hatóság-hoz rögtöni végrehajtásért folyamodnak.

Mindenik esetben a meg nem nyugvó fél, ügyét birtokon kívül rendes per útján keresheti. ¹⁾

271. §.

A z á r u s z e r z é s i k ö t é s e k r ől.

Áruszerzési kötés vagy szerződés, minden oly adás-vevés, mely valamely ingó vagyronról ²⁾ jövendőbeli átadás feltétele ³⁾ mellett kötöttik. Különbözik tehát ettől az egyszerű adásvevés, mely tüsténti általadás feltétele mellett kötöttik és így váltótszéki illetőség alá csak az első tartozik, még pedig következő kellékekkel:

1. hogy írásba foglaltassék és nyilván áruszerzési kötésnek nevezessék; azonban bejegyzett üzerek és közkereseti társaságok irányában a hites alkusznak törvényszerű kötésbizonyítványa is ilyennek tekintendő (306. §.);

2. az áru megnevezése,

3. annak pontosan meghatározott mennyisége,

4. minősége,

5. meghatározott ára,

6. átadás és fizetés ideje és helye.

Ezekon kívül mind azon kellékek szükségesek, melyek minden frott szerződésben megkívántatnak ú. m. a szerződők neveinek aláírása s a kelet helye és ideje. ⁴⁾ Ha mind ezen kellékek megnincsenek: az el-

¹⁾ 1840: 16: 32—34. §§.

²⁾ Legyen az akár természetmény akár készítmény (Vfeltszék 1843. majus 12 d. 584. sz.)

³⁾ Azért az ily szerzendő vagyron átadás előtt a vevő tulajdonává nem válik (Hétsz. 1844. jul. 9 d. 33. sz.) s addig történetesen az eladó kárára romlik vagy vész el.

⁴⁾ 1844: VI: 29. §. B.) 1, 2. §§. Ezen kellékeket valamint a szerződők közti jogviszonyokat nagyobb részben nálunk a törvénykezési gyakorl¹⁾ fejtette ki s az újabb törvényhozás megerősítette.

járás köz törvényi útra (teljesítési vagy illetőleg adóssági avagy kárheli perre) fog tartozni.

275. §.

Áruszerzési kötésből eredő jogviszonyok

Minthogy a jövődőt semmi halandó nem tudhatja, és így az áruk jövődöbeli értékét sem: tehát minden áruszerzési kötés szerencsekötés. Ha az átadásig az áru értéke leebb száll, mint kialakva volt: az eladó könnyen sokat veszthet. a vevő pedig nyerhet; így az ellenkező esetben is. Tehát az áruszerzési kötésből eredő jogviszonyok mind ezen körülményből magyarázandók

Különösen

1. „Ha az áruszerzési kötetst a vevő szegi meg, tartozik

a. az eladónak a kötés nem teljesítéséből származott és bebizonyított minden kárát, mely allatt az árukülönbözet is (vagyis azon különbözet, mely van a szerződési és átadás helyén vagy legközelebbi piacon az átadáskori ¹⁾ ár között) értetik, valamint költségét is megtéríteni; de

b. ha kötbér vagy biztosítási díj volt kialakva, az árkülönbözet megtérítése megszünik. A kötbér sem lehet magasb mint 100-tól tíz.

2. ha pedig az eladó szegi meg: ugyan ezen tartozásai lesznek a vevő irányában; és még ezeken felül, ha pénz előlegeztetett az eladónak azt a pénz felvételétől számítandó hatos kamatjaival együtt megtéríteni köteles. A kamat az előlegezett pénzért, a kötbér vagy árukülönbözet pedig az áruszerzési kötésből eredhető veszélyeztetés miatt fizettetik, mert ha az áru becse másként változik, a másik félnek is saját kárával kellene a szerződést teljesítenie.

¹⁾ Váltófeltszék 1842. april. 14. 216. sz. Hétsz. Tábla 1842. jun. 1. 143/62 sz. a. Vfeltszék 1843. majus 29-d. 657. sz. st.

Megtartandók még, hogy az áruszerzési kötés két oldalú levén azt a másik szerződő fél tudta és meg-egyezése nélkül másra ruházni nem lehet, hacsak szerződésileg más ki nem köttetett. Továbbá hogy az ily kötések is a teljesítés idejétől számítandó két év alatt s épen úgy enyésznek el mint a váltók ¹⁾

276. §.

Árrendelésből eredő jogviszonyok.

Midőn valamely kereskedő árukat rendel, meg kell különböztetni, ha az alkalmat, mely a rendes árukat elviszi, megnevezte-e vagy nem. Ha megnevezte, akkor azon időponttul, midőn a megrendelt áruk a megnevezett alkalomnak átadattak, a megrendelő ezeknek teljes birtokába jó s az áruknak ezen időpont utáni károsodásait viselni köteles. Ha pedig a megrendelő az átvivő alkalom iránt külön rendelést nem tett, az elküldés az eladó veszélyére történik.

De ha a megrendelés értelme kétséges, akkor az elküldő ezt az ő helybeli szokása serént magyarázhatja. ²⁾

277. §.

Bizományból eredő jogviszonyok.

A bizományos terhei s köteleiségei:

1. Bizományos tartozik az általa hitelben eladott áruk áraért, mintha maga volna a vevő, felelni, (stare del credere), hacsak ez iránt a megbízóval egyéb kikötés nem történt.

¹⁾ 1844: VI: 28. §. B.) 3—6. §§. Az áruszerzési kötés feltéthez (időhöz) kötött eladás levén, az áru a vevőnek tulajdonává átadás előtt, mint fontosabb is láttuk, nem válik, és így erre váltótörvényszékileg megített követelés ellenében tulajdoni jogot formálni s igényelni nem lehet. (Veltszék 1843. april 7-d. 377, 378.)

²⁾ 1840: 16: 36, 37. §§.

2. Köteles eladási számadásait a megbízóval közleni és ha az árukat bizonyos jegyek szerént vette át, az eladott áruk jegyeit bejelenteni.

3. Ha az áruk árjegyzékek (Preistariffe) mellett adtak át, a jegyzéki ár szabott árnak tekintendő, melyen alul a bizományos a bizományi árut el nem adhatja, különben a hiányzó summáért felel.

4. Mihelyt akár a megbízó, akár a bizományos a bizományt felmondották, a bizományos ezen árukból semmit többé el nem adhat.

Hasznai és jogai:

1. A bizományosnak a bizományi árukra a megbízó elleni követeléseinek erejéig, ezen követelések akár váltóiak akár közönségesek legyenek, zálogjoga van; mely szerént csődület esetében a zálog ugyan a tömegnek kiadatik, de a tömeg a zálogon fekvő követelést a zálog átvételekor minden más adósságok előtt tüstént kifizetni köteles.

2. A bizományos a bizomány miatt tett költségein s előlegezésének száztol hatos kamatajn kívül, az eladási száztól ötös, és ha a hitelbeli eladási pénzért kezeskedik, hatos tözsérdijt, a bejött pénzből maga leróhatja; kivévén ha megbízójával másképen egyezkedett.

Jegyzet. Egyéb kereskedői üzletekben a tözsérdij (Provision) szerződésen kívül rendesen legalább száztól $\frac{1}{3}$ (azaz 100 ftól 20 xr.), legfőlebb száztól kettő (100 ftól 2 ft.) ¹⁾. A váltódij száztól mindig $\frac{1}{3}$ ²⁾.

278. §.

Áruszállításból eredő jogviszonyok.

Áruszállításoknál az első szállító (küldő) kötelességei

1. az árukat jól elhelyezni;
2. azokat hiteles bizonyítvánnyal állított fuvarosra bizni;

¹⁾ 1840; 16: 38—43. §.

²⁾ Váltótörvénykönyv I. rész. 165. §. b.)

3. magát az áruknak rendesen megtörtént elküldéséről szükséges bizonyítványokkal ellátni

A tovaszállító kötelességei:

1. Az árukat átvételöknél megvizsgálni, vajjon a göngyölet (Einhüllung, Emballage) sértetlen-e; ha sértve találná, mindjárt a helybeli hatósághoz, a kár megvizsgálása végett folyamodni, az árukat újlag elhelyezni s ha a sérelem a fuvaros hibájából történt volna, más biztos fuvarost szerezni.

A folyamodásra a hatóság a netalán jelen nem lévő fél érdekeinek fentartására gondnokot rendel, a kárt érték jelenlétében megvizsgálja s a vizsgálat eredményéről, az érték véleményéről és gondnok észrevételeiről jegyzőkönyvet viszen, melynek másolata a folyamodó szállítónak ki fog adatni.

2. Köteles a lehető legrövidebb idő alatt az árukat tovább szállítani s addig míg nála vannak, minden gondatlanságból vagy mulasztásból eredett károkért felelni. ¹⁾

279. §.

A címvezetők felhatalmazásáról.

A címvezetési felhatalmazottság a címvezetőnek jogot ad arra, hogy minden üzletet főnöke nevében végzhessen, különösen pedig

1. ha a címvezető meghatalmazása váltószéknél a váltójogban előadott mód szerinti bejegyeztetés által történt, ekkor az váltókat is irhat alá;

2. de ha más polgári hatóságoknál történt, a címvezető egyedül a kereskedési levelezéseket és jegyzékeket irhatja alá. ²⁾

¹⁾ 1840: 16: 44—47. §§.

²⁾ 1840: 16: 48, 49. §§.

280. §.

Többi segédek szolgálati köréről.

A kereskedő többi segédei csak annyiban tekintetnek hatalmazottjaiúl, a mennyiben ez szolgálati körük minőségéből önként értetik. Így például: a részleti eladásra fordított segéd az ár iránt megalkudhatik, az eladási pénzt átveheti, nyugtátványozhatja; az elküldési segédek az elküldés végett átadott árukat átvehetik, nyugtátványozhatják, új fuvarosokat fogadhatnak st.

S ha valamely kereskedő segédeinek rendszeréni hatáskörét meg akarja szorítani, például a pénzkezelőt bizonyos időben a pénz átvételétől eltüntetni, ez valamely harmadiknak igazait, ha csak neki tudtára nem adatott, nem sértheti. ¹⁾

281. §.

A dás-vevésnél némely szabályok.

1. Ha adásvevésnél a fizetés időről semmi különösen ki nem köttetett, a vételpénz tüstént kifizetendő.

2. Ha az adásvevés suly szerint (nach Gewicht) történt, akkor a göngyölet a teljes sulyból (Brutto - vagy Sporco-Gewicht) leszámítandó s a fizetés csak a tiszta sulyért (Netto-Gewicht) jár; de ha a göngyölet le nem vétethetnék (p. o. dohánynál, gyapjunál), a göngyöletsuly (Tara) valószínűleg s helybeli szokások szeriut határozzatik meg.

Oly tárgyak vételénél, melyek göngyölet nélkül tovább nem küldethetnek, a begöngyölésért, ha csak kikötve nincsen, semmi sem fizettetik. ²⁾

282. §.

Üzérek közti kamatokrul.

Kereskedők, gyártók, gyógyszerárusok. mesteremberek és közkereseti társaságok közt, kereskedési, gyártási,

1) 1840: 16: 50, 54. §§.

2) 1840: 16: 52—54. §§.

vagy mesterségből eredett adásvevés következtében bármily magasan kikötött kamatok és díjak uzsorául nem tekintetnek.

Mindezeknél helye van a haladéki kamatnak is, mely abból áll, hogy a hitelező azon évnek végétől, melyben a tartozás eredett, a valóságos lefizetésig adósán, ha bár ki nem kötötték is, száztól hatos kamatot követelhet. ¹⁾

NEGYEDIK FEJEZET.

A kereskedői jog megszünéséről.

283. §.

A kereskedői jog mik általszűnik meg?

A kereskedői jogot megszünteti

1. a kereskedőnek halála;
2. oly körülményekbe jutása, melyek a kereskedői joggal meg nem férnek, úgymint
 - a. oly rendbe lépés, mely kereskedést nem űzhet,
 - p. o. papi rendbe lépés;
 - b. megbukás;
 - c. csalási bűnök miatti megfenyítettés. ²⁾

284. §.

A kereskedői jog megszünésének következményei az örökösökre st. nézve.

Ha a kereskedő meghalt, vagy katonai avagy egyházi rendbe lépett: a kereskedést az örökösöknek, ha ezek azt tovább folytatni s magukat bejegyeztetni nem akarnák, teljes rendbe kell hozniok (stralziren), azaz: minden függő üzleteket bevégezniök a nélkül hogy újakat kezdenének, a meglévő árukat eladniok, a hitelezőket kielégít-

¹⁾ 1840: 16: 55, 56. §§.

²⁾ 1840: 16: 57. §.

niök. Az örökösök által megbizott szünrendezési címvezető (Stralzio-Firmant) törvény előtt úgy tekintetik, mint ha maga a kereskedő által hatalmaztatott volna fel az aláírási cím vezetésére.

Csődület esetében pedig a csődületi tömeg szabad tetszésétől függ vagy a kereskedést minden áruk eladatásáig folytatni vagy ezeket árverés útján eladni. A bejött pénz a tömeghez adatik s a hitelezőknek csak a csődületi törvény értelmében a tömeg gondnoka által fizetettik ki. ¹⁾

ÖTÖDIK FEJEZET.

A gyárokrul.

285. §.

Mi a gyár törvényi értelemben; s ki állithat gyárt?

A gyár oly intézet, melyben ugyanazon iparkészítmény előállításához szükséges minden részletmunkák egy fővezérlet alatt készíttetnek.

A ki törvény szerént kereskedést kezdhet, gyárt is szabadon állithat, sőt erre katonai és egyházi személyek is (az utóbbiak akár egyenként, akár többen együtt), kik ingatlan vagyonnal bírnak, képesek; azonban tartoznak aláírási címvezetőt nevezni, ki a gyár vezérletét viszi, ²⁾ de váltókat főnökei nevében nem adhat, mert főnökei sem adhatnak.

286. §.

A gyártók jogai s jogviszonyai.

A gyártók többnyire azon jogokkal s kötelességekkel bírnak, mint a kereskedők. Különösen áll az könyveikről,

¹⁾ 1840: 16: 58, 59. §§.

²⁾ 1841: 17: 1—4. §.

feleségeik követeléseinek biztosításáról, segéd személyzetekhez költöző kölcsönös viszonyaikról, gyárműveik eladásairól és csődület esetében a tömegnek jogáról vagyis a gyártásnak mind addig, míg minden meglevő anyagszerek fel nem dolgoztatnak s el nem adatnak, folytatásáról.

Ezeket kivül különös jogai:

1. a gyártó mindennemű mesterséget üző munkásokat intézetében szabadon alkalmazhat;

2. a gyártási munkához szükséges épületek a katonaszállásolástól mentek;

3. a gyártó gyárműveit mind gyárában, mind külön helyen, a hol akarja, akár nagyban (in grosso), akár részletesen (en detail) eladhatja s raktárt szabadon nyithat.

Kötelességei.

1. oly gyermekeket, kik 12-dik évüket még el nem érték, csak oly gyári munkára alkalmazhat, mely egészségüknek sem árt, testi kifejlődésüket sem akadályozza; de azokat is, kik ezen időt elérték, hanem a 16. évet még nem haladták, erejükhöz mért munkára naponként 9 óránál tovább nem fordíthatja s ezen 9 órai idő is egy órai nyugdíj által félbenszakasztandó;

2. a közönséges munkások bére minden héten kifizetendő, a felmondási idő pedig közönséges munkásoknál és mesterlegényeknél, ha csak ez iránt különösen nem szerződtek, nyolcz napra terjedő. ¹⁾

HATODIK FEJEZET.

A közkereseti társaságokról.

287. §.

A közkereseti társaságok hányfélék?

A közkereseti társaságok kétfélék:

1. Szoros értelemben vett közkereseti társaságok, melyeknek tagjai a társasági czimben nyilván megne-

¹⁾ 1840: 17: 5—11. §.

veztetnek, vagy a címhez ragasztott ezen szóban: „és társak“ (et compagnie) benn foglaltatnak; s ezen társaságnál mindenik tag a társaságnak külső személyekkel kötött szerződéseire nézve egész vagyonával lekötelve vagyon. Az ily tagok beltagoknak neveztetnek. Azonban ezen társaságok oly tagokat is vehetnek föl, kik csak bizonyos befizetést veszélyre (szerencsére) tesznek s azért maguknak a törvényeseknél nagyobb kamatokat köthetnek ki, de a társaság ügyeire egyéb befolyással nem bírnak s a befizetett summán felül egyéb vagyonukkal a társaság tartozásaiért soha nem tartoznak. Ezen tagok kültagoknak (commanditaires, stille Gesellschafter) neveztetnek.

2. Részvénytársaságok, melyeknél a czimben egy tag sincs külön megnevezve s az egész társasági tőke bizonyos számú és egyenlő summáról szóló részvényekre osztatik, a részvényes tagok egyedül a részvényekért fizetett pénzeiket koczkaztatják s egyéb vagyonukkal semmi esetben nem kötelezettek. ¹⁾

ELSŐ CZIKKELY.

A szoros értelembeni közkereseti társaságokról.

288. §.

Ily közkereseti társaságok tagjai kik lehetnek?

Szoros értelembeni társaságok tagjai csak azok, kik kereskedést nyithatnak; s váltóképességgel is maguk a társaságok csak akkor bírnak és könyveiknek hitelessége csak akkor leendő, ha írott szerződést kötnek s ezt a váltótörvényben előadott módon bejegyeztetik, könyveiket pedig ugyanott hitelesítik és szinte rendesen vezetik.

¹⁾ 1840: 18: 1. §.

Ha oly személyek vétettek volna be közkereseti társaságba, kik abban a törvény szerént részt nem vehetnek, ily feltétel a társaságnak mások iránti kötelezéseire ugyan befolyással nincsen, a társaság azonban bejegyzett társaságok jogaival nem bírand. ¹⁾)

A tagok feleségeinek követelései itt is bejelentéssel biztosíthatnak. ²⁾)

289. §.

A társasági szerződés foglalatjáról.

A társasági szerződésbe következő pontok foglaltandók:

1. a társaság célja;
2. a tagok megnevezése;
3. annak meghatározása, ki, mivel s miképen járuljon a köz célhoz;
4. az idő, mely alatt ezen tartozás teljesítendő;
5. a munka, melyet minden tag a köz cél végett felvállalni köteles;
6. a köz ügyeknek ki által történendő vezetése, a fontosb ügyek elintézésének módja, címvezetőnek, ha ez szükséges volna, megnevezése;
7. a számadások letételének s vizsgálatainak ideje és módja;
8. a nyereség felosztásának ideje és kulcsa;
9. azon viszonyok meghatározása, melyeknél fogva egyes tag kiléphet, vagy kilépni kinszeríthetik
10. a társaság egész értékének, az egyes tag kilépésével vagy az egész társulat eloszlásánál, mimódon történendő felosztása. ³⁾)

1) 1840: 18: 2—4. §.

2) 1840: 18: 6. §.

3) 1840: 18: 5. §.

290. §.

Szabályok, a mennyiben a tagok nem rendelkeztek.

Ha a tagok a társasági szerződésben némely pontokra nézve nem rendelkeztek volna, következő rendeletek tartassanak meg:

1. A célra nézve: a társaság céljával ellenkező ügyeket (üzleteket) a társaság tagjai nem folytathatnak;

2. A járulmány- és munkára nézve:

a. minden beltagtól egyenlő járulmány s egyenlő munkásság követeltetik;

b. minden tag a társaság többi tagjainak irányában (viszonyában) csak járulmánya erejéig köteleztetik

3. Közügyek elintézésére nézve:

a. ha ezek a kitűzött cél s a meghatározott eszközök körén túl mennek, a társaság minden egyes tagjai meghívandók, de a megjelenőknek többsége határoz;

b. fontosabb ügyeknél, melyek a szerződésen túl mennek, p. o. ki nem kötött járulmányokat, új tagok felvételét, kölcsönvételt, aláírási címvezetést, az alapszerződések s alaptőke akármely veszélyeztetését illetik, akkor minden tag jelenléte s egyetértése szükséges,

c. ha a társaság címvezetője különös felhatalmazás nélkül valamely ügyet végzett, vagy a társaság nevében kötelezettséget vállalt, az iránt a társaságnak felelős, de a társaság a kereskedői ügyet vagy szerződést megtartani köteles.

4. A nyereségre nézve

a. a nyereség a járulmányok szerint osztassék fel;

b. az egy évet meg nem haladó időre kötött társulatoknál, a nyereség felosztása ezen idő elmúltával követelhetetik; ha a társulat hosszabb időre kötöttet, a felosztás a kezdődés napjától számítandó minden év végével történik.

5. A számadásokra nézve: minden tagnak joga van a társaság számadásait és kereskedői könyveit megvizsgálni. ¹⁾

291. §.

A társaság jogviszonyairól.

A közkereseti társaságok jogviszonya, segédszemélyzete s a vele kereskedési kapcsolatban levők iránt, általában azon törvények szerint határoztatik meg, melyek a kereskedők és gyártók hasonló jogviszonyai iránt rendelkeznek, azon szükséges megkülönböztetés mellett, hogy mindig az egész társaság, vagy ennek nevében cselekvő s megbízott személy az egyik szerződő fél, nem pedig az egyes társasági tagok.

Különösen

1. Adósságok felmondása csak társasági háaározatnál fogva, vagy világosan, avagy hallgatva meghatalmazott személy által történhetik. A fizetéseket illetőleg is egy tag a társaság tartozó adosságait ugyan megfizetheti, de a társaság számára történendő fizetéseket jogszerűen föl nem veheti s nem nyugtatóványozhatja, tehát az ily summák vagy a társaságnak, avagy általa megbízott személynek fizetendő, vagy birói kézhez adandók.

2. A kinek bejegyzett társaság ellen követelése van, az követelését akkor is, ha ez nem váltólevélből eredett, a társaság minden bejegyzett tagjától egyetemleg (in solidum) követelheti s ugyan azért minden tagokat egy keresetlevélben vagy minden egyest külön megkereshet, vagy egyik tag elleni keresettől elállva, a keresetet más tag ellen intézheti — Azonban minden tagnak is, mely egyetemlegi fizetés iránt perbe idéztetett, a többi tagok ellen a reájok eső rész iránt viszkeresete van.

3. Az ügyvezetők ezen tulajdonságukban a társaság irányában épen úgy tekintendők, mint más segéd-

¹⁾ 1840: 18: 7—16. §§.

személyek s ugyan azért ezeknek minden jogaival birnak, kötelességeivel tartoznak. ¹⁾

292. §.

Új beltágok felvételéről.

Új beltág a társaságba következő szabályok mellett vétethetik be:

1. vele új szerződés kötessék és szinte bejegyeztessék;
2. ezen új szerződés bejegyeztetésénél az alapszerződésre hivatkozás történendik s egyszersmind az alapszerződésnél az új szerződés és ennek jegyzőkönyvi száma megemlítetik;
3. ha az új tag egyszerűen, szorosb meghatározás nélkül állt a társasághoz, akkor a többi régibb tagokkal egyenlő jogokkal bir s egyenlő kötelességekkel tartozik. ²⁾

293. §.

Kültagok felvételéről.

Kültagok felvételénél s a társaságba lépésénél következők megtartandók:

1. kültagokkal is írott szerződés kötendő, de bejegyeztetése nem szükséges;
2. ily szerződésben lényegesen megkivántatik *a.* hogy a kültag befizetett pénzétől magának kamatokat kössön ki; és *b.* a társaság hitelezőinek csődület esetében, de csak járulmányára nézve, elsőséget kötelezzen; s ezen veszély felvállalása mellett a kültag magának a törvényesnél nagyobb kamatot is köthet ki;
3. a társaság követelési és tartozási állapotjának világos jegyzéke, melyben különösen irassék fel a tőke mennyisége, mely azon ideig kültagoktul felvétellett, a kültag-

¹⁾ 1840: 18: 17, 19, 31, 36. §.

²⁾ 1840: 18: 20—22 §§.

nak beléptekor előterjesztendő. Ha ezen jegyzékben később oly hiba talátnék, mely a kültag járulmányát veszélyezténé, akkor az, ki a jegyzéket szándékosan így készítette, mint hamisító büntetetik. ¹⁾

294. §.

A társaság jogviszonyai a kültagok iránt.

A társaságba lépés után ennek a kültagokkal következő jogviszonyai vannak:

1. A befizetett pénzre nézve: ezt a társaság felbomlásaig sem az egyik, sem a másik fél fel nem mondhatja, hacsak másképp nem szerződtek;

2. A társaság felelősségre nézve kültag iránt: a társaság beltagjai a kültagnak befizetett tőkájére s kamatajaira nézve minden vagyonukkal együtt egymásért felelősek; de

3. A kültag felelősségét illetőleg a társaság hitelezői iránt: ezek bukás esetében követeléseitekkel őt megelőzik, a mi, mint láttuk (293. §.) a szerződés lényeges kivántatóságainak egyike, sőt épen ezen veszélyeztetés miatt engedi meg a törvény a nagyobb kamatok kikötését. Mindazáltal a társaság hitelezője a kültagot csak járulmánya erejéig, és annyiban perelheti be egyetemlegi fizetés iránt, a mennyiben a társaság beltagjával kielégítést még per s végrehajtás utján sem talál. A kültagnak azonban akkor is következő kifogásai lehetnek:

a. ha bebizonyítja, hogy egész járulmányát lefizette s abból kamatján kívül semmit vissza nem kapott, akkor minden köteleztetés alól fölmentetik, minthogy csak járulmánya erejéig kezekedik;

b. ha a társaságból történt kilépése óta két év elmúlt, bár a követelés azon időbül származnék is, melyben még a társasággal öszeköttetésben volt, kötelezettsége szinte megszűnik.

4. A kamatok fizetésére nézve: a kamatok még akkor is fizetendőek, ha a beltagok semmit nem nyer-

¹⁾ 1840: 18: 23—25, 28, 31, 32. §§.

tek, vagy talán épen veszteséget szenvedtek; s fizette-
tésök, ha másképen nem egyeztek, fél évenként történik.

5. A társaság vezérletére nézvé: erre a külta-
goknak semmi befolyásuk nincsen, hanem szabadságukban
áll a számadásokat és könyveket megvizsgálni s a segéd
személyekre felvigyázni. ¹⁾

295. §.

A társulati jogviszony megszűnése egyes tagokra nézve.

A társulati jogviszony egyes tagokra megszűnik

1. ugyanazon okokból, melyeknél fogva általában a
kereskedési jog megszűnik; azon megjegyzéssel, hogy a
meghalt tag örökösei sem jogosítva, sem kötelezve a tár-
saság folytatására nincsenek, kivéven ha másképp szerződ-
tek, azonban ekkor is csak a közvetlen örökösök, nem
pedig ezeknek örökösei is értetnek;

2. azon idő befolytával, melyre magát a tag a társa-
sághoz lekötötte;

3. kilépés által, ezek szerint

a. a tag a társaságból csak úgy léphet ki, ha ez
nem határozott időre állott össze s a tag, kilépését hat
honappal elébb a társaságnak bejelentette;

b. joga van a kilépésre akkor is, ha a többi tagok
társasági lényeges kötelezéseiket teljesíteni nem akarnák;
úgy szinte azon tag, mely társasági köteleességét nem tel-
jesíti, a társaság által kirekesztethetik;

c. ha a kilépés ellen akármely részről kifogás tét-
tik s az ügy per útjára kerülne, a nyertes félnek válasz-
tása van, a kilépést a végítélet hozatala napjától, vagy azon
időtől, melyben a kilépés iránt kérdés tamadt, számi-
tani. ²⁾

1) 1840: 18: 25--30, 33--35. §§

2) 1840: 18: 37, 38. §§.

296. §.

Az egész társulat eloszlása.

Az egész társulat etoszlása következő esetekben történik:

1. ha a cél elérhető lenni megszűnt, p. o. az alap-tőke elfogyott;
2. az idő, melyre összeállottak, eltelt;
3. a feltétel, mely a társaság eloszlására nézve a szerződésben kikötötték, bekövetkezett;
4. azon tag, kihez a társaság fenmaradását kötötte, meghalt;
5. a tagok többsége oly körülményekbe jutott, melyek a társulati és kereskedési jogokat megszüntetik;
6. a tagok az eloszlásban megegyeznek. ¹⁾

A kilépés vagy eloszlás miképen teljesítendő, a váltójogban láttuk.

297. §.

A társaságnak eloszlás utáni jogviszonyai:

A. A hitelezők iránt.

A társaság részbeli vagy teljes eloszlása a társaság hitelezőinek jogait nem sérti meg, hanem ezek a feloszlás után is fenmaradnak, ezek szerint:

1. ha a hitelezők az eloszlás vagy kilépés közbirre tétele után két év alatt a társaság elleni követeléseikre nézve a kilépett tag ellen pert nem indítottak, ezután a kilépett tag kereset alá nem egyetemleg, hanem csak aránylag (reá eső részben) vétethetik;
2. ha pedig a tagok a kilépésnél vagy eloszlásnál oly szerződést kötöttek, (s ezt a váltószerk és Helytartótanács útján közbirre is tették), hogy ezen szerződésben megnevezett tagok a társaság minden adósságait átvállal-

¹⁾ 1840: 18: 39. §.

ják, akkor a hitelezők (valamint a kilépett tagok is) a közhirré tételtől két év alatt valamennyi ellen intézhetik ugyan követeléseiket, de ezen idő elteltével csak az átvállalók ellen. ¹⁾)

299. §.

B. A tagok iránt.

Általában:

Ha kilépett tag a mondott két év alatt egyetemleg perbe idéztetnék, a társaság minden tagjain vagy az átvállalókon szavatosságot követelhet.

Különösen:

Kilépő kültag a társaságtól csak befizetett járulmányát, és annak a kilépés napjáig járó kikötött kamatait követelheti.

Kilépő beltág (vagy ennek csődületi tömege, örököse, jogviselője) pedig követelheti

1. a tüsténti számadást, leltár készítését s aránylagi részének (netalán a kötelezések levonása után) kiadását;

2. minden hitelezőknek haladéktalan kielégítését, vagy kielégítettésök biztosítását, mi ha a hitelezőknek tetszik, a tagok valamelyike általi elvállalás útján is történhet;

3. a társaság vagyonának, ha értékcsökkenés nélkül lehető, természetbeni felosztását, vagy különben az osztály alá tartozó vagyon árának, a többi tagok által (s ha ezek tenni nem akarnák, a bíróság felügyelése alatt hecsűsök által) meghatározását; s ezen esetben a kilépő tagnak választása lesz vagy a megbecsült tárgyat a többi tagok részeinek kifizetése által magához váltani, vagy annak árából reá eső részt magának kifizeteni. — A fel nem osztható tárgyakra nézve akkor is helye van a hecsűnek, ha az egész társaság eloszolvár, a

¹⁾ 1840: 18: 41—43. §§.

kiegyenlítésre egyhangúlag más eszközt nem határozott. Ilyenkor a választás azt illeti, ki a becsáron felül legtöbbet ígért s ha ily magasabb ígértet nem történt, a ki a társasági szerződést előbb írta alá. Meg kell még tartani végre: .

4. hogy részes kilépes esetében a könyvek, levelezések és egyéb oklevelek a társaságot folytató tagoknál maradnak, kötelességökben állván a kilépő tagok kívánására s költségein a másolatokat akármikor kiadni; de ha az egész társaság feloszlik s az oklevelek gondviselete iránt meg nem egyeznének, ezen gondviselet a tagokat az aláírás sora szerént illeti; s ha az ilyen gondviselő törvényes okból, p. o. csődület által alkalmas lenni megszűnt, a következő aláíróé lesz a törvényes gondviselet. ¹⁾

299. §.

A perek a társaság és tagjai közt hol folynak?

Ha a közkereseti társaság magát (a váltószéknél) bejegyeztette, egyes tag keresetei a társaság ellen és viszont, melyek társulatból keletkezett viszonyokat tárgyaznak, azon váltószék előtt folynak, melynél a társaság bejegyezve vagyon; kivévén a váltó- és csődületi pereket, melyek a törvényes bíráknál maradnak.

Oly társaságoknál pedig, melyek be nem jegyeztek, egyes tag (vagy a társasághoz nem tartozó személy) a társaság ellen ennek illető csődületi bírása előtt perrel ²⁾ ellenben a társaság, egyes tag (vagy akármely egyes személy) ellen, ennek illető bírósága előtt köteles perelni.

Jegyzet. Oly perekben, melyek a társaság és egyes tagjai közt keletkeztek, kifogásnak (a szoros értelemben

¹⁾ 18:0: 18: 44—52. §§.

²⁾ Tehát a felellyvitel is, mint a törvényből önként következik, a csődületi törvény szerént történik s a felsőbb bíróságok is ugyan azok, mint a csődültörvényben megnevezetnek, tehát megyei s királyi városi törvényszékektől is a váltófeltörvényszékre.

vettnek, azaz a dolog érdemére nem tartozónak), nem különben főlebbvitelen és perújításdm kívül semmi egyéb perorvoslatnak (mely ely ezen hiteltörvényekben — a csődületit is, hol még perújítás sincsen, ide értve, — általában megállapított) helye nincsen ¹⁾)

Kérdésbe jöhet itten: mit kell megtartani midőn csak két személy van valamely közkereseti társaságban? Véleményem szerént, ha a váltószéknél bejegyeztetve voltak, kétségtelen, hogy pereik ide tartoznak; de ha nem jegyeztették be magukat, akkor egyik a másik ellen csak az alperes illető bírāja előtt perlekedhetik, mert itt társaságot külön egyik sem alkot, tehát a mondott törvény-reájok nem alkalmazható, hanem az általános törvény alá esnek. ²⁾)

M Á S O D I K C Z I K K E L Y.

A részvénytársaságokrul.

300. §.

A részvénytársaság alakulásáról előleges intézkedés.

A részvénytársaság alakulására nézve eleve megtartandó szabályok:

1. részvényt szerezni, részvénytársaságba lépni, mindenkinek megszoritás nélkül szabad;

2. az alakítani akarók irásban a váltószékhez beadni következőket tartoznak:

a. a társaság célját s ezen cél elérésének lehetőségét, a bizonyosoknak a valószínűektől világos elkülönítésével;

b. a szükségés tőke közelítő kiszámítását;

¹⁾ 1840: 18: 53 §.

²⁾ Így ítél a Vfeltszék is 1844. dec 24-ikén 1637. sz. a.

c. a részvényttervet, vagyis a részvények számának, befizetési idejének s elosztás módjának előleges följegyzését, annak is kijelentésével, akarnának-e az alapítók részvényeket s mennyit a közönségnek nyilvános aláírás útján átengedni;

d, az előleges alapszabályokat, melyeket az alapítók maguk hatalmából többé meg nem változtathatnak;

e. s ha a részvénytársaság nem tisztán kereskedői társaság, vagy pedig országos vállalatot czéloz, akkor az említett irományok a Helytartótanácsnak is bemutatandók;

3. előmutatóra (au porteur), tehát nem bizonyos névre szóló részvényeket kiadni nem szabad. ¹⁾

301. §.

Magáról az alakulárol.

Mihelyt a részvények azon része, mely a közönségnek átengedtetett, nyilvános és közhatósági felügyelés alatt véghezviendő aláírás útján — mely aláírásnak legalább is három napig nyitva kell maradni — elkelt, a részvényesek közgyűlésre összehivatnak. Ezen közgyűlésben a társaság magát úgy alakítja, hogy

1. az előleges alapszabályok felolvastatván, megvitatatnak s végképen elhatározatnak;

2. a pénztár megnyitására, kezelésére választmány rendeltetik;

3. ha szükséges, czimvezető választatik;

4. a választmány felhatalmaztatik, hogy az alapszerződést (alapszabályokat) és aláírási czímet bejegyeztesse; ²⁾

5. mind ezek szótöbbség által határozatnak el, úgy hogy minden tag egy egész részvény után egy sza-

¹⁾ 1640 : 18: 54—56. §§.

²⁾ A váltójogban előadottakból a bejegyeztetés módját már tudjuk, valamint azt is, hogy ha valamely társaság magát be nem jegyezteti, könyvei bizonyító erővel birni nem fognak.

vazattal bir, tiznél azonban több szavazatot, bármennyi részvényei legyenek, senki sem kaphat.

Alakítás után a társaság az alapítóknak előleges költségeit, a mennyiben bebizonyítottak, ha az alapszabályokban más rendelkezés nem történt, azonnal kifizeti. — De a társaságnak alakulása előtt az alapítók a részvényekre bármily előleges befizetést semmi szín alatt nem kívánhatnak. Szinte úgy tilos a részvényekre kamatokat fizetni magából azon pénzmennyiségből, melyet a részvényesek részvényeikre előlegesen fizetnek le. ¹⁾

302. §.

Az alapszabályok s eredeti cél megváltoztatásáról.

Az alapszabályoktól eltérni, vagy különös felhatalmazás nélkül a társaságot újlag kötő rendszabásokat elhárítani, mi csak a társasági gyűlésben szótöbbség által történhetik, a választmánynak nem szabad. Maga a társaság is eredeti céljának változtatását csak úgy eszközölheti, ha a társaságnak legalább háromnegyede közgyűlésben a változtatást elfogadja. Azonban a kevesebb-ségben maradt rész ily esetben kiléphet; s a társaság ügyeinek akkori állása szerint részvényeinek s ha van, a nyereségnek aránylag őt illető részét követelheti.

Az alapszabályok változtatásai is bejegyeztetendők a váltószéknél. ²⁾

Jegyzet Valamennyi közkereseti társaságról szóló törvények a bányászati hatóságok alá tartozó társaságokat nem illetik ³⁾, tehát ezek előbbi állapotjukban maradnak

1) 1840: 18: 58—63. §§.

2) 1840: 18: 64, 65. §§.

3) 1840: 18: 67. §.

HETEDIK FEJEZET.

A kereskedői testületek- és kereskedői közbejövő személyekről.

303. §.

A kereskedői testület alakulása,
s jogai.

Mihelyt valamely királyivagy mezővárosban tíz kereskedő, gyártó vagy közkereseti tagtárs létezik, ezek kereskedői testületet alakíthatnak s abba más ily üzereket is, kik ugyanazon megyében laknak, fölvehetnek, azon megjegyzéssel, hogy az ily testület valóságos akárhol bejegyzett kereskedőt, ha ez a testületbe lépni kíván s mint testületi tag, kötelességeit teljesíteni késznek nyilatkozik, a felvételtől el nem zárhat.

A testület jogai:

1. választmány és elnök nevezése ügyeik elintézésére, pénztárak kezelésére s az alkuszok fölötti vigyázatra;
2. oly helyeken, hol váltótörvényszékek vannak, minden harmadik esztendőben a kereskedői ülnökök megválasztása;
3. az alkuszoknak vizsgálat alá vétele. ¹⁾

340. §.

Az alkuszokról, különösen megvizsgálásuk-
s hiteltetésökről.

A kereskedői közbejövő személyek közt fontos szerepet játszanak az alkuszok.

A ki alkusz kíván lenni, megkiváncsoltatik:

1) 1840: 19: 1, 2. §§.

1. hogy magát az alkuszi kötelességekről, u. m. a szerződések tulajdonságairól, az alkuszi könyvvezetés-, a belföld s legközelebbi határos külföld mértékei-, az áruk tulajdonsága-, az eladásoknál megtartott helybeli szokások- s ha váltói alkusz is akarna lenni, a váltófoglalkodásokról megvizsgálta. E végett akaratját a testület elnökének, teljeskorúságáról és becsületes magaviseletéről bizonyítványával együtt bejelenti, miket az elnök a testülettel közölvén, ez az elnök mellé az alkusz megvizsgálása végett két kereskedőt rendel. Ha a megvizgált, tudományát eléggé bebizonyította, a vizsgálók neki a testület nevében biznyságlevelet adnak;

2. hogy alkuszi kötelességeinek pontos teljesítendéséről a helybeli hatóság előtt, biznyságlevelének előmutatása mellett, a hitet letegye, a miről a hatóságtól szinte bizonyítványt kap. ¹⁾

305. §.

Az alkusz kötelességeiről.

Az alkusz köteles

1. előkönyvet és egy rendes alkuszkönyvet, mindkettőt hitelesített formában tartani;

2. a kereskedésben, gyárookban s közkereseti társaságok iratóiban (bureauiban) gyakran megjelenni, és szolgálatait tolakodás nélkül ajánlani;

3. a felvállalt ügynek eszközlését szorgalmazni a nélkül, hogy megbizója nevét, midőn erre felbatalmazva nincsen, az ügy bevégezte előtt megnevezni;

4. az eladandó áruk minőségeinek előadásánál igazán s részrehajlatlanul szolgálni, a valódi mustrákat (mutatványokat) azon jótállás mellett, hogy az áruk azokkal megfelelők, a vevővel közleni. ²⁾

1) 1840: 19: 3—6. §§.

2) 1840: 19: 7. §.

306. §.

K ö n y v e i r ő l.

Könyveit illetőleg az alkusz köteles

1. mihelyt valamely ügy reá bízott, ezt előkönyvének bal oldalára pontosan felírni;

2. a mint a reá bízott ügyet valakivel befejezte, azt ugyan azon könyvnek jobb oldalára a megbízás átellenébe bejegyezni;

3. a befejezett ügyet hitelesített alkuszkönyvébe is mindjárt sorszám szerént, mindkét szerződő fél nevének s lakásának, az áruk mennyiségének s árának, végre a befejezés idejének pontos följegyzése mellett beíratni. — Az ily alkuszkönyv épen azon pontossággal és hitelességgel vitetendő, mint a kereskedői könyveknél kivantatik. — Köteles továbbá minden kereskedői ügy befejeztével

3. ezen könyvből két kötésbizonyítványt (Schlusztel) készíteni, melyekbe kézi könyvéből a befejezett ügyet pontosan kiírja, a sorszámot és könyvlapszámát följegyzi s haladék nélkül a két félnek átadja. Köteles végre

5. ha kézi könyve megtelt, azt a helybeli hatóságnál letenni s újat hitelesíteni. ¹⁾

307. §

Az alkusz jogairól.

Az alkusz jogai;

1. a kötési bizonyítvány, ha az alkusz megbízása kétségbe nem vétetik, vagy bebizonyítatik, és az alkusz a meghízás határan túl nem ment, teljesen bizonyít, azonban az ellenfél a perben még a könyvek megvizsgáltatását is kívánhatja

¹⁾ 1840: 19: 7, 13. §§. — Ha hivatalát elhagyja, kézi könyveit szinte letenni köteles. — 13. §.

2. az egyszer megvizsgált s hitelt alkusz az ország minden részeiben bizonyítványainak előmutatása mellett hivatalát gyakorolhatja;

3. minden szerződő féltől a befejezett ügyért alkudíj követhet; ezen alkudíj teszen, ha külön egyezés nem történt, minden ügyért, mely 5000 ftot meg nem halad, száztól felet, nagyobb summáknál a mondott díjon felül még minden 100-tól, mely az 5 ezeren felül van, egy negyedet. ¹⁾

308. §.

A vétkes alkusz büntetései.

Ha az alkusz hivatala ellen vétséget követ el, keményen bünhöszik, nevezetesen

1. ha a fél kívánatára könyveit a helybeli hatóságnak bemutatni vonakodnék, vagy ez azokat nem a törvény szerént vezetetteknek találja, akkor a kötésbizonyítványra tamaszkodó félnek minden káraért felelős;

2. ha könyveit hibásan vezeti, a hatóság őt első esetben 20—100 ftra menő büntetéssel illeti; másodszor hivatalától megfosztja (alkuszhizonyítványát tőle elveszi, őt az alkuszok sorából kitörli s ezen kitörlést közhirrre teszi);

3. a mely alkusz adósságokba merül, részeges, vagy játékos, csalárd embereknek vagy kiskorúaknak adósságcsinálásnál eszközül szolgál, a reá bizott titkokat kifecsegi, vagy a dugárusságot előmozdítja: az alkuszok sorából szinte mint föntebb, kitöröltetik;

4. ha kereskedést üzne, gyárt állitna s közkereseti társaságban a nélkül, hogy előbb alkuszi hivataláról lemondott volna, részt venne, szinte hivatalvesztéssel bünhődik;

¹⁾ 1840: 19: 8: 9, 11. §§.

5. ha oly fogással, hogy az árukat becsők felett magasztalja, nagyobb alkudijt kötött ki, az alkudij elvesztésén felül 10—100 flig menő büntetés alá kerül.

6. ha az általa kötött ügyekben csalárdságot követett el, kárpótlással és hivatala elvesztésével lakol. ¹⁾

309. §.

A fuvarosról, kötelességeiről és fuvarleveléről.

A kereskedői közbejövők másik fontos osztályát teszik a fuvarosok.

A fuvaros köteles

1. az illető hatóságtól becsületes életmódjáról s arról, hogy lovakkal és szekérrel bír, bizonyítványt kérni. Ha a kitétel való, a bizonyítvány könyvecske alakban, melynek elején a fuvarosruli törvényczikkelynek nyomtatva kell lenni, haladék nélkül kiadandó. Köteles továbbá a fuvaros

2. ezen bizonyítványával (könyvecskéjével) magát azon kereskedőnél, kitől fuvart kíván, igazolni;

3. az áruszállításra kitűzött határidőre, hacsak törvényes ok nem gátolja, megjelenni, vagy a kereskedőnek, hogy más fuvarosról gondoskodjék, bejelenteni; különben az előpénz kétszeres megtérítésén felül a más fuvarossal kialakított magasabb béri különbséget is fizeti.

4. az árukkal a kikötött határidőben a rendelt helyre megérkezni; különben fuvarbérét a körülmények szerint egészben vagy részben elveszti, kivéven ha bitelesen (a legközelebbi tisztviselő vagy helyhatóság bizonyítványával) megmutatja, hogy a kikötött határidőt győzhetlen akadályok miatt mulasztotta el;

¹⁾ 1840: 19: 9—12, 16, 17. §§. Fiumében s a magyar tenger melléken a régi gyakorlat megmarad. — 18. §.

5. a reábizott árukért nem csak szekérével és marhájával, de egész vagyonával, még akkor is, ha ő a fuvart ismét más fuvarosra bizta, kezeskedni; s minden gondatlanság vagy csel által okozott kárt megtéríteni; sőt ha a reá bizott árukból valamit elidegenítne, vagy önhasznára fordítna; köz tolvajként megfenyítendő s a tőle tudva vevők orgazdákkné büntetendők;

6. ha útban észrevenné, hogy az áruk göngyölete, vagy a hordók, melyekben azok vannak, történetesen megkárosodtak, úgy hogy az áruk veszélyeztetnének, azokat kijavítani; mely esetben, ha a kijavítás szükségét és azt, hogy a kár nem hibája miatt történt, bebizonyítja, a kijavításbér neki a tulajdonos által kifizetendő. 1)

Hogy pedig a kereskedő is magát kellőképp biztosíthassa, köteles fuvarosának fuvarlevelet adni, melyben a szállítandó árunak mennyisége s minősége, továbbá a fuvaros elindulásának s a rendelt helyre érkezendése ígéretének napja, végre a fuvarbér s ennek fejében adott előpénz beiratik, egyszersmind mind ezek a fuvaros könyvecskéjébe is bejegyeztetvén. — Köteles továbbá a kereskedő felvigyázni, hogy az áruk jó állapotban s jól elrakva adassanak a fuvarosnak által; s a helybeli szokás (vagy alku) szerint vagy tulajdonos takaróival, vagy a fuvaroséival az idő viszontagságai ellen védessenek; a fuvarlevélben pedig mind ezt szinte bejegyezni. 2)

310. §.

A kereskedő és fuvaros közti perekről.

Kereskedő és fuvaros közti kérdéseket, melyek a szóban forgó törvény következtében keletkeztek, 200 ffig megyékben a szolgabíró, királyi és rendes tanácsu más városokban a helybeli bíró vagy kapitány, még pedig ha

1) 1840: 20: 1, 2, 4—9. §§.

2) 1810: 20: 3. §.

a fuvaros azon helyről, hol a kereskedő az árukat tőle átvevé, még el nem távozott, a helybeli, különben pedig a fuvarosnak rendszeréni (lakása szerént illető) birái summás szóbeli perben intézik el s az ítéletet tüstént végre is hajtják; az ítéletben meg nem nyugvó félnek a fölebbvitel csak birtokon kívül maradván fenn, szolgálótul a megyei törvényszékhez, városi bíró- vagy kapitánytól a tanácshoz; ha mindazáltal az elmarasztalási summa a fölebbvitt fél kezében netalán veszélyeztetnék, ez biztosítandó, vagy birói kézhez leteendő leszen. Kétszáz ftot meghaladó keresetek a mondott személyek között, mindig a panaszlottnak rendes birósága előtt rendes per útján követelendők. ¹⁾

¹⁾ 1840 : 20 : 10, 11. §§.

T O L D A L É K.

Irománypéldák.

I. A váltójog első részéhez.

Saját váltó mintája.

Pest. 1845. január 10-ikéu. ÉR 1000 darab aranyat.

F. é. december 10-ikén fizetek itt Pesten ezen egyes váltónál fogva Balás Adám úrnak vagy rendelményére aranyokban ezer darabot.

Kis Gáspár.

Idegen alakú saját váltó mintája.

Debreczen 1845. január 20. ÉR 1000 ftot e. p.

F. é. december 20-ikán fizessen ön ezen első váltónál fogva Kun Bálint úrnak vagy rendelményére forintokban ezeret, forintját 3 ezüst huszasával.

Bertók István úrra
Aradon

Bertók István
meghatalmazásából
Kurucz György.

Idegen váltó mintája mellékes kellékekkel.

Pozson 1845. február 1-sőjén. Ér 2000 flot e. p.

Lát után három hónapra fizessen ön ezen első váltóra Gyürök Mátyás úrnak vagy rendelményére forintokban két ezeret ezüst pénzben. Értékét árukban vettem s tegye számolásba tudósítvány szerént.

Jámbor Iván úrra

Kassán

Biró János.

Saját rendeletre szóló idegen váltó mintája.

Eperjes 1845. febr. 10. Ér 100 flot ezüstben.

Látra fizessen ön ezen első váltóra nekem vagy enmagam rendelményére fokban százat, forintját 3 ezüst huszasával számítva.

Viske Péterre Budán

Bodon András.

Telepezett váltó mintája.

Esztergom 1845. mart. 15. Ér 500 ezüst flot 40 xrt.

Kelet után három hónapra fizessen ön ezen első váltónál fogva nekem vagy enmagam rendeletére forintokban ötszázat s 40 xrt. Értéke számolásban.

Veres Mihályra

Horváth Farkas.

Esztergomban,

fizetendő Pesten Nagy Jónásnál.

Két példányban kiadott váltó mintája.

Első. Pest 1845. martius 30. Ér 10,000 frankot.

Szokásra fizessen ön ezen *első* váltónál fogva La Rose úrnak vagy rendelményére frankokban tíz ezeret.

Meunier V. úrra

Beke Tamás.

Párisban

Másod. Pest 1845. mart. 30. Ér 10,000 frankot.

Szokásra fizessen ön ezen *másod* váltónál fogva La Rose úrnak vagy rendelményére frankokban tiz ezeret.

Meunier V. úrra

Beke Tamás.

Párisban

Az első van Solid Vilmosnál

Ugyanott.

Több példák végett lásd a 100. §-t.

Óvatlevéli minták.

A) Elfogadás hiányában.

Alulirt váltójegyző, Nyerő Pál úr kívánatára a mindjárt alább lemásolt váltót itt Pesten Király-utczában 80. sz. alatti házban Varga Ferencz úrnak mint tukványzottnak bemutattam, de tőle válaszul azt kaptam, hogy ő a tukványzóval semmi viszonyban nincsen, sem földözetet tőle nem kapott, tehát a váltót el nem fogadja. Mit is aláírással és szokott hivatalos pecsétemmel bizonyítottok. Pesten 1845. october 20.

Kivántatott és kiadatott ugyanazon napon

(P. H.)

Falka Máté
pesti váltójegyző.

(Következik a váltó másolata minden rajta levő hátiratokkal együtt).

Másolat hitelül

Falka Máté.

B) Tukványzott névbecsülése esetében.

Alulirt városi jegyző, Czako Imre felszólítására következő váltót: (Írassék le a váltó minden hátirataival együtt) Csuka Ferencz baró úrnak itt Budán a vízi városban saját házánál elfogadás végett bemutattam, mire ő

azt nyilatkoztatta, hogy csak a kibocsátó nevére névbecsülésből fogadja el, mit is jelenlétemben a váltóra föl is jegyzett. Budán 1845. sept. 7.

Kivántatott ugyanazon nap, kiadatott sept. 8-ikán 1845.

(P. H.)

Kelem Béla
sz. k. Budafővárosa
főjegyzője.

C) Közbenjárói névbecsülés esetében.

Alulirt váltójegyző, Kardos Jenő kívánatára a tulsó lapon lemásolt váltót Aradon 52. sz. a. lakozó Bergyó József úrnak elfogadás végett bemutattam, mire ő úgy nyilatkozott, hogy semmi földözetet de még tudósítványt sem kapván el nem fogadhatja. Ezen ovás kivétele után a váltóbirtokossal Nyeső Ignác előttem megjelent és Zákó Miklós forogatóra a névbecsülési elfogadást ajánlotta, miben Kardos Jenő váltóbirtokos biztosítási viszkeresete fentartása mellett megegyezvén, ezen elfogadást Zákó Miklós nevére Nyeső Ignác előttem a váltóra föl is jegyezte. Miket aláírással és pecsétemmel ezennel erősíték. Arad. 1845. nov. 2.

Kivántatott és kiadatott a föntebbi napon.

Serény Károly
aradi váltójegyző.

(Következik a váltó másolata egész kiterjedésében).

D) Fizetés hiányában; különösen midőn a telepen az adós nem található.

Alulirt szolgabíró, Lamm Joachim megkeresésére az alább lemásolt váltót Pest vármegyében fekvő Tinnye helységében fizetés végett Wolf Ábrahámnak mai nap bemutatni akartam, de a helység előljárói egyhangúlag azt nyilvánítták, hogy oly nevű embert a helységben nem ismernek, a zsidó rabbit is magamhoz hívatván, ez szinte

azt mondotta, hogy oly nevű ember ott nem találtatik.
 Miről is adom ezen bizonyáglevelemet

Tinnyén 1815. kisasszonyhó 20.

(P. H.)

N. N.

Pest vármegye szolgabirája.

(Következik a váltó másolata egész kiterjedésében)

A másolat hitelül

N. N.

szolgabíró.

E) Midőn az adós fizetni kész.

Csendes Ambrus megkeresésére alulirt váltójegyző e váltót: (Irassék le a váltó mindenestől) Gyarap Kálmán úrnak itt Pesten Ország-úton 150. szám alatti házban fizetés végett bemutatam volna, azt nyilatkoztatta, hogy neki a váltó elébb be nem mutatott s ő ezennel kész fizetni, és a pénznek átvételére engemet felszólított. Én a pénzt át is vettem s a váltót nyugtatványozva neki kezébe adni akartam; de midőn jelen ovás díját követeltem tőle, azt válaszolá, hogy azzal nem tartozik. Mit is nevem aláírásával és pecsétemmel bizonyítok.

Pesten 1845. július 31-dikén.

(P. H.)

N. N.

Pesti váltójegyző.

F) Bizonyítvány az ovatlevélnek postára adásáról.

Alulirt váltójegyző, Fodor Endre úr által felszólítván következő ovatlevelet: (Irassék le az ovatlevél egész kiterjedésében a váltó másolatával együtt) egy levélborítékba pecsételve, mely Bingyó József úrnak Miskolczra szólott, mai napon delelőtti 10 órakor a postára magam föltettem. Mit is aláírásommal és pecsétemmel bizonyítok.

Pest 1845. dec. 6-ikán.

(P. H.)

N. N.

Pesti váltójegyző.

G) Midőn azon egy oklevelen több ovás van.
(Lásd e munkában I. r. 165. §.)

Folyamodás a váltótörvényszékhez ovás
közlése végett.

(Belső) Tekintetes Váltótörvényszék!

Búza Gábor elfogadó ellen itt Pesten az ide
A. **A** alatt eredetiben mellékelt ovást tétetvén, mi-
után Sós Mihály egyik előzőm Miskolczon, Wotka
Simon másik előzőm pedig Eperjesen lakik,
ezen folyamodásom még két példányának ide,
és az ovási oklevél két másolatának is azokhoz re-
kesztése mellett esedezem:

Méltóztassék a Tekintetes Kir. Váltótörvény-
szék azon ovásnak láttazott másolatait a miskol-
czi várostanácshoz és eperjesi váltótörvényszék-
hez intézendő átküldő levelei mellett említett két
előzőmmel a másod és harmad folyamodásokkal
együtt közölni s az eredetit ez első folya-
modással nekem visszaadni

Sárkány Bertalan. ¹⁾

(Kívül)

A Tekintetes Pesti Váltótör-
vényszékhez itt Pesten nagy-
hid utczában 450 sz. a.

lakó

Sárkány Bertalan
folyamodása

Miskolczon lakó Sós Mihály
és

Eperjesen lakó Wotka Simon
előzői ellen

¹⁾ A folyamodások mimódon adatnak be a váltótörvényszékhez s itt mi-
történik velők, a keresetleveleknél fog elszámoltatni.

I. példány A eredeti
ovással vissza
II. péld. Sós Mihály-
nak láttazott
ovásmásolattal.
III. péld 1) Wotka
Simonnak látta-
zott ovásmásolat-
tal. | a benlevő ovás-
nak közölteté-
se végett. |
|---|---|

**Folyamodás valamely váltó letiltása
végett.**

(Belül)

Nemes Tanács!

Egy váltó, mely mult évi aprilis 12-dikéről Pesten kelt és 800 pft kifizetése végett Debreczenbe Ember Tóbiás-ra volt tukványozva s az által el is fogadva, forgatmány utján birtokomba jutott. Ezen váltó birtokombul elétevedvén, jogaim védelmére szükségesnek tartom az elfogadó Ember Tóbiás urat inteni, miszerént az említett váltót senkinek ki ne fizesse; ennél fogva:

Esedezem a nemes tanácsnak, ne terheltelessék a debreczeni e. b. váltótörvényszéket a végett megkeresni, hogy ezen letiltásomat Debreczenben lakó Ember Tóbiásnak kézhesíttesse s az erről szerkezendő bizonyítványt ide küldje el.

N. N. kassai kereskedő.

(Kivül)

Sz. k. Kassa városa tanácsához
 Kassán 100. sz. a. alatt lakó
 kereskedő

N. N.
 folyamodása,
 melynél fogva

¹⁾ A mondott példányok mindenikére, természet szerint, nem kell ezt mind felírni, hanem külön mindenikre csak az illető neveket és szavakat.

tesse fel, más példányhan a hirlapokban háromszor tétesse közzé és a határidő lefolyta után az eredményről az illető hirlapok előmutatása mellett tegyen tudósítást. Kelt st.

Pesti váltótörvényszék st.

Semmisítési hirdetmény.

A pesti váltótörvényszék részéről N. N. folyamodása következtében ezennel közhírré tétetik, hogy a folyamodótul ily tartalmu váltó: (Irassék le a váltó szórul szóra), mely üres forgatmány által az ő birtokában volt, elveszett; felszólítatik tehát mindenki, miszerént magát a jelen váltótörvényszéknél 1845. mart. 21-dikétől számitandó 45 nap alatt mint a kérdéses váltó birtokosa okvetlenül bejelentse, különben azon váltó megsemmisítettnek nyilvánítatik.

Kelt a pesti váltótörvényszékből st.

Jelentés a közzé tétel eredményéről.

(*Belül*) Tekintetes Váltótörvényszék.

F. é. (hónap napján) - - - szám alatt
A. B. kelt *A.* meghagyás következtében a *B.* alatti hirdetményt a törvényszéki bizonyítvány szerint
C. D. E. felfüggeszitettem s miként *C, D, E,* alatt látható, hirlapokban is közzé tétettem. Az igtató bivatálnak *F.* bizonyítványa szerint a határidő alatt magát senki sem jelentette; kérem tehát a Tekintetes Királyi Váltótörvényszéket:

Méltóztassék ezt tudomásul venni.

N. N. kébelbeli kiadó.

(Kivül)

A pesti Váltótörvényszékhez
N. N. kebelbeli kiadó
jelentése
a bent megirt váltó-
semmisítési hirdetés
eredményéről.

Hátvégzés erre.

Jelen tudósítás megtar-
tandó, másolata pedig a tör-
vényszéki szolgálta által a folya-
modó N. N.-nek azonnal kéz-
besítendő. Kelt st.

Folyamodás maga a semmisítés végett.

(Belül) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

/. Az ide másolatban /- alatt rekesztett tudósi-
tásból kiviláglik, miszerént az illető hirdetményi
határidő alatt magát a törvényszéknél senki sem
jelentette, kérem tehát a Tekintetes Királyi Váltó-
törvényszéket:

Méltóztassék az előbbi folyamodásban körül-
irt váltót megsemmisítettnek nyilvánítani s ugyan
erről a Pesten — utczában 240. sz. a. lakó N. N.
elfogadót is értesíteni.

(Kivül)

A pesti váltótörvényszékhez
N. N.
Pesten 60 sz.a. lakó kereskedő
folyamodik.

I. péld. vissza a mellékletekkel.	megsemmisítés nyilvánítása vé- gett 800 e. ftos váltó iránt.
II. péld. N. N. el- fogadónak mel- lékletek nélkül.	

Erre hátvégzés.

Következő váltó: (Irassék le szórul szóra), mely üres forgatmánynál fogva a folyamodó birtokában volt, ezenel megsemmisítetik. Jelen végzés a másod példánynak mellékletek nélküli kézbesítése mellett N. N. elfogadóval közlendő, s erről az első példánynak a mellékletekkel együtti visszaadása mellett a folyamodó értesítendő. Kelt st.

Nyilatkozás a váltó jelen birtokosa részéről.

(*Belül*) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék.

A hirlapokbul értésemre esett, miképen következő tartalmu váltó: (Irassék le szorul szóra) N. N. kérésére megsemmisítés végett közhírré tétetett. Minthogy pedig nevezett váltó az én birtokomba törvényesen jutott és N. N. úrnak mint semmisítést kérőnek ahhoz, minkét a váltó tartalmából kitetszik, semmi joga nincsen, sőt a neve rajta még csak elő sem fordul; ennél fogva váltójogaimhoz ragaszkodva kérem a Tekintetes Királyi Váltótörvényszéket:

Méltóztassék N. N. urat ezen nyilatkozatomrul a másodlatnak közlése mellett értesíteni, nekem pedig ezen értesítésről a bizonyítványt kiadatni

O. O.

(*Kívül*)

A tekintetes pesti váltótörvényszékhez

O. O.

nyilatkozása

I. péld. vissza.	a bent írt 800
II. péld. NN. úrnak.	ezüst flos váltó
	megsemmisítése
	ellen.

Erre hátvégzés.

Jelen nyilatkozás másodlata N. N. urral közöltetni, a közlésről pedig O.O. úr az első példányon értesíteni rendeltetik. Kelt st.

II. A váltójog második részéhez.

Folyamodás az aláírási cím bejegyzéseért.

(Belső) Tekintetes Váltótörvényszék!

Alulirt, Sopron városának polgára és ottani
A. B. kereskedő az A. szerént, B. szerént pedig már
20 éves levén; kérem a Tekintetes Kir. Váltó-
törvényszéket:

Méltóztassék aláírási czimem bejegyzte-
tését megengedni s e végből nekem a napot
és órát minél előbb meghatározni.

N. N.
kereskedő.

(Kívül)

A Tekintetes Királyi Soproni
Váltótörvényszékhez
N. N. kereskedő
folyamodása
aláírási czimének bejegyzte-
tése végett.

Hátvégzés erre (ha a folyamodó a törvényszék
előtt ismeretes).

Folyamodó — év, — hó-
nap — napján reggeli 9 óra-

kor aláírási czimének bejegyeztetése végett jelenjen meg, egyszersmind teljeskoruságáról, valamint a díj megfizetéséről oklevelet is magával hozza el. Ezen végzés azonnal kézbesítendő. Kelt st.

Más végzés (ha a folyamodó nem ismeretes).

Folyamodó — — jelenjen meg, egyszersmind a törvényszék előtt ismeretes két tanút állítson, kik az esedező személyének azonságáról bizonyosságot tehesenek; a teljeskoruságáról és díj megfizetéséről okleveleket is magával hozván. Ezen végzés legoitan kézbesítendő.

Jegyzőkönyv; ha a folyamodás szóval történik.

Jegyzőkönyv a pesti királyi váltótörvényszék küldöttségének 1845. július 20-dikán tartott üléséről.

Jelenlevők:

NN. bíró

OO. jegyző.

Aranyos Lőrincz megjelenván, ⁷ előadja, miképen ő mint posztógyártó Eger városában, (jelenleg Fehérhajó fogadóban 10. sz. a. tartózkodik), aláírási czimét bejegyeztetni kívánván, keresztlevelének *A* alatt, üzérsgégi könyveinek pedig *B* alatt előmutatása mellett, kéri a törvényszéket:

Méltóztassék a bejegyzés végett neki napot és órát rendelni, könyveit pedig a törvény értelmében hitelesíttetni.

Előttünk

N. N. bíró
O. O. jegyző.

Végzés erre (a teljes törvényszéken).

Folyamodó jelenjen meg
st. (mint fentebb).

Jegyzőkönyv, midőn az aláírási czím bejegyeztetik.

6. szám (a czimkönyvben).

Aranyos Lőrincz jelen törvényszéknek folyó — év, — hónap, — napján 16. szám alatt kelt végzése következtében aláírási czimének bejegyeztetése végett a törvényszék előtt megjelen, ez okból keresztlevelét, melyből látható hogy 30 éves, úgy szinte a nyugtatványzott díj-jegyet is előadja. Mivel pedig ő a törvényszék előtt nem ismeretes, a vele együtt megjelent *A* és *B* tanúk, kik itt Pesten 86. és 120. sz. a. laknak s a törvényszék előtt jól ismeretesek, a folyamodó személyének azonságát bizonyítják, ő pedig aláírását ekképen jegyzé fel:

Aranyos Lőrincz.

A mint tanú.

B mint tanú.

Mely aláírás valóságát a jelen váltótörvényszék azon megjegyzéssel tanúsítja, hogy a folyamodót intette, miszerént jövődöben váltóleveleket így és ne másképen írjon alá.

N. N. elnök

O. O. bíró

P. P. kereskedői ülnök

Q. Q. jegyző.

Elutasító hátvégzés.

Folyamodó kérelemle-
lében magát alkusznak nevez-
vén, mint ilyen, kérelmével
elutasítatik; minthogy az 1840:
XVI. tcz. 2. §. értelmében al-
kuszok kereskedést nem kezd-
hetnek.

E végzés a folyamodónak
tüstént kézbesítendő. Kelt st.

Közkereseti társaság folyamodása.

(Belül) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

Alulírtak, tudnillik én: Füstös Miksa Tolna
megyei birtokos, Bordás László Tolna mező-
városi kereskedő és Walko Péter gépész, kik
A, B, C. az *A, B, C* oklevelek szerint mindnyájan nagy-
korúak vagyunk, egyesültünk egy vasgyárnak *N*
D. helységében felállítására és folytatására, ehhez
képest a társasági szerződést *D* alatt bemutat-
ván kérjük a Tekintetes Királyi Váltótörvény-
széket:

Méltóztassék ezen szerződésünknek, egy-
szersmind társaságunk czimének is bejegyezte-
tését — a czimvezetésre különösen Walko Péter
társunkat hatalmazván fel — megengedni s e
végetti napot és órát határozni

Füstös Miksa
Bordás László
Walko Péter.

(Kivül) a fön tebbiek szerint.)

Erre hátvégzés.

A folyamodó társaság kérelmének hely adatik; ez okból Füstös Miksa és Bordás László, minthogy a törvényszék előtt ismeretlenek, két két, a törvényszék előtt ismeretes tanúkkal, kik a nevezettek személyeinek azonosságát bizonyítandják, Walko Péter pedig ismeretes levén tanúk nélkül f. év, — hó, — napján a szerződés és czim bejegyeztetése végett jelenjenek meg, egyszersmind teljes koruságukról, valamint a díj megfizetéséről szóló okleveleket is magukkal hozván. Ezen végzésről az első folyamodó a folyamodáson, a többiek pedig felzeten ¹⁾ azonnal értesítendőek. Kelt st.

Ovás közlése végetti folyamodást főntebb mutattunk.

Hátvégzés az ovás közléséről (helyben),

N. N. törvényszéki szolgának meghagyatik, hogy ezen

1) Felzeten értesíttetni mondatik valaki, midőn valamely belől üres ív összehajtatván, a folyamodásból csak *kivül* a hajtott ív első lapja (felzete) másoltatik le s a végzés erre a hajtott ív utolsó lapján épen úgy vezetetik, mintha az egész folyamodás (belül is) le volna írva. Ezen mód használtatik, midőn kevésbé lényeges folyamodásokat másoltatás nélkül a felzeteből is meg lehet tudni, avagy pedig a folyamodás tartalma különben is tudva van az értesítendő előtt, például már előbb közöltetett az vele.

folyamodás másodlatát egy láttazott ovásmásolattal, — szám alatt lakó N. N.-nek tüstént kézhez szolgáltatassa s erről a folyamodót az eredeti ovással ellátott első példányon tudósítsa. Kelt st.

Más hátvégzés (távol helyeni közlésről.)

Sós Mihálynak Miskolczon egy láttazott ovásmásolat a folyamodás másodlata mellett, nem különben Wotka Simonnak Eperjesen szinte egy láttazott ovásmásolat a folyamodás harmadlata mellett kézbesítendő, mihez képest az illető városi tanács és eperjesi váltótörvényszék ezen kézbesítés és a vevény visszaküldése végett jegyzékirat által megkeresendők. Az irat elküldését a kiadó az első példányon bizonyítsa s ezt az eredeti ovással együtt a folyamodónak a törvényszéki szolgálta által kézhez adassa.

Ennek következtében jegyzékirat az eperjesi törvényszékhez.

Tekintetes Váltótörvényszék!

Alulírt váltótörvényszék a folyamodás harmadlatának és a láttazott ovásmásolatnak iderekesztése mellett a Tekintetes Váltótörvényszéket a kézbesítés és vevény visszaküldése végett ezennel hivatalosan megkeresi. Kelt st.

Ezen jegyzékiratra az eperjesi törvényszék hátvégzése.

N. N. törvényszéki szolga a folyamatás harmadlatát a láttazott ovásmásolattal együtt helyben lakó Wotka Simonnak kézbesitse, általa a vevényt irassa alá s ezt tudósítás mellett adja be Egyszersmind a folyamodó Sárkány Bertalan mint távol levő gondnokául A. B. váltóüggyvéd rendeltetik, miről ő is felzetten értesítendő.

Tudósítása a törvényszéki szolgának.

(*Belül*) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

- F. é. — hónap - napjáról — szám alatti
- A. A. meghagyás következtében az ovásközlési folyamatás harmadlatát a láttazott ovásmásolattal együtt helyben lakó Wotka Simonnak mai napon (ú. m. st.)
- B. kézbesitettem s általa a vevényt B. alatt aláíratam; egyszersmind A. B. váltóüggyvédet is a felzetten értesitettem. Mit is a Tekintetes Királyi Váltótörvényszéknek tudomás végett jelentek. Kelt st.

(*Kivül*)

A Tekintetes eperjesi váltótörvényszéknek
N. N. hites [szolga
jelentése 125. számra az
ovásnak Wotka Simonnal
közlése iránt.

Ezen tudósításra hátvégzés.

Jelen tudósítás megtartandó, másolata pedig a pesti váltótörvényszékek az eredeti vevény- s díjegygyel együtt vizsgyézékirat mellett átküldendő. Eperjesi váltótörvényszék st.

Ezen jegyzékiratra hátvégzés.

Megtartandó s a törvényszéki szolga ennek egy másolatát úgy szinte a vevénynek láttazott mását Sárkány Bertalannak kézbesitse, ki által egyszersmind a díjegyvet is fizettesse ki s jelentést tegyen. Pesti váltótörvényszékst.

A jelentésre hátvégzés.

Megtartandó s a — xnyi díj a jegyzékirati terv szerint az eperjesi váltótörvényszéknek küldendő.

Jegyzékirat a díj megküldése iránt.

A Tekintetes Királyi Váltótörvényszék által f. é. — hó, — napján — szám alatti hivatalos jegyzék melletti díjegy szerint — xrok az illető fél által kifizettetvén, ezennel átküldetnek. Kelt st.

Folyamodás letét tárgyában.

(Belül) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

N. N. úr nekem mai napon egy váltót, mely Pozsonban 1844. martius 5-dikén kelt és 2000 pftól szól, s melyet én elfogadtam volt, fizetés végett bemutatott, azon megjegyzéssel, hogy ő az utolsó O. O. forgatmányosnak meghatalmazottja. De minthogy a meghatalmazás kezénél nem vala, én neki a fizetést megtagadtam; azonban a summa letételére kész vagyok.

Minél fogva ezennel két, ezer ezer ftos bankjegyet előmutatván kérem a Tekintetes Királyi Váltótörvényszéket:

Méltóztassék ezen kétezer pftot letétül átvenni és erről O. O. forgatmányost — utczában 50. sz. alatt értesíttetni. Kelt st

A. B.

(Kivül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényszékhez

A. B.

pesti kereskedő (lakik —
utczában 70. sz. alatt)
folyamodása

I. péld. vissza.	2000 ezüst forintnyi letét tárgyában.
II. péld. O. O. forgatmányosnak 50. sz. a.	
III. péld. a letéti irományokhoz.	

M á s.

(Belül) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

Alulírt, egy 2000 pftos váltót 1844. február 10-dikéről, N. N. által reám tukványozva elfogadtam volt; de folyó hó 25-dikén Pest városa nemes tanácsa által a kifizetéstől A. alatti melléklet szerént letiltattam; minél fogva O. O. forgatmá-

nyosnak a fizetést megtagadni kénytelenítettem, hanem a letételek késznek nyilatkoztam.

E végből két, ezer ezer flos bankjegyet ezennel bemutatván, kérem a Tekintetes Királyi Váltótörvénytörvényeseket:

Méltóztassék ezen letételek átvenni s erről O. O. forgatmányost 150. sz. a. értesíttetni. Kelt st.

X. Y.

(Kívül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényesekhez

X. Y. pesti kocsigyártó
(lakik Ország-ut. — szám alatt)
folyamodása

I. péld. az eredeti melléklettel vissza.	2000 ezüst forintnyi letét tárgyában.
II. péld. O. O. forgatmányosnak.	
III. péld. a letétirományokhoz.	

M á s

(Belül) Tekintetes Királyi Váltótörvényesek;

Alulírt, egy kétezer ezüst forintot, múlt 1844. évi augusztus 20-ikán kelt, általam elfogadott váltónál fogva perbe idéztetem. Minthogy pedig a nevezett váltó a lejárat óta egész mai napig nekem soha fizetés végett be nem mutatott, holott én fizetni mindenkor kész valék; és minthogy jelenleg is a keresetlevél mellett velem csak a váltó másolata közöltetett, melyre a fizetést biztosan nem teljesíthetem, azonban, hogy készségemet bebizonyíthassam, egyszersmind minden perbeli költségek és késedelmi kamatok ellen tiltakozva

A nevezett 2000 ezüst forintot húsz darab 100 flos bankjegyekben azon kéréssel nyújtom át a Tekintetes Váltótörvényeseknek:

Méltóztassék ezen 2000 ezüst flosot átvenni, erről a panaszlót vagy helyben levő képviselőjét értesíteni s ha ez

az eredeti váltót a Tekintetes Törvényszéknek bemutatandja, nekem annak megtekintése végett napot és órát határozni, és azon esetben, ha a váltót rendében találok, neki a pénz, nekem pedig a váltót kiadni. Kelt st.
N. N.

(Kivül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényszékhez

N. N.

(lakik — utczában — sz. alatt)
folyamodása.

I. péld. vissza.	2000 ezüst forintnyi letét tárgyában.
II. péld. O. O. panaszlónak vagy képviselőjének.	
III. péld. a letéti iratokhoz.	

Letétkönyv mintáját láthatni a 211. §-ban.

Letéti hátvégzés.

Az igdatókönyv 76 és a letétkönyv 10. száma alatt itt Pesten — utczában 70. sz. alatt lakó A. B. által, szinte helybeli lakos (— utczában 50. sz. a.) Ó. O. számára fizetési bemutatás következtében, de a bemutatónak felhatalmazását igazoló okirat hiánya miatt átadott letét, mely két darab, ezer fős bankjegyekből, öszvesen két ezer pftokból áll, f. é. — hónap — napján az alulírt váltótörvényszék által átvétetett és mind a törvényszéki pecséttel, mind a letevőével lepcséltetett. Miről a folyamodó a folyamodás első példányán, O. O.

forгатmányos pedig a másodlaton tüstént tudósítandó, a harmadlat a letét mellett marad. Kelt st.

M á s. (Hézag esetében).

Az 500. számú folyamodás év 60. számú letétkönyv következtében Barkó Ödön által (ki — utczában — sz. a. lakik) szinte helyben (— utczában — sz. a. lakó) Verseny Pál bemutató váltóbirtokos részére tíz darab 100 ftos bankjegyekből, összesen 1000 pftból álló letét f. é. — hó — napján a törvényszéknek bizonyos váltón létező hézag miatt akképen adatott által, hogy erről szükség esetében egyszersmind a hézagot megelőző hátíratos Lassú Bencke is tudósítassék, mely letét a törvényszéknek valamint a letévőnek is pecsétével ellátván azonnal átvétetett. Mint-hogy pedig a váltón hézag lenni állítatik: ennél fogva mind a folyamodó mind Verseny Pál váltóbirtokos f. é. — hó — napján 10 órakor tárgyalás végett jelenjenek meg, mely alkalommal Verseny Pál a váltót szinte letenni köteleztetik, ellenkező esetben a letét a letévő Barkó Ödönnek Verseny Pál veszélyére kiadatni fog. Miről

is folyamodó az első példányon, Verseny Pál pedig a másodlaton azonnal értesítendő, a harmad példány a letét mellett megtartandó. Kelt st.

Ezen hátvégzés folytatása a tárgyalás után.

F. é. — hó — napjára — szám alatt rendelt tárgyalás alkalmával mind kétfél megjelenvén, Verseny Pál e következő váltót tette le:

„Pozson 1845 april. 15.
Lát után két hónapra fizessen ön ezen első váltóra nekem vagy magam rendeletére forintokban ezeret.

Bátor József

Barkó Ödönre

Pesten

Elfogadom Barkó Ödön.

Helyettem Lassú Benczének vagy rendeletére. Pozson 1845. april 20.

Bátor József

Helyettem Verseny Pál úrnak rendeletére Pozson. 1845. april 30-dikán.“

Ezen váltóból látható, hogy az utolsó hátíraton fogató nem levén, e közt és az azt megelőző hátírat közt bézag van. Ez okból a váltón ezen bézag megjegyztetvén, ezen végzés Verseny Pálnak egyszersmind ovatlevélül is fog szolgálni.

Miről mindkét fél felzeteken ¹⁾ különösen a letevő melléklet nélkül, Verseny Pál pedig az eredeti váltó visszaadása mellett, végre Lassú Bencze az egész letéti folyamodásnak és első végzésnek láttazott másolatai mellett a pozsoni tekintetes váltótörvényszék utján értesítendő. Kelt st.

(P. H.)

Folyamodás a letét kiadása végett

(*Belül*) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék

Barkó Ödön egy általa elfogadott, forgatmány utján réam ruházott, ezer ftról szóló váltón törvényszékileg is úgy találtatott látszó-

- A. B. lágos hézag miatt az *A* és *B* alatti folyamodás- és végzéseknél fogva ezen váltósummát a Tekintetes Biróságnál letette. Minthogy pedig Lassú Bencze a pozsoni váltótörvényszék utján ezen Tekintetes Váltótörvényszékhez küldött s nekem *C* alatt másolatban kiadott nyilatkozatában önként elismerte, hogy a váltón levő utolsó forgatmánynak, nevét csak feledékenységéből nem írta alá, de én a váltónak törvényes tulajdonosa vagyok, ez okból kérem a Tekintetes Váltótörvényszéket:

Méltóztassék azon letett váltósummát nekem kiadatni; s erről, valamint a váltó átvételé végett is a letevő urat tudósítani.

Verseny Pál

¹⁾ Lásd fentebb a közkereseti társaság folyamodására hozott végzés alatti jegyzetben.

(Kívül)

**A Pesti Tekintetes Váltótör-
vénysszékhez
Verseny Pálnak (lakik st.)
folyamodása.**

I. péld. vissza.	a Barkó Ödön ál- tal letett 1000pft. váltósumma kia- datása végett.
II. péld. a letevő- nck.	

Erre hátvégzés.

F. é. — hónap — nap-
ján 10 órakor mind két fél, még
pedig a folyamodó a letett pénz-
nek (a letétdij levonásával) fel-
vételére, letevő pedig az ere-
deti váltónak átvételére e tör-
vénysszék előtt jelenjen meg.
Miről sz.

Summás keresetlevél

(Belül)

Tekintetes Váltótörvénysszék !

- A.** Csonka Ernő az ide *A* alatt eredetiben mel-
lékelt váltót, mely ő reá Bordás Ádám által en-
nek saját rendeletére 1844 február 5-dikén Po-
zsonban tukványoztatott volt, elfogadta s aláírá-
sa, miként a váltó mutatja, Szent-Endre város
tanácsa előtt és által hitelesített is. Ezen váltó
forgatmány útján az én birtokomba jutván, én azt
az elfogadónak a lejárát napján fizetés végett be-
mutattam, de a fizetés tőle megtagadtatván, kény-
telen vagyok kérni a Tekintetes Váltótörvénysszékét:
Méltóztassék nevezett Csonka Ernő urat a
2000 eft. váltósummában s lejárattól számítandó
B. kamataiban, nemkülönben az itt *B* alatt be-
bizonyított 15 pft. költségekben és ügyvédem

munkadíjában 24 óra alatti fizetésre, különben végrehajtás terhe mellett, summás úton elmarasztalni.

A Tekintetes Királyi Váltótörvényszéknek
alázatos szolgálja
Kajla Móricz.

(Kivül)

A Pesti Tekintetes Váltótörvényszékhez
Kajla Móricznak (lakik — utczai — sz. a. saját házában)
summás keresetlevele
Csonka Ernő szent-endrei lakos ellen.

I. péld. vissza az eredeti mellékletek nélkül.	} 2000 pfnyi váltósumma és járulékiban summás úton leendő elmarasztalás végett.
II. Peld. a panaszlottnak A és B mellékletek másolatival.	

(Ezen keresetlevél, mint minden a mi a törvényszékhez beadandó, az igtató hivatalba benyújtván, [lásd a 195. §-ban.] itt tüstent folyó számot kap s ezzel az elnökhöz küldetik. Az elnök az előadó nevét rájegyzi s ekkép az az igtató hivatalba visszavitetvén, az igtató az illető előadó jegyzék-ivébe a számot beírja s a headmányt — beadott irományt — az előadóhoz küldi. Az előadó egy rövid kivonatban előterjesztményt szerkeszt s ebben véleményét és a végzési tervet is előre elkészíti p. o.)

Előterjesztmény az 1845-diki 80. számhoz.

Kivonat.

Itt lakó Kajla Móricz 80. sz. alatti summás keresetlevelében egy váltót mutat elő A alatt, melyet Csonka Ernő Bordás Adám kibocsató

A.

saját rendeletére elfogadott s az elfogadási aláírás Szent-Endre mező város tanácsa előtt és által hitelesített is, a mely váltó forgatmány útján a panaszló birtokába jutott. Minthogy pedig állítása szerint a váltó a panaszlóttnál lejáratkor bemutatván ez által ki nem fizetett, kéri őt summás úton a 2000 ezüst forint váltósummának, ennek a lejáratától számítandó 6% kamatainak s *B* alatti 15 pft költségeknek és ügyvédi munkadíjnak 24 óra alatt leendő megfizetésében — különben végrehajtással fenyegetés mellett — summás úton elmarasztaltatni.

B.

Vélemény.

Jöllehet a váltótörvény II. r. 61. §. a) pontjában a „törvényszéki hitelesítés“ általában mondatik tökéletes bizonyító erővel bírónak, mindazáltal a törvényszéki nevezet alatt egyedül csak váltótörvényszéket lehet érteni, minthogy az országban levő különböző valamennyi törvényszékek aláírásait az eljáró váltótörvényszék nem ösmerheti s ekképen nem tudhatja, ha nem hamis-e a váltóra veze-

tett törvényszéki hitelesítés; jelen esetben is előadó előtt nem bizonyos, ha való-e vagy hamis a kereseti váltón látható aláírás és így meggyőződése szerint a mondott 61. §. 2) pontjához képest a fölperes, keresetjogát tökéletesen be nem bizonyította; s a summás eljárásnak helyét nem találja. Végzési terv ez értelemben V alatt.

N. N. előadó.

Végzés terve a 86. számhoz. A panaszló számára az első példányon.

Folyamodó kérelmetől elmozdítatik s a summás eljárásnak helye nem találtatik. Az irományok visszadandók.

I n d o k o k.

A váltótörvény II. r. 61. §. 2) pontja szerint summás eljárásnak azon esetben van helye, ha a fölperes, jogát mindjárt keresetlevelében tökéletesen bebizonyítja, úgyde más mint váltó-törvényszéki hitelesítés tökéletes bizonyosságot nem adhat, tehát a „törvényszéki hitelesítést“ a törvény csak váltótörvényszékéről értheti. Minél fogva fölperes jelen summás kereseté-

től elmozdítandó volt. Ezen végzésről fölperes a keresetlevél első példányán tudósítandó; a másodpéldány is és minden egyéb iratai a fölperesnek, minthogy alperes el nem marasztaltatott, visszaadandók.

N. N. előadó mk.

(Ezen előterjesztmény a véleménynyel együtt a legközelebbi tanácsülésben az előadó által felolvastatik s a fölperes okiratai is felolvastatnak, illetőleg, például a váltó és azon látható hitelesítés, megtekintetnek s így a tárgy megvitattatván határozat hozatik, mindezek egy jegyzőkönyvbe — úgy nevezett tanácskönyvbe — följegyeztetvén, p. o.)

Tanácskönyv a tekintetes pesti e. b. vtszéknek f. 1845. évi — hónap — napján tartott üléséről.

Jelenlevők a törvényszék részéről.

A. B. elnök
C. D. bíró
N. N. bíró
O. Ó. kereskedői ülnök
P. P. jegyző.

N. N. előadó az igtatókönyvi 80. számhoz ¹⁾ felolvassa írásban szerkesztett előterjesztményét véleményével s végzési tervével együtt

C. D. bíró az előadó úrral ellenkező véleményben van, mert a törvény idézett pontja csak általában mondja a

¹⁾ A váltófeltörvényszéken minden számnál a tárgy is röviden feliratik t. i. kinek pere ki ellen st.

„törvényszéki hitelesítést” tökéletesen bizonyítónak, már pedig ha a törvény csupán a váltótörvényszéket akarta volna érteni, ezt világosan épen úgy kimondotta volna, mikép mindjárt a következő szavakban a bejegyzést már világosan csupán a váltótörvényszéknél látható bejegyzésről érti

O. O. kereskedői ülnök az előadóval tart, a véleményben följegyzett okokon kívül még azért is, mert a summás eljárás szerint az adós minden hallgatás nélkül rögtön elmarasztalják, már pedig bármely ösmeretlen aláírásra és hitelesítésre valakit rögtön elmarasztalni és még ha kifogások fognának is beadatni, mindjárt 24 óra alatt a vtk. II. r. 72. §. szerint rögtön biztosítási foglalatás alá is vetni veszedelmes volna; mert hát ha az egész aláírás és hitelesítés csak koholmány, ez által csak a jó hitelesítők házak veszélyeztetnének mind hitelökben mind vagyonaikban.

Az elnök úr ezen ellenvetést igen fontosnak találja ugyan, mindazáltal meggyőződése szerint a bíró új törvényt nem alkothat, hanem neki a törvény szerint kell határozni, már pedig kétséget

nem szenved előtte, hogy a törvény világos levén, azt más-képen érteni, mint C. D. bíró úr érti, részéről sem lehet, ezért, ezt ismételni nem akarván C. D. bíró véleményét pártolja.

Melyekhez képest elnöki eldöntő ¹⁾ szavazattal az előadói vélemény megváltoztatván, előadó úr a végzési tervet e szerint készítette el, mely elolvasatván, kevés változtatással elfogadtatott s végzetetett:

Meghagyatik a panaszlott-nak, hogy a 2000 ezüst forintokból álló váltósummát, ennek a lejáratától u. m. f. 1845. — hónap — napjától járó 6% kamataival és 10 pftra határozott fölperesi eddigi költségekkel együtt a jelen végzés kézbesítése után 24 óra alatt — különben következő bírói foglalás terhe alatt — lefizesse. Az *A* alatti eredeti váltó s *B* alatti költségjegyzék megtartandók, masolataik pedig a másod példányra irandó jelen végzéssel a panaszlott-nak átküldő levél mellett megkeresendő Szent-Endre mezőváros tanácsa útján kézbesi-

¹⁾ Újabb pótló Kegyelmes királyi Utasítás értelmében.

tendők s a panaszló az első példányon az átküldés napjáról ¹⁾ értesítendő.

Indokok

A keresetlevélhez mellékelte A váltó minden lényeges kellékekkel bír, ezen kívül az elfogadási aláírás valósága az azon látható Szent-Endre városa törvényszékének hitelesítése által a vtk. II. r. 61. §. 2) pontja értelmében minden kétségen felül emeltetik, valamint azon §. d) pontja szerint a költségek is igazoltatnak, mindazáltal az ügyvédi munkadíj mérsékeltetett. A kamatok az I. r. 117. §. értelmében ítéltettek meg. Az eredeti levelek megtartását, valamint a másolatok közlését is a II. r. 67. 68. §§-ai rendelik. Kelt st.

(Ezen végzési terv — miután mint mondatott az előterjesztményi ivhez a többség határozata következtében az előadó által újabban szerkesztetett s hozzá átküldő levél is készítettett, — ugyancsak ezen előterjesztményi iven elnöki kiadassék-kal valamint az átküldő levél is, ellátatik, az egész perrel a kiadó hivatalba vitetik, itt a végzés a keresetlevél minden példányaira feliratik s az illető példányok a felekkel a megírt módon közöltetnek, a megkereső levél is — a végzéssel egy kelet alatt — kiadatván s elküldetvén.)

¹⁾ Ezen értesítés ugyan a II. r. 68. §-ában nem rendeltetik, mindazáltal a 166. §. hasonlóságánál fogva s azon okból, mivel az idő kiszámítására a panaszlónak szüksége lesz, czélszerű, sőt megkívántatik.

Kifogások summás végzés ellen.

(Belül) Tekintetes Váltótörvényszék!

Ellenem egy 2000 pftos váltónál fogva ezen öszvegre s ennek a lejáratától számítandó kamataira, és 10 pft perköltségekre nézve a Tekintetes Törvényszék által f. é. — hó — napján Kajla Móricz részére summás fizetési végzés hozatott s ez Szent-Endre mváros tanácsa utján f. é. — hó — napján velem közöltetett is. Jóllehet pedig aláírásom a nevezett tanács által hitelesítetett, de minthogy az aláírás- és hitelesítéskor a nyomtatott példány szokott szavain kívül egyéb mint a

- A.** váltóöszlet azon papírra írva nem volt, mit *A* alatt ide mellékelt bizonyítványok, melyeket, ha szükséges, a *B* alatti kérdő pontok szerént is kihallgatandó szent-endrei tanácstagok adtak ki magukról, tanusítanak; ennél fogva kérem a Tekintetes Törvényszéket:

- C.** Méltóztassék engem a nevezett váltókereset alól feloldani, sőt ellenfeletem az ide *C* alá rekesztett költségeimben elmarasztalni, képviselőmül, ha kívántatnék, *X* váltóügyvéd urat nevezvén.

Csonka Ernő.

(Kívül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényszékhez
szent-endrei lakos,
Csonka Ernőnek

Kifogásai

Kajla Móricz pesti házbirtokos
ellen.

I. példány az eredeti mellékletekkel vissza vagy Xvátóügyvédnek.	f. é. — hónap — napján 2000 flos váltósumma és járuléki iránt hozott summás fizetési végzés tárgyában, kérvén magát ez alól feloldatni, az ellenfelet pedig a költségekben elmarasztaltatni.
II. példány a másolatokkal Kajla Móricz ellenfélnek.	

(Ezen kifogások, mint minden beadmány, az elnök által egyik előadó bíróhoz utasítatnak, ki azokról mint főtebb, előterjesztményt készít, ezt a legközelebbi ülésben felolvassa s a törvényszék határoz, például.)

Hátvégzés a kifogásokra.

Ezen kifogások iránti tárgyalásra f. é. — hó — napján dél előtti 10½ órakor a II r. 71. §. értelmében mind két fél jelenjen meg. A kifogástevő ügyvéde ¹⁾ az első példányon az eredeti A, B, C. mellékletekkel együtt, a panaszló pedig a másodon, melyhez a másolatok csatolandók, legott értesítessék. Kelt st.

M á s

Ezen kifogások többé figyelembe nem vétethetnek,

¹⁾ Ha a kifogástevő ügyviselőt nem nevezett volna, maga a törvényszék nevez ki gondnokot, minthogy a II. r. 71. és 82. §§-ai szerényi harmad napnál hosszabb idő a tárgyalásra nem adathatván, erre a panaszlót, kivált távolabbról, meg nem jelenbetne.

miért is mindkét példány mellékleteikkel együtt a kifogástevőnek Szent-Endre mezőváros tanácsa útján visszaadandók.

M e r t

A summás végzés a beküldött jelentés szerint a kifogástevővel f. é. — hó — napján közöltetett, ő pedig a kifogásokat csak egy hét múlva adta postára, ennél fogva a II. r. 70. §-a értelmében a kifogások visszautasítandók voltak.

(Ezen hátvégzés ellen a kifogástevő, ha azt hinné, hogy a törvényszéknél volt vagy levő adatok szerint jókor adta be kifogásait, főlebbfolyamodással, különben pedig perújítással élhet.)

Keresetlevél rendes perben.

(*Behűl*) Tekintetes Királyi Váltótörvényszék!

- Gere Andor pesti terménykereskedővel az
- A. ide *A* alatt mellékelt áruszerzési kötésre oly módon léptem, hogy ennek 3-ik pontja szerint, a vevő Gere Andor minden évben a gyapjú átvétele alkalmával a következő esztendei 40 mázsányi gyapjú árát — mázsáját 80 ezüst forintjával — előlegezni köteles legyen. Azonban nevezett vevő úr ez idei gyapjút — hihetőleg mivel a gyapjú ára általában leebbszállott — átvenni s így az előlegezést teljesíteni még hivatalos megkínálás és intés után is *B* szerint vonakodván, én alulirt azt, — még pedig mázsáját 70 ezüst forintjával — *C* szerint másnak eladni kénytelenítettem. Ennél fogva kérem a Tekintetes Váltótörvényszéket:

- Méltóztassék Gere Andort a törvény értelmében egy rövid határnapra megidéztetni és őt a szerződés megszegése miatt a *D.* alatt följegyzett károm- és költségeimen felül a szerződésben kikötött 200 arany bánatpénznek s még lehető költségeimnek 24 óra alatti fizetésében törvény szerint elmarasztalni, képviselőmül *E* alatt N. N. urat nevezvén.

Csatár Béla.

(Kívül)

A Tekintetes pesti e. b. Váltótörvényszékhez
Csatár Béla — közbirtokosnak
keresetlevele
Gere Andor pesti terménykereskedő ellen.

I. példány vissza.	áruszerzési kötés
megszegéséből
eredett károk s
költségek meg-
térítése s még
200 arany bán-
atbér fizetése
iránt.
II. péld. az alpe-
resnek mellékletek-
kel együtt.	

Idézési hátvégzés.

Mind két fél f. é. — hó — napján dél előtti 9 $\frac{1}{2}$ órakor tárgyalásra jelenjen meg. Miről a panaszlott a másod példányon, melyhez a másolatok csatolandók, panaszló ügyvédé pedig az első példányon, melyre a megtörtént kézbesítés is fel fog jegyeztetni, értesitessék. Kelt st.

Más. (Ha az idézendő más hatóság alatt lakik.)

Mindkét fél st... Miről a panaszlott átküldő levél mellett a másod példányon, melyhez a másolatok is csatolandók, N. N. hatóság útján értesíttessék, panaszló pedig ezen átküldő levél elmeneteléről az első és eredeti mellékletekkel ellátott példányon tudósítsék. Kelt st.

Elutasító hátvégzés.

Panaszló az illető bírósághoz utasítatik.

Mert

A keresetlevélhez A alatt mellékelt áruszerzési kötetben világosan az 1836: XX. és 1840: XI. tcikkben körülírt szóbeli per levén kikötve, a kötés pedig a kötő feleknek törvényt szabván, panaszló a Vtk. II. r. 79. §-a értelmében az illető bírósághoz utasítandó volt. Kelt st.

Tárgyalási jegyzőkönyv ha az idézésről bi-
zonyítvány még meg nem érkezett.

Tárgyalási jegyzőkönyv 1845. évi — hó — napján.
Jelenlevők a törvényszék részéről.

A. B. bíró

C. D. jegyző.

251. szám. N. N. helybeli kereskedő nevében megjelen
 A. B. C. O. O. ügyvéd a keresetlevelet *A, B, C* mel-
D. lékletek nélkül de *D* alatt az ügyvédi megbizás-
 sal előmutatja; s mivel az ellenfél idéztetéséről
 szóló bizonyítvány egész e pillanatig meg nem
 érkezett, következőleg ezt elő nem adhatja,
 kéri a Tekintetes Váltótörvényszéket:

Méltóztassék ezen tárgyalást f. év — hó —
 napjára újabban kitűzni, illetőleg kiterjeszteni s
 ezen kiterjesztést a keresetlevél másodlatán —
 melyet tüstént kipótolni fog — a panaszlott fél-
 lel sz. k. — városának küldendő újabb meg-
 kereső levél mellett közölni.

N. N.

Előttünk
 A. B. bíró
 C. D. jegyző.

(Tárgyalásokat a Kegyelmes Királyi Utasítás II. része V. és VI. fe-
 jezeteiben láthatni. Egyébiránt a tárgyalási jegyzőkönyvek is
 az igtató hivatalba adatván s innét az elnöknek bemutatván, ez
 az előadó bírót rájok írja, ki azokról előterjesztményt készít st.
 Végzések és ítéletek szinte a Kir. Utasításban, jelesül I. rész
 II. fejezetében és III. rész I. fejezetében láthatók).

Főlebbezési folyamodás, (vagy jelentés).

(Bevitel) Tekintetes Váltótörvényszék!

Tegnapi napon ú. m. f. é. — hó — napján hir-
 dettetett ki nekem azon végzés, (vagy ítélet), melyet a
 Tekintetes Törvényszék Gere Andor elleni áruszerzési
 peremben hozni méltóztatott. Minthogy pedig az említett
 végzés (vagy ítélet) reám nézve igen sérelmes, annak
 okáért ezen pert jelen folyamodásomnál (vagy főlebbviteli
 jelentésemnél) fogva a tekintetes királyi váltófeltörvény-
 széken megvizsgáltatni s az abban hozott végzést (vagy ítéle-
 tet) megváltoztatni kérem következő okokból.

a. — — — — — — — — —
 b. — — — — — — — — —

Mihez képest kérem a Tekintetes e. b. Váltótörvénytörvényszéket: méltóztassék jelen peremet a tekintetes királyi váltófeltörvényszékhez felküldeni (vagy méltóztassék jelen főlebbviteli jelentésemet az ellenféllel észrevételei beadási végezt közleni és az erre törvény szerént megengedett határidő lefolyta után a pert minden irományaival a tekintetes királyi váltófeltörvényszékhez felküldeni).

Csatár Bela.

(Kivül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényszékhez
 Csatár Bélának
 főlebbezési folyamodása
 (vagy jelentése)
 Gere Andor ellen:

I. példány vissza.	áruszerzésiperében f. é. — hó
II. példány az ellenfélnek.	— napján kihirdetett végzés (vagy ítélet)
III. példány a perbeli iratokhoz.	megváltoztatása iránt.

Hátvégzés a főlebbezési folyamodásra.

Törvényes időben adatván be a főlebbezési folyamodás, ez az illető pernek minden irományaival, az előterjesztményi ivvel, kiadmányi tervvel és tanácskönyvi kivonattal, nem különben a törvényszéki észrevételekkel együtt¹⁾ irománysorza-

¹⁾ Az előterjesztményi iv, kiadmányi terv és tanácskönyvi kivonat a Kegye. Kir. Utasítás 223. §-ának rendeletéből küldetik fel.

ti jegyzék és kísérő levél mellett a tekintetes királyi-váltófeltörvényszékhez fölterjesztendő. Miről egyszersmind a felek is, még pedig a folyamodó st. értesítendő. Kelt. st.

Hátvégzés a föllebbezési jelentésre.

Az ellenféllel, ellenészrevételeinek 24 óra alatti beadása végett közlendő. Kelt st.

Hátvégzés az ellenészrevételekre.

Törvényes időben adatván be az ellenészrevételek, ezek a föllebbezési jelentéssel és az illető pernek minden irományai-val, továbbá az előterjesztményi ivvel, kiadmányi tervvel és tanácskönyvi kivonattal együtt irományszorzi jegyzék és kísérő levél mellett a tekintetes királyi váltófeltörvényszékre fölterjesztendők. Kelt st.

Kísérő levél a váltófeltörvényszékhez

(—szám) Tekintetes Királyi Váltófeltörvényszék!

Csatár Bélának az általa Gere Andor ellen indított áruszerzési perében hozott ítélet elleni föllebbezési jelentését s az ellenfélnek erre adott ellenészrevételeit a perbeli minden irományokkal

- I. együtt felsőbb megvizsgálás végett az I. alatt irományszorzi jegyzék szerint, továbbá az előterjesztményi ívet s kiadmányi tervet II. alatt, és

III. tanácskönyvi kivonatot III. alatt midőn fölterjesz-
tenők, teljes tisztelettel maradunk. Kelt st.

N. N. elnök
O. Ó. jegyző.

(A főméltóságu Hétszemélyestáblára a feltörvényszék végzése vagy ítélete ellen a fölebbezés szinte az első bíróságnál és a fönteb-
biekhez hasonló módon történik. Hanem a feltörvényszék kísérő
levele a főherczeg nádorhoz felírás alakjában történik, ekképen.)

Felírás (a Hétszememélyestáblához)

Fenséges Császári és Királyi Főherczeg,
Magyarország Nádorispánja és Királyi Helytartó úr!

Főméltóságu Hétszemélyestábla!

Csatár Béla által Gere Andor ellen indított
áruszerzési perben hozott váltófeltörvényszéki íté-
letet az alperes fölebbezván, a perbeli minden
%. iratokat legfelsőbb megvizsgálás végett %. nem kü-
lönben az elsőbírósági és feltörvényszéki előter-
jesztményi íveket és kiadmányi terveket 2 %. alatt,
2 %. és tanácskönyvi kivonatok 3 %. alatt midőn
3 %. fölterjesztenők, maradunk teljes tisztelettel st.

Folyamodás biztosítási végrehajtásért

(Belül) Tekintetes Váltótörvényszék!

N. N. ellen indított váltóperembon f. é. —

A. hó — napján A alatt kedvező ítéletet nyervén,
B. azonban ez az ellenfél által B alatt fölebbeztet-
vén és a fölebbvitel C alatt meg is engedtetvén,
C. kérem a Tekintetes Váltótörvényszéket:

Méltóztassék a biztosítási végrehajtást a vtk.

II. r. 145. §. b) pontja értelmében az ellenfél-
nek ingóságaira 2000 ezüst forint és járuléki

erejeig saját magam (vagy *X* képviselő) közbejöttével kegyesen megrendelni

O. O.

(Kivül)

A Tekintetes pesti Váltótörvényszékhez

O. O. (lakik — utca — ház) folyamodása

N. N. ellen (lakik st.)

I. péld. vissza.	} biztosítási végrehajtásért 2000 eft és járuléki erejéig.
II. péld. a végrehajtó tagnak.	
III. péld. a törvényszéknél marad.	

Hátvégzés erre.

A kívánt biztosítási végrehajtásnak a panaszlott ingóságaira 2000ezüstftnyi váltó-összeg és járuléki erejéig a vtkönyv II. r. 145 §. b) pontja értelmében hely adatik s az összeírás teljesítése végett *X* jegyző *F* törvényszéki szolgának maga mellé vételével kiküldetik. Miről folyamodo az első, a végrehajtó pedig a második példányon értesítendő, a harmadik a törvényszéknél megtartandó. Kelt st.

Biztosítási összeírás.

O. O. panaszlónak N. N. panaszlott elleni váltó-ügyében, a tekintetes pesti váltótörvényszéknek f. é. — hó — napján — szám alatt kelt meghagyása következtében, a panaszló megbizottja alulirt végrehajtónál tegnap ú. m. f. é. — hó napján dél előtti 10 óra tájban megjelenvén s ennek foyltában szándékomról a helybeli hatóságot

tüstént írásban tudósítván, 11 órakor a panaszlott lakásán megjelentem, neki a végrehajtási folyamodás másodlatát személyesen kézbesítettem s összeírásba következő tárgyakat vezettem: st. st.

(További eljárás látható a Kir. Utasítás II. része III. fejezetében).

Igénykeresetlevél.

(*Belül*) Tekintetes Szolgabíró úr!

- N. N.-nek férjem elleni váltóperében a Tekintetes Szolgabíró ur által teljesített összeírás és lezárás alkalmával az ide *A* alatt mellékelt összeírás 21, 22, 23 és 24 pontjaiban oly ingóságok is irattak össze, jelesül 21. pont alatt egy úti ismétlő óra, 22. alatt egy ragyogó gyémánt gyűrű, 23. alatt egy tokban 12 személyre való ezüst asztali evőszerek s 24 alatt egy arany láncz, melyek az én kétségtelen sajátaim. Minthogy pedig én ezek iránti jogomat összeíráskor is bejelentettem, a Tekintetes Szolgabíró úr által pedig akkor a főntebb értintett *A* alatti irat szerint oda utasítottam, hogy igénykeresetemet mai napon írásban adjam elő s a foglaltatóval együtt szinte mai napon ezen igény tárgyalására személyesen vagy képviselőm által jelenjek meg; ehhez képest képviselőmül *B* alatt Szirt Edömér urat nevezvén ki, kérem a Tekintetes Szolgabíró urat:
- Méltóztassék a nevezett tárgyakat, mint a
- C.* *C* alatti házassági szerződés és azonságot tausító
- D.* *D* alatti bizonyságok szerint kétségtelen tulajdonaimat az összeírásból kitörölni s a foglaltatót minden az összeírásból eredett s még eredhető károm s költségeimben elmarasztalni.

O. O.-né
született P. P.

(Kivül)

Tekintetes B. B. szolgabíró
 úrhoz, O. O. nének született
 P. P.-nek
 igénykereset-levele
 N. N. foglaltató ellen,

I. példány a tárgyalási jegyzőkönyvhöz. 1)	némely összeírt ingóságok, úgy szípte kára s költségei tárgyában.
II. példány az ellenfélnek.	

(A tárgyalás, bírói határozat és ennek kihirdetése vagy közlése továbbá a fölebbezés ²⁾ épen úgy történik mint a váltószé-
 keknél.)

Szolgabíró jelentése az egész végrehajtási
 eljárásról.

Tekintetes Alispán úr!

- Folyó 1845. év — hó — napján a Tekintetes
 I. úr által történt, I. alatt visszacstolt kiküldetésem
 következtében O. O. ingóságainak összeírását, mint
 II. III. II. alatt teljesítettem, azonban ez iránt III. alatt igény-
 per támadván, ebben a váltótörvény meghagyásá-
 hoz képest bírói határozatot is hoztam, de a mely
 IV. a vesztes fél által IV. alatt a királyi váltófeltör-
 vényszékre fölebbeztetett. Melyeket is a végett
 nyujtok be a Tekintetes Alispán úrnak, méltóztas-
 sák a megkereső pozsoni első bíróságu váltótör-
 vényszék útján a királyi váltófeltörvényszékhez mint
 felülvizsgáló bírósághoz juttatni azokat. Kelt st.

Tekintetes Alispán úrnak

alázatos szolgája

B. B.

X. megyei szolgabíró.

1) Minthogy a tárgyalás mindjárt elkezdetik, azért az I-ső példányt most már visszaadni nem szükséges.

2) Ha a közlés netalan a váltótörvényszék útján történik, a fölebbezésnek is itt lesz helye.

Alispáni tudósítás

Tekintetes Pozsoni Királyi Váltótörvényszék!

N. N.-nek O. O. elleni váltóperében a biztosítási végrehajtás iránt alulirt a Tekintetes váltótörvényszék által megkerestetvén az annak eszközésére általam kiküldött szolgabírónak jelentését /. alatt a Tekintetes Váltótörvényszéknek ezenel hivatalos használat, illetőleg a Feltörvényszék elébe terjesztés végett átküldöm. Kelt st.

A Tekintetes Váltótörvényszéknek
alázatos szolgálja
V. V.
X. megye első alispánja.

Folyamodás kielégítési végrehajtásért

(*Belül*) Tekintetes Alispán úr!

- Alulirtnak O. O. elleni váltóperemben a pozsoni váltótörvényszéken hozott elmarasztaló
1. sz. s alperes által föllebezett 1. sz. alatti ítélet
 2. sz. tet a királyi váltófeltörvényszék 2. sz. alatti ítéletében egészen helybenhagyta, minél fogva a Vtk. II. része 147-a értelmében kielégítési végrehajtásnak van helye. Minthogy pedig a biztosítási végrehajtás a 3. sz. szerint már megtörtént, ily esetben pedig a kielégítési végrehajtásért a Vtk. II. r. 176. §-a értelmében azon hatósághoz kell folyamodni, mely előbb a biztosítási végrehajtást eszközölte; ezekhez képest kérem a Tekintetes alispán urat:

Méltóztassék a Vtk. II. r. 177-§-a értelmében a kielégítési végrehajtás végett egyik megyei szol-

gabiró urat kiküldeni, a végrehajtásnál megbizot
tamúl P. P. urat nevezvén ki

A Tekintetes Alispán úrnak

alázatos szolgája

N. N.

(Kivül mint föntebb a biztosítási folyamodásnál)

Alispáni hátvégzés

Folyamodó kérelmének
hely nem adathatik.

Mert

A 3. sz. szerénti össze-
írásban látható, miképen ne-
mely tárgyak iránt igény tá-
masztatott; hogy pedig ezen
igénykérdés már végképen el-
döntetett volna, folyamodó
nem bizonyítván, még kérdés
és birói eldöntés alatti tárgyak-
ra kielégítési végrehajtást s
árverést rendelni a vtk. II. r.
147. §-a értelmében nem le-
het. Miről a folyamodó hátirati-
lag, minden irományainak
visszaadása mellett értesítetik.
Kelt st.

V. V.

X. megyei alispán 1)

1) A megyei s megyékben levő s városi törvényszékektől gyakran aláírás
nélkül küldetnek fel a birói határozatok, a mi teljességgel nincs rendén.
Egyébiránt az e. b. váltótörvényszékeknél minden birói határozatok,
levelezések stb. a Kir. Utasítás szerént az elnökön kívül még a jegyző
által iratnak alá, a feltörvényszéknél a rendelvények s levelezések szinte
az elnök és tanácsjegyző által; de az ítéletlevelek a Curia gyakorlata

Főlebbezési folyamatás 1) az alispáni végzés ellen.

(*Belül*) Tekintetes Alispán úr!

%. A Tekintetes Alispán úrnak % alatti folyamodomásra vezetett s mai napon velem közölt végzését a tekintetes váltófeltörvényszékre főlebbezem, annál fogva, mert a Vtk. II. r. 163. §. és 1844: VI. tizikk 19. §-a szerint a kielégítési végrehajtás az igénylett s még végképen el nem ítélt tárgyakra ugyan ki nem terjeszthetik, de nem igényelt tárgyakra nézve a kielégítési végrehajtás, hol ennek, mint jelen esetben is, helye van, nem akadályoztathatik. Minél fogva kérem a Tekintetes alispán urat:

Méltóztassék ezen folyamodomást az eljáró pozsoni e. b. váltótörvényszék útján a többi példányokkal és mellékleteikkel együtt a tek. kir. váltófeltörvényszékhez felküldeni

A Tekintetes Alispán úrnak
alázatos szolgája
N. N.

(*Kívül* egyszerü felzet).

szerint az elnök és illető előadó által, a folyamodomásokra vezetett hátvégzések pedig csupán a jegyző által szoktak aláírtni. A hétszemélyestábla mindig rendelvény alakban küldi határozatait a feltörvényszékhez, elnök és előadó aláírásával ellátva.

- 2) Főlebbezés helyett ez esetben gyakorlat szerint végrehajtás végett csak az e. b. váltótörvényszékekhez is folyamodhatni, mely ha annak helyét találja, szinte az alispánt keresi meg.

III. A különös kereskedési joghoz.

Bejelentési folyamodás a kereskedő nevének javai iránt.

(*Belül*) Tekintetes Váltótörvényszék!

- Alulirt mai napon aláírási czimem bejegyztetése végett a Tekintetes Váltótörvényszékhez folyamodtam, ugyancsak ez alkalommal bejelentem hitvesemnek született Lanka Ilonának 10,000 pft-ból álló hozományát és jegyajándékát az *A* alatti iromány szerint, úgy szinte 1000 pftból álló hitbérét *B* alatti házassági írott kötés szerint; s kérem a Tekintetes Váltótörvényszéket:

Méltóztassék ezen mennyiséget e folyamodás mindkét példányára hitelesen följegyezni s ekképen egyiket nőm részére kiadni, a másikat pedig a bejegyzési jegyzőkönyv mellett megtartani.

A Tekintetes Királyi Váltótörvényszéknek.

alázatos szolgája
N. N. kereskedő.

(*Kivül*)

A soproni Tekintetes Váltótörvényszékhez
N. N. kereskedő (lakik —
utczában — szám alatt)
bejelentése.

I. példány a folyamodó nevének.	nevének 10,000 eft. hozománya,
II. péld. a jegyzőkönyvhöz.	jegyajándéka és 1000 eft. hitbére iránt.

Erre hátvégzés.

Folyamodó kérelmének hely adatik; s neje született Lanka Ilonának hozománya és jegyajándéka 10,000 eft értékben, írott hitbére pedig 1000 ezüst forintban a folyamodás mindkét példányára följegyeztetik. Az első példány a folyamodó nejének adandó, a másik a bejegyzési jegyzőkönyv mellett megtartandó. Kelt st.

Kereskedő-tanítványi szerződés.

Mi N. N. pesti kereskedő és Finta János ó budai háztulajdonos mai napon következő szerződésre léptünk.

1. N. N. kereskedő Finta Pistát mint Finta János fiát kereskedési üzletébe fölveszi a végett, hogy őt a fűszer-árusi üzletben négy év alatt kiképezze s ezen idő eltelte után tanulási éveit bevégzettnek nyilvánítsa.

2. N. N. úr igéri, hogy Finta Pistát ezen tanulási egész ideje alatt semmi másra mint a kereskedési foglalkodásokra nem használja, neki ezekben minden szükséges útmutatást és alkalmat nyújtand, hogy magának ez ezen szakmában megkivántató ismereteket és képességeket megszerezhesse; s a bevégzett tanulási idő után további előmenetelére másoknak is ajánlandja, ha a tanítvány erre önviselete által magát méltóva teendette; egyszersmind igéri hogy őt a szokott tartással, lakással s öltözettel is ellátandja, valamint betegség esetében orvosi ápolásról gondoskodik, a gyógyszerek fizetése az apát illetvén.

3. Finta János viszontag kötelezi magát fiáért — eft tanpénznek fizetésére, melynek felét ezennel, másik felét pedig a tanidő eltelte után teendi le; a tartás- és lakás-

bért pedig évnegyedenként — ezüst forintot, előre fizetendi.

4. Ugyanő igéri továbbá, hogy fia hűsége, hecsületessége és hallgatagságaért kezeskedik és minden kárért, melyet fia netalán gazdájának okozni fogna, kifogás nélkül mentességet adand.

5. Finta Pista is igéri minden rá bizott foglalkodásoknak halasztás nélkül szorgalommal teljesítését s minden egyébben is magaviselete által gazdája jóakarata megérdemlésére törekvését.

Ezen szerződés nagyobb megerősítésére két egyenlő példány készített s mindkettő a szerződő felek által sajátkezűleg aláíratott. Kelt st.

Kereskedő-segédi szerződés

Mi alul is irottak ú. m. N. N. pesti vázontözsér egy részről; és Vila Sándor miskolci születesű s a bécsi műegyetemnek jelleveles (diplomás v. diplomával ellátott) neveltje más részről, mai napon következő szegődésre leptünk:

1. Vila Sándor műegyetemi nevelt mint kereskedői segéd N. N. úr tözsérletébe lép s főnöke irodájában a kettős könyvitelt, továbbá a levelezésekre felügyelést és minden egyéb irodai foglalkodások vezetését magára vállalja, mikért is főnöke két ezer eft. évi dijt, de lakás és tartás nélkül, adand, hónaponként fizetendőt.

2. Ugyanő kötelezi magát a mondott feltételek mellett ezen hivatalnak mához nyolcz nap mulva kezdve négy éven keresztül folyvást viselésére

3. Igéri továbbá, hogy ezen egész idő alatt tisztében hűséggel és becsületességgel eljár, főnökének minden kereskedési viszonyairól a legszigorúbb hallgatagsággal lesz, ennek hasznát mindenkor előmozdítani, a

kárt távoztatni ügyeszik; az általa okozott s bebizonyított kárt pedig azonnal megtéríteni köteles.

4. Arra is kötelezi magát, hogy ezen idő lefolytával és talán főnöke törzsérletéből kiléptével ezen pesti piacon hasonló üzlettel foglalkodó kereskedésben lépni nem fog.

5. Mindkét szerződő fél megegyez abban, hogy ezen szegődési idő lefolyása előtt hat hónappal mindenik fél kijelenthesse, ha ezen szerződést akarja-e megújítani vagy nem.

Ezen szerződés két példányban készítetvén mindenkét mind ketten sajátkezűleg írjuk alá. Kelt st.

Áruszerzési kötés

Alul is irtak ú. m. N. N. helybeli kereskedő és Krukovics Mátyás lőcsei kalmár között mai napon következő vászon-áruszerzési kötés létesült:

1. Krukovics Mátyás szerez és elad N. N. kereskedő számára mától három hónap alatt 150 [⁄] százötven vég szepesi finom vásznat a szerződés mindkét példánya melletti s mind két fél pecsetével lepecsételt mutatvány (mustra) szerint, végét 20 [⁄] húsz pengő forintjával.

2. Krukovics Mátyás kötelezi magát, hogy a nevezett vásznat deszkaládákban jól elrakottan (bengyelten), ide Pestre szállitandja, de a vevő N. N. úr a ládák beszámolandott árát megtéríteni s a fuvarbért is fizetni fogja.

3. N. N. kereskedő úr igéri, hogy a nevezett vászonnak árából ú. m. három ezer ezüst forinból ezer forintot mindjárt e szerződés aláírása után leteszen, a másik ezeret a vászon megérkeztekor fizeti ki a 2-dik pontban érintettekkel együtt, a harmadik eserről pedig szinte a vászon megérkeztekor egy kelet után 30 napra fizetendő váltót fogad el.

3. Ha akár egyik akár másik fél a szerződést bármely pontban meg nem tartaná, a meg nem tartó köteles minden károk és költségek s illetőleg előlegzet és kamatai megtérítésén felül a másik félnek 300 — háromszáz ezüst forintot mint kötésbért, bármely magyarhoni váltótörvénysek előtt megveendőket fizetni. Kelt st. két példányban készítve s mindenike mindkettőnk által aláírva

N. N. pesti kereskedő mk.
Krukovcis Mátyás
lőcsei kereskedő. mk.

Nyugtatványul: 1000 — ezer fíot mai napon föl-vettem. Kelt mint föntebb. Krukovics Mátyás. mk.

M á s.

Alul js irtak ú. m. Gere Andor pesti terménykereskedő és Csatar Béla — közbirtokos egymás közt következő áru-, illetőleg gyapjuszerzési vagyis vásárlási kötésre léptünk.

1. Csatar Béla úr eladja Gere Andor úrnak a jelen 1845. és még következő két évi egy nyiretű gyapjú-terményét, évenként minden esetre legalább negyven mázsát, szép tisztára mosva, az ide mindkét példányhoz mellékelt s mindkettőnk pecsétével lepecsételt muta (mustra) szerint, mázsáját 80 — nyolczvan ezüst forintjával, s mázsájára ráadásul még két két fontot számítván.

2. Ugyancsak az előadó úr tartozik a gyapjút minden évben legfőlebb junius 15-dikéig (bezárólag) jó erős zsákokba bengyelve, ide Pestre saját költségén szállítatni. Minden zsák mintegy 4—5 mázsa gyapjút foglaljon magában s minden zsákért 5 font leszámítatandik.

3. A vevő úr a szerződés aláírása után tüstént 40 mázsa árát ú. m. 3200 — háromezer kétszáz ezüst forintot lefizetvén, köteles minden évben a gyapjú átvétele alkalmával a 40 mázsán felül szállított gyapjú árát is kifizetni és a következő évi 40 mázsányi gyapjú árát előlegezni.

4. Ha akár egyik akár másik fél a jelen áruszerzési kötés bármely pontját megszegné, köteles a másik félnek a károk s költségek, illetőleg előlegezett összeg és járulécai megtérítésén felül 200 ₰ kétszáz darab körmöczi vagy oly értékű más aranyat bánatpénzül fizetni; s a kereső félnek joga lesz a másik felet bármely hazai bíróság előtt perelni be.

Minek nagyobb erősségére kiadtuk két példányban s mindenikünk aláírásával ellátott ezen szerződésünket. Kelt st.

Csatár Béla mk.

Gere Andor mk.

Nyugtatónyul. A háromezer kétszáz ezüst forintot hiány nélkül fölvettem. Kelt mint fentebb

Csatár Béla mk.

Közkereseti társasági szerződés

Csürök Jonás és Teke Fülep mindketten aradi lakosok következő szerződésre léptünk:

1. Mindketten az itteni piacon egy tőzsházat állítunk fel közös czimünk, ú. m. „Csürök és Teke“ czim alatt, az aláírásra mindketten feljogosítván.

2. A társulat hat évre áll össze. Kezdődik a helybeli aradi váltótörvényszék előtti bejegyzés után 14 nappal s végződik hat év múlva ugyanazon napon.

3. Az üzletek, főleg nagybani árukereskedésből fognak állani, mindazáltal a körülményekhez képest mindkét félnek kölcsönös bejegyzéssel részletes üzletekkel is egybekapcsolhatatnak.

4. A társaság tőkéje 80,000 ₰ nyolczvan ezer pft-ból fog állani; melynek fele mindkettőnk által egyenlő arányban tüstént e jelen szerződés aláírása után, másik fele fél év múlva fog szinte egyenlő arányban fizettetni.

Mindkét fél kötelezi magát, hogy ha később is örökösödés útján vagy bármilyen módon valamely vagyonhoz jutna,

azt is a főntebbi tőkén kívül kész penzül a társaság értékébe fogja fektetni, miért az ily befektető a társaság könyveiben hitelezőként jegyeztetik fel és nyolcz százalékban részesülend.

6. Jóllehet mindkét fél köteles minden idejét s munkásságát az üzérletnek szentelni, mindazáltal mégkülönösen Csürök Jónás úr a levelezéseket és főkönyvet viszi s a szükséges utazásokrul gondoskodik, Teke Fülep úr pedig a pénztárt kezeli és előkönyveket viszi.

7. Társulatunk fenállása alatt egyikünknek sem szabad akár közvetve akár közvetlenül saját részére valamely ügyletet üzni.

8. Az iroda és raktarak N. N. úrnak — utczában — sz. alatti házában, melyet már 1000 pftért ki is bérlénk, fognak felállítatni. A földszinti alkalmak, iroda- és raktárrakul, az első emelet jobb oldali része ú. m. 10 szoba Csürök Jónás urnak, másik része pedig ú. m. 5 szoba Teke Fülepnek fog lakásul szolgálni. Az évi házbér fejében fizet az első a tőzsletnek 600, a másik 400 ezüst forintot.

9. Egyikünknek sem szabad a házbéri kötlevelet a másik beleegyezése nélkül megújítani.

10. Mindenikünknek a tőzsleti pénztárból a háztartásra és más kiadásokra külön 150 eft jár havonként, a mi mindeniknek a számvitelben terhül iratik.

11. Továbbá a tőzsleti pénztárból fizetendők: a házbér, a segédek évi díjai, az irodaszolga fizetése, az irodai és raktárbeli bútorok s általában a tőzsletet illető minden kiadások.

12. A segédek és tanítványok táplálatát Csürök Jónás úr vállalja magára s egyik egyik táplájaért hónaponként 6 pftot kap.

13. Ha az üzlet javára oly esetbe jönnénk, hogy valamely idegen megvendéglendő volna, ezen vendéglést

is Csűrök Jónás veszi magára s minden napért egy pftot kap a tőzsleti pénztárból.

14. Minden év végén leltár és zárlati mérleg készítenek; a tiszta nyereség mindkettőnk részére feleztetik és értékül iratván a tőzsletben marad.

15. Ha egyikünk a jelen szerződés lefolyta előtt meghalna, azonnal leltározáshoz és könyvek berekesztéséhez kell fogni s az özvegynek (gyermekeknek vagy egyéb örökösöknek) szabadságában áll, a kereskedést együtt folytatni vagy abból kilépni. De semmi esetben nincs joga az özvegynek (vagy más örökösnek) arra zárt tétetni, hanem csak az utolsó mérleg előmutatását kívánhatja.

16. Azon esetben, ha az özvegy akár mint beltárs, de aláírás nélkül, akár mint kültárs, férje jogaiba lépni nem kíván, az üzület az életben maradt társra megyen által. Ennek kötelessége lesz három hónap alatt leltárt és könyvek zárlatát készíteni. A még meglévő jó és kelendő áruk értéke vételi árok szerint meghatározatik; s a melyek nem jók és nem igen kelendők, a mint lehet, eladatnak.

17. A leltár és mérleg elkészülte napjától fogva az özvegy társ lenni megszűn. Ha a betétet (betett tőkét) a kereskedésben akarja hagyni, ennek tulajdonosa 6 százalék kamatfizetésre kötelezi magát; de ha ezt nem akarja: akkor pénze kamatával együtt férje holtá után egy év alatt kifizettetik.

18. Ha a nőtlen társ halna meg, a társaság azonnal feloszlotnak tekintendő. A meglévő áruk leltározását, mérlegezését, a tőkének kamatozását és örökösök részére kifizetését illetőleg, az előbbi cikkelyben megállapított egyesség fog állani.

19. Ezen szerződés eltelése előtt hat hóval kölcsönösen írásban nyilatkozandunk az iránt, ha a kereskedés tovább is társaságban maradjon-e, vagy elosztassék. Első esetben azonnal előlegesen meg fognak a feltételek, melyek alatt az új szerződés kötendő lenne; állapítatni. Az

utóbbi esetben sorshuzás által határoztaiik el, ki fogja közölnk a felozslás után a kereskedést a kibérlett bázban folytatni.

20. Ha valamelyikünk a jelen szerződés lefolyása előtt a társaságból ki akarna lépni: köteles szándokát a másikkal, hat hónappal előbb írásban tudatni, hogy ezen idő alatt a számolás közösen megtörténhessék. Azonban a kilépő tag ezen előbbi kilépés miatt tartozik a másiknak ezer császári aranyat mint kárpótlást fizetni

21. A számolást (Liquidation) felozsláskor közösen kell véghez vinni, akár jelen szerződés lefolytával történjék az, akár előbb. A tőzslat tartozásai lerovatnak. Az elosztható áruk két egyenlő részre osztatnak; s mindenikünk saját részét megkapja. Az el nem adható áruk vételi áron felszámítatnak és sorshuzás utján osztatnak el; a midőn az átvevő azoknak felét a másiknak kész pénzzel kifizeti. A meglevő jó váltók szinte felosztatnak; s a kinn levő követelések háromfelé osztályoztatnak t. i. jó, kétes és rosz követelésekre. A jók sors által kihúzatnak s az átvevő azok felét kifizeti. Erre a pénztár-álladék feleztetik; a számvitelek kiegyenlítettnek. A kétes és rosz követelések a vagyontömegbe, de csak tudomás végett (pro memoria) s mint felosztatlan érték vétetnek. Sors határozza el, ki hajtsa be közölnk azokat s a mi belőlök később bejön, a költségek lerovása után feleztetik.

22. Többire igérjük, hogy érdekeinket közösen előmozditjuk s egymás irányában minden becsületesség- és lelkiösmeretességgel viseltetünk. Ha azonban reményünk ellenére ezen szerződés egyik vagy másik pontja fölött, vagy abban nem érintett eset fölött kétségek és vitatkozások támadnának, ezek az itteni kereskedők közül általunk választott két biró által intéztessenek el; s ha ezek a vitatkozás alatti pontban egyet nem értenének, joguk leszen egy harmadikat választaniok, kinek ítélete reánk nézve eldöntő fog lenni. Ha valamelyikünk birót bármi okból nem választana, vagy a választott birák egy har-

mádknak választásában össze nem egyeznének: akkor azokat a helybeli törvényszék válasszon. Igerjük pedig, hogy magunkat a választott bíróság ítéletének minden esetre alávetjük, elannyira, hogy előre is minden fölebbezésről, bírói parancsról és bármi néven nevezendő per-orvoslatról lemondunk, ellenkező esetben a helybeli hatóság a választott bírósági ítéletet ennek bejelentése után azonnal végrehajtandja.

Ezen szerződést mindketten jól megfontoltuk s két egyenlő példányban elkészítvén sajátkezüleg mindketten aláírtuk s pecsétünkkel is megerősítettük.

Kelt st.

(P. H.) Csűrök Jónás mk.

(P. H.) Teke Fülep mk.

* * *

Váltójogi jelesb munkák.

- Csássár Ferencstől.*
1. A váltóvások. Budán 1840.
 2. Irománypéldák. Pesten 1842.
 3. A magyar váltójog. Második bővített kiadás. Pesten 1843.

Vághy Ferencstől: Váltójogi kérdések. Pest. 1841.

Wildner Ignácstól: Theoretisch-praktischer Commentar. Két kötet. Bécs 1841 — 1845. Az anyagi váltójogot magyarította *Jássay Pál.*

A magyar váltótörvényt, mikép az 1840: XV. tcz. némely szakaszai az 1844: VI. tcz. által világosítottak s illetőleg módosítottak, kiadta *Zsoldos Ignác.*

Figyelmet érdemlő még: A magyar váltótörvény alapelvei. *Sardagna* után *Sárváry Ferenc.* Debreczen. 1841.

Nyomt. Trattner-Károlyinál.

PESZT, N, 1846.
EGGENBERGER JÓZSEF ÉS FIA,
magyar tud. tár. könyvtárosoknál.

+Z158020708

